

T.C.
BAŞBAKANLIK
KADIN VE SOSYAL HİZMETLER MÜSTEŞARLIĞI

BAĞIMSIZ İŞYERİ SAHİBİ
KADINLARIN
AİLE ve İŞ İLİŞKİLERİ

Ankara
1993

BAŞBAKANLIK KADIN VE
SOSYAL HİZMETLER
MÜSTEŞARLIĞI

BAĞIMSIZ İŞYERİ SAHİBİ
KADINLARIN
AİLE ve İŞ İLİŞKİLERİ

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ

Proje Yardımcıları

Belma TOKUROĞLU

Dr. Aylin BARAN

SIAM
Söğüt Yayıncılık ve Sosyal-İktisadî
Araştırmalar Merkezi

Ankara - 1993

T. C. BAŞBAKANLIK KADIN VE SOSYAL HİZMETLER MÜSTEŞARLIĞI YAYINLARI

Genel Yayın No	76
Seri	Bilim
ISBN	975-19-0785-3
Yayın Sorumlusu	Turhan ŞAHİN
Baskı	Türk Tarih Kurumu Basımevi

SUNUŞ

Bağımsız işyeri Sahibi Kadınların Aile ve iş İlişkileri adlı bu araştırma, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun desteği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın planlanması, yürütülmesi, editing işlemleri ve raporunun yazılması Proje Yürütücüsü Prof. Dr. Nilgün Çelebi, adres tespiti, ön deneme ve kodlama işlemleri Proje Yardımcıları Dr. Aylin Baran ve Araş. Gör. Belma Tokuroğlu tarafından yapılmıştır.

Araştırma, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu ile SİAM arasında yapılan anlaşmaya uygun olarak bir yıl içinde (20 Ağustos 1991 – 20 Ağustos 1992) tamamlanmıştır.

Araştırmanın verileri Ankara, Çorum, Samsun, Kayseri, Eskişehir, Yozgat, Gaziantep, Sivas, Trabzon, Nevşehir, Konya, Bursa ve Uşak'ta Prof. Dr. Nilgün Çelebi'nin, İstanbul'da İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden Sevda Ergenekon'un, İzmir, Manisa ve Aydın'da Ege Üniversitesi'nden Engin önen'in. Adana'da Çukurova Üniversitesi'nden Doç. Dr. Vildan Akan'ın, Diyarbakır'da Dicle Üniversitesi'nden Doç. Dr. Nuran Elmacı'nın, Antalya'da Akdeniz Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ragıp Tığlı'nın başkanlığında oluşturulan ekipler, Kahramanmaraş'ta öğretmen Gülten Burhan, İskenderun'da öğretmen Gül Çatıkkaş tarafından uygulanan görüşme formu çerçevesinde elde edilmiştir. Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlenmesi Bilkent Üniversitesi'nden Doç. Dr. Nesrin Şahin'in başkanlığındaki ekip tarafından yürütülmüştür. Ekip başkanlarına, görüşmecilere ve sorularımızı içtenlikle cevaplamak nezaketinde bulunan işyeri sahibi hanımefendilere şükranlarımızı sunarız.

Bu araştırma projesinin gerçekleştirilmesi Aile Araştırma Kurumu'nun maddi ve manevi desteği sayesinde mümkün olmuştur. Bu vesileyle, Aile Araştırma Kurumu gibi bir birimin kuruluş ve sürdürülmesinde hizmeti geçenlere, ilgili Sayın Bakanlara, Aile Araştırma Kurumu Başkanı Sayın Osman Zeki Mahmut yazıcıoğlu'na, eski Başkan Sayın Dr. Necmettin Türinay'a, Araştırma Dairesi Başkanı Sayın Doç. Dr. Beylü Dikeçligil'e ve Kurum'un genç araştırmacılarına teşekkürlerimizi sunmayı zevkli bir görev sayıyoruz.

SİAM

İÇİNDEKİLER

Sunuş içindekiler

Tablolar Listesi

Giriş

1. Birinci Bölüm

1.1. Kavramsal Çerçeve ve Hipotezler	3
1.1.1. İşkadınlarının ve İşyerlerinin Genel Nitelikleri	3
1.1.2. İşkadınlarının İş ilişkileri	5
1.1.3. İşkadınlarının Aile ilişkileri ile Rol ve Statüleri	8
1.1.3.1. Aile İlişkileri	8
1.1.3.2. Rol ve Statüleri	13
1.2. Metodoloji	19
1.2.1. Yaklaşım ve Yöntem	19
1.2.2. Evren, örneklem ve Uygulama	20
1.2.3. Görüşme Formunun Tanıtılması	24
1.2.4. İstatistiksel İşlemler	25

2. İkinci Bölüm

2.1. Alan Araştırmasının Verileri	27
2.1.1. İşkadınlarının Demografik Nitelikleri	27
2.1.2. İşin Kurulması Aşamasında Aile ve Yakın Çevre ile ilişkiler	39
2.1.3. İş Yaşamına Giriş	57
2.1.4. işyeri ve İş Yaşamı	67
2.1.5. işlem Çevresiyle İlişkiler	82
2.1.6. Meslek Dışı Roller ve Algılanan Statü	97
2.2. Hipotezlerin Sınanması	122

Sonuç Özet

Summary

Dipnotlar

Ekler:

Ek 1 - Görüşmeciler için hazırlanan el kitabı	139
Ek 2 - Görüşmecilere yazılan mektup	155

Ek 3 - Ekip başkanlarına yazılan mektup.....	157
Ek 4 - İşkadınlarına yazılan mektup.....	158
Ek 5 - Araştırmada uygulanan görüşme formu.....	160
Ek 6 - İşlem görmüş görüşme formu.....	188
Ek 7 - Ek Tablo ve Yorumu.....	237
Ek 8 - Örneklemin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	239
Bibliyografya	

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 - Görüşme Yapılan Kent ve Örneklem Tipleri	23
Tablo 2 - İşkadınlarının Yaşları	27
Tablo 3 - İşkadınlarının Öğrenimleri	28
Tablo 4 - Meslek Lisesi'ndeki Bölümü	29
Tablo 5 - Üniversite'deki Bölümü	29
Tablo 6 - Kurslara Katılım	30
Tablo 7 - Doğum Yerleri	30
Tablo 8 - Medeni Durum	31
Tablo 9 - Eşin Öğrenimi	32
Tablo 10 - Eşin Mesleği.....	32
Tablo 11 - Aile Büyüklüğü	33
Tablo 12 - Çocuk Sayısı	34
Tablo 13 - Çocukların Yaş Grupları	35
Tablo 14 - Yetişme Çağındaki Aile Büyüklüğü	35
Tablo 15 - Ebeveynlerden Ayrılma	36
Tablo 16 - Baba Mesleği	37
Tablo 17 - Anne Mesleği	37
Tablo 18 - Kardeş Sayısı	38
Tablo 19 - Kardeşlerle Yaş Sırası	38
Tablo 20 - İşyeri Kurmayı İlk Düşünen	39
Tablo 21 - İşyerinin Kurulmasını Destekleyenler	40
Tablo 22 - İşyerinin Kurulmasına Karşı Çıkanlar	41
Tablo 23 - Eşin Destekleme Gerekçesi	42
Tablo 24 - Çocukların Destekleme Gerekçeleri	43
Tablo 25 - Annenin Destekleme Gerekçesi	43
Tablo 26 - Babanın Destekleme Gerekçesi	44
Tablo 27 - Kendi Akrabalarının Destekleme Gerekçeleri	44
Tablo 28 - Eşinin Ebeveyninin Destekleme Gerekçeleri	44
Tablo 29 - Arkadaşların Destekleme Gerekçeleri.....	45
Tablo 30 - Eşin Karşı Çıkma Gerekçesi	46
Tablo 31 - Çocukların Karşı Çıkma Gerekçesi	46
Tablo 32 - Annenin Karşı Çıkma Gerekçesi	47
Tablo 33 - Babanın Karşı Çıkma Gerekçesi	47

Tablo 34 - Kendi Akrabalarının Karşı Çıkma Gerekçeleri	48
Tablo 35 - Eşinin Ebeveyninin Karşı Çıkma Gerekçeleri	48
Tablo 36 - Arkadaşların Karşı Çıkma Gerekçeleri	49
Tablo 37 - Kendi Karşı Çıkma Gerekçesi	49
Tablo 38 - Eşi Fikir Değiştirdi mi?.....	50
Tablo 39 - Eşi Nasıl İkna Oldu?	51
Tablo 40 - Çocuklar Fikir Değiştirdiler mi?	51
Tablo 41 - Çocuklar Nasıl İkna Oldu?	52
Tablo 42 - Annesi Fikrini Değiştirdi mi?	52
Tablo 43 - Annesi Nasıl İkna Oldu?	52
Tablo 44 - Babası Fikrini Değiştirdi mi?	53
Tablo 45 - Babası Nasıl İkna Oldu?	53
Tablo 46 - Akrabaları Fikirlerini Değiştirdiler mi?	54
Tablo 47 - Akrabaları Nasıl İkna Oldu?	54
Tablo 48 - Eşin Akrabaları Fikirlerini Değiştirdiler mi?	54
Tablo 49 - Eşin Akrabaları Nasıl İkna Oldular?	55
Tablo 50 - Arkadaştan Fikirlerinin Değiştirdiler mi?	55
Tablo 51 - Arkadaşları Nasıl İkna Oldular?	56
Tablo 52 - Kendi Nasıl İkna Oldu?	56
Tablo 53 - Önceki İşi	57
Tablo 54 - Önceki İşin Süresi	58
Tablo 55 - Ara Verme Nedeni	59
Tablo 56 - Aile İşinde Çalışma	59
Tablo 57 - Aile İşinde Çalışma İle Yaş	60
Tablo 58 - İşyerinin Açma Nedeni	60
Tablo 59 - İşyerini Açma Nedeni ile Yaş	61
Tablo 60 - İşyerini Açma Nedeni ile Medeni Durum	62
Tablo 61 - Neden İş Kurma	63
Tablo 62 - İş Kurma Aşamasındaki Sorunlar	64
Tablo 63 - İşyeri Kurulduktan Sonraki Sorunlar	65
Tablo 64 - Çözümlenen, Süren Sorunlar	66
Tablo 65 - İlk Sermayenin Kaynağı	66
Tablo 66 - İşyerlerinin Bulunduğu Kent ve Bölgeler	67
Tablo 67 - İşyerinde Yapılan İşin Türü	68

Tablo 68 - İşyerinin Açıldığı Yıl	
Tablo 69 - İşteki Durumu	69
Tablo 70 - İşyerinin Konumu	69
Tablo 71 - Diğer İşyerleri	70
Tablo 72 - Kadın Meslektaşlardan Memnun Olma	71
Tablo 73 - Kadın Meslektaşlardan Olma Nedeni	71
Tablo 74 - Kadın Meslektaşlardan Olmama Nedeni	72
Tablo 75 - Memuriyete Geçme Teklifi	73
Tablo 76 - Memuriyete Geçme Nedeni	73
Tablo 77 - Memuriyeti Reddetme Nedeni	74
Tablo 78 - Evde Çalışma	75
Tablo 79 - Mesafe.....	76
Tablo 80 - Toplam Gelire Katkı	76
Tablo 81 - İşini Sürdürme Nedeni	77
Tablo 82 - Çalışmaktan Memnun Olma	78
Tablo 83 - İşini Geliştirmeyi İstiyor mu?	78
Tablo 84 - İşini Geliştirme Planı	79
Tablo 85 - İşyerini Kapatma Nedeni	80
Tablo 86 - Şimdiki Sorunlar	81
Tablo 87 - Kaynak ve Hammaddenin Nereden Sağlandığı	83
Tablo 88 - Ürünün Temin Edilme Yolu	84
Tablo 89 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi	85
Tablo 90 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi ile Yaş	86
Tablo 91 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi ile Medeni Durum	87
Tablo 92 - Toptancıların İşkadınlarına Bakışı	87
Tablo 93 - Resmi Kuruluşlarla İlişkide Yardımcı Olanlar	88
Tablo 94 - Resmi Görevlilerin İşkadınına Bakışı	89
Tablo 95 - Rakiplerle İlişkiler	90
Tablo 97 - Tüketicilerin Cinsiyeti	91
Tablo 98 - Rahat İletişim	92
Tablo 99 - Neden Kadın Tüketici	93
Tablo 100 - Neden Erkek Tüketici	93
Tablo 101 - Tüketicilerin Tercih Nedeni.....	94
Tablo 102 - Tüketicilerin Sosyal Tabakaları	95

Tablo 103 - Devletten Beklenenler	96
Tablo 104 - Bireylik Rolünün Oynanması	97
Tablo 105 - Bireylik Rolünün Oynanmasını Engelleyenler	98
Tablo 106 - Bireylik Rolünün Oynanamamasından Üzülme	99
Tablo 107 - Arkadaşın Olması	100
Tablo 108 - Arkadaşlık Rolünün Oynanmasını Engelleyenler	100
Tablo 109 - Arkadaşlık Rolünün Oynanamamasından Üzülme	101
Tablo 110 - Akrabalık Rolünün Oynanması	102
Tablo 111 - Akrabalık Rolünün Oynanmasını Engelleyenler	102
Tablo 112 - Akrabalık Rolünün Oynanamamasından Üzülme	103
Tablo 113 - Evkadınlığı Rolünde Basarı	104
Tablo 114 - Evkadınlığı Rolünü Engelleyenler	104
Tablo 115 - Evkadınlığı Rolünü Oynamamaktan Üzülme	105
Tablo 116 - İşbölümü	106
Tablo 117 - İşbölümü İle Yaş	107
Tablo 118 - İşbölümünün Yapılmama Nedeni	107
Tablo 119 - Karar verme	108
Tablo 120 - Eşin Çocuk Bakımına Katkısı	109
Tablo 121 - Eşin Çocuk Bakımına Katkısında Çalışmanın Etkisi	109
Tablo 122 - Ortak Arkadaş	110
Tablo 123 - Banka Hesabı	110
Tablo 124 - Evli Olmaktan Memnuniyet	111
Tablo 125 - İyi Eş Olma	112
Tablo 126 - İyi Eş Olmayı Engelleyenler	112
Tablo 127 - İyi Eş Olmaktan Üzülme	113
Tablo 128 - Çocuğun Gündüz Bakımı	114
Tablo 129 - Annelik Rolünü Oynama	114
Tablo 130 - Annelik Rolünün Oynanmasını Engelleyenler	115
Tablo 131 - Annelik Rolünü İyi Oynayamamaktan Üzülme	115
Tablo 132 - Eş Rolünü Oynamayı İsteme	116
Tablo 133 - Evlenmeyi İsteme Nedeni	117
Tablo 134 - Evlenmeyi İstememe Nedeni	117
Tablo 135 - Çalışmanın Eşlik Rolünün Oynanmasına Etkisi	118
Tablo 136 - Çalışmanın Eşlik Rolünün Oynanmasını Engelleme Nedeni	118

Tablo 137 - Eşlik Rolünün Oynanmamasından Üzülme	119
Tablo 138 - Algılanan Statü	119
Tablo 139 - Kentler ve Kaynak Sağlayanlar	123
Tablo 140 - Kentler ve Resmi Kuruluşlar	123
Tablo 141 - Yaş ile Resmi Kuruluşlar	125
Tablo 142 - Medeni Durumu ile Arkadaş	127
Tablo 143 - Medeni Durumu ile Akrabalar	127
Tablo 144 - Öğrenim ile İşbölümü	129
Tablo 145 - Öğrenim ile Karar Verme	129
Tablo 146 - Öğrenim ile Ortak Arkadaş	129

GİRİŞ

Bu araştırmanın konusu bağımsız işyeri sahibi kadınların aile ve iş ilişkileridir. Araştırmanın amacı bağımsız işyeri sahibi kadınların aile grubu ve işyeri örgütlenmesi¹ içindeki ilişkilerinin nasıl bir görünüm sergilediğini, bu görünümlerin arkasında yatan ortak noktaların neler olduğunu tespit etmek, böylelikle, işyeri sahibi kadınların dünyalarını daha yakından tanımak olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularının işyeri sahibi kadınlarla ilgili izlenecek politikaların ve alınacak kararların belirlenmesine katkıda bulunacağı umut edilmektedir.

Türkiye'de kadını ve aileyi konu edinen araştırmaların tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır². Ancak, bu araştırmalar 1970'lerin ortalarından itibaren yeni bir ivme kazanmış, özellikle 1960'larda ABD'de başlayan feminizm akımının-' etkisiyle, aile ve kadın odaklı araştırmaların sayısında hızlı bir artış baş göstermiştir.(Çelebi, 1990: 1). Feminizm akımının yayılmasından önce Türkiye'deki sosyologlarca yapılan aile-kadın odaklı araştırmalarda, birkaç istisna dışında⁴, ailenin toplumdaki diğer kurumlarla ilişkisi, toplumun genel işleyişine katkıda bulunan işlevleri üzerinde daha yoğun olarak durulmuştur. M.Kıray'ın (1962), E.Kongar'm (1972), B.Gökçe'nin (1978) çalışmaları bu tür araştırmalara örnek olarak gösterilebilir. Bu araştırmalarda kadın, aileden hareketle, aile grubunun bir üyesi olarak kavramsallaştırılmış, sosyal bir kategori⁵ olarak ele alınmamıştır. Feminizm akımının yayılmasından sonra yapılan araştırmalarda ise kadının aile grubu dışı alanlardaki varlığı üzerinde daha çok durulduğunu görüyoruz. Topluma aile dışındaki gruplarda, örgütlerde oynadıkları rollerle katılan bu kadınlar iş yaşamındaki kadınlardır. 'Çalışan Kadın' odaklı araştırmaların içeriğine eğildiğimizde, 'çalışan kadın' ile kastedilenin, genellikle, kamuda ya da özel sektörde ücretli/maaşlı olarak çalışan kadın olduğunu görüyoruz. Bürokraside, üniversitelerde, ortaöğretim kuruluşlarında, bankalarda çalışan kadınlar üzerindeki araştırmaları bunlara örnek olarak verebiliriz⁶. Bu arada aracılı sistemin (putting-out system) çeşitleri arasında sayılabilecek ve halıcılık, dokumacılık vb. alanlarda uygulanan fason üretim esasında çalışan kadınlar üzerinde de, sınırlı sayıda da olsa, araştırmalar yapılmıştır?. Bu araştırmada ise, çalışan kadınların simdiye kadar ele alınmamış bir kesimi olan, işyeri sahibi kadınlar konu edilmektedir.

Bağımsız işyeri sahibi kadın nitelemesi işteki durumu 'işveren' ve 'kendi hesabına çalışan' şeklinde belirlenen kadınlar için kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, bağımsız işyeri sahibi kadın, ya da kısaca işkadını, nitelemesi kendi işinin başında ister tek başına ister işveren konumunda çalışmakta olan kadınları işaret etmektedir. Ancak, burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta bu araştırmada geçen işkadını nitelemesinin tıp

doktorluğu, diş hekimliği, eczacılık ve avukatlık gibi mesleklerde çalışan kadınları kapsam dışı bırakmakta olmasındır⁸. Geniş anlamıyla alındığında, kuşkusuz, 'işkadını' ya da işyeri sahibi kadınların içine muayenehane, eczane veya yazıhane gibi ofis türlerinde çalışan doktor, hekim, eczacı ve avukat kadınlar da girer. Ancak, biraz daha yakından bakıldığında, bu mesleklerdeki kadınların hizmetlerinin ekonomik kurum ve kuruluşların işleyişi üzerinde doğrudan etkili olmadıktan, henüz tümüyle metalaşmadıkları, fiyatlarının arz-talep ilişkisi içinde belirlenmedikleri görülebilir. Bu işyerleri ticari birer işletmeden çok, insan sağlığı veya adalet gibi, ticarileşmeleri kamu vicdanınca hoş görülmeyen, göreli de olsa, insanı sorunların çözümlenmesine yönelinen mekanlardır. Oysa, bu araştırmada sunduğu hizmet veya ürün yoluyla ekonomik işleyişe doğrudan katılan, hizmeti veya ürünü kamu vicdanınca da ticarileşebilir olarak kabul edilen tuhafıyeciden jimnastik salonu sahibine, muhasebeciden gelinlik imalatçısına, mühendislik bürosu sahibinden buzdolabı tamircisine, holding sahibinden kuyumcuya tüm mesleklerde çalışan kadınlar konu edilmektedir. Bu araştırma, bu kategoriye giren kadınlar üzerindeki ilk araştırmadır.

Araştırmanın verileri 1991 Aralık-1992 Nisan ayları arasında Türkiye çapında yürütülen alan araştırmasından elde edilmiştir.

Araştırmanın ilk bölümü Kavramsal ereve ve Metodoloji alt bölümlerinden oluşmaktadır. İkinci Bölüm'n ilk alt bölümünde alan araştırmasının verileri frekans tablolarına dayanılarak sunulmakta, ikinci alt bölümünde ise araştırmanın hipotezlerinin sınanması yer almaktadır. Araştırma bulgularının genel değerlendirmesi Sonuç'ta yapılmıştır.

1. BÖLÜM

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve HİPOTEZLER

Bu araştırmada bağımsız işyeri sahibi kadınların, ya da kısaca, işkadınlarının aile ve iş ilişkileri üç ayrı başlık altında ele alınmaktadır. İlki, işkadınlarının ve işyerlerinin genel karakteristiklerinin neler olduğunun tespit edilmesi ile ilgilidir, işkadını burada sosyal bir kategori olarak ele alınmaktadır. İkinci başlık altında işkadınlarının iş dünyalarına eğilimiştir. Kadın burada da sosyal bir kategori olarak değerlendirilmektedir. Üçüncü başlığın konusunu işkadınlarının aile grubu ile ilgili ilişkileri, rolleri ve statüleri teşkil etmektedir. Burada, işkadınlarının aile tipleri, aile içindeki rollerinin neler olduğu, bu rollerini nasıl oynadıktan, statüleri ve benzeri konular ele alınmaktadır. Burada işkadınları sosyal bir kategori olmanın ötesinde aile grubunun bir üyesi olarak değerlendirilmektedirler. Aşağıda bunlar üzerinde sırayla durulmaktadır.

1.1.1. İŞKADINLARININ ve İŞYERLERİNİN GENEL NİTELİKLERİ

Daha önce belirtildiği gibi, işkadınları üzerinde Türkiye'de daha önce herhangi bir araştırma yapılmamış olduğu için, işkadınlarının sosyal ve demografik niteliklerine ilişkin herhangi bir veri kaynağına atıfta bulunmak mümkün olmamaktadır. Ancak, Türkiye'de özellikle kentlerde yaşayan kadınların hizmet ve/veya ürünlerini kendileri pazarlayarak paraya dönüştürmeleri uygulamasının yaygın olmadığı, kaba gözlemlere dayanarak ileri sürülebilir. Kırsal kesim kadınlarının, gıda maddeleri veya el işlemleri gibi, evde veya evin eklentilerinde yetiştirilen ya da üretilen ürünleri pazarda satmaları yerleşik bir görenek ise de, bu durumun kentli kadınlar için de geçerli olduğu söylenemez. Kentli kadının topluma aile grubu dışındaki grup veya kurumlar kanalıyla katılması Meşrutiyet'le başlamakla birlikte, asıl gelişimini Cumhuriyet döneminde göstermiştir. Kırsal alanda yaşayan ya da kentte yaşamakla birlikte kökeni kırsal olan kadınların yöneldiği fabrika işçiliği ile kimi kentlerimizde rastlanan ev sanayiinde çalışma¹ örnekleri bir yana bırakılacak olursa, Cumhuriyet dönemi Türk kadınının iş yaşamına ya sağlık, adalet, eğitim alanlarında görev alarak ya da kamuda veya özel sektördeki kuruluşlarda çoğunlukla yöneticilik dışı pozisyonlarda ücret/maaş karşılığında çalışmakla katıldığı gözlenmektedir. Sağlık, adalet, eğitim gibi alanların kamu vicdanında 'ticaret dışı' olarak kabul edildiği, bu nedenle, bu alanlarda sunulan hizmet ve ürünlerin 'meta' olarak görülmediği, yukarıda belirtilmişti. Kadınların kamu bürokrasisi ya da özel sektör kuruluşlarında ücretli/maaşlı çalışmalarının, bu kurumlarda kadınların yöneticilik pozisyonlarına getirilmelerinin zaten çok güç olduğu, kadınların destek birimlerde görevlendirildikleri ve buralarda çalışan kadınların da çalışmalarının gerekçesini birinci

derecede ailelerine katkıda bulunmak şeklinde ifade ettikleri göz önüne alındığında, ve tüm bunların kadının rolleri hakkında Türk toplumunda geçerli olan geleneksel rol beklentileriyle uyumlu olduğu anımsandığında, toplumda niçin hoşgörüle karşılanmakta olduğu sorusu da cevaplanmış olur.

Bu araştırmanın konusunu teşkil eden işkadınları ise toplumda kadınlardan beklenen geleneksel rollerin tümüyle dışına çıkmakta, topluma kadımla ilgili yeni bir rol örneği sunmaktadırlar.

Bu noktada, açıklığı kavuşturulması gereken bir konu da şudur: Türkiye'de öteden beri hizmet veya ürünlerini doğrudan kadınlara sunan kadın terziliği ve kuaförlüğü gibi iki meslek türü bulunmaktadır. Kadın terziliği ve kuaförlüğü kadımla yakın bedensel teması gerektiren meslekler olduğu için, kadınların bu mesleklerde çalışmaları öteden beri toplumda hoşgörüle karşılanmaktadır. Türkiye'de, batıdaki aksine, kadın terziliği ve kuaförlüğü adeta özel uzmanlık alanları olarak görülmekte, kadın terzinin erkek kostümü dikmekte ya da kadın kuaförün erkeklerin kuaförlüğünü yapmakta başarılı olamayacakdan düşünölmektedir. Zaman içinde erkeklerin kadın terziliği ve kadın kuaförlüğü yapabilecekleri anlayışı kabul edilmiş, hatta kadın terzilerin sayısı azalırken kadımla dikiş diken erkek terzilerin sayılan artmış, kadın kuaförü salonlarında kadımlara sadece manikürcülük vb. işler bırakılır hale gelmişse de, yine de kadınların öteden beri terzilik veya kuaförlük mesleklerinde çalışmaları toplumumuzda işkadınlarının her zaman mevcut olduğu yönündeki iddialar için yeterli bir kanıt teşkil edemez.

Bu genel açıklamaların ışığında araştırmanın 1. Hipotez'i şöyle ifade edilmiştir: Kadınların sahip olup işlettikleri işyerlerinin sayılan ile bu işyerlerinin bulunduğu kentlerdeki sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında olumlu bir ilişki vardır. Başka bir deyişle, bir kent sosyal ve ekonomik açıdan ne kadar çok gelişmişse o kentteki kadınların işlettiği işyerlerinin sayılan da o kadar çok olacaktır. Bu hipotezin sınanması üç büyük il ile diğer illerdeki işyerlerinin sayılarının karşılaştırılması yoluyla gerçekleştirilecektir.

Bu hipotezin dayandığı gerekçe şudur: Kentlerin (ki kent tarımsal üretimin 0 olduğu yerleşim merkezleridir) ekonomik kalkınmışlık düzeyleri o kentte ekonomik alanda yaratılan değer kadar o kentteki nüfusun ve o kentteki insan kaynağının sosyal ve kültürel niteliğini yükseltici yatırımların yüksekliği ile de bağlantılıdır. Ekonomik kalkınmışlık düzeyi yüksek olan kentlerin daha karmaşık ve farklılaşmış bir sosyal yapıya sahip olmaları, kültürel değer ve normlarının da sosyal yapının bu farklılaşmış kurumlarının talebine uygun hedeflerce belirlenmiş olmaları, bir başka deyişle, geleneksel

rollere ilişkin beklentilerin ve davranış örüntülerinin değişerek, yeni yapıların gerektirdiği yeni rol ve davranış örüntüsü tanımlarına dönüşmeleri beklenir. Bu bağlamda kadınların da, kendilerinden beklenen geleneksel rollerinin ve davranış örüntülerinin dışında, yeni bir kimlik ile, işkadını kimliği ile, yeni roller ve davranış örüntüleri üstlenerek topluma katılmaları ekonomik kalkınmışlık düzeyi yüksek olan kentlerde daha kolaylıkla gerçekleşebilecektir².

Bu hipotezin sınanmasında kentlerin kalkınmışlık düzeyleri bağımsız, o kentteki kadınların işlettiği işyerlerinin sayılan bağımlı değişken olarak alınmıştır.

İşkadınlarının ve işyerlerinin genel nitelikleri arasında, işyerinde yapılan işi türü, işyeri sahibinin yaşı, öğrenim düzeyi, doğum yeri, medeni durumu, anne ve babaların mesleği, yetişilen ortam gibi konular üzerinde de durulmakta olup, bu değişkenlerin bazıları daha sonraki hipotezlerde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. 1.1.2. İŞKADINLARININ İŞ İLİŞKİLERİ

İşyerleri, March ve Simon'ın belirttiği üzere, birer örgüttür: ister US Steel Cooperation gibi binlerce işçinin çalıştığı bir işletme olsun ister köşedeki bakkal, fark etmez (1975:1).

İşyerlerini örgüt olarak kavramsallaştırmanın bir adım sonrasında, işyerlerini sistem olarak kavramsallaştırabiliriz. İşyerlerinin örgüt, örgütlerin de sistem olarak kavramsallaştırılabilmesi, işyerlerinin analizinde sistem yaklaşımının temel sayılıları ile örgüt kuramlarının betimleme ve açıklama tarzlarının kullanılabilmelerine imkan sağlamaktadır. Buna göre

"örgüt, örgütte çalışanlar, örgütün iç işleyişini düzenleyen gelenekler de dahil olmak üzere mevzuat, örgütün teknolojisi ve sermayesi, örgütün ve çalışanlarının hedefi gibi aralarında karşılıklı bir ilişki ve bağımlılık olan öğelerin bütünüdür. Bu öğelerin canlılığını sürdürmeleri ise örgütün çevresiyle etkileşime girmesi, çevresinden aldığı bilgi, enerji ve malzemeleri sahip olduklarıyla birlikte (girdi) bir işlemden geçirip çevresine, örgütte çalışanların ve örgütün kendisinin hedeflerinin nesnel yansımaları olan ürün (çıkıtı) olarak vermesi ile gerçekleşir. Bu arada, örgütün entropiye doğru gidişinin önlenmesi ve çevre aracılığıyla örgütü etkileyen süreçlere karşı tepkilerin oluşturulması gibi, örgütün bir yandan çevredeki değişimlere uyum göstermesine, bir yandan da bu uyumu gösterirken değişmesine yol açan bir dizi korunma ve kontrol mekanizmaları da işleyiş halindedir" (Çelebi, 1983: 35).

Bir örgüt içindeki değişimlerin başlangıç noktası çevredeki değişimlerin örgütün işlem

çevresindeki (task environment) birimler aracılığıyla örgüte yansımaları olarak alınmaktadır (Öncü, 1976:53-54)³.

Bir işyerinin işlem çevresi ilişki içinde bulunduğu

- Tüketiciler
- Kaynak ve Hammadde sağlayanlar
- Rakipler
- Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

gibi birimlerden oluşur. "Bir işyerinin varlığını sürdürebilmesi işlevini sürdürebilmesine, bir başka deyişle, hedefine ulaşmasına bağlıdır. Bu nedenle bir işyeri işlem çevresi ile olan ilişkisini sürekli olarak gözetmek zorundadır (Çelebi, 1983: 43).

Bu genel açıklamaların ışığında işyerlerine bakıldığında, öncelikle, işyerlerinin analizinde işlem çevrelerini oluşturan birimlerin dikkate alınmalarının ne denli gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. İşyeri, işlem çevresindeki birimlerle ilişkisini öyle bir biçimde tesis etmelidir ki işlevini sürdürebilmesi mümkün olsun. İşyerlerinin işlevlerini sürdürebilmeleri önemlidir, zira işlevini sürdüremeyen işyerleri kapanmak ya da farklı bir işlev edinmek zorundadırlar⁴.

Bu araştırmada işyerlerinin işlem çevreleriyle ilişkilerinin tespitinin son derece önemli olduğu sayılılanmaktadır. Her ne kadar bu araştırmada kadınların yanı sıra erkeklerin işlettiği işyerleri de incelemeye dahil edilmemiş, böylece deney grubunun yanında bir de kontrol grubu oluşturmak mümkün olmamışsa da, işyerlerinin işlem çevrelerindeki birimlerle olumlu veya olumsuz, sorunlu veya sorunsuz nasıl bir ilişki tesis ettikleri kadınların kendi ifadelerine dayanarak saptanmaya çalışılmıştır. Erkeklerin işlettiği işyerlerinin kontrol grubu olarak kullanılamaması, araştırmanın bu aşamasında başka bir taktığın benimsenmesine yol açmıştır ki o da ideal tiplerin kullanılmasıdır⁵.

Kadınlara işlem çevrelerindeki birimlerle ilişkileri konusunda sorulan sorulara eklenen şıklarla 'kadın olmaları'nın o birimle ilişkilerini hangi yönde etkilediğinin ya da etkilemediğinin tespitine çalışılmıştır. Burada oluşturulan 'ideal tip'e göre, kadınların işlem çevrelerindeki birimlerle ilişkilerinde 'kadın olmalarından kaynaklanan' herhangi bir sorunla karşılaşmamaları gerekmektedir. Kadın olduğu için sorunla karşılaştığını ifade eden her kadın, bu ideal tipik durumdan sapmış olarak kabul edilmiştir. Ancak, açıklamak gereken bir başka nokta daha vardır ki o da işlem çevresindeki birimleri temsil eden kişi ve kuruluşların kadının işyeri sahibi olmasına gösterecekleri tepki ile ilgilidir. İşlem çevresindeki birimlerle, varsa, sorunlarını 'kadın olma' gerekçesine bağlayan kadınların beklenen 'ideal tip'ten sapmalarının nedeni kendileri değil kendilerine 'kadın olduğu için' sorun çıkaran kişi ve kuruluşlar olacaktır. İşlem çevresindeki birimlerin kadınlara 'kadın

oldukları' için çıkardıkları sorunlar o birimlerde kadınların yeni kimliklerine uyum gösterilmemekte olduğunun işaretleri olarak kabul edilmiştir.

Buna göre, araştırmanın 2. Hipotez'i şöyle ifade edilmiştir: Kentin sosyal ve ekonomik gelişme düzeyi ile işkadınlarına, işlem çevrelerindeki birimlerin temsilcilerinin, kadın olmadıklarından dolayı güçlük çıkartmaları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu hipotez iki alt hipotez şeklinde sınanacaktır.

2.1. Hipotez: Gelişme düzeyleri yüksek olan kentlerdeki işkadınları, işlem çevrelerindeki kişi ve kuruluşların kendilerine kadın oldukları için güçlük çıkardıklarından daha az yakınırlar.

2.2. Hipotez: Gelişme düzeyleri düşük olan kentlerdeki işkadınları, işlem çevrelerindeki kişi ve kuruluşların kendilerine kadın oldukları için güçlük çıkardıklarından daha çok yakınırlar.

Öte yandan, işlem çevresi, kuşkusuz, kendi içinde dört ayrı birimden oluşmaktadır. Dolayısıyla, bu hipotezin sınanmasında işlem çevresindeki birimlerin önce teker, teker sonra dördünün birden toplu olarak analize tabi tutulması gerekecektir. Buna göre, her bir alt hipotez için beş ayrı sınama yapılması gerekeceğinden sonuçta 2. Hipotez ile ilgili 10 ayrı sınama işlemi yapılmış olacaktır. Bu hipotezlerin sınanmasında bağımsız değişkenler üç büyük kent ve diğer kentler olarak iki kategoride toplanacaktır. Bağımlı değişkenler ise rakipler, tüketiciler, hammadde sağlayanlar ile düzenleyici-denetleyici kuruluşlar olarak alınacaktır. Beklentimiz, hipotezlerin doğrultusunda, üç büyük kent dışındaki kentlerde işkadınlarına, bu birimler tarafından 'kadın oldukları için' güçlük çıkarılacağı, üç büyük kentte ise böyle bir durumun söz konusu olmayacağıdır.

Bu arada, işlem çevresindeki birimleri temsil eden kişi ve kuruluşlarla ilişkilerin tesis edilmesinde ve yürütülmesinde etkili olan tek değişkenin yaşanılan kentin genel ekonomik kalkınmışlık düzeyinin olmadığı da düşünülebilir. İşlem çevresi ile ilişkilerin yürütülmesinde yaşanılan kent dışında, kadının yaşı, eğitimi, medeni durumu, çalışma tecrübesinin bulunup bulunmaması, gibi değişkenlerin de etkili olabileceği ileri sürülebilir. Bu durumda, orta ve ileri yaşta olmanın, öğrenim düzeyinin yüksekliğinin, evli olmanın ve çalışma tecrübesinin bulunmasının işlem çevresindeki birimlerin temsilcilerinin işkadınlarına karşı tutumu ve davranışları üzerinde etkili olup olmadığını da ayrıca tespit edilmesi gerektir. Ancak, değişkenlerin bu şekilde konumlanması bağımlı-bağımsız değişken sıralamasının da değişmesini gerektirecektir. Zira bu durumda, işkadını ile işlem çevresi arasındaki ilişkileri belirleyen taraf işlem çevresindekiler değil fakat işkadınının ve işyerinin nitelikleri olmaktadır. Oysa, örgüt ve sanayi sosyolojisi literatüründe örgütlerin ve işyerlerinin çevreleri üzerinde etkili olmalarının hemen, hemen olanaksız olduğu, çevre

üzerinde etkili olabilen kuruluşların ancak çok güçlü kuruluşlar olabildikleri ileri sürülmektedir (Sağlam, 1979). İşyerlerinin çevreleri üzerinde etkili olma koşullarının kadınların işlettiği işyerlerinde bulunmadığını sayıltılarak, araştırmada bu nokta ile ilgili bir hipotez kurulmamıştır. Ancak, işkadınlarının ve işyerlerinin sıralanan niteliklerinin işlem çevreleriyle ilişkilerinde yine de etkili olabileceğini bir olasılık olarak değerlendirip ilgili değişkenlerin istatistiksel analize tabi tutulmasına karar verilmiştir. İstatistiksel sınaama sonunda çevrenin değil fakat işkadınlarının ve işyerlerinin bağımsız değişken olarak alınabilecekleri ortaya çıkarsa, bu bulgu 2. Hipotez ve Alt Hipotezler'in reddi şeklinde değil fakat bu konuda daha ileri araştırmaların yapılması gereğinin bir işareti olarak yorumlanacaktır.

İşkadınlarının iş ilişkileri içinde ayrıca işin kurulması sırasında karşılaşılan sorunlar, iş kurulduktan sonra karşılaşılan sorunlar, bu sorunların devam edip etmediği, sermayenin nereden temin edildiği, ücretli maaşlı çalışmaya karşı bir yönelimin olup olmadığı, evde çalışma isteğinin bulunup bulunmadığı, kazanç düzeyleri, işyerleriyle ev arasındaki mesafenin ne kadar olduğu, işyerinin konumu, çevrede kadınlarca işletilen başka işyerlerinin de bulunup bulunmadığı, bu durumdan memnun olunup olunmadığı, çalışmaktan memnun olunup olunmadığı, işle ilgili halen geçerli olan sorunların neler olduğu, işini geliştirmeyi isteyip istemediği ve devletten ne gibi taleplerde bulunulduğu gibi konular üzerinde de durulmaktadır.

1.1.3. İŞKADEMLARININ AİLE İLİŞKİLERİ İLE ROL VE STATÜLERİ

1.1.3.1. AİLE İLİŞKİLERİ

İşkadınlarının aile ilişkileri başlıklı bu alt bölümde, daha önce belirtildiği gibi, işkadınları aile grubunun bir üyesi olarak alınmaktadırlar.

Aile her ne kadar genelde anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir sosyal grup olarak tanımlanırsa da bu aile tanımı, aşağıda görüleceği gibi, aile tiplerinden sadece birine işaret eder. B. Gökçe'nin ayranına göre, aile nüfus ve otorite ölçütlerine göre, iki ayrı kategoride ele alınmalıdır. Nüfus ölçütüne göre aile a) büyük, geleneksel, geniş veya geleneksel-geniş; b) küçük, çekirdek, modern gibi adlarla anılırken, otorite ölçütüne göre a) ana ailesi, b) baba ailesi, baba erkil aile gibi türlere ayrılmaktadır (1976: 46-47).

Bu araştırmada Gökçe'nin bu ayrımı öz olarak aynen benimsenmekte fakat terminolojide küçük bir değişiklik yapılmaktadır: Nüfus ölçütü açısından aile geleneksel-geniş ve çekirdek olarak iki tipe ayrılmaktadır. Geleneksel-geniş aile bir'den fazla kuşağın bir arada yaşadığı ailelere işaret etmektedir. Bunun en yaygın örneği anne ve babanın,

oğulları, gelinleri ve torunları ile birlikte aynı haneyi paylaşmalarıdır. Çekirdek aile ise anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile tipidir. Ancak, gerek geleneksel-geniş ailenin gerek çekirdek ailenin bu ana tipten farklılaşan yan tipleri de karşımıza çıkabilmektedir. Sözelimi famille souche adı verilen aile tipi geleneksel-geniş ailenin bir yan tipi olup anne, baba, evlenmemiş çocuklara ilaveten büyükanne, anneanne, büyükbaba veya dedelerden birinin de bulunduğu aile tipine işaret etmektedir (Kongar, 1972). Ü. Oskay'ın geçiş ailesi de geleneksel-geniş'in bir yan tipi olarak nitelendirilebilir (Oskay, 1983). Uzamış çekirdek aile olarak tarafımızdan kavramsallaştırılan aile tipi ise çekirdek ailenin bir yan tipi olup, anne, baba ve evlenme çağını geçtiği halde hala anne ve babasıyla birlikte oturan çocukların bulunduğu aile tipine işaret etmektedir (Çelebi, 1990).

öte yandan B. Gökçe'nin otorite ölçütü açısından yaptığı ayırım da tarafımızdan aynen benimsenmekte fakat kategorileri 'geleneksel' ve 'eşitlikçi' olarak adlandırılmaktadır. Geleneksel otorite tipi erkeğin otoritesini ifade etmekte, aile içinde güç ve karar merkezinin erkek olduğuna işaret etmektedir. 'Eşitlikçi' tipte ise aile içi tüm kararlara kadının da erkekle eşit katılımı beklenmektedir. Otoritenin paylaşıldığı bu tipte, kadın kadar erkeğin de, verdiği kararlarda karşı tarafın istek ve çıkarlarını gözetmesi, davranışlarına açıklama getirmesi gerekmektedir.

Aileyi bir de evlilik ilişkileri açısından analiz etmek mümkündür. Evlilik ilişkileri açısından bakıldığında aileleri 'ayrılmış' evlilik ilişkisi ve 'birleşik' evlilik ilişkisine sahip aileler olarak iki kümeye ayırmak mümkündür. Şimdi bu ifadeleri biraz daha açalım:

Sosyolojide ve antropolojide günümüzde yaygın olarak kullanılan sosyal ağ (social network) modelini ilk geliştirenlerden biri olan E. Bott, İngiliz ailelerini incelerken evlilik ilişkilerindeki sosyal ağı analiz eder (1957). Bott aile içindeki etkinliklerin eşler tarafından birlikte gerçekleştirilmesi halini 'birleşik', ayrı ,ayrı gerçekleştirilmesi halini ise 'ayrılmış' evlilik ilişkileri olarak adlandırır. 'Ayrılmış' evlilik rolü ilişkisinde eşler birbirlerinden ayrı fakat birbirini tamamlayan etkinliklerde bulunurlar. 'Birleşik' evlilik rolü ilişkisinde ise eşler tüm etkinlikleri birbirleriyle paylaşırlar, aynı bir etkinlik ya birlikte ya da farklı eşler tarafından farklı zamanlarda yerine getirilir. Örneğin 'ayrılmış' evlilik rolü ilişkisinde kadın yemek yaparken erkek de gıda maddelerini satın alacak parayı kazanır. 'Birleşik' evlilik ilişkisinde ise kadın da erkek de yemek yapar, para kazanır.

Bott'un geliştirdiği diğer kavram ise 'extra-ailesel ilişki'dir. Burada eşlerin aile dışındaki kişilerle kurdukları arkadaşlık, dostluk, komşuluk ilişkileri dile getirilmektedir. Bott'a göre, bir ailede ne kadar yoğun ayrılmış evlilik ilişkisi varsa, o ailedeki eşlerin extra-ailesel ilişkileri o kadar yakın, sık dokulu olur.

Bott'un bu modelinden hareket eden E. Olson Türk ailesini analiz eden çalışmasında Türk ailelerinde 'ayrılmış' evlilik rolü ilişkisinin bulunduğunu, extra-ailesel ilişkiler ağının yakın dokulu olduğunu, aile içi ilişkilerde tek bir güçlü merkezin bulunmadığını, kadının da erkeğin de kendi dünyalarının merkezi olduklarını, sonuç olarak Türk ailesinin iki odaklı bir aile olduğunu (duofocal family) belirtir (1982).

Bott'un ve Olson'un modelleri aile incelemelerinin derinleşmesine, evlilik ilişkilerinin özel bir inceleme alanı olarak görülmesine katkıda bulunan modeller olarak kabul edilmelidir. Özellikle Bott'un sosyal ağ (ya da yumak) modeli aile dışı gruplardaki ilişkilerin de analizinde başarıyla kullanılmaktadır⁷ Ancak biz Olson'un Türk ailesi için geliştirdiği modelin şimdiye kadar Türk ailesi için geliştirilen diğer modellerden çok daha kapsayıcı olduğunu kabul etmemize rağmen, yine de, özellikle Türk ailesine ilişkin kendi gözlemlerimizin etkisiyle, bazı eksiklikler taşıdığını düşünmekteyiz. Bu eksikliklerin neler olduğunu, daha önce vurgulamış olduğumuz için (Çelebi, 1990) ayrıca burada yinelemeyeceğiz. Ancak, ulaştığımız sonucu belirteceğiz ki o da Türk ailesinin 'iki Odaklı Aile Modeli'ne tam uymadığı fakat 'Geleneksel İki Odaklı Aile Modeli'ne daha çok uyduğudur.

Cinsiyet rolü tutumlarına ilişkin yapılan başka bir çalışmada her ne kadar kadınlarımızın yaklaşık yarısının 'eşitlikçi' tutumlara sahip oldukları saptanmışsa da (Çelebi, 1990: 50-51), tutumların davranışa dönüşmeleri sürecinin sosyal psikolojik analizlerinin henüz bu konuda kesin yargılara varılmasını mümkün kılacak düzeyde ilerlememiş olduğu göz önüne alınarak, bu çalışmada da, aynen diğer çalışmada olduğu gibi, geleneksel İki Odaklı Aile Modeli' nin geçerli bir model olduğu noktasından hareket edilmiştir. Modelde geçen 'geleneksel' terimi 'ayrılmış' evlilik ilişkilerine işaret etmek için değil, fakat 'ayrılmış'dahi olsa evlilik ilişkilerinde sürekli gözetilen güç ve karar merkezinin erkek olduğunu işaret etmek için kullanılmaktadır. Zira gözlemlerimize göre her ne kadar Türk ailelerinde 'ayrılmış' evlilik rolü ilişkileri gerçekten mevcut ise de, 'otorite' ilişkisi açısından bakıldığında, Türk kadınının aile içinde ve aile dışındaki ilişki yumaklarında gücünü ve karar verme iradesini sergilerken sürekli eşinin tavrının ne olacağını dikkate alarak davrandığını, eşinin beyan edilmiş açık iradesi dışında bir davranış göstermeyeceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Olson'un Türk ailesinde tespit ettiği 'ayrılmış' evlilik ilişkisinin, onu, aile içinde erkeğin geleneksel bir otoriteye sahip olmadığı sonucuna götürmesi bizce hatalıdır. Bize göre, Türk ailesinde erkeğin geleneksel otoritesinin şemsiyesi altında kadının ve erkeğin bir diğerininkini gözettiği iki ayrı ilişki yumağı yan yana bulunmaktadır. Buradan hareketle de Türk ailesinin geleneksel iki odaklı bir yapı oluşturduğunu ve bu geleneksel iki odaklı aile içindeki evlilik rolü

ilişkilerinin 'ayrılmış' evlilik rolü olarak görülmesinin daha doğru olacağını düşünüyoruz. Aşağıda, ailenin büyüklük, evlilik ilişkileri, otorite ilişkisi ve extra-ailesel ilişkiler ölçütleri açısından nasıl ayrıldığı şematik olarak gösterilmektedir:

Ölçütler	Aile Tipleri ve İlişkiler	
Büyüklük	1 - Geleneksel-geniş Yan Tipler: Geçiş famille souche vb.	2 - Çekirdek Yan Tipler: Uzamış Çekirdek vb.
Evlilik İlişkisi	1 - Ayrılmış	2 - Birleşik
Otorite İlişkisi	1 - Geleneksel	2 - Eşitlikçi
Extra-ailesel ilişki	1 - Sık dokulu	2 - Gevşek dokulu

Türk aileleri için geçerli olduğunu düşündüğümüz Geleneksel İki Odaklı Aile Modeli bu şemaya göre büyüklük açısından çekirdek, evlilik ilişkisi açısından ayrılmış, otorite ilişkisi açısından geleneksel, extra-ailesel ilişkiler açısından sık dokulu bir aileyi temsil etmektedir.

Ailenin farklı ölçütlere göre analiz edilmesi aile incelemelerinde aileye daha derinden nüfuz edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu ölçütlerin kullanılması ile, sözcülemi çekirdek ailede eşitlikçi otorite ilişkisi veya birleşik evlilik ilişkisi de otomatik olarak bulunmuş gibi yanılgılı betimlemelerden uzaklaşılabilir. Bu şemadaki tüm tipler bir diğeriyle kombinasyona girebilirler, aynen gerçek yaşamdaki ailelerde olduğu gibi. Bu noktada şu açıklamanın yapılması gerekmektedir: Burada kurgulanan aile modeli genel bir model olup, Türk ailesine ilişkin ideal tipik bir açıklama getirmektedir. Kadının çalışması, bu ideal tipten birtakım sapmaların ortaya çıkmasını etkileyecektir, örneğin, kadının çalışması 'ayrılmış' evlilik ilişkilerinin 'birleşik' ilişkilere veya otorite ilişkilerinin 'geleneksel'den 'eşitlikçi'ye, extra-ailesel ilişkilerin sık-dokuludan gevşek dokulu'ya dönüşmesini hızlandırabilir. Araştırmanın bu konu ile ilgili hipotezleri bu tür dönüşümlerin bulunup bulunmadığını ortaya çıkartacak tarzda ifade edilmiştir.

Bu açıklamaların ışığında araştırmanın 3. hipotezi şöyle ifade edilmiştir: Bağımsız işyeri sahibi kadınların çoğunluğu çekirdek ailelerde yaşamaktadırlar. Bu hipotezin gereğesi Türk aile yapısının çekirdek aile tipine girdiğini saptayan önceki araştırmaların sonuçlarıdır. Bu hipotezin sınanması sırasında geleneksel-geniş, famille souche, uzamış çekirdek aile veya tek kişilik aileler hakkında da bir fikir edinilmiş olunacaktır. 3. Hipotez için istatistiksel analiz yapılmayacak, ilgili frekans tablosunun verilerinin değerlendirilmesi ile yetinilecektir.

Araştırmanın 4. Hipotez'i işkadınlarının evlilik ilişkilerinin 'ayrılmış' ve 'birleşik'

ilişki ağlarından hangisine daha yakın olduğunun tespiti ile ilgilidir. Geleneksel iki Odaklı Aile Modeli'nin işkadınlarının evlilik ilişkilerindeki geçerliliğinin sınanması ile ilgili bu hipotez şöyle ifade edilmiştir:

Evli olan işkadınlarının evlilik ilişkileri 'ayrılmış' ilişki tipine uygun düşür. Bu hipotezin sınanması bir'den fazla değişkenin analize tabi tutulmasıyla gerçekleştirilecektir. Evlilik ilişkilerinin 'ayrılmış' veya 'birleşik' olduğu

1 - Ev işlerinde işbölümünün olup olmadığı

2 - Çocuk bakımında eşin de sorumluluk alıp almadığı

3 - Ortak arkadaşlarının bulunup bulunmadığı sorularına dayanılarak karşılaştırılacaktır.

Buna göre araştırmanın 4. Hipotezi'nin üç alt hipotezi sırasıyla şöyle ifade edilmiştir.

1. **Alt Hipotez:** İşkadınlarının evlerindeki işlerin yapılmasında eşler arasında geleneksel cinsiyet rolü tutumlarına dayalı bir işbölümü vardır.

2. **Alt Hipotez:** Çocuk bakımı ile ilgili işler, eşler arasındaki geleneksel cinsiyet rol dağılımına göre, kadın tarafından yerine getirilmektedir.

3. **Alt Hipotez:** Evli işkadınlarının arkadaş çevreleri eşlerinin arkadaş çevrelerinden ayrılmıştır.

Araştırmanın 5. Hipotezi otorite ilişkisi ile ilgilidir. Buna göre: Evli olan işkadınlarının evlerindeki otorite ilişkisi geleneksel tipe uygun düşer. Bu hipotezin sınanması için iki ayrı sorumuzun cevaplarına bakılacaktır. Bunların ilki işyeri kurulmasına eşin karşı çıkması ile ilgilidir. Hipotezimize göre eşin karşı çıkmasına rağmen işyeri kurulmuş ise, bu, o ailede erkeğin güç merkezi konumunda olmadığını gösterecektir. Bu ailelerin çoğalması ise Türk ailesindeki otorite ölçütünün geleneksel'den eşitlikçi'ye doğru kaymış olduğunun işareti sayılacaktır.

5. Hipotez ile ilgili diğer sınama da yine kadınlara doğrudan sorulan bir başka sorunun cevaplarına dayanılarak gerçekleştirilecektir. Karar verme ile ilgili bu sorunun cevap şıklarının bize geleneksel-eşitlikçi ilişkilerden hangisinin daha geçerli olduğunu göstermesi beklenmektedir.

Araştırmanın 6. Hipotezi extra-ailesel ilişkilerle ilgili olup şöyle ifade edilmiştir: Evli işkadınlarının aile dışı ilişkileri sık dokuludur. Bu hipotezin sınanması da bir'den fazla soruya verilen cevaplardan hareketle gerçekleştirilecektir. Bu sorular arkadaş ve akrabalar ile ilgili sorulardır.

Öte yandan, yine bu araştırma içinde sınanmasını istediğimiz bir diğer konu daha vardır ki, o da akrabaların 'çekirdek' dahi olsa, aile üzerindeki etkilerini sürdürüp sürdürmediğidir. Extra-ailesel ilişkilerin sık dokulu olduğu hipotezi ile de bağlantılı olan bu durumun aydınlatılması için işyeri kurulmasına anne-baba, kayınvalide-kayınpeder ve

diğer akrabaların destekleyici veya engelleyici tavırlar takınıp takınmadığı ile ilgili sorulardan yararlanılacaktır. Geleneksel iki Odaklı Aile Modeli'nin kapsamadığı bu durumla, akrabaların bir diğerinin kararları üzerinde etkili olma eğilimleriyle ilgili herhangi bir hipotez kurulmamıştır. Fakat ilgili sorulara verilecek cevaplar extra-ailesel ilişkiler ile ilgili değerlendirmede dikkate alınacaktır.

İşkadınlarının aile ilişkileriyle ilgili 3, 4, 5 ve 6. hipotezlerin gerçekleşmesi halinde işkadınlarının ailelerinin de geleneksel iki Odaklı Aile Modeli'ne uyduğu karara varılacaktır. Hipotezlerin gerçekleşmemesi işkadınlarının ailelerinde büyüklük, evlilik ilişkisi, otorite ilişkisi ve extra ailesel ilişki ölçütleri açısından dönüşümlerin yaşanmakta olduğunun işaretçileri olarak değerlendirilecektir.

Kuşkusuz bu ilişkilerin modelde kurgulananın dışında bir görünüm sergilemesinin tek nedeni kadının çalışması olarak gösterilemez. Evlilik ilişkilerini 'ayrılmış'tan 'bilesik'e otorite ilişkisini 'geleneksel'den 'eşitlikçi'ye, extra ailesel ilişkilerin 'sık doku'luktan 'gevşek dokulu'luga dönüşümlerinin arkasında etkili olan başka faktörler de bulunabilir. Yaş, öğrenim düzeyi, yaşanan ilin kalkınmışlık düzeyi de bu dönüşümde etkili olmuş olabilir. Bu nedenle bu üç değişken de bağımsız değişkenler olarak analize tabi tutulacaktır. Ancak bunlarla ilgili şu aşamada herhangi bir hipotez kurulmamıştır.

1.1.3.2. ROL VE STATÜLERİ

Sosyolojide rol, Fichter'e göre, ne geçici ne kurgusal olan, sosyalizasyon sürecinde öğrenilen, kişinin katıldığı çeşitli gruplarda oynanılan, bireyin sosyal kişiliğinde içselleştirilen davranışlardır. Bir dizi birbiriyle ilişkili davranış örüntüsü bir sosyal işlev çevresinde kümelendiğinde ortaya çıkan birleşim sosyal roldür. Sosyal rol, yöneldiği sosyal gereksinme ve içinde oynandığı sosyal grup tarafından bilinir, anlamlandırılır. Herkes pek çok role sahiptir, bu rollerin hepsi de kişinin düşünce ve eylemlerinin derinliklerine kök salmış ve orada birbirleriyle kenetlenmişlerdir.

Sosyal statü ise sosyal yapıdaki kişi, sınıf veya kategorinin pozisyonunu gösterir. Sosyal statü toplumdaki geçerli sosyal değer ölçütlerinin kullanılmasıyla ulaşılan bir inşa, bir değerlendirmedir. Statü bize, başkalarıyla karşılaştırdığında kişinin sosyal yerinin neresi olduğunu anlatır. Oysa, sosyal rol bize kişinin ne yaptığını anlatır. Rol, bireyin sosyal devinimleriyle ilgili işlevsel ve dinamik bir kavramdır. Diğerlerinin kişiye yüklediği bir değerlendirme değildir. Oysa statü kişinin oynadığı role bakarak bir değerlendirme yapılması ve sosyal yapıda bir yere yerleştirilmesidir. Kişinin sosyal rolünü oynarken sergilediği başarının yanı sıra, toplumdaki işlevsel yararlılığı, serveti, soyu, cinsiyeti, yaşı vb. kişinin statüsünün belirlenmesinde ölçüt olarak kullanılabilir.

Sosyal roller sosyal ilişkileri düzenleyen mekanizmalardır. Kişiler sosyal rolleri

sayesinde ve içinde, birbirleriyle eylemlerde bulunurlar. Rol çatışması kişinin sürekli bir'den fazla rolü oynamak zorunda bulunmasından kaynaklanır. Çalışan kadın rolü zaman ,zaman annelik rolüyle çatışabilir.

Rollerin sosyalizasyon süreci içinde öğrenildiğini söylemek bir yerde toplumda sosyal rollerin nasıl oynanması gerektiğine ilişkin kalıp beklentilerin bulunduğunu da ima eder. Bazı rollerde bu beklentiler katı bir biçimde yapılaşırken (dini törenler, resmi kabullerdeki gibi) bazı rollerden beklenenler daha esnek olabilir. Her dönemde, kişinin rolünü oynarken, gerçekleştirirken, kendi seçme yeteneğini kullanması, rolüne kendi karakterine uyan yorumunu katması mümkündür. Beklenen rollerin, davranış örüntülerinin en katı tarzda belirlendiği geleneksel toplumlarda bile, gerçekleştirilen rol kişinin yorumunun izlerini taşır. Hızlı değişen kültürlerde ise kişi ve rolünü, beklenenin oldukça dışında gerçekleştirmesi olasılığı son derece yüksektir.

Kişinin anahtar rolü içinde yaşadığı kültürün değerlerine göre belirlenir. Toplum kadını aile grubuna ait bir kişi olarak görüyorsa kadının anahtar rolü onun aile içinde oynadığı rollerden biri olacaktır. Anahtar rol kişinin toplumda, toplumca kabul edilmiş temel işlevini yerine getirmede oynadığı roldür. Anahtar statü bu roldeki başarıya göre değerlendirilir (Fichter, 1990, 33, 87-96'dan özetlenmiştir).

C. Oppong ve K. Abu A Handbook for Data Collection and Analysis on Seven Roles and Statuses of Women adlı ortak çalışmalarında kadınların yedi temel rolleri üzerinde durmaktadırlar (1985, 7). Kadının yedi temel rolü annelik, eşlik, ev kadınlığı, akrabalık, mesleki, topluluk ve bireylik rolleri olarak sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi, yapılan sıralamada kadının yedi rolünden dördü aile grubu ile ilintilidir. Aşağıda her bir rol ile ilgili, temelde Oppong ve Abu'nun açıklamalarına dayalı bir dizi açıklama yapılmaktadır ⁸. Bu açıklamalar kadının rollerine ilişkin belirli kurgulamalar halinde sunulmuştur. Kadının rol ve statülerine ilişkin hipotezler bu kurgulardan hareketle oluşturulmuştur.

Annelik rolü kadının çocuğunu yetiştirmesi ve topluma hazırlaması ile ilgilidir. Aile içinde baba, kardeşler, aile büyükleri ve akrabaların, aile dışında da komşu, öğretmen ve benzeri ilgililerin de çocuğun bakımına, yetiştirilmesine ve topluma hazırlanmasına katkıları olabilmekte ise de bu konuda asıl 'görevli' mevcut değer yargılarına göre, kadındır. Kadından annelik ile ilgili beklenen rollerini elinden geldiğince en iyi biçimde oynaması beklenir. Kadın da kendi sosyalizasyonu içinde annelik rolünü en iyi biçimde gerçekleştirmesi gereğini öğrendiği için, bu rolünü oynamaya hazırdır. Annelik rolünü oynamasının engellenmesi, (çocuğunun olmaması) ve/veya bu rolünü beklenenin dışında oynaması (iyi oynayamaması) veya bu rolünü oynarken rol

çatışmasına girmesi kadında kaygı yaratabilir.

Eşlik rolü kadının kocasına karşı oynadığı roldür. Toplumda beklenen eşlik rolü kocasını rahat ettirmeyi, kocasının isteklerini karşılamayı, kocasına sadık olmayı gerektirir. Kadın da sosyalizasyon süreci içinde evlendiği erkeği mutlu etmesi, ona sadık kalması gerektiğini öğrendiği için bu rolünü oynamaya hazırdır. Eşlik rolünü oynamaktan mahrum olması (evlenememesi, bir erkeğin partneri olamaması) ve/veya bu rolünü oynarken engellerle karşılaşması, rolünü iyi oynayamaması, rol çatışmasının olması kadında kaygı yaratabilir.

Ev kadınlığı rolü kadının aile grubu içinde, evde oynadığı role işaret eder. Kadından evlenmemiş bile olsa yine de ev işleriyle, evin bakımıyla, evin düzeniyle ilgilenmesi, ev kadınlığı rolünü oynaması beklenir. Kadın da bu rolü oynamaya isteklidir. Bu rolü oynayamaması ve/veya bu rolü oynamakta başarılı olamaması veya rol çatışmasına girmesi kadında kaygı yaratabilir.

Akrabalık rolü kadının kız kardeş, anneanne, babaanne, teyze, hala, gelin, elti, yeğen gibi çeşitli akrabalık pozisyonları içinde oynadığı rollerin toplamına işaret etmektedir. Herkes bir aile içine doğmakla, o ailenin mensuplarıyla akraba ilişkisine girer ve bu ilişkisinde de pozisyonuna göre kendinden beklenen rolleri oynar. Büyükanne ve büyükbabaya karşı torun, ebeveyne karşı evlat, teyze-hala vb.ne karşı yeğen, eşinin ebeveynine karşı gelin rolü gibi. Aile ve akrabalık ilişkilerinin sık dokulu olduğu toplumlarda bu rollere ilişkin beklenen rol kalıpları daha katı, daha yapılaşmış bir görünüm arz eder. Akralar arasındaki dayanışmanın çıkar ilişkilerine değil içten duygulara dayanması kişide güvenlik duygusunu güçlendirir. Akrabalık rolünü oynamak veya bu rolü oynamada başarısız kalmak veya bu rolü oynarken rol çatışmasına düşmek kadında kaygı yaratabilir.

Mesleki rol kadının gelir getirici mal ve hizmet üretimine katılması ile oynamaya başladığı role işaret eder. Kadının ev içinde (veya evin bağ, bahçe gibi eklentilerinde) harcadığı emek, ne denli fonksiyonel olursa olsun, yine de mesleki rol bağlamında değerlendirilmez. Annelik, eşlik veya ev kadınlığı ne denli üretici ve yeniden üretici işlevlerle donanmış roller olursa olsunlar yine de mesleki rol olarak görülmezler. Mesleki rol, karşılığında para kazanılan roldür. Mesleki rol kadının ev dışında, aile grubu dışında başka bir sosyal bağlamda oynadığı bir rol olup kadının temel rolleri arasında görülmesinin tarihi oldukça yenidir. Ailenin gelirinin temin edilmesi uzun yıllar erkeğin görevleri arasında sayıldığından toplumda kadının mesleki rolüne ilişkin beklentiler ile kadının mesleki rolünü gerçekleştirme tarzlarının yerleşik tanımlarının nasıl olacağı hakkında bir bulanıklık vardır. Bu konuda geliştirilmiş olan en bilinen tavrı kadının

mesleki rolünün ailenin kadının getireceği gelire gereksinmesi halinde, annelik, eşlik, ev kadınlığı ve akrabalık rollerine ilişkin beklentilere zarar vermeyecek tarzda yürütmesini gerekli gören tavidir. Konuya iş yaşamı açısından bakıldığında ise, kadının mesleki rolünü diğer evcil rollerini çok fazla öne çıkarmaması kaydıyla oynaması beklenir. Bu durumun tipik örneğini bazı işyerlerinin, kadınların çok sık izin almak zorunda kaldıklarını dikkate alarak, kadın çalışanları istihdam etmeme eğilimlerinde görebiliriz. Kadının mesleki rolü diğer evcil rolleri ile çatışmaya en çok giren rolü olup, bu durumun kadında kaygı yaratması beklenebilir, öte yandan mesleki rol kadının topluma aile grubu dışında da katılmasını mümkün kılan bir rol olduğu için, topluma aile grubu dışında da katılmak isteyen kadınlar için, oynanmaması halinde yine kaygı yaratıcı bir kaynağa dönüşebilme potansiyeline sahiptir.

Topluluk rolü kadının içinde yaşadığı ve aile grubu ile mesleki rolünü ifâ ettiği mekanın dışında kalan alanlardaki rolüne işaret eder. Dini gruptaki roller, sosyal yardım faaliyeti, dernek üyelikleri, politik örgütlenmelerdeki faaliyet, vatandaşlık rolü, hemşerilik rolü ile ilgili etkinlikler bu başlık altında toplanırlar. Sosyal yaşamın karmaşıklaşması kişinin topluluk üyesi rolünü oynamasını talep eder, topluluk kişiden belirli rolleri belirli örüntüler içinde oynamasını bekler: Oy vermesi, vergi yatırması, çevrenin korunmasına özen göstermesi, kent, ülkenin sorunlarına duyarlı davranması gibi.

Bireylik rolü kişinin kendi kişisel gelişmesi, kendini ortaya koyması, tekil bir birey olduğunun farkına varması ve bir insan bireyi olarak yaşama, dünyaya, olan bitene katılması sürecinde sergilediği davranışlarla oynanır. Kişinin arkadaşlık ilişkileri, kendini gerçekleştirmek için giriştiği etkinlikleri, boş zamanlarında yapıp ettikleri bireylik rolünün yansıdığı alanlardır. Bireylik rolü oynanması için zaman, enerji ve para harcanmasını gerektirebilir. Bireylik rolünün oynanması diğer rollerin oynanmasının, bir yerde, zararına dokunur. Zira, özellikle evli ve çocuk sahibi bir kadının zamanının, enerjisinin ve parasının bir kısmını kendi için harcamasını gerektirmektedir. Dolayısıyla bu rol diğerleriyle en fazla çatışma yaratmaya aday olan rol olarak görülebilir.

Burada özetlenen rollerin hemen hepsinin bir noktada birbiriyle kesişebileceği ve bu kesişmenin bazen uyuma bazen de çatışmaya yol açabileceği açıktır. Genellikle kadının geleneksel rolleri olan evcil nitelikli ilk dört rol birbirleriyle çok sık kesişmesine rağmen bu kesişmelerin çatışmaya dönüşmesi olasılığı zayıftır. Gelenek ve görenekler bu rollerin kesişmesinin çatışmaya yol açmasını engelleyici kurallar getirerek yerleşik düzenin devamını mümkün kılarlar. Gelenek ve göreneklerin zayıfladığı hızlı değişmelerin yaşandığı durumlarda söz konusu evcil rollerin kesişmesinin çatışma yönüne

kaymasının yanı sıra toplum tarafından yeni rollerin oynanması talebi de gündeme getirilir. Ki bu yeni roller (mesleki rol, bireylik rolü, topluluk rolü) geleneksel toplum içinde zaten yeterince tanımlanmamış olduğu, nasıl oynanmalarına ilişkin belirli beklentiler yapılaşmamış olduğu için, o rolü oynaması gereken kişiler için bir sorun kaynağı haline gelebilir. Kişi sosyalizasyonu süresince içselleştirip kendinin kılmadığı, kendini hazırlamadığı rolleri oynamak durumunda kalınca, üstelik bu rolleri nasıl oynaması gerektiğini de kendisine hiç kimse söyleyemiyorsa, kişinin belirli bir çatışmaya sürüklenmesi ve bu durumun onda kaygı yaratması kaçınılmaz hale gelecektir.

Kadının aile grubu dışındaki yaşam alanlarında oynayacağı bu yeni rollere ilişkin beklentilerin kesinleşmemiş olması rolünü nasıl oynaması gerektiği konusunda kadını yalnız bırakır, ve kaygıya iterken, bu arada bir takım rol çatışmalarının da yaşanmasına yol açarken, bir yandan da kadına kendini gerçekleştirme için son derece elverişli birtakım fırsatlar sunar. Bu, kadının oynayacağı yeni rollerin tanımını kendisinin yapması fırsattır. (Çelebi, 1992,7) Kadın yaratıcılığını kullanarak mesleki, topluluk ve bireylik rollerini geleneksel evcil rolleriyle çatıştırmaksızın nasıl oynaması gerektiğini tanımlayabilir, belirleyebilir ve bu tanımını topluma empoze ederek, toplumun o role ilişkin gelecek beklentilerini manipüle edebilir. Örneğin çalışan kadının evlenme yaşını ertelemesi, çocuk sayısını azaltması, eşinin çocuk bakımına ve ev işlerine katkısını artırması, çalışmasını aileye ek gelir kaynağı olarak değil, kendini-gerçekleminin bir yolu olarak görmesi, boş zamanlarını kendini geliştirici etkinliklerle doldurması günümüz kadınında rastlanan davranışlar olup bir anlamda kadının oynadığı rollerini kendisinin tanımlamasının örnekleri arasında sayılabilir.

Kadının yedi temel rolüne ilişkin bu açıklamadan sonra statü konusuna geçebiliriz. Yukarıda belirtildiği gibi statü başka şeylerin yanı sıra rollerimizi oynama tarzımıza bakılarak, hakkımızda yapılan bir değerlendirme idi. Statü, bir anlamda rolümüzü oynamadaki başarımızın da bir göstergesidir. Kuşkusuz rol başarımız toplumda o anda geçerli olan değer ve normlara göre kararlaştırılacak, beklenen rollerimizi ne denli başarıyla oynadığımızın ölçütü yerleşik beklentiler olacaktır, öte yandan rol başarımızın değerlendirilmesinde rollerimizi çatıştırmadan oynayıp oynamadığımız da dikkate alınacaktır.

Bu genel açıklamaların ışığında yeniden araştırma konumuz olan işkadınlarına döndüğümüzde, işkadınlarının temel rolleriyle ilgili, hangi gerekçelere dayalı ne gibi hipotezler kurabiliriz?

Araştırmada işkadınlarının altı temel rolü üzerinde durulmuştur. Bunlar annelik, eşlik, evkadinlığı, akrabalık, bireylik ve mesleki rollerdir. Topluluk rolü bu araştırmanın

sınırları içine dahil edilmemiştir.

Kuşkusuz kadınların her bir rolü başlı başına bir araştırma konusudur. Burada altı rol de, nispeten, genel olarak ele alınmaktadır.

Araştırmanın soruları işkadınlarının bu temel altı rolü

1 - Oynayıp oynamadıklarını, bu rollere ilişkin davranışları sergileme fırsatına sahip olup olmadıklarını;

2 - Oynamıyorlarsa, bunun nedeninin ne(ler) olduğunu;

3 - Oynamadıkları rolden dolayı bir eksiklik, tatminsizlik duyup duymadıklarını;

4 - Oynadıkları roller de kendilerini başarılı bulup bulmadıklarını;

5 - Oynadıkları rollerde kendilerini başarılı bulmuyorlarsa, bundan dolayı bir kaygı, üzüntü duyup duymadıklarını

genel olarak ve kendi beyanlarına dayanarak tespit etmeye yönelik bir biçimde hazırlanmıştır. Araştırmamızın bu konularla ilgili hipotezleri ise mesleki rolün diğer rollerin başarılı bir biçimde oynanmasını engelleyip engellemediğini ortaya çıkartma amacıyla hazırlanmıştır.

Buna göre önce işkadınlarının hangi rolleri oynamakta oldukları frekans tablosu aracılığıyla tespit edilecektir. Kuşkusuz işkadınlarının hepsi mesleki rollerini oynamaktadırlar. Ev kadınlığı rolünü de oynamaktadırlar. (Ev kadınlığı rolü için evli olmanın gerekli olmadığı belirtilmişti). Ama, annelik, eşlik, akrabalık... rollerini oynayıp oynamadıkları ancak verilerin genel dağılımından öğrenilebilecektir, öte yandan, işkadınlarının oynamaları beklenen rolleri neden oynamadıkları ya da oynamadıkları da yine genel dağılım aracılığıyla tespit edilecektir. Oynamadıkları rolden dolayı bir eksiklik, tatminsizlik duyup duymadıkları ile, oynamalarına rağmen başarılı olmadıklarını düşünmeleri de frekans tablosu yardımıyla belirledikten sonra bu tatminsizlik ve/veya başarısızlığın rol çatışmasından ileri gelip gelmediği, bu durumun mesleki rollerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Buna göre araştırmanın 7. Hipotez'i şöyle ifade edilmiştir: İşkadınları mesleki rollerinin bireylik, evkadınlığı, akrabalık, eşlik ve annelik rollerini başarılı bir biçimde oynamalarını engellediklerini düşünmektedirler. Araştırmanın 7. Hipotez'i, buna göre, beş ayrı alt hipotezden oluşmaktadır. İşkadınlarının mesleki rollerinin diğer rolleriyle çatışma içinde olup olmadığı işkadınlarının kendi ifadelerine dayanarak tespit edildikten sonra, işkadınlarının statülerini algılamaları üzerinde durulacaktır. Bu konuda herhangi bir hipotez kurulmamış olup, arkadaş, akraba, ebeveyn, eş ve çevredeki diğer insanların işkadını tarafından algılanan değerlendirmeleri genel bir tablo içinde sunulacaktır.

Gelecek alt bölümde araştırmanın metodolojisi üzerinde durulmuştur.

1.2. METODOLOJİ

1.2.1. YAKLAŞIM VE YÖNTEM

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesi, genel çizgileriyle, işlevselci yaklaşımın temel ilkesi, sayılıları dikkate alınarak hazırlanmıştır. İşlevsel yaklaşım, içinde büyük boy kuramlardan (grand theory) orta boy ve küçük boy kuramlara kadar çeşitlenebilen farklı boyutlardaki kuramların geliştirilebilmesine imkan sağlayan bir yaklaşımdır. Yine işlevselci yaklaşım, içinde geliştirilen kuramın boyutu ile bağlantılı olarak, farklı epistemolojik ve metodolojik yaklaşımların izlenmesine de imkan veren bir yaklaşımdır. Bu bağlamda işlevselci yaklaşım içinde, seçilen teorik referans çerçevesine bağlı olarak çeşitli metodolojik yaklaşımların, alansal veya klasik yaklaşımın, örneklerine rastlamak mümkündür. İşlevselci yaklaşımın küçük ve bazı orta boy kuramları ile özellikle sembolik etkileşimci yaklaşımın içinde geliştirilen kuramlar metodolojik açıdan daha çok alansal yaklaşımın kullanılmasını gerektirmektedirler.

Alansal yaklaşım aileyi toplum içindeki diğer grup, kurum ve süreçlerle ilişkisi açısından değil, fakat daha çok, aileyi oluşturan bireyler arasındaki ilişkiler açısından analiz etmeye yönelir. Aile bireylerini beklenen ve gerçekleştirilen rolleri, rollerine bağlı olarak kurdukları ilişkileri ve bu ilişkilerin örüntülerini, odak noktası yapan araştırmacılar rol teorileri, grup teorileri, sosyal ilişki teorileri gibi küçük ve orta boy teorileri birer referans noktası olarak kullanmalarının yanı sıra aile içindeki ilişkileri, davranış örüntülerini, gerçekleştirilen rolleri birer sosyal ağ (yumak, social network) şeklinde kavramsallaştırabilmek için derinlemesine veri toplayabilmelerine imkan sağlayan katılımlı gözlem, ayrıntılı görüşme formu uygulaması, örnek olay incelemesi gibi araştırma tekniklerini kullanmaktadırlar.

Bu araştırmada da örgüt teorisi,⁹ rol teorisi gibi teorilerden yararlanmanın yanı sıra aile içindeki ilişkilerin birer sosyal ağ olarak kavramsallaştırılmasına yönelik bir çaba içinde olunmuştur. Dolayısıyla, araştırmanın metodolojik yaklaşımı klasik ve alansal yaklaşımın birbirine son derece yaklaştığı bir çizgi üzerinde götürülmüştür. İşkadınlarının yaşadıkları kentlerin gelişmişlik düzeylerinin dikkate alınması aile ve işyeri üzerinde sosyal süreçlerin ve üst sistemlerin etkilerinin bulunduğu sayıltıldığı göstermektedir. Aile içindeki ilişkilerin ve işkadınlarının işlem çevrelerindeki birimlerin kendilerine olan tavırlarını algılama tarzlarının dikkate alınması ise sosyal ilişki ağının formunun içsel dinamiklerinin neler olduğunun tespitine de önem verildiğinin göstergesi olmaktadır. Dolayısıyla araştırmada aile grubu, işyeri örgütlenmesi ile bunların içlerindeki ve aralarındaki ilişkilerin içsel ve dışsal dinamikleriyle kavranmasına çalışılmıştır¹⁰. Nitekim araştırma tekniği olarak anket ve türlerinin kullanılmasındansa görüşme formu

uygulamasının seçilmesi ve soru sayısının, teknik olarak olması gerekenin üzerinde olmasının nedeni deneklerle derinlemesine görüşme yapma imkanının yaratılması dileğinin sonucudur.

Araştırma betimsel niteliktedir. Bir başka deyişle, araştırma 'niçin' sorusunun değil fakat 'nasıl' sorusunun cevaplarını aramaya yöneliktir. Bu anlamda araştırmada 'nedensel ilişkilerden çok 'birlikte bulunma ilişkileri' tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini teşkil eden işkadınları hakkında daha önceden yapılmış araştırmaların bulunmaması açıklayıcı olmaktan çok betimleyici nitelikte bir araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Araştırmanın tipinin betimleyici olması araştırmanın hipotezlerinin de betimleyici hipotezler olması sonucuna yol açmıştır. Hipotezler neden-sonuç ilişkilerinin tespitinden çok, mevcut değişkenlerin hangi sıklıkta dağıldığını tespit etmeyi amaçlayan bir tarzda formüle ve ifade edilmiştir.

1.2.1. EVREN, ÖRNEKLEM VE UYGULAMA

Araştırmanın evreni Türkiye'deki bağımsız işyeri sahibi kadınlardır. Bağımsız işyerinin sahibi veya ortağı olarak bir işyeri kurmuş ve orayı işveren olarak veya tek başına fiilen çalıştırmakta olan kimseleri bağımsız işyeri sahibi veya kısaca işkadını diye nitelendiriyoruz.

Araştırmanın evrenini teşkil eden işkadınlarının tam sayısını elde etmek için ilk başvuru kaynağı Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1985 Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri araştırmasının sonuçları olmuştur. Bu kaynağa göre Türkiye'de 1985 yılında işteki durumu 'işveren' olan 10750, 'kendi hesabına çalışan' olan 351067, toplam 361817 adet işkadını bulunmaktadır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1989, 136-137).

Yine Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bir başka araştırması olan Hane halkı İşgücü Anketi Sonuçları ise 'Hane halkı Fertlerinden İstihdam Edilenlerin Son Haftadaki İşteki Durumuna, Eğitim Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Tablosu başlığı altında işteki durumu işveren' olan 5813, 'kendi hesabına' olan 250820 olmak üzere toplam 256633 işkadını olduğunu göstermektedir (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1988).

Bu iki kaynak temel alınarak Türkiye'de 1985 yılında yaklaşık 300.000 işkadınının bulunduğu, bu rakamın 1991 yılında yaklaşık 400.000'e ulaşmış olabileceği düşünülmüş, araştırmanın örnekleminin bu evrenden binde 2 oran ile alınmasına karar verilmiştir. Buna göre, başlangıçta örneklem oranı binde 2 üzerinden örneklem büyüklüğü 800 olarak belirlenmiştir ¹¹.

Örneklem seçimi tabakalı küme örnekleme tekniğine göre yapılmıştır. Tabakalı küme örnekleme önce tabakaların sonra da her tabaka içindeki kümelerin belirlenmesi

şeklinde gerçekleştirilen bir olasılıklı örnekleme tipidir. (Bailey, 1987, 92). Buna göre, önce örneklem birimi olan işkadınları önce üç büyük kentte kiler ve diğer kentte kiler olarak iki tabaka ya ayrılmışlardır. Böylelikle birimleri birbiriyle üst üste çakışmayan iki tabaka elde edilmiştir. Bir başka deyişle, üç büyük kentte yaşayan hiçbir işkadını aynı zamanda diğer kentlerde de yaşıyor olma durumunda olamaz. Araştırmanın verilerinin çoğunun, yaşanan kentin sosyal ve ekonomik gelişmişliğine atıfta bulunarak çözümlenmesi öngörüldüğü için, temel tabakaların bu ölçüt temelinde ayrılmasının daha yerinde olacağı düşünülmüştür. Temel iki tabaka böylece belirlendikten sonra ilk tabaka olan üç büyük kentin merkezî semtleri birer küme olarak düşünülmüştür. Merkezî semtler kentin yerleşik kentli nüfusunun yaşadığı semtler, bölgeler olarak düşünülmüş, gecekondu semtleri dışta bırakılmıştır. Gecekondu semtlerinin dışta bırakılmasının nedeni gecekondu aile ve işyeri açısından, kendine özgü dinamiklerinin araştırmanın kavramsal çerçevesinde söz konusu edilmemiş olmasıdır.

Üç büyük kentin merkezî semtlerindeki kadınların işlettiği işyerlerinin tesadüfi örnekleme ile seçilmesi planlanmış ise de, uygulamada bazı değişikliklerin yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Zira adres tespiti çalışmaları sırasında Devlet İstatistik Enstitüsü'nün iller için verdiği toplam rakamların gerçeklerin çok üstünde olduğu tespit edilmiştir. Nitekim sözgelimi Ankara'nın merkezî semtleri olarak belirlenen Kızılay, Yenışehir, Bulvar, Çankaya, Aşağı ve Yukarı Ayrancı, Bahçelievler, Kavaklıdere, Küçükesat, Demet evler vb. semtlerinde tam sayıma ulaşılmıştır. İzmir'in merkezî semtleri olan Güzelyalı, Hatay, Alsancak, Bornova vb. için de büyük ölçüde geçerli olan bu durum İstanbul için farklılık göstermiş, İstanbul'da belirli semtlerden tesadüfi örnekleme seçim yapılmıştır. Öte yandan, özellikle Ankara'da istenilen özelliklere sahip işyerlerinin bulunmasında güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu nedenle, her ikisi de tam sayıma yaklaşmakla birlikte, Ankara'daki örneklem hacmi İzmir'den daha düşük kalmıştır.

Üç büyük kentin kümeleri olarak belirlenen merkezî semtlerindeki işyerlerinin adresleri tespit edilip işkadınlarının araştırmanın ileriki aşamasında işyerlerini ziyaret edecek görüşmecilerin sorularını cevaplamayı kabul edip etmeyecekleri soruşturulurken, ikinci ana tabaka olan diğer kentlerden kümeye girecek olanların belirlenmesi işlemlerine başlanmıştır.

Diğer kentlerden hangisinin kümeye alınacağını kararlaştırmak için önce Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu'nun Sicil Gazetesi taranmaya başlanmıştır. Sicil Gazetesi'nde kadınlar üzerine açıldığı belirtilen bazı işyerlerine ilişkin bilgilerin inandırıcılığında kuşku duyulmaya başlayınca 'diğer kentlerle ilgili küme kentleri belirlemek için her kentin Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birlikleri'ne telefon açılarak kayıt-

larda adı geçen kadınların gerçekten o işlerde çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Dernek Başkanı veya Genel Sekreter ile yapılan görüşmeler sonunda kuşularımızda haklı olduğumuz anlaşılmış, çeşitli nedenlerle (tayin, memuriyet vb) kadın üzerine açılmış olarak kayıtlara geçen pek çok işyerinin aslında kadınlar tarafından ne açıldığı ne işletildiği öğrenilmiştir. Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Birlikleri'nden alınan bilgilere göre kadınlar tarafından işletilen işyerlerinin bulunmadığı kentler şunlardır: Van, Erzurum, Şanlıurfa, Elazığ, Kastamonu, Sinop, Afyon, Kars, Burdur, Çankırı, Tokat, Amasya, Malatya, Ordu, Giresun, Batman, Şırnak, Bayburt, Hakkari, Tunceli Siirt, Mardin, Niğde. Bunlara ek olarak Ağrı'da bir konfeksiyoncu, iki kuaför, Bingöl'de birkaç terzi ve kuaför, Adıyaman'da birkaç terzi ve kuaför, Artvin'de toplam dört kuaför ve terzi olduğu öğrenilmiştir. Isparta'dan önce 200 işyerinin olduğu bilgisi alınmışsa da sonradan bu rakamın pasta fırınlarındaki işçilere ait olduğu tespit edilmiştir. Esnaf Sanatkarlar Dernekleri Birlikleri yöneticilerine ayrıca kentlerinde Ticaret Odaları'na kaydolma olasılığı bulunan kadınların olup olmadığı da sorulmuş bu konuda da olumsuz cevap alınmıştır.

Küme olarak alınamayacakları bu yolla belirlenen kentler dışta tutulduktan sonra, diğer kentler ait oldukları coğrafi bölge de dikkate alınarak ikinci tabakanın kümeleri olmaya aday kentler olarak belirlenmiştir. İkinci tabakanın kümeleri olacak kentler belirlenirken tamamen tesadüfi olarak hareket edilmişse de, bölgelerin özelliği gereği bazı bölgelerde sadece küme olan kentler değil fakat bölge itibarıyla da tam sayıya ulaşılmıştır. Örneğin Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'ndeki kentlerde hem kent hem bölge açısından tam sayıya ulaşılmıştır. Diğer bölgelerin bazı kentlerinde tam sayıya ulaşılırken bazı kentlerin de tesadüfi yola başvurulmuştur. Aşağıdaki listede görüşme yapılan kentler, örneklemin tam sayıya mı tesadüfi örnekleme mi dayandığı, görüşme sayılan ile her kentteki görüşmelerin genel toplam içindeki oranları yer almaktadır.

Tablo 1 - Görüşme Yapılan Kent ve Örneklem Tipleri

Kent Adı	Görüşme sayısı	Genel Toplama Oranı	Örneklem Tipi
Adana	50	5.9	Tesadüfi
Ankara	112	13.2	Merkezi semtlerde tam sayım
Antalya	73	8.6	Tam sayım
Aydın	10	1.2	Tam sayım
Bursa	27	3.2	Tam sayıma çok yakın
Çorum	11	1.3	Tam sayım
Diyarbakır	15	1.8	Tam sayım
Eskişehir	23	2.7	Tam sayım
Gaziantep	20	2.4	Tam sayım
İskenderun	20	2.4	Tam sayım
İstanbul	200	23.5	Merkezi semtlerden tesadüfi
İzmir	149	17.5	Merkezi semtlerde tamsayıma çok yakın
Kayseri	12	1.4	Tam sayım
Konya	24	2.8	Tam sayım
Manisa	14	1.6	Tam sayım
Kahramanmaraş	9	1.1	Tam sayım
Nevşehir	7	0.8	Tam sayım
Samsun	41	4.8	Tam sayım
Sivas	7	0.8	Tam sayım
Trabzon	17	2.0	Tam sayım
Uşak	3	0.4	Tam sayım
Yozgat	6	0.7	Tamsayım
Toplam	850	100.0	

Bu listede yer alan kentlerden tespit edilen 1008 adres proje ekibi ve ekibe yardımcı olan elemanlar tarafından, o kente gidilip sokak ,sokak dolaşılarak ve işyeri sahiplerine işyerinin gerçekten sahibi olup olmadıkları ve ileriki bir tarihte kendileriyle görüşme yapılmasına izin verip vermeyecekleri sorulmak suretiyle belirlenmiştir. Araştırmanın bu aşamasında gerek Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerinin gerek Sicil Gazetesi'ndeki adreslerin işteki durumu 'işveren' ve 'kendi hesabına çalışan' olan kadınlar hakkında güvenilir birer bilgi kaynağı olarak görülmeyeceği anlaşılmıştır.

Adres tespiti yapılan işyerlerine giden görüşmecilerin eğitimleri Prof. Dr. Nilgün Çelebi, Doç. Dr. Vildan Akan, Doç. Dr. Ragıp Tıǧlı, Doç. Dr. Nuran Elmacı Araştırma Görevlisi Engin önen, Doktora öğrencisi Sevda Ergenekon tarafından yapılmıştır. Görüşmecilerle yapılan yüz yüze eğitimin yanı sıra her bir görüşmeciye EK l'de örneği yer alan 'Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Aile ve iş İlişkileri Araştırmasına Ait Görüşmeci El Kitapçığı', yazısı, EK 2'de örneği yer alan 'Sayın Görüşmeci' yazısı, EK 3'te örneği yer alan 'Sayın Hanımefendi' başlıklı birer de mektup verilmiştir. Görüşmecilerin hepsi ya sosyal bilim öğrencisi ya da mezunudur. Çoğunluğu Sosyoloji öğrenimi görmektedir. Görüşmeler Aralık 1991'de başlamış ve Nisan 1992'de sona ermiştir.

Tespit edilen adreslerde daha sonra olan değişiklikler; adresi olan işyerinin sonraki kontrollerde aranan niteliklere uygun bulunmaması; görüşme formu uygulandıktan sonra gerek formlar üzerinde yapılan ilk kontrollerde, gerek daha sonraki editing işleminde, gerekse Aile Araştırma Kurumu'nca yapılan kontrollerde geçerliliği ve güvenilirliğinden kuşku duyulan formların iptal edilmesi gibi nedenlerden dolayı nihaî örneklerin hacim 1008'den 850'ye inmiştir. Örneklemin yaklaşık %53'ü ilk tabaka olan üç büyük kentten yaklaşık %47'si ikinci tabaka olan 'diğer kentlerden oluşmuştur.

1.2.3. GÖRÜŞME FORMUNUN TANITILMASI

Alan araştırmasında kullanılan görüşme formu 142 sorudan oluşmuştur (Bakınız EK S). Soruların 110'u kapalı, 32'si açık uçludur. Soruların çoğunluğu kapalı uçlu olmakla birlikte, kapalı uçlu olan her sorunun altına eklenen 'Başka' şıkkı ile, verilen şıkların dışındaki cevapların da değerlendirmeye alınması sağlanmıştır. Gerek 'Başka' şıklarına gerek açık uçlu sorulara veriler cevaplar önce teker,teker liste halinde çıkarıldıktan sonra aralarında gruplandırılmış ve yeni şıklar haline dönüştürülmüştür. Ayrıca, bir'den fazla cevap alınabilecek sorular da daha sonra kendi aralarında her cevap ayrı bir şık olarak kabul edilmek suretiyle yemden yapılandırılmıştır. Bu işlemler sonucunda araştırmanın görüşme formundaki soru ve şık sayısı değişmiş, toplam soru adedi 142'den 250' çıkmıştır (Balanız EK 6). Görüşme formunun 140. 141. ve 142. soruları Aile Araştırma Kurumu'nun talebi üzerine hazırlanmış olup, bu sorulara verilen cevaplar ve yorumlan EK 7'de sunulmuştur. Editing işlemi sırasında görüşme formunun iç tutarlılığı da sürekli göz önünde bulundurulmuş, her bir soruya verilen cevap öncekilerle karşılaştırılarak görüşmeciden ya da denekten kaynaklanan bir ihmal, dalgınlık, samimiyetsizlik veya tutarsızlığın olup olmadığının tespitine Özen gösterilmiştir. Herhangi bir nedenle kuşku uyandıran her form görüşmecisine geri verilmiş ve düzeltilmesi istenmiştir. Bu arada, görüşmeleri toptan güvenilmez gözükten görüşmeciler

değiştirilerek, formları iptal edilmiş yerine yeni görüşmeciler gönderilmiştir. Görüşme formlarının denetlenmesinde gösterilen bu titizlik nedeniyle görüşme sayısı önce 851'e inmiş, daha sonra Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı kontrolde Adana'daki bir işyerinin iki ortağı ile birlikte görüşüldüğü tespit edilince, ortaklardan birinin formu iptal edilmiş böylece toplam görüşme sayısı 850'ye inmiştir. Analizler 850 form üzerinden yürütülmüştür.

Görüşme formu* hazırlandıktan sonra ön denemesi Ankara'da yapılmış, soruların anlaşılabilirliği, cevaplanabildiği kesinleştikten sonra asıl araştırmaya geçilmiştir. Bu arada sorular üzerinde Aile Araştırma Kurumu özel İhtisas Komisyonu da inceleme yapmış, önerilerde bulunmuştur.

Formdaki sorular işkadınlarının demografik özelliklerini, iş yaşamındaki ilişkilerini, aile ilişkilerini belirlemeye yönelik olup, araştırmanın hipotezleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hipotezlerle doğrudan ya da dolaylı ilgisi olmayan soruların sorutmamasına özen gösterilmiştir.

Soru sayısı görüşme tekniğinin gerektirdiği sayıdan fazla gibi görünmesine rağmen, soruların deneğin durumuna göre atlanarak sorulması gerektiğinden, sonuçta, ön denemede de görüldüğü gibi, her bir uygulama yaklaşık 40-45 dakikada bitirilebilmiştir.

Görüşme formundaki temel bağımsız değişken yaşanılan kent olmuş, deneğin yaşı, eğitimi, medeni durumu da diğer bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Diğer değişkenler bağımlı ya da ara değişken olarak değerlendirilmiştir.

Kodlama işlemi İşlem Görmüş Görüşme Formu'ndaki soru ve şık sayısına göre ve önce görüşme formu üzerinde yapılmıştır. Görüşme formundan Veri Kodlama Kağıtlar'na aynen geçirilen veriler bilgisayara yüklendikten sonra yeniden kontrolden geçirilmiş ve veriler tümüyle temizlendikten sonra gerekli çıktılar alınmıştır.

Görüşme süresi içinde kayda değer herhangi bir sorunla karşılaşılmamış, denekler ile görüşmeciler arasında olumlu bir diyalog oluşmuştur. Bazı denekler telefon açarak gerek böyle bir araştırmanın yürütülüyor olmasından gerek görüşmecilerin tavırlarından duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir.

1.2.4. İSTATİSTİKSEL İŞLEMLER

Alan araştırmasından elde edilen tüm veriler bağlantısız çift örneklem durumu için kullanılan chi-kare testinden geçirilmiştir. Bu çalışmada 'üç büyük kent' ve 'diğer kentler' kategorileri iki ayrı örneklem grubu olarak kabul etmiştir. Bağlantısız çift örnekleme örneklemler farklı büyüklüklerde olabilir. Bağlantısız örneklemlerden elde edilen verilerin analizi için t testi veya chi-kare gibi testler kullanılabilir. Nominal ölçekli

verilere de uygulanabilirliğinden dolayı, özellikle sosyolojik araştırmalarda, chi-kare testi yaygın olarak tercih edilmektedir (Siegel, 1977:105-122). Blalock'un da özellikle vurguladığı gibi, chi-kare testinde hücrelerdeki değerler yüzde değil, gerçek sıklıklar halinde verilir (1988:282). Nitekim bu çalışmada da tablolardaki hücrelere gerçek değerler yazılmış, yüzdeler sadece genel toplamlar açısından verilmiştir. Çalışmada chi-kare testi değerleri, sadece anlamlı çıkan tabloların altına yazılmış, diğerlerine yazılmamıştır. Chi-kare testi değişkenler arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığını gosteren bir test olup, bulunan ilişkinin yönü ve şiddeti hakkında herhangi bir yorumda bulunma imkanını vermez.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ALAN ARAŞTIRMASININ VERİLERİ

Bu bölümde alan araştırmasından görüşme formu ile elde edilen veriler tablolar halinde sunulmaktadır. İzleyen alt bölümde işkadınlarının demografik nitelikleri, işin kurulması aşamasında aile ve yakın çevre ile ilişkiler, iş yaşamına giriş, işyeri, işyerinin işlem çevresindeki birimlerle ilişkiler ile işkadınlarının rol ve statüsü üzerinde durulmuştur.

2.1.1 İŞKADINLARININ DEMOGRAFİK NİTELİKLERİ

Bu alt bölümde iş kadınlarına ilişkin genel verilerin dağılımı sunulmaktadır.

Aşağıdaki tabloda işkadınlarının yaş dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2 - İşkadınlarının Yaşları

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
20'den Küçük	2	4	6	0,7
20 - 29	100	93	193	22,7
30 - 39	178	156	334	39,3
40 ve üstü	181	136	317	37,3
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 2.68$$

$$P = .44$$

İşkadınlarının çoğunluğunun 30 yaşın üstünde bulunduğu ve bu eğilimin kentlerin gelişmişlik düzeyine göre herhangi bir farklılık göstermediği Tablo 2 ile ortaya çıkmıştır. Bu tablo bize işyeri açmanın gençlerin değil, daha olgun yaştakilerin tercihi olduğunu, genel bir eğilim olarak, söyleme fırsatını vermektedir.

Aşağıdaki tablo işkadınlarının öğrenim durumlarını göstermektedir.

Tablo 3 - İşkadınlarının Öğrenimleri

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İlkokul.	77	92	169	19,9
Ortaokul	57	61	118	13,9
Devlet Lisesi	120	91	211	24,8
Meslek Lisesi	68	69	137	16,1
Anadolu Lisesi +özel Lise +Yurt Dışı Lise vb.	25	11	36	4,2
Üniversite (Lisans ve Ön lisans)	111	58	169	19,9
Okumaz Yazmaz +ilkokul terk +Okur Yazar	3	7	10	1,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 23.194$$

$$P = .0007$$

Görüşmede işkadınlarına diploma aldıkları son okul sorulmuş, terk ettikleri öğrenim basamağı dikkate alınmamıştır. Mod değer özelde devlet lisesi, genelde Lise mezunlarıdır, örneklemin yarıya yakını ya devlet lisesi, ya meslek lisesi, yada Anadolu Lisesi gibi Lise türlerinden mezun olanlar oluşturmaktadır. Meslek Liselerinden mezun olanların sayısal çokluğu dikkat çekici bulunmuştur. Tablodaki ilginç diğer bir dağılım üniversite mezunları da, meslek liseleri mezunları gibi, Türkiye ortalamalarının çok üzerinde bir oranla işkadınları arasında temsil edilmektedir. Bu tablo işkadınlarının Türkiye koşullara göre üst düzey sayılabilecek bu öğrenim düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Üç büyük kentin kadın okullaşması açısından zaten daha yüksek bir orana sahip olduğu düşünülse bile, diğer kentlerdeki lise ve üniversite mezunlarının sayılarının yüksekliği, bu yargıyı desteklemeye yeterlidir.

Aşağıdaki tabloda meslek lisesi mezunlarına yöneltilen soruya verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4 - Meslek Lisesi'ndeki Bölümü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İlgili	36	36	72	52,6
İlgisiz	32	32	64	46,7
Cevapsız		1	1	0,7
Toplam	68	69	137	100,0

Meslek liselerinin iş yaşamına yönelik eleman yetiştirme hedeflerinin de, bir yerde, sınanması olan bu tablodaki dağılım iş kadınına, meslek lisesi mezunu iseler, bitirdikleri bölümün şimdiki işleriyle ilgisinin olup olmadığının sorulmasına dayanılarak oluşturulmuştur. Tablo bize meslek lisesi mezunlarının yaklaşık yansının öğrenimlerinde ki bölümleri ile şimdiki işlerinin bağıntılı olduğunu göstermektedir.

Aynı tür sorunun Üniversite mezunlarına sorulması üzerine alınan cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5 - Üniversite'deki Bölümü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İlgili	42	26	68	40.2
İlgisiz	67	31	98	58.0
Cevapsız	2	1	3	1.8
Toplam	111	58	169	100.0

Bu tablo bize üniversitelerin iş yaşamına yönelik meslek kazandırma konusunda meslek liselerinden daha başarısız olduğunu göstermektedir. Ancak, üniversitelerin tek hedefinin öğrencilere meslek kazandırmak olmadığı, ayrıca, üniversitelere girişte tercih belirlerken gençlerin yeterince bilinçli davranmadıkları dikkate alındığında bu başarısızlığın kaynağının üniversiteler olmadığı ortaya çıkar.

Aşağıdaki tablo işkâdınlarına sorulan örgün öğrenim kurumları dışında herhangi bir kursa devam edip etmedikleri sorusuna verilen cevapları göstermektedir.

Tablo 6 - Kurslara Katılım

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	245	168	413	48,6
Hayır	210	210	420	49,4
Cevapsız	6	11	17	2,0
Toplam	461	389	850	100,0

$$\chi^2 = 9.79$$

$$P = .0075$$

İşkadınlarının yaklaşık yansı öğrenimleri dışında bitirdikleri ya da uzun süre devam ettikleri pratik sanat okulu, bilgisayar kursu, daktilo kursu gibi kursların bulunduğunu belirtmişlerdir. Resmi ya da özel, bu kurslara, işkadınlarının yaklaşık yansının katıldıklarını ifade etmeleri, işkadınlarının oldukça dinamik bir yapıda oldukları, kendilerini geliştirmek için çeşitli fırsatları değerlendirme eğiliminde bulduktan şeklinde yorumlanmıştır.

Katılman kurslarla ilgili olarak sorulan, şimdiki işleriyle ilgili olup olmadıktan sorusuna verilen, cevaplar da yarı yarıya bir dağılım göstermiş, işkadınlarının yandan biraz fazlası ilgili olduğunu ifade etmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda işkadınlarının doğum yerlerinin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 7 - Doğum Yerleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Yaşanılan il merkezi	138	170	308	36,2
Yaşanılan ilin ilçesi	34	61	95	11,2
Yaşanılan ilin köyü	5	8	13	1,5
Çevre iller, ilçeler	71	53	124	14,6
Çevre illerin, köyleri	2	2	4	0,5
Bölgedışı iller	196	88	284	33,4
Bölgedışı illerin köyleri	5	3	8	0,9
Yurtdışı	5	1	6	0,7
Cevapsız	5	3	8	0,9
Toplam	461	389	850	100,0

Tablo 7 bize işkadınlığının kent doğumlu kadınların yöneldiği bir meslek türü olduğunu çok açık bir biçimde göstermektedir. İlk iki kategori (şık) arasındaki dağılım farkının, dördüncü ve altıncı kategori için de geçerli olabileceği düşünüldüğünde, işkadınlığının çoğunluğunun il merkezlerinde doğdukları daha kesin bir biçimde ifade edilebilir hale gelmektedir. Tablonun ortaya koyduğu bir başka eğilim de 'diğer kentler'deki işkadınlarının kent doğumlu olma oranının diğer tabakaya göre daha yüksek olduğudur. Bunda, üç büyük kentin aynı zamanda en çok göç alan kentler de olmasının payı kuşkusuz çok büyüktür. Altıncı kategorideki (Bölge dışı iller, ilçeler) dağılım bu yoruma kanıt teşkil etmektedir.

Tablo 7'deki dağılımın sergilediği bir başka durum da işkadınlarının çoğunluğunun herhangi bir biçimde göç etmiş kadınlar olduğudur. Bu bize işkadınlarının son derece dinamik bir kitle olduğunu bir kez daha göstermektedir. İşkadınlarının yaklaşık üçte ikisi halen yaşadıkları kentin dışında doğmuş kadınlar olup, bu durum üç büyük kent dışındaki kentlerde yaşayan işkadınları açısından daha sık bir olasılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8'de işkadınlarının medeni durumları yer almaktadır.

Tablo 8 - Medeni Durum

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evli	318	264	582	68,5
Bekar	66	75	141	16,6
Eşi ölmüş	25	27	52	6,1
Boşanmış	50	23	73	8,6
Ayrı yaşıyorlar	2		2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 11.63$$

$$P = ,02$$

İşkadınlarının çoğunluğunun evli olduklarını sergileyen bu tablo aynı zamanda bekarların da işkadını olma eğilimlerinin bulunduğunu göstermektedir. Öte yandan, dul ya da boşanmış kadınların da Türkiye ortalamasının üzerinde bir oranla temsil edilmiş olmaları, işkadınlığının bu kadınlar için de cazip bir meslek olduğunun işaretçisi olarak alınabilir. Eşinden ayrı yaşama kategorisine boşanma amacıyla ayrı yaşayanlar dahil edilmiş olup, çeşitli nedenlerle eşin evden uzakta olduğu aileler bu kategoriye alınmamıştır.

Aşağıdaki tablolarda evli işkadınlarına eşleri ile ilgili sorulan soruların cevapları yer almaktadır.

Tablo 9 - Eşin Öğrenimi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İlkokul	33	48	81	14,0
Ortaokul	30	24	54	9,2
Lise	99	77	176	30,2
Üniversite	159	112	271	46,6
Toplam	321	261	582	100,0

Evli işkadınlarının verdiği bilgiye göre, eşlerinin öğrenim durumuna bakıldığında yarıya yakın bir kısmının eşlerinin üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Bunu izleyen diğer yığılma Lise mezunlarında görülmekte, daha sonra da ilkökul mezunlarının geldiği izlenmektedir, ilkökul mezunlarına 'diğer kentlerde' daha sık rastlanırken, diğer öğrenim basamaklarından gelenler kentin gelişmişlik düzeyine göre herhangi bir farklılık sergilememektedirler.

Aşağıda, yine evli işkadınlarına sorulan eşlerinin mesleği ile ilgili soruya verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 10 - Eşin Mesleği

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çiftçi		4	4	0,7
Orta düzey memur, öğretmen, ücretli	84	69	153	26,3
Üst düzey bürokrat, işadamı, doktor, vb.	89	58	147	25,2
Orta düzey ticaret	128	106	234	40,0
İşçi	8	15	23	4,0
İşsiz	2	9	11	1,9
Cevapsız	10		10	1,8
Toplam	321	261	532	99,9

İşkadınlarının yarıya yakınının eşlerinin orta düzey ticaretle meşgul olduklarının izlendiği bu tabloda daha sonra orta düzey memur ve ücretliler ile üst düzey memur ve serbest meslek mensuplarının geldiği görülmektedir.

Aşağıdaki tablo işkadınlarının kimlerle birlikte yaşadıklarını, bir başka deyişle aile büyüklüklerini göstermektedir.

Tablo 11 - Aile Büyüklüğü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Tek	18	11	29	3,4
Eşi ile	60	24	84	9,9
Eşi ve çocukları ile	225	218	443	52,1
Eşi, çocukları, kendinin veya eşinin ebeveyn(ler)i ile	27	21	48	5,6
Çocukları ile	37	36	73	8,6
Anne ve/veya babası, çocukları ile	17	11	28	3,3
Anne ve babası ile veya anne, baba ve kardeşleri ile	48	50	98	11,5
Oğlu, gelini, torunu veya kızı, damadı, torunu ile	8	1	9	1,1
Başka	21	17	38	4,5
Toplam	461	389	850	100,0

Tablo 11'de 'Başka' şikkı içinde ablası, annesi, abla ve yeğeni, ağabeyi, yeğeni ve yengesi, nine ve dedesi vb. birlikte yaşayanlar yer almaktadır. Genel olarak bakıldığında, işkadınlarının aile büyüklüğü açısından çekirdek ailelere mensup oldukları açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Üçüncü kategori ile ikinci kategorinin birleştirilmesi halinde çekirdek ailelerin oranı daha da yükselmektedir. Bu tablo araştırmanın 3. Hipotezi' nin gerçekleştiğini göstermektedir. Famille Souche ya da geçiş tipi ailelerin oram oldukça düşük bulunmuştur. Uzamış Çekirdek Aile ise oldukça yüksek bir oranda temsil edilmektedir. Daha önce belirtildiği gibi Uzamış Çekirdek Aile ileri yaştaki evlatların anne ve babaları ile birlikte aynı evi paylaştığı aile tipine işaret etmektedir. Genel dağılım içinde yüksek bir orana sahip olmamakla birlikte, tek başına yaşayanlar kategorisinin yine de azımsanmayacak bir sayıyla temsil edilmesi bu tablonun diğer bir ilginç verisi olmuştur. Literatürde ilk kez M. Kıray'ın dikkat çektiği ve başka bir araştırmada da daha önceden saptanmış olan bu durumun, bundan sonraki aile ve kadın odaklı araştırmalarda da dikkate alınmasının gereği açıktır (Kıray, 1984, 71; Çelebi, 1990, 47-48).

Aşağıdaki tabloda çocuk sahibi işkadınlarına sorulan ve çocuk sayısı ile ilgili olan soruya verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 12 - Çocuk Sayısı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çocuksuz	48	21	69	9,7
Tek Çocuklu	111	75	186	26,2
İki Çocuklu	178	148	326	45,9
Üç ve Üstü	58	71	129	18,1
Cevapsız	1		1	0,1
Toplam	396	315	711	100,0

Bu soruda işkadınlarından, varsa eşlerinin önceki evliliklerinden olan ve kendileriyle beraber yaşayan çocuklarını da dahil ederek cevap vermeleri istenmiştir. Çocuksuz kategorisi evli olmalarına rağmen çocukları olmayan kadınlara işaret etmektedir. Tablodaki dağılımın sergilediği ilk görünüm, her ne kadar kendi kadınların iki çocuk tercihinin işkadınları tarafından da benimsendiği ni yansıtmaktaysa da, mod değerinin hemen altındaki ikinci değer 'tek çocuklu' kategorisi olması, işkadınları arasında tek çocuklu olma durumunun yaygınlaşmaya başladığını da işaret etmektedir. O.E.C.D. ülkeleri üzerinde yapılan çalışmalar çalışan kadınların az çocuk yapma eğiliminde olduklarına, dolayısıyla gerek toplumların nüfus projeksiyonları yapılırken gerek nüfus ve aile planlamasına yönelik planlar yapılırken, bu durumun göz önünde bulundurulması gerektiğine değinmektedirler (İş ve İşçi Bulma Kurumu, 1990, 40). İşkadınlarının tek çocuğa kayma eğilimlerinin Türkiye için yapılan projeksiyon ve planlarda da dikkate alınmasının gereği ve yaran bu tabloya dayanarak ileri sürülebilir. Tabloda dikkat çeken bir başka nokta da 'çocuksuz' kategorisinin Üç büyük kent'teki, 'üç ve üstü' kategorisinin ise 'diğer kentlerdeki yüksekliğidir.

Aşağıdaki tablo işkadınlarının çocuklarının yaş grupları ile ilgilidir. Aynı bir kadının bir'den fazla yaş grubunda çocuğu olabileceği için, toplam sayı örneklem hacminin üstüne çıkmaktadır.

Tablo 13 - Çocukların Yaş Grupları

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Okul öncesi(0-6 yaş)	81	76	157	17,2
İlkokul çağı (7-12 yaş)	120	119	239	26,2
Orta + Lise çağı (13 - 18 yaş)	127	138	265	29,0
Üniversite çağı + yetişkin (19 ve üstü)	145	105	250	27,5
Toplam	473	438	911	100,0

Sıra toplamı açısından bakıldığında işkadınlarının çocuklarının ortaokul ve lise çaığında oldukları üniversite çağı ile ilkokul çaığında çocuğu olanların daha sonra geldiği görülmektedir. Sütunlar açısından bakıldığında ise üç büyük kenttekilerin çocuklarının üniversite çaığında ve yetişkin yaşlarda oldukları, diğer kentlerdekinin ise çocuklarının daha küçük yaşlarda oldukları görülmektedir. Bu dağılım bize, çok genel olsa da üç büyük kentteki işkadınlarının daha çok yetişkin yaşlardaki çocuklara sahip olduklarının yanı sıra, yine büyük kentlerdeki kadınların doğurganlıklarını kesme eğilimlerinin diğer kentlerdekilerden daha güçlü olduğunu da göstermektedir. Başka bir deyişle, işkadınlarının zaten yaşlarının 30'dan yukarı olduğu ve çocuksuz tek çocuklu olma eğilimlerinin yüksek olduğu anımsandığında, büyük kentlerdeki kadınların çocuklarını genç yaşlarda dünyaya getirdikleri, diğer kentlerdeki kadınların ise yaşlan ilerledikçe bile çocuk sahibi olmayı sürdürdükleri, çok genel bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda işkadınlarının yetiştikleri ailenin nüfus ölçütü açısından büyüklüğünü gösteren dağılım yer almaktadır.

Tablo 14 - Yetişme Çağındaki Aile Büyüklüğü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çekirdek aile	331	290	621	73,1
Geleneksel geniş ve geçiş ailesi	87	53	140	16,5
Çözülmüş aile	40	43	83	9,5
Cevapsız	3	3	6	0,9
Toplam	461	389	850	100,0

Geleneksel geniş ve geçiş ailesi kategorisi anne, baba, kardeşler, büyükanne,

ve/veya büyükbaba ve teyze, amca, dayı, hala, gibi yakınların bir arada yaşadıkları aileleri kapsamaktadır. Çözölmüş aile kategorisi (ki ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle kan veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile demektir) anne, kardeşler, diğler akrabalar veya baba, kardeşler veya anne baba hariç diğler akrabaların bir arada yaşadıkları aileleri kapsamaktadır. Tablo bize işkadınlarının çoğunluğunun çekirdek ailelerden geldiklerini göstermektedir. Geleneksel geniş ve geçiş ailesinden gelenler ile çözölmüş ailelerden gelenler daha sonra yer almaktadır. Çözölmüş ailelerde çoğunlukla anne, kardeşler ve diğler akrabaların birlikte yaşadığı aile tipi gözlenmiş; baba, kardeşler ve diğler akrabalar şikkı çok daha az sayılarla temsil edilmiştir.

Aşağıda 'anne yada babanız ölmüş ya da boşanmış ise, o zaman siz kaç yaşınızdaydınız' sorusuna verilen cevaplar gösterilmektedir.

Tablo 15 - Ebeveynden Ayrılma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğler Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Anne Ölümü	14	16	30	3,5
Baba Ölümü	65	53	118	13,9
Boşanma	19	10	29	3,4
Hiçbiri	346	306	652	76,7
Anne ve baba ölümü	12	4	16	1,9
Cevapsız	5		5	0,6
Toplam	461	389	850	100,0

Tablo 15'teki ebeveynden ayrılma yaşı 20 yaş olarak belirlenmiş ve bu nokta de-neklere özellikle vurgulanmıştır. Göröldüğü gibi 20 yaşından önce babalarını kaybedenler oldukça yüksek bir sayı ve orana sahiptir. Anne ölümü baba ölümünün yanında çok düşük bir yüzdeyle temsil edilmektedir. Bu tablo bize çözölmüş ailelerin boşanmadan çok ölümden dolayı çözöldüklerini de işaret etmektedir.

İşkadınının babalarının mesleklerini belirlemeye yönelik soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 16 - Baba Mesleği

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çiftçi	45	45	90	10,6
Orta düzey memur, ücretli	125	112	237	27,9
Üst düzey memur, işadami doktor vb.	61	35	96	11,3
Orta düzey ticaret	186	151	337	39,6
İşçi	28	37	65	7,6
İşsiz	1	2	3	0,4
Başka	15	7	22	2,6
Toplam	461	389	850	100,0

Tabloya göre gerek 'üç büyük kent' gerek 'diğer kentler', gerekse genel toplam açısından bakıldığında işkadınlarının babalarının çoğunluğu orta düzey ticaret, esnaf vb. mesleklerde çalışmaktadır. İkinci büyük yığılma orta düzey memur ve ücretli işlerde çalışanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu dağılım bize iş kadınlarının babalarının kentsel ve orta statü düzeyindeki mesleklere sahip olduklarını göstermektedir. Çiftçi, üst düzey memur, işadami ve işçi olarak çalışanların sayısı ve yüzdeleri diğerlerinin yanında oldukça düşük kalmıştır.

İşkadınlarının annelerinin meslekleri ile ilgili dağılım aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 17 - Anne Mesleği

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Ev Kadını	362	348	710	83,5
Orta düzey memur, ücretli	63	17	80	9,4
Orta düzey ticaret	15	13	28	3,3
İşçi	10	8	18	2,1
Doktor, avukat gibi serbest meslekler	4	1	5	0,6
Başka	7	2	9	1,1
Toplam	461	389	850	100,0

Baba mesleğinde olduğu gibi anne mesleğinde de, emeklilerin vaktiyle yaptığı iş dikkate alınarak ilgili meslek kategorisine yerleştirilmesine özen gösterilmiştir. Tablo 17'deki dağılım işkadınlarının annelerinin çoğunluğunun ev kadını olduğunu göstermektedir. Bu arada, 'üç büyük kent'te daha çok olmakla birlikte, bazılarının annelerinin orta düzey memur ve esnaf olarak çalışan kadınlar oldukları da ortaya çıkmıştır.

Aşağıdaki tablo kadınlarının kardeşlerinin olup olmadığı, varsa, kaç tane olduğu ile ilgilidir.

Tablo 18 - Kardeş Sayısı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kardeşsiz	13	12	25	2,9
Kendi dahil 2 veya 3	224	148	372	43,8
Kendi dahil 4 veya üstü	224	229	453	53,3
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 9.59$$

$$P = .0083$$

Tabloda kadınlarının çok çocuklu ailelerden geldikleri sergilenmektedir. Özellikle 'kendi dahil 4 ve üstü' kategorisinin örneklemin yarıdan fazlasını oluşturması, dikkat çekmektedir. Bu dağılım istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur.

Kardeş sıralaması ile ilgili dağılım aşağıda yer almaktadır.

Tablo 19 - Kardeşlerle Yaş Sırası

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
En büyük kendisi	171	124	295	35,6
En küçük kendisi	95	93	188	22,8
Ortalarda, aralarda	182	160	342	41,5
Toplam	448	377	825	99,9

Tablo 19 kadınlarının kardeşleriyle yaş sıralaması açısından daha çok ortalarda yer aldıklarını göstermektedir. Gerek Tablo 18 gerek Tablo 19'daki sorular çok genel bir

eğilimin ifadesi olan 'çok çocuklu ailelerde yetişenlerin daha rahat sosyal ilişkiler kurdukları' ve 'büyük çocukların liderlik, girişimcilik yeteneklerinin daha çok geliştiği' tarzındaki görüşlerin somut yaşamda bir dayanaklarının olup olmadığını görmek amacıyla sorulan sorulardır. Tablolardaki veriler her iki görüşü de destekler mahiyette bir dağılım göstermekteyseler de, bu konuda daha keskin yargılar ileri sürebilmek için ileri araştırmaların yapılması gerektiğine işaret eden veriler de bulunmaktadır.

Gelecek alt bölümde işin kurulması aşamasında aile ve yakın çevre ile ilişkiler konu edilmiştir.

2.1.2. İŞİN KURULMASI AŞAMASINDA AİLE ve YAKIN ÇEVRE ile İLİŞKİLER

Bu alt bölümde işkadınlarına yöneltilen işlerinin kurulması aşamasında aileleri ve yakın çevreleri ile nasıl ilişkiler kurduklarını, ailelerinin ve çevrelerinin işyeri açılması düşüncesine ne gibi tepkiler gösterdiklerini ortaya çıkartacak sorulara verilen cevaplar üzerinde durulmaktadır. Bu alt bölümdeki soruları kadınlar kurdukları ilk işyerini dikkate alarak cevaplamışlardır. Şimdiki işi aynı zamanda ilk işi olanlar ise kuşkusuz şimdiki işlerini göz önüne almışlardır.

Aile ve yakın çevre ile ilişkiler konusunda işkadınlarına yöneltilen ilk soru 'bağımsız işyeri kurma fikrini ilk önce kim düşündü?' sorusu olup, verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 20 - İşyeri Kurmayı İlk Düşünen

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kendi	287	238	525	61,8
Eşi	70	47	117	13,8
Kendi ve eşi	42	50	92	10,8
Ebeveynleri	28	30	58	6,8
Akrabası	10	6	16	1,9
Arkadaşı	14	11	25	2,9
Başka	10	7	17	2,0
Toplam	461	389	850	100,0

İşyeri kurmak gibi belli bir sermayeyi ve girişimcilik yeteneğini gerektiren bir işin ilk düşüneninin kadın olması, bu tablonun sergilediği en ilginç veri olmuştur.

İşkadınlarının çoğunluğunun evli olduğu (%68,5) ve aile yapımızın otorite ilişkileri açısından erkeğin ağırlıklı olduğu bir görünüm sergilediği şeklindeki kavramsal modelimiz anımsandığında, yukarıdaki tablonun dağılımı daha da ilginç bir nitelik kazanmaktadır.

Bu tablodaki 'başka' kategorisine nişanlısı, doktor tavsiyesi, çocukları, kendi ve akrabası, kendi ve ebeveynleri gibi cevaplar alınmıştır.

Aşağıda işyeri kurma düşüncesi ortaya çıktıktan sonra, bu düşüncüyü gerçekleştirmeyi destekleyen kişilerin kimler olduklarını gösteren tablo yer almaktadır. Tablo 21'deki 'Başka' şikkı eş ve çocuk dışı bir'den fazla cevaplan içermektedir. Akrabalar kategorisi ise kardeş, amca, dayı, hala v.b. kişileri içermektedir.

Tablo 21 - İşyerinin Kurulmasını Destekleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Eşi	149	118	267	31,4
Çocukları	16	6	22	2,6
Annesi	26	6	32	3,8
Babası	13	6	19	2,2
Akrabaları	14	22	36	4,2
Eşinin ebeveyni	8	2	10	1,2
Arkadaşları	26	17	43	5,1
Kendi	10	1	11	1,3
Eşi, çocukları, kendi	6	18	24	2,8
Anne ve babası	20	30	50	5,9
Hepsi	1	2	3	0,4
Başka	91	100	191	22,5
Destekleyen olmadı, bilinmeyen	79	61	140	16,5
Cevapsız	2		2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

Yukarıdaki tabloda mod değer eşin desteğini işaret etmektedir. 'Başka' şikkında yer alan ve çoğu eş ile birlikte diğer kişileri işaret eden oran ile birlikte ele alındığında eş desteğinin ağırlığı daha da yükselmektedir. Son iki tablo birlikte değerlendirildiğinde

işkadınlarının aile ilişkilerinin birleşik tipe daha yakın olduğu izlenimi güçlenmektedir. Bu izlenim, aşağıdaki işyeri kurulmasına karşı çıkanları gösteren tablodaki veriler tarafından da desteklenmektedir.

Tablo 22 - İşyerinin Kurulmasına Karşı Çıkanlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Eşi	35	13	48	5,6
Çocukları	11	3	14	1,6
Annesi	22	13	35	4,1
Babası	17	6	23	2,7
Akrabaları(kendinin)	15	24	39	4,6
Eşinin ebeveyni	10	8	18	2,1
Arkadaşları	17	12	29	3,4
Kendi	10	4	14	1,6
Anne ve babası	9	9	18	2,1
Karşı çıkan olmadı, bilinmeyen	276	250	526	61,9
Başka	39	47	86	10,1
Toplam	461	389	850	100,0

Bu tablodaki 'Başka' kategorisi içine eşi ve annesi; annesi, babası ve arkadaşları gibi bir'den fazla cevaplar alınmıştır. Genel olarak bakıldığında, her ne kadar eşin karşı çıkışı diğer aile üyelerinden daha yüksek bir oranla temsil edilmiş olsa da, genel toplam içinde bu yine de oldukça düşük bir oranı göstermektedir. Bu arada, anne ve baba arasındaki fark ve kadının eşi tarafından olan akrabalarının (eşinin ebeveyni) karşı çıkış oranının kendi tarafından olan akrabalarının karşı çıkışından daha düşük olması, küçük olmakla birlikte, ilginç birer veri olarak dikkat çekmektedir. Aşağıda yer alan ve gerek destekleyenlerin gerek karşı çıkanların gerekçelerini açıklaştıran tablolar bu konu hakkında daha geniş bir yorum yapmayı mümkün kılmaktadır.

Bu noktada belirtilmesi gereken bir konu, destekleyenlerin ve karşı çıkanların gerekçeleri belirtilirken Tablo 21 ve 22'deki sorulara verilen cevapların esas alınmış olduğu, medeni durumu uymayanların yanı sıra, Tablo 21 ve 22'de işaret edilmeyenlerin tablolara dahil edilmediğidir. Yüzdeler bu durumdakiler dışta bırakılarak alınmıştır. Ayrıca, gerek

Destekleme gerek karşı çıkma gerekçeleri görüşmede açık uçlu sorularla tespit edilmiş, bunlar daha sonra kendi aralarında gruplandırılarak ayrı kategorilere dönüştürülmüşlerdir. Değnilmesi gereken son bir nokta ise gerek destekleme gerek karşı çıkma gerekçelerinin görüşme birimi olan işkadınlarının söylediklerine dayanılarak tespit edilmiş olduğudur. Kişilerin asıl gerekçeleri burada ifade edilenden, kuşkusuz, daha farklı olabilir.

Aşağıda işyeri kurulmasını destekleyen, teşvik eden kişilerin gerekçeleri yer almaktadır. İlk gerekçe olarak eşin gerekçesi üzerinde durulmaktadır.

Tablo 23 - Eşin Destekleme Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Bütçeye katkı	51	58	109	26,7
Eşini kıramadı	53	43	96	23,5
Ortak gelecekleri	45	36	81	19,9
Başkasının yanını istemedi	7		7	1,7
Boş zamanını değerlendirdi	22	22	44	10,8
Toplumda yerinin olması	19	10	29	7,1
Mesleğini geliştirmesi	13	5	18	4,4
Bütçeye katkı ve boş zaman	2	9	11	2,7
Cevapsız	4	9	13	3,2
Toplam	21	192	408	100,0

Tabloya ilk bakışta eşin işyerinin kurulmasını desteklemesinde en önemli etkenin ekonomik nitelikli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ortak geleceklerini düşünenlerle, bir başka deyişle ileride emekli olduktan sonra kendisinin de çalışabileceği bir yer olacağını düşünenlerle, birlikte ele alındığında ekonomik etken daha da ağırlık kazanmaktadır. Ne var ki, diğer kategorilerdeki 'eşini kıramayıp, istiyorsan kur, ben desteklerim' diyen, 'boş zamanlarını değerlendirmiş olursun' diyen, 'toplumda yerin olur, kendine güvenin artar' diyen ve 'mesleğini geliştir' diyen eşlerin cevapları birlikte ele alındığında ulaşılan oran ekonomik etkenle hemen ,hemen aynıdır. Bu dağılım karşısında işkadınlarının eşlerinin kadının işyeri kurmasını desteklerken sadece ekonomik gerekçeler değil fakat onlar kadar kadının aile dışında da roller oynamasını istediklerini belirten gerekçeler ileri sürmekte olduklarının tespit edildiğini söylemek mümkündür.

Aşağıdaki tabloda çocukların destekleme gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 24 Çocukların Destekleme Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Bize de uğraş	23	25	48	52,7
Bütçeye katkı	6	13	19	20,9
Anne istediği için	2	6	8	8,8
Başka	6	3	9	9,9
Cevapsız	3	4	7	7,7
Toplam	40	51	91	100,0

Tablodaki dağılım bize çocukların annelerinin çalışmasına daha çok kendi açılarından bakarak yaklaştıklarını göstermektedir. Oysa aynı soru işkadınının annesine sorulduğunda ortaya daha farklı bir yaklaşım tarzı çıkmaktadır. Anneler kızlarının çalışmalarına kendi açılarından değil, kızlarının açılarından yaklaşmakta ve onların bu şekilde teşvik etmektedirler.

Tablo 25 - nnenin Destekleme Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Boş durmaması, güvencesi olması	30	38	68	37,6
Aile işinin devamı, tayin	2	3	5	2,8
Bütçeye katkı	5	14	19	10,5
Kızı istediği için	5	10	15	8,3
Mesleğinde ilerlemesi	31	22	53	29,3
Başka	8	1	9	5,0
Cevapsız	4	8	12	6,6
Toplam	85	96	181	100,0

Babanın destekleme gerekçesi de anneninki ile benzerlik göstermektedir. Her iki tabloda dikkati çeken bir husus, oranlar çok düşük olmakla birlikte, 'diğer kentlerde yaşayan anne babaların ekonomik nedenleri 'üç büyük kent'te yaşayanlara göre, daha çok ileri sürmüş olmalarıdır.

Tablo 26 - a anın Destekleme Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Boş durmaması, güvencesi olması	23	31	54	35,5
Aile işinin devamı, tayin	2	1	3	2,0
Bütçeye katkı	10	16	26	17,1
Kızı istediği için	7	11	18	11,8
Mesleğinde ilerlemesi	18	22	40	26,3
Başka		1	1	0,7
Cevapsız	4	6	10	6,6
Toplam	64	88	152	100,0

Aşağıdaki tablolar kadının gerek kendi tarafından gerek eşi tarafından akrabalarının gerekçelerini göstermektedir.

Tablo 27 - en 1 a a arının Destekleme Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Boş durmaması, güvencesi olması	17	21	38	31,1
Aile işinin devamı, tayin	1	4	5	4,1
Başarabileceğine inandı	22	34	56	45,9
Bütçeye katkı	6	10	16	13,1
Cevapsız	3	4	7	5,7
Toplam	49	73	122	100,0

Tablo 28 - Eşinin Ebeveyninin Destekleme Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Aile işinin devamı, tayin, oğullarının geleceği	6	5	11	25,0
Oyulanması için	7	4	11	25,0
Bütçeye katkı	10	4	14	31,8
Oyulanma ve bütçe	2	1	3	6,8
Kararına saygı	2		2	4,5
Cevapsız	2	1	3	6,8
Toplam	29	15	44	100,0

Yukarıdaki tablolar kadının kendi tarafından olan akrabalarının daha çok kadının anne babasının gerekçelerine yakın gerekçeler ileri sürdüklerini gösterirken eşinin anne babasının ekonomik etken üzerinde daha çok durduklarını göstermektedir. Ancak, her iki tablodaki toplam cevapların oldukça düşük çıkması kadınlarının ekstra-ailesel ilişkilerinin hiç de güçlü olmadığını ayrıca aile biriminin yakın akrabaların etki alanı dışında bir gruplaşma tipi olduğunu da işaret etmektedir. Aile grubunun akrabalar çemberinden böylesine farklılaşmışlığı, yaşanan kentin gelişmişlik düzeyine göre de her hangi bir dikkati çeken ayrılık göstermemektedir.

Aşağıdaki tablo arkadaşların destekleme gerekçelerini sergilemektedir.

Tablo 29 - Arkadaşların Destekleme Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üretken olması	50	43	93	88,6
Onların çıkarı	2	3	5	4,8
Cevapsız	3	4	7	6,7
Toplam	55	50	105	100,0

Arkadaşların işyeri kurulmasını destekleme gerekçeleri, görüldüğü gibi, daha çok kadının dış dünyaya açılması açısından yapılan bir değerlendirmeye işaret etmektedir. Buna göre, arkadaşların tavrı daha çok kadının kendi tarafından olan akrabalarının tavrına benzemektedir. Arkadaşlar arasında aile bütçesine katkı gerekçesinin ileri sürülmemiş olması dikkat çekmektedir. 'Onların çıkan' kategorisi 'arkadaşlarım için gidip gelecekleri bir yer olacaktı'; 'dikişlerini diktireceklerdi' gibi cevaplar içermektedir.

Buraya kadar işyerinin kurulmasına destek olan kişilerin gerekçeleri üzerinde durulmuştur. Bundan sonra işyeri kurulmasına karşı çıkarların ne gibi gerekçeler ileri sürdükleri konu edilmektedir. Karşı çıkarların gerekçeleri de, aynen destekleyenlerde olduğu gibi açık uçlu sorularla tespit edilmiş cevaplar daha sonraki editing işleminde kendi aralarında gruplandırılarak ayrı kategorilere dönüştürülmüştür.

Tablo 30 - Eşin Karşı Çıkma Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evin, eşin, çocuğun ihmali	14	11	25	32,1
Ticaretin zorluğu, yorulacağı	29	8	37	47,4
Çevrenin olumsuz bakacağı	3	5	8	10,3 I
Kadının çevre edinmesini istemedi	7	1	8	10,3
Toplam	53	25	78	100,0 I

Her ne kadar genel toplam içinde işyeri kurulmasına karşı çıkan eş sayısı son derece düşük ise de, karşı çıkanların ileri sürdükleri gerekçeler arasında 'ticaretin zorluğu, kadının yorulacağı' şikkı en çok işaret edilen şık olmuştur. Eşin, evin, çocuğun ihmali gerekçesi ikinci sırada yer almıştır. Çevrenin çalışan kadına olumsuz gözle bakacağı gerekçesi ve kadının çevre edinmesini istememe gerekçelerinin alt sıralarda ve eşit oranlarda temsil edilmeleri ilginç bulunmuştur.

Aşağıda çocukların karşı çıkma gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 31 - Çocukların Karşı Çıkma Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kendilerinin ihmal edileceği	12	10	22	75,9
Başaramama riski	4	1	5	17,2
Çevrenin tutuculuğu	1	1	2	6,9
Toplam	17	12	29	100,0

Genel toplam içinde oldukça düşük olmakla birlikte annelerinin iş kurmasına karşı çıkan çocukların gerekçeleri arasındaki 'kendilerinin ihmal edileceği' görüşünün en yaygın kabul gören kategori olması, çocukların annelerinin çalışmalarına kendi dünyaları açısından baktıkların bir kez daha göstermektedir.

Tablo 32 - Annenin Karşı Çıkma Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Zarar etme olasılığı	5	8	13	12,6
Yorulacağı, rahatının bozulacağı	27	16	43	41,7
Kadın olduğu için rahatsız edileceği		6	6	5,8
Evini, işini ihmal	12	8	20	19,4
Ticaret erkek işi, memur ol	7	4	11	10,7
Kadının çalışmasına alışık değil	3	6	9	8,7
Cevapsız		1	1	1,0
Toplam	54	49	103	100,0

Tablo 33 - Babanın Karşı Çıkma Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kadın çalışmasına alışık değil	9	4	13	18,1
Yorulacağı, rahatının bozulacağı	6	8	14	19,4
Ticaretin riski	11	11	22	30,6
Evini, işini ihmal	3	5	8	11,1
Memur ol, devlet güvencesi	7	1	8	11,1
Çevrenin kınaması	1	4	5	6,9
Cevapsız	2		2	2,8
Toplam	39	33	72	100,0

Yukarıdaki Tablo 32 ve 33 birlikte ele alındığında annelerin daha çok kızlarının yorulacağı endişesini duydukları, babaların ise ticaretin riskli olduğu gerekçesini ileri sürdükleri dikkat çekmektedir.

Aşağıda kadının kendi tarafından akrabalarının karşı çıkma gerekçeleri ile eşinin tarafından akrabalarının karşı çıkma gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 34 Karşı Çıkma Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kadının çalışmasına alışık değiller	9	18	27	35,1
Ticaretin riski	14	7	21	27,3
Evini, işini ihmal	2	3	5	6,5
Yorulacağı, rahatının bozulacağı	6	6	12	15,6
Çevrenin kınayacağı		4	4	5,2
Başka	3	4	7	9,1
Cevapsız		1	1	1,3
Toplam	34	43	77	100,0

Tablo 35 Eşinin Ebeveyninin Karşı Çıkma Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evini, eşini ihmal	10	6	16	33,3
Ticaretin riski	6	9	15	31,3
Kadınların yapamazsın	2	2	4	8,3
Ailemize yakışmaz	1	5	6	12,5
Başka: Kıskanma vb.	3	2	5	10,4
Cevapsız	1	1	2	4,2
Toplam	23	25	48	100,0

Yukarıdaki her iki tablo da kadının gerek kendi gerek eşi tarafından akrabalarının aslında kadının çalışması konusunda kayda değer bir karşı görüş belirtmediklerini göstermektedir. Küçük miktarlarda da olsa kendi akrabaları daha çok kadının çalışmasına alışık olmadıkları için bir takım itirazlarda bulunurlarken, eşinin yakınları ticaretin risklerine daha çok dikkat çeken gerekçeler ileri sürmektedirler. Ancak, daha önce de değinildiği gibi, bu gerekçeler kadınlar tarafından ifade edilen gerekçelerdir. Akrabaların aynı soruya aynı yönde cevap verip vermeyeceklerini bu çerçevede kestirmek olanaksızdır. Ne var ki bu araştırmada kadınların cevapları, kadınların kendi çevrelerini algılama tarzlarının bir göstergesi olarak alındığı için cevapların geçerlilik düzeylerinin yüksek olduğu kabul edilmiştir.

Arkadaşların karşı çıkma gerekçeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 36 - Arkadaşların Karşı Çıkma Gerekçeleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Yorulacağı	11	3	14	24,1
Ticareti ona uygun bulmadılar	7	2	9	15,5
Çevrenin tutuculuğu	1	4	5	8,6
Erkek işi, başaramayacağı	4	12	16	27,6
Başka: Kıskanma vb.	4	5	9	15,5
Cevapsız	4	1	5	8,6
Toplam	31	27	58	100,0

Genel toplam içinde oldukça düşük olmakla birlikte, arkadaşların karşı çıkma gerekçeleri arasında ticaretin erkek işi olduğu iddiası, ki 'diğer kentlerde üç katına çıkmıştır', ile yorulacağı, yıpranacağı iddiası, ki 'üç büyük kent'te dört katına yakındır, en çok işaret edilen noktalar olarak bulunmuştur.

İşyeri kurmaya başlangıçta kendi karşı çıkan kadınların cevapları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 37 - Kendi Karşı Çıkma Gerekçesi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çalışmayı istemiyordu şartlar zorladı	2	2	4	22,2
Cesaretsizdi	6	4	10	55,6
Evinde oturmak istiyordu	1		1	5,6
Memurluk isterdi	1	1	2	11,1
Cevapsız	1		1	5,6
Toplam	11	7	18	100,0

İşyeri kurmaya başlangıçta karşı çıktığını söyleyen kadınlar ya ekonomik zorunluluklar ya da eş tayini, çocukların geleceği gibi nedenlerle iş kurmuş olan kadınlardır. Aralarında birkaç tane de işin kurulması fikrini ilk kez başkalarının ifade ettiğini belirten kadınlar bulunmaktadır. Bunların itiraz gerekçeleri arasında cesaretsizlik kategorisi en yüksek sayı ve orana sahiptir.

Aşağıdaki tablolarda işyeri kurulmasına karşı çıkan tüm tarafların sonradan fikir

Değiştirip değiştirmediklerini, değiştirdiler ise, nasıl ve niçin değiştirdiklerini sorgulayan sorulara verilen cevaplar yer almaktadır. Fikrin değişmesi ile ilgili sorular açık uçlu olup, sonradan, verilen cevaplar kendi aralarında gruplandırılıp kategorilere dönüştürülmüştür.

Tablo 38 - Eşi Fikir Değiştirdi mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	25	14	39	52,7
Hayır, hala tartışırız	20	7	27	36,5
Hayır, nitekim bu yüzden boşandık	3	2	5	6,8
Başka: Ne karşı ne destek	2	1	3	4,1
Toplam	50	24	74	100,0

Tablo 38'deki dağılım başlangıçta işyeri kurulmasına karşı çıkan eşlerden yandan fazlasının sonradan fikir değiştirdiğini, fakat %36,5 gibi bir oranın karşı çıkmayı sürdürdüğünü göstermektedir.

Evliliği işyeri kurmasından dolayı boşanma ile sonuçlananlara sorulan 'işiniz yüzünden eşinizden boşanmış olmaktan dolayı memnun musunuz, yoksa sonradan pişman oldunuz mu' sorusuna verilen cevaplar ilgili denek sayısı çok düşük olduğu için tablolastırılmamıştır. Ancak görüşmelerde 'bu yüzden boşandık' cevabını verenlerin evliliklerinin zaten problemlili olduğu, eşlerinin kendilerine sürekli kötü muamelede bulunduğu, kadınların çocuklarının ve kendilerinin geleceklerini düşünerek çalışmayı istedikleri, gerek ailelerinin gerek arkadaşlarının destekleri ile şimdiki işlerini kurdukları ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, bu tür boşanmalar kadınların iş yaşamına atılma isteklerinden çok, problemlili bir evliliği bitirme isteklerinden kaynaklanmakta, iş kurma, boşanmanın getireceği sorunlardan maddi nitelikli olanları çözebilmenin bir yolu olarak görülmektedir.

Başlangıçta iş kurulmasına karşı çıkmakla birlikte sonradan fikir değiştiren, iş kurulmasını desteklemeye başlayan eşlerin bu tavır değişikliğinin nedenini sorgulayan soruya kadınların verdikleri cevaplar şöyle bir dağılım sergilemektedir. Tablo 39'da Tablo 38'deki 'evet' ve 'başka' cevaplarını verenler yer almaktadır.

Tablo 39 - Eşi Nasıl İkna Oldu?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evin ihmal edilmediğini, bütçeye katkıyı gördü	7	7	14	33,3
Eşini, çocuklarını kırmak istemedi	4	1	5	11,9
Çevrenin takdirini gördü		2	2	4,8
Başardığını gördü	15	5	20	47,6
Başka: Eşi ikna etti	1		1	2,4
Toplam	27	15	42	100,0

Kadınlara göre, eşlerinin sonradan fikir değiştirip kadının işkurmasını desteklemeye başlamalarının en etkili nedeni kadınların başarılı olmasıdır.

Tablo 40 - Çocuklar Fikir Değiştirdiler mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	12	6	18	66,7
Hayır	3	3	6	22,2
Başka		1	1	3,7
Cevapsız	1	1	2	7,4
Toplam	16	11	27	100,0

Tablodaki dağılım çocukların annelerinin iş kurması konusunda fikir değiştirmelerinin babalara göre daha kolay olduğunu göstermektedir. Çocukların üçte biri karşı çıkmayı sürdürürken babaların yandan biraz azı ilk tavırlarında ısrar etmektedir. Başka şikkına 'kızının fikri değişmedi, oğlunun değişti' cevabı yerleştirilmiştir.

Tablo 41 Çocuklar Nasıl İkna Oldular?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	7	3	10	47,6
Konuşarak ikna etti	3	2	5	23,8
Ekonomik nedenler	1	1	2	9,5
Başka		1	1	4,8
Cevapsız	2	1	3	14,3
Toplam	13	8	21	100,0

Bu tabloda en çok belirtilen kategori 'başardığını görünce' cevabı olmuştur. Aşağıda karşı çıkan annelerin sonradan fikirlerinin değişip değişmediği sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 42 - nnesi Fikrini Değiştirdi mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	27	34	61	64,2
Hayır	20	12	32	33,7
Başka	1		1	1,1
Cevapsız		1	1	1,1
Toplam	48	47	95	100,0

Annelerin yaklaşık üçte ikisinin kızlarının iş kurmasını desteklemeye başlarken, üçte birinin itirazlarını sürdürmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 43

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	23	30	53	86,9
Eşi kabul edince	1	1	2	3,3
Ekonomik katkıyı görünce	4	2	6	9,8
Toplam	28	33	61	100,0

Annelerin fikir değiştirip kızlarının iş kurmalarını desteklemeye başlamalarında en etkili nedenin kızlarının başarıları olduğu Tablo 43'le ortaya çıkmıştır.

Tablo 44 - Babası Fikrini Değiştirdi mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	26	19	45	64,3
Hayır	8	11	19	27,1
Başka	2	1	3	4,3
Cevapsız	3		3	4,3
Toplam	39	31	70	100,0

Başka şikkı içinde babanın ölmesi ile bazen kızıyor bazen destekliyor gibi cevaplar bulunmaktadır.

Tablo 44 bize babaların yandan fazlasının görüşlerini daha sonra değiştirdiklerini, kızlarının iş kurmalarını desteklemeye başladıklarını göstermektedir. Babaların görüşlerini değiştirmelerinde en etkili nedenin kızlarının işlerindeki başarıları olduğu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 45 - Babası Nasıl İkna Oldu?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	22	15	37	82,2
Kızını kırmak istemedi	2	4	6	13,
Eşi kabul edince		1	1	2,2
Cevapsız	1		1	2,2
Toplam	25	20	45	100,0

Kadının kendi tarafından akrabalarının sonradan görüşlerini değiştirip kadının işyeri kurmasını desteklemeye başlayıp başlamadıklarını öğrenmeye yönelik soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 46 - Akrabaları Fikirlerini Değiştirdiler mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	10	25	35	55,6
Hayır	10	9	19	30,2
Bilemiyor		1	1	1,6
Kısmen	2		2	3,2
Cevapsız	2	4	6	9,5
Toplam	24	39	63	100,0

Akrabaların görüşlerini değiştirme olasılıktan babalarınkinden daha düşük çıkmıştır. Sonradan fikir değiştiren akrabaların çoğunluğu, kadına göre, kadının başarısını gördükten sonra böyle bir değişim yaşamışlardır. Tablo 47'de bir önceki tabloda 'Hayır' olarak görünenlerin dışında kalanların cevaplan yer almaktadır.

Tablo 47 - Akrabaları Nasıl İkna Oldular?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	13	23	36	81,8
Yaşam koşullarını görünce	1	3	4	9,1
Cevapsız	2	2	4	9,1
Toplam	16	28	44	100,0

Eşin anne babasının görüşlerini değiştirme olasılıktan aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 48 - Eşin Akrabaları Fikirlerini Değiştirdiler mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	6	14	20	55,5
Hayır	8	5	13	36,1
Başka: Bilemiyor	1		1	2,8
Cevapsız	1	1	2	5,5
Toplam	16	20	36	100,0

'Diğer kentlerdeki kadınların eşlerinin akrabalarının görüş değiştirme konusunda daha açık olduğunun sergilendiği bu tabloda, genel olarak, akrabaların üçte ikisinin görüş değiştirdikleri saptanmıştır. Tablo 49'da bir önceki tabloda 'Hayır' olarak gösterilenlerin dışında kalanların cevaplan yer almaktadır.

Tablo 49 - Eşin Akrabaları Nasıl ikna oldular?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	5	11	16	69,6
Yaşam koşullarını görünce	1	2	3	13,0
Kararlı olduğunu görünce	1		1	4,4
Başka		1	1	4,4
Cevapsız	1	1	2	8,7
Toplam	8	15	23	100,0

Eşin akrabaları da, diğer yakınlar gibi, en çok kadının iş yaşamındaki başarısından etkilenecek görüşlerini değiştirmişler, kadının çalışmasına karşı çıkmaktan vazgeçmişlerdir.

Tablo 50 - Arkadaşları Fikirlerini Değiştirdiler mi?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	22	22	44	86,3
Hayır	2	2	4	7,8
Başka	1		1	2,0
Cevapsız	1	1	2	3,9
Toplam	26	25	51	100,0

Arkadaşlar arasında fikir değiştirme eğiliminin diğer yakın çevre mensuplarına göre daha yaygın olduğu bu tablo ile ortaya çıkmaktadır. Arkadaşların görüş değiştirmelerinde etkili olan nedenler ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 51 - Arkadaşları Nasıl İkna Oldular?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başardığını görünce	17	17	34	72,3
Kararlı olduğunu görünce	6	4	10	21,3
Kendi çıkarları için		2	2	4,3
Cevapsız		1	1	2,1
Toplam	23	24	47	100,0

Sonradan görüş değiştiren arkadaşların arasına Tablo 50'de 'Başka' ve 'Cevapsız' olarak görülenlerin ikna olma nedenleri de eklenmiştir. Bu tablo ile arkadaşların ikna olmasında en etkili nedenin kadının iş yaşamındaki başarısının olduğu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, kadının iş kurmasına karşı çıkanlardan daha sonra görüş değiştirenlerin görüş değiştirmelerinde nelerin etkili olduğu sorusu görüşme formunda açık uçlu olarak sorulmuştur. Görüşmeler tamamlandıktan sonra editing işlemi sırasında işkadınlarının çoğunluğunun kendiliklerinden 'başardığımı görünce' cevabını vermiş oldukları tespit edilmiştir. Deneklerin ve görüşmecilerin birbirinden habersiz olmaları, bir diğerlerinin cevaplarından ve kayıtlarından etkilenmeleri olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, 'başardığımı görünce' cevabının yaygın kullanımı tarafımızdan ilginç bulunmuştur.

Bu alt bölümde üzerinde durulacak son konu için kurulmasına başlangıçta kendi karşı çıkan kadınların sonradan nasıl olup da görüşlerini değiştirdikleriyle ilgilidir.

Tablo 52 - Kendi Nasıl İkna Oldu?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Eşi istedi, maddi nedenlerle	17	11	28	56,0
Çocukları istedi	1	2	3	6,0
Eşi ve çocukları istedi		2	2	4,0
Akraba ve arkadaşı istedi	4		4	8,0
Anne ve babası istedi	2		2	4,0
Evde oturamayacağını anladı	3		3	6,0
Başarıncı güveni arttı	2		2	4,0
Cevapsız	4	2	6	12,0
Toplam	33	17	50	100,0

Tablo 52 önceden çalışmak istemeyen kadınların en çok eşlerinin maddi gerekçeleri ileri sürerek kendilerini çalışmaya yönlendirmelerinden etkilendiklerini göstermektedir. Diğer gerekçeler çok küçük sayı ve yüzdelerle temsil edilmişlerdir.

Gelecek alt bölümde işkadınlarının iş yaşamına girişleri, ilk deneyimleri, ilk sorunları gibi konular ele alınmıştır.

2.1.3. İŞ YAŞAMINA GİRİŞ

Bu alt bölümde işkadınlarının çalışma yaşamındaki deneyimleri, ilk işlerini nasıl kurdukları, karşılaştıkları sorunlar gibi konular üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda işkadınlarına yöneltilen ilk soru bu işyerini açmadan önceki işlerinin neler olduğu ile ilgili olup verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 53 - Önceki İşi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Daha önce çalışmadı	185	170	355	41,8
Kamuda memuriyet	84	65	149	17,5
Başka alanda işkadınlığı	16	6	22	2,6
Aynı işte ücretli	57	52	109	12,8
Sekreterlik, işçilik gibi ücretli	100	71	171	20,1
Aynı işi evde yapma	11	8	19	2,2
Evde başka iş yapma	5	4	9	1,1
Başka	1	11	12	1,5
Cevapsız	2	2	4	0,5
Toplam	461	389	850	100,0

Görüldüğü gibi işkadınlarının yarıya yakını (%41,8) daha önce hiç bir işte çalışmamıştır. Bunun arkasından gelenler sırayla ücretli çalışma ve memuriyettir. Aynı işte başkasının yanında ücretli çalışma daha sonra gelmektedir. Daha önce hiç bir işte çalışmamış olmalarına iş deneyimi bulunmamalarına rağmen ilk iş olarak işyeri kurmayı düşünmeleri, iş yaşamına atılmaları ve oradan yaşamlarını kazanmaları kadınların geleneksel rolleriyle uyuşmayan bir rol tercihinde bulduklarını göstermektedir. Yaşanılan kentin gelişme düzeyi açısından da bir farklılık göstermeyen bu rol tercihi ile birlikte bulunan diğer değişkenlerin neler olduğu ilerleyen sayfalarda yer almaktadır.

Aşağıda daha önceden çalışmış olanların çalışma süreleri ile ilgili dağılım üzerinde durulmaktadır.

Tablo 54 - Önceki İşin Süresi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Memuriyette 10 yıldan az	50	35	85	10,0
Memuriyette 10 yıldan fazla	11	11	22	2,6
Memuriyetten emekli	22	21	43	5,1
Aynı işte 0 - 5 yıl ücretli	34	33	67	7,9
Aynı işte 6 + yıl ücretli	26	27	53	6,2
Özel işte 0 - 5 yıl ücretli	56	36	92	10,8
Özel işte 6 + yıl ücretli	53	30	83	9,8
Aynı işi evde yapma	8	9	17	2,0
Başka + önceden çalışmadı	199	187	386	45,4
Cevapsız	2		2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

Başka bir işte çalıştıktan sonra işyeri açan kadınların genel eğilim olarak daha çok özel bir işyerinde çalıştıktan sonra iş yaşamına atılmaya yöneldikleri yukarıdaki tablodan gözlenebilmektedir. Özel işyerlerinden sonra, iş yaşamına işkadını sağlayan ikinci kaynak kamu kuruluşlarıdır. Memuriyetten emekli olduktan sonra işyeri açma eğiliminin kadınlar arasında giderek yaygınlaşması beklenmelidir. Aynı işte ücretli çalışma da kadınların iş kurmalarının üçüncü bir kaynağını teşkil etmektedir.

'Bir işten başka bir işe geçerken arada bir yıldan uzun bir süre boşluk olmuş, ara verilmiş ise sebebi nedir' sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 55 - Ara Verme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Boşluk olmadı	149	116	265	31.2
Çocukların doğumu	53	29	82	9.6
İş aramak	21	21	42	4.9
Emekli yaşantısını denemek	8	12	20	2.4
Evlilik	13	7	20	2.4
Evlilik ve çocuk	7	2	9	1.1
Özel nedenler: hastalık, öğrenim	14	16	30	3.5
Başka + Daha önce çalışmadı	192	183	375	44.1
Cevapsız	4	3	7	0.8
Toplam	461	389	850	100,0

Tablodaki dağılım çocuk doğumunun işe ara vermede, diğerlerine göre, daha etkili olduğunu göstermektedir. Aile yaşamına ilişkin diğer değişken olan 'evlilik' daha düşük bir oranda ifade edilmiştir.

Aşağıda, işkadınlarının önceki işleri arasında aile işinin olup olmadığı ile ilgili soruya verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 56 - Aile İşinde Çalışma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Aile işi yok	245	187	432	87.3
Aile işi var	28	25	53	10.7
Başka	2		2	0.4
Cevapsız	5	3	8	1.6
Toplam	280	215	495	100.0

Daha önce başka bir işte çalışmış olanlara sorulan aile işinde çalışma deneyiminin bulunup bulunmadığı ile ilgili soruya, görüldüğü gibi, büyük oranda olumsuz cevap verilmiştir. Anne babanın veya bir akrabanın yanında ücretli çalışmanın bu denli düşük çıkması şaşırtıcı bulunmuştur. Zira araştırmanın başında bu soru hazırlanırken

İşkadınlarının iş yaşamına atılma kararını vermelerinde aile yanında çalışmalarının cesaretlendirici bir etken olabileceği düşünülmüştü. Tablodaki dağılım böyle bir durumun söz konusu olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu değişkenle ilgili veriler deneğin yaşı ile karşılaştırıldığında şu tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 57 - Aile İşinde Çalışma ile Yaş

Cevaplar	20'den küçük	20-29	30-39	40 +	Toplam
Aile işi yok	1	93	164	174	432
Aile işi var		12	22	19	53
Başka			2		2
Cevapsız			4	4	8
Toplam	1	105	192	197	495

Görüldüğü gibi, genel bir eğilim olarak 40 yaşın üstündeki deneklerde aile işinde çalışmış olma nispeten daha az görülürken, genç yaşlarda daha çok görülmektedir.

Aşağıda 'bağımsız işyeri açmaya neden, hangi koşulların itmesi ile karar verdiniz' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır. Bu ve bundan sonraki Tablo 66'ya kadar olan veriler işkadınlarının ilk işyerlerini dikkate alarak verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Şu andaki işleri aynı zamanda ilk işi olanlar ise bu sorulan şimdiki işlerini dikkate alarak cevaplandırmışlardır.

Tablo 58 - İşyerini Açma Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İşkadını olma isteği	206	151	357	42,0
Evden uzaklaşma isteği	50	42	92	10,8
Evin bütçesine katkı	110	89	199	23,4
Evi geçindirme zorunluluğu	49	44	93	10,9
Başka: Doktor tavsiyesi, eş tayini	12	6	18	2,1
Cevapsız	1		1	0,1
1. sık ve diğerleri	25	39	64	7,5
1. sık hariç diğerleri	8	18	26	3,1
Toplam	461	389	850	100,0

İşkadınlarının yarıya yakın bir kısmı iş yaşamına atılmak, işkadını olmak, iş sahibi

olmak, kendi işini kurmak, girişimci olmak gibi nedenleri sıralamışlardır. 8. kategori ile birlikte ele alındığında bu tercihin oranı daha da yükselmektedir, ikinci etken evin bütçesine katkıda bulunma isteği, üçüncü etken ise evi geçindirme zorunluluğudur. Evde oturmaktan sıkılmak, evden uzaklaşmayı istemek şeklinde belirtilen evin itmesi durumu evi geçindirme zorunluluğu ile, ki eşin veya babanın ölmesi, başka gelir kaynağının bulunmaması anlamına gelmektedir, çok yakın oranlara sahiptir.

İşyerini açma nedeni değişkeni yaş değişkeni ile birlikte değerlendirildiğinde şu dağılım ortaya çıkmıştır.

Tablo 59 - İşyerini Açma Nedeni ile Yaş

Cevaplar	20'den küçük	20-29	30-39	40 ve üstü	Toplam
İşkadamı olma	2	119	149	87	357
Evden uzaklaşma	1	18	30	43	92
Evin bütçesi	2	30	76	91	199
Evi geçindirme	1	7	31	54	93
Başka		3	6	9	18
Cevapsız				1	1
1. şık ve diğerleri		12	30	22	64
1. şık hariç diğerleri		4	12	10	26
Toplam	6	193	334	317	850

$$X^2 = 74,79 \quad P = ,0000$$

Bu tablo bize 29'dan küçük yaşlarda olanların içten gelen iş kurma isteğini yansıtan gerekçeleri daha çok benimsediklerini, 40'dan büyük yaşlarda olanların söz konusu gerekçeleri en az benimsediklerini göstermektedir.

Aynı değişken medeni durum ile birlikte ele alındığında karşımıza şöyle bir dağılım çıkmaktadır.

Tablo 60 - İşyerini Açma Nedeni ile Medeni Durum

Cevaplar	Evli	Diğer	Topla m
İşkadını olma	232	125	357
Evden uzaklaşma	70	22	92
Evin bütçesi	164	35	199
Evi geçindirme	30	63	93
Başka	15	3	18
Cevapsız	1		1
1. şık ve diğerleri	48	16	64
1. şık hariç diğerleri	22	4	26
Toplam	582	268	850

$$X^2 = 85,59 \quad P = ,0000$$

Bu dağılımda, görüldüğü gibi, işkadını olmadan sonra evli işkadınlarında evin bütçesine katkıda bulunmak isteği son derece güçlüdür. Evli olmayanlar iş yaşamına atılmak, işkadını olmak isteğini evlilerden daha fazla ifade etmişlerdir. Evden uzaklaşmak isteğine evlilerde daha sık rastlanırken, evi geçindirme zorunluluğu evli olmayanlar için daha sık ifade edilen bir gerekçe olmuştur.

'Neden memuriyeti ya da başkasının yanında çalışmayı değil de iş kurmayı seçtiniz' sorusuna verilen cevaplar, bir'den fazla cevaba izin verildiği için, ayrı şıklara dönüştürülmüştür. Bu nedenle tablodaki rakamlar genel toplama sütun üzerinden değil satır üzerinden oranlanmıştır.

Tablo 61 - en İş Kurma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başkalarına bağımlı olmayı istemedi	245	174	419	49,3
Öğrenimi, yaşı tutmadı	42	52	94	11,1
İstedi ama bulamadı	45	39	84	9,9
Bu işi seviyor, mesleği	40	34	74	8,7
Baba, eş çalışamayınca üstlendi	26	26	52	6,1
Maddi açıdan iyi, ilerleme imkanı var	21	23	44	5,2
Onları denedi, emekli oldu	18	19	37	4,4
Başka: Denemek istiyor, eş tayini...	15	17	32	3,8
Mesai saati vb. koşullarına uymadı	7	6	13	1,5
Eşi de çalışabilir	3	10	13	1,5
Ailesi izin vermedi	7	4	11	1,3
pimdi çocuklar büyüdü	1	3	4	0,5
Cevapsız		3	3	0,4
Toplam			873	100,0

Tablo 61'e bakıldığında sırayla 'başkalarına bağımlı olmayı gerektiren bir iş olduğu için', 'öğrenim düzeyi, yaşı tutmadığı için', 'bu işi seviyor, bu işe yatkın, mesleği bu' şıklarının en çok işaret edilen şıklar oldukları görülmektedir. Bu verilerin Tablo 58'deki dağılım ile birlikte ele alınmasıyla işkadınlarının kadından beklenen geleneksel rol ve tutumların dışında yeni rol tanımları ve tutumları geliştirme eğiliminde olduklarını bir saptama olarak ileri sürme olasılığı da yükselmektedir.

Aşağıda işkadınlarına sorulan 'ilk işinizin kurulmasına karar verdikten sonra, işi kurarken ne gibi sorunlarla karşılaştınız, en önemli sorunlarınız nelerdi' sorusuna verilen cevapların dökümü yer almaktadır. Bu soruya bir'den fazla cevap verilmesine izin verildiği ve 'başka' şikkına giren cevaplar kendi aralarında gruplandırılıp ayrı şıklara dönüştürüldüğü için, toplam cevap sayısı 850'nin üzerine çıkmıştır. Tablodaki her şikkın değeri sütun üzerinden değil, satır üzerinden genel toplama oranlanmıştır.

Tablo 62 - İş Kurma Aşamasındaki Sorunlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Sermaye temini	206	179	385	45,3
İşyeri arama, kiralama	154	90	244	28,7
Sorunu olmadı	84	81	165	19,4
Mal temini	69	70	139	16,4
Donanım, araç, gereç temini	60	55	115	13,5
Resmî kuruluşlara ilişki	29	27	56	6,6
Acemilik, yalnızlık, organize edememe	31	20	51	6,0
Toplumun işkadınına alışık olmaması	4	11	15	1,8
Müşterinin gelmemesi	7	6	13	1,5
Eleman sorunu	5	7	12	1,4
Ev-çocuk bakımı	3	3	6	0,7
Müşteri ile anlaşamama		1	1	0,1
Başka	3	1	4	0,5
Cevapsız	10	7	17	2,0

Yukarıdaki tabloya göre işkadınları için en önemli sorun sermaye temini olup, hemen arkasından işyeri arama ve kiralamada karşılaşılan zorluklar gelmektedir, işyerinin kurulması aşamasında karşılaşılan her bir sorun, daha sonra konu edilecek olan işyerinin kuruluş tarihi değişkeni ile karşılaştırıldığında bu iki değişken kümesi arasında bir bağlantının olmadığı, başka bir deyişle '1980'lerden önce şu tür, 1980'lerden sonra bu tür sorunlar öne çıkmıştır' şeklinde bir değerlendirmenin yapılamayacağı görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda 'ilk işyerinizi açıp, işinizi kurduktan sonra işinizle ilgili ne gibi sorunlarla karşılaştınız' sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Bu soruda da bir'den fazla cevap istendiği ve 'başka' kategorisindeki cevaplar sonradan gruplandırılarak ayrı kategorilere dönüştürüldüğü için toplam cevap sayısı 850'den fazla çıkmıştır. ayrıca her bir cevabın genel toplam içindeki oranı sütun üzerinden değil satır üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 63 - İşyeri Kurulduktan Sonraki Sorunlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Sayı	Yüzde
Acemilik, tecrübesizlik, müşteri ile ilişki kurmayı bilememe, işi yürütmede bilgisizlik	78	69	147	17,3
Müşteri azlığı, pazarsızlık	91	50	141	16,6
Sorun olmadı	69	67	136	16,0
Para sorunu	39	40	79	9,3
Yalnızlık, kadın olma, kendini kabul ettirme	24	44	68	8,0
Persönel sorunu	36	29	65	7,6
Piyasadaki istikrarsızlık	38	22	60	7,1
Ödemeler, senetler	31	29	60	7,1
Mal temini, toptancıya gitme	23	23	46	5,4
Resmî kuruluşlar	28	16	44	5,2
Ev, çocuk, iş dengesini kurmak	11	10	21	2,5
Vergiler	8	2	10	1,2
Kredi alma	8	1	9	1,1
Başka: Hırsızlık, rekabet, hastalık	18	19	37	4,4
Cevapsız	16	7	23	2,7

Yukarıdaki tabloya göre, sorunu olmadığını ifade edenler ve cevapsızlar bir yana bırakılırsa, işkalından işyerlerini açtıktan sonra en çok acemilik, tecrübesizlik, müşteri ile ilişki kurmayı bilememe, işi yürütmedeki bilgisizlikten yakınmaktadırlar, ikinci sırada yer alan, müşterinin azlığı 'üç büyük kent'te daha çok karşılaşılan bir sorundur. Üçüncü sırada yer alan para sorunun ardından gelen, kadın olma, kendini kabul ettirme ve çevrede başka kadının olmaması 'diğer kentlerde daha yoğun dile getirilen bir sorun çeşidi olmaktadır. Personel temin edememe, temin edilse bile elemanın problem yaratması, piyasanın istikrarsızlığı, fiyatların sürekli değişikliği, mal karşılığında verilen senetlerin ödenmesi gibi sorunların çıkması 'üç büyük kent'tekiler için daha sık karşılaşılan bir durum olarak saptanmıştır. Sorunlardan 'yalnız olma, kadın olma, kendini kabul ettirme' kategorisi işyerinin kuruluş tarihi ile birlikte ele alındığında, anlamlı bir farklılığın bulunmadığı gözlenmiştir.

İlk iş kurulduktan sonra karşılaşılan bu tür sorunlardan hangilerinin çözümlendiği, hangilerinin sürdüğü şeklindeki soruya verilen cevapların dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 64 - Çözömlenen, Süren Sorunlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Cevapsız, sorunsuz	134	108	242	28,4
Sorunlar çözümlendi	188	151	339	39,9
Sorunlar sürüyor	87	86	173	20,4
Kısmen	52	44	96	11,3
Toplam	461	389	850	100,0

Göröldüğü gibi işkadınlarının yaklaşık beşte birinin sorunları olduğı gibi devam ederken, onda birinin sorunları kısmen sürmektedir. Kentlerin gelişmişlik düzeyi açısından bakıldığında, 'diğer kentlerdeki işkadınlarının sorunlarını çözümlenmede daha az başarılı oldukları ortaya çıkmaktadır.

Aşağıdaki tabloda ilk işin kurulması aşamasında gerekli sermayenin nereden temin edildiğı sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 65 - İlk Sermayenin Kaynağı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kendi birikimi	82	93	175	20,6
Eşi verdi	79	69	148	17,4
Anne, , kardeş	75	78	153	18,0
Arkadaş ortak	9	8	17	2,0
Kendi ve eşi	101	47	148	17,4
Banka,	8	14	22	2,6
İş kuruluydu	12	12	24	2,8
Akrabalar	21	9	30	3,5
Firmalara borç	3	3	6	0,7
Bir'den fazla	61	43	104	12,2
Başka	8	13	21	2,5
Cevapsız	2		2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

Tablo bize işkadınlarının ilk işlerini kurarken gerekli sermayeyi öncelikle kendi

birikimleriyle karşıladıklarını göstermektedir. İkinci sırada anne, baba, kardeş gibi kadının yakınlarının desteği gelmektedir. Eşin ve eşle birlikte kadının ortak katılımı eşit oranlarda temsil edilmiştir. Dağılımın 'üç büyük kent' ve 'diğer kentler' açısından karşılaştırılmasında karşılaşılan ilginç noktalardan biri kadının kendi birikimine dayanarak iş kurmasının 'diğer kentlerde daha yüksek olduğu, eşi ile ortaklaşa sermaye oluşturmasının ise 'üç büyük kent'te daha yüksek olduğudur. Diğer bir ilginç nokta, akrabalarından borç almanın 'üç büyük kent'te daha yaygın çıkmasıdır. Oysa 'Banka esnaf ve kefalet sandıklarından kredi/borç alma' 'diğer kentlerde daha sık rastlanan bir durumdur. Bir başka deyişle, gelişmiş kentlerde geleneksel, diğer kentlerde modern ilişkiler daha egemen gibi görünmektedir.

Bu alt bölümde işkadınlarının ilk işyerlerini açarken, ilk işlerini kurarken hangi düşüncelerle yola çıktıkları, ne gibi sorunlarla karşılaştıkları, bir anlamda iş deneyimlerinin neler olduğu konu edilmiştir. Gelecek alt bölümde işkadınlarının şimdiki dünüyaları ile ilgili konular üzerinde durulmaktadır.

2.1.4. İŞYERİ VE İŞ YAŞAMI

Bu alt bölümde işyerlerine, iş yaşamına ilişkin genel verilerin dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 66 - İşyerlerinin Bulunduğu Kent ve Bölgeler

	Sayı	Yüzde
Üç Büyük Kent	461	54,2
Marmara + Ege	54	6,4
İç Anadolu + Karadeniz + Akdeniz	291	34,2
Doğu Anadolu + Güneydoğu Anadolu	44	5,3
Toplam	850	100,1

Tablo 66 örneklemin yaklaşık yansının üç büyük kentten diğer yansının da diğer kentlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu arada bir kez daha vurgulanması gereken nokta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin rakamlarının tamsayım olduğudur. İkinci kategori olan Karadeniz ve İç Anadolu'ya ilişkin sayılar da tam sayımı ifade etmektedir. Akdeniz Bölgesi'nde ise Antakya'nın küme dışı olması, Adana'da ise tesadüfî örneklemin uygulanması yüzünden Akdeniz Bölgesi'ndeki işyerlerinin toplam sayısı hakkında kesin bir bilgi vermek mümkün olmamaktadır. Aynı durum Ege ve Marmara için de (Küme Kentler dışında) söz konusudur.

Genel eğilim olarak, bu tablo bize işkadınlarının üç büyük kentte yoğunlaştığını göstermektedir. Aşağıdaki tablo işyerinde yapılan işin türünü göstermektedir.

Tablo 67 - İşyerinde Yapılan İşin Türü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	Yüzde
Ticaret	245	232	477	56,1
İmalat	22	42	64	7,5
Hizmet	132	60	192	22,6
Ticaret + İmalat	62	55	117	13,8
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 28,13 \quad P = ,0000$$

Bu tabloda yer alan Ticaret şikkı tuhafiyecilik, kitapçılık, çiçekçilik gibi işleri; İmalat şikkı konfeksiyon, takı imalatı gibi işleri; Hizmet şikkı güzellik salonu, muhasebecilik gibi işleri, son şık ise hem üretim hem satış yapılan işleri işaret etmektedir. Tablodan işkadınlarının ticaret dışında, üç büyük kentte daha çok hizmet, diğer kentlerde ise daha çok imalat sektörüne yöneldikleri ortaya çıkmaktadır. Diğer kentlerdeki imalata yönelik konfeksiyoncuların ve terzilerin çokluğundan ileri gelmektedir. İki değişken arası ilişki istatistiksel olarak da yüksek bir birliktelik sergilemektedir. Ek 8'de örneklemin meslek gruplarına göre dağılımı yer almaktadır.

Aşağıdaki tabloda işyerinin açılma yılı ile ilgili veriler sunulmaktadır.

Tablo 68 - İşyerinin Açıldığı Yıl

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
1970'den önce	4	7	11	1,3
1970-1979	44	16	60	7,1
1980-1985	114	72	186	21,9
1985'ten sonra	299	294	593	69,8
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 17,43 \quad P = ,0006$$

İstatiksel olarak da anlamlı olan bu dağılıma göre, görüldüğü gibi özellikle 1980'den sonra kadınların iş yaşamına atılmasında son derece hızlı bir eğilim bulunmaktadır, örneklemin yaklaşık üçte ikisinin son yıllarda açılan işyerlerinden oluşması, işkadınlarının iş kurma eğilimlerinin giderek artacağını ve sayılarının daha da yükseleceğini göstermektedir. Kadın istihdamı ile ilgili politikaların belirlenmesinde bu noktanın dikkate alınmasının gereği açıktır.

Aşağıda işkadınlarının işteki durumu ile ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 69 - İşteki Durumu

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İşveren	215	194	409	48,1
Kendi hesabına	172	154	326	38,4
Ortaklı + işveren	46	24	70	8,2
Ortaklı + kendi hesaplarına	27	15	42	4,9
Başka	1	2	3	0,4
Toplam	461	389	850	100,0

İşkadınlarının yaklaşık yansı işyerinde işveren olarak çalışmakta, bir başka deyişle, yanında eleman çalıştırmaktadır. Bunun arkasından gelen kategoriye kendi hesabına çalışanlar oluşturmaktadır. İşveren olarak ve kendi hesabına çalışanlar örneklemin %86,5'ini oluşturmaktadır. Ortak ile birlikte çalışma eğilim oldukça zayıftır. Ortak ile çalışma 'üç büyük kent'te 'diğer kentlere göre biraz daha yaygın bir eğilimdir. İşveren olarak çalışma, işin hacminin nispeten büyük olduğunun bir göstergesi olarak alınabilir.

Aşağıda işyerinin kentteki konumu ile ilgili soruya verilen cevapların dağılım yer almaktadır.

Tablo 70 - İşyerinin Konumu

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çarşı içinde	153	165	318	37,4
Konut alanında	101	67	168	19,8
Ana caddede, yakınında	206	154	360	42,4
Tatil köyünde		2	2	0,2
Başka	1	1	2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 10,82 \quad P = ,0286$$

Yukarıdaki dağılım bize kadınların işlettiği işyerlerinin %42,4'ünün kentin ana çarşısında olmamakla birlikte, yine de ana caddelerden birinin ya üstünde ya da çok yakınında bulunduğunu, ancak %37,4'ünün yine de ana çarşı üzerinde bulunduğunu göstermektedir. Kadınların nispeten küçük ölçekli ticari işlerde çalıştıkları düşünüldüğünde ve ana çarşıdaki işyerlerinin kiralarının da diğer yerlere göre daha yüksek olduğu anımsandığında, bir başka deyişle işyerlerinin konumlarının ticari açıdan başarılı olup olmadıklarının bir göstergesi olabileceği düşünüldüğünde, kadınların işlettiği işyerlerinin başarılılar arasında yerleştirilebilmeleri mümkün olabilmektedir. Ancak, bundan daha önemli bir gösterge kadınların yaklaşık %80'inin kentin merkezî işyerlerinde ve çevrelerinde çalışabilmekte olmalarıdır. Yaşanılan kent açısından bakıldığında, istatistiksel olarak da anlamlı olan ilişki, 'diğer kentler' kategorisindeki işyerlerinin daha çok merkezî çarşı içinde olduğunu göstermektedir. Kentsel mekandaki bu yayılım ile ilgili olarak, büyük kentlerde çarşının kentin tek bir alanında yoğunlaşmadığı, nüfus yığılmalarına bağlı olarak kentlerde bir'den çok merkezin bulunduğu, dolayısıyla 'diğer kentlerdeki tek merkez konumunda olan çarşı içinde olmak ile çok merkezli 'üç büyük kent'teki çarşı içinde olmanın her zaman aynı anlama gelmediği belirtilmesi gereken bir noktadır.

Aşağıda 'çevrenizde, yakınınızda kadınların işlettiği başka işyerleri var mı' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 71 - Diğer İşyerleri

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	382	342	724	85,2
Hayır	78	47	125	14,7
Başka	1		1	0,1
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 4,83 \quad P = ,0892$$

İşyerlerinin yaklaşık %85'inin yakınında kadınların işlettiği başka işyerleri bulunmaktadır. Bu ilişki kentlerin gelişme düzeyleri ile, genel bir eğilim olarak, bağlantılı bulunmuştur. Çevrede başka kadınların işlettiği işyerlerinin bulunmasının kadınlar için cesaretlendirici bir etken olduğunu bu tabloya göre ileri sürmek mümkündür. Bu yargı aşağıdaki tabloların, özellikle Tablo 73'ün verileri tarafından güçlendirilmektedir.

Aşağıda , çevrelerinde kadınların işlettiği başka işyerlerinin bulunduğu

belirtenlere sorulan 'bu durumdan memnun musunuz' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 72 - Kadın Meslektaşlardan Memnun Olma

Cevap	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	345	321	666	91,9
Hayır	18	4	22	3,0
Fark etmiyor	19	13	32	4,4
Cevapsız	3	2	5	0,7
Toplam	385	340	725	100,0

$X^2 = 11,24$ $P = ,0239$ Deneklerin %91,9'unun memnuiyetlerini ifade ettikleri ve istatistiksel olarak da anlamlı olan bu durumun gerekçesiyle ilgili soruya verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 73 - Kadın Meslektaşlardan Memnun Olma Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Sosyal ilişki	80	69	149	21,9
Kadınların iş yaşamına atılmasından memnun	166	155	321	47,2
Kadınlar arası davranışma	54	52	106	15,6
Kendini rahat hissediyor	36	41	77	11,3
Cevapsız, başka	14	13	27	4,0
Toplam	350	330	680	100,0

$$X^2 = 11,47 \quad P = ,0427$$

Tablo 73'teki veriler arasında Tablo 72'de 'fark etmiyor' cevabını veren bazı deneklerin cevapları da yer aldığı için genel toplam 666 değil 680 olarak çıkmıştır.

Çevrelerinde kadınlarca işletilen başka işyerleri olan ve bu durumdan memnun olduklarını ifade edenlerin memnuniyetlerinin nedeni olarak ilk sırada gösterdikleri gerekçe, kadınların iş yaşamına atılmalarından memnunluk duymak olmuştur. Kadınların yaklaşık yarısının böyle bir konuya kadınların rollerinin çeşitlenmesi kadınların da iş yaşamlarında bir mevki işgal etmeleri açısından bakmaları ilginç bulunmuştur. Açık uçlu

olarak sorulan ye cevapların daha sonradan gruplandırıldığı bu soruya çok sayıda kadının birbirinden habersiz olarak böylesine bilinçli bir cevap vermiş olmaları kadınların arasında içsel bir dayanışmanın olduğuna da işaret etmektedir. Nitekim aynı soruya 'kadınlar arası dayanışma oluyor' şeklinde cevap verenler (%15,6) aynı noktaya daha az genel, daha az soyut bir düzlemde işaret etmişlerdir. Bu iki cevap grubunun birlikte ele alınması halinde oran %62,8'e çıkmaktadır. Sosyal ilişki kurmada kolaylık, arkadaşlık yapma imkanı gibi nedenlerin arkasından gelen 'kendini rahat hissetme, başka kadınların da olmasından güç alma' gerekçesi iş yaşamına atılmış bazı kadınların çevrelerinde benzerlerinin bulunmasının kendi üzerlerinde psikolojik bir rahatlama sağladığını, bir başka deyişle %11,3 oranında da olsa, bazı kadınların böyle bir rahatlık duymaya ihtiyaçlarının olduğunu göstermektedir. Yaşanılan kentin gelişmişlik düzeyiyle istatistiksel olarak da anlamlı olan bu ilişkinin bir başka yönünün sergilendiği dağılım aşağıda yer almaktadır.

Tablo 74 - Kadın Meslektaşlardan Memnun Olmama Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Dedikodu, kıskançlık	11	2	13	44,8
Kadınların çalışmasına alışamadı	2	2	4	13,8
Kadınlar çalışma yaşamına yabancılar	4	1	5	17,2
Cevapsız	4	3	7	24,1
Toplam	21	8	29	100,0

Tablo 74'ün toplamının 22'den fazla çıkmasının nedeni Tablo 72'de 'fark etmiyor' cevabını verenlerin bazılarının gerekçelerini Tablo 74'teki sorunun karşılığında ifade etmiş olmalarından kaynaklanmıştır.

Açık uçlu olarak sorulan ve işyeri komşuları arasında kadınların bulunmalarından memnun olmadıklarını belirtenlerin gerekçelerini sorgulayan bu sorunun cevapları arasında en yüksek olan 'dedikodu, çekememezlik' kategorisine aittir.

İş yaşamına işyeri kurarak atılan kadınların iş yaşamının bir başka alanı olan ve genelde ticaretten daha az riskli, daha güvenli, daha rahat olduğu düşünülen memuriyet hakkındaki görüşleri aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 75 - Memuriyete Geçme Teklifi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kabul eder	84	97	181	21,3
Reddeder	337	268	605	71,2
Part-time ise	31	13	44	5,2
Evini istiyor	2	2	4	0,5
Başka, cevapsız	7	9	16	1,8
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2= 12,15 \quad P = ,0327$$

Tablodaki part-time şıkkı 'öğretmenlik gibi yarım gününü evde geçirebileceği bir memuriyet olsa kabul eder', başka şıkkı 'hiç düşünmedi, cevapsız', evini istiyor şıkkı ise 'hiçbir yerde çalışmak istemiyor' cevaplarına işaret etmektedir. Bu tablodaki dağılım işkadınlarına sorulan 'şu anda aynı kazancı getirecek bir memuriyet teklifi olsa ne yapardınız' sorusuna verilen cevaplardan oluşmuştur. Görüldüğü gibi işkadınlarının %71,2'si çok net bir biçimde işlerini sürdüreceklarını belirtmişlerdir. Bu dağılım kadınların iş dünyasında kendilerini kalıcı öğeler olarak gördüklerini ve yaşamlarından memnun olduklarını gösteren bir veri olarak değerlendirilebilir.

Memuriyete geçme değişkeni kadının yaşı ve medeni durumu değişkenleri ile de karşılaştırılmış ancak analiz sonunda bu değişkenler arasında herhangi bir anlamlı birlikteliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda memuriyete geçebilecek kadınlara sorulan 'neden' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 76 - Memuriyete Geçme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Düzenli gelir	20	19	39	17,4
Emekli maaşı	10	10	20	8,9
Kolay ve rahat	29	27	56	25,0
Evine vakit ayırabilir	11	6	17	7,6
Eşi istiyor	1		1	0,4
Bir'den fazla cevap	37	46	83	37,1
Başka	2		2	0,9
Cevapsız	4	3	7	2,7
Toplam	114	111	225	100,0

Verilerin azlığına rağmen, memuriyete geçebileceğini ifade eden kadınların gösterdikleri gerekçeler arasında 'memuriyetin kolay ve rahat olması, risklerinin azlığı, oysa esnaflığın zor ve yorucu olduğu şikkı başta yer almaktadır. Emeklilik maaşının güvencesi bu tercihte ikinci derecede rol oynamaktadır.

Aşağıdaki tabloda memuriyete geçme teklifini reddedeceklerini ifade edenlerin gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 77 - Memuriyeti Reddetme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Mümkün değil	29	22	51	8,2
Bağımsız iş istiyor	165	117	282	45,3
Daha çok kazanıyor	8	10	18	2,9
Çalışma saatleri	24	17	41	6,6
İşyerindeki sosyal çevre	17	4	21	3,4
İşini seviyor	23	9	32	5,1
Başarılı	1	2	3	0,5
Emek verdi	2	1	3	0,5
İlerleme imkânı	2	2	4	0,6
Personeli işsiz kalır	2	2	4	0,6
Birden fazla	70	85	155	24,9
Cevapsız	2	6	8	1,3
Toplam	345	277	622	100,0

Tablo 77'nin toplamının 605'den fazla çıkmasının nedeni Tablo 72'de 'fark etmiyor' cevabını verenlerin bazılarının gerekçelerini Tablo 77'deki sorunun karşılığında ifade etmiş olmalarından kaynaklanmıştır.

Bu tablo kadınların çoğunluğunun memuriyeti 'başkalarına tabi olarak çalışmak, istemedikleri, bağımsız iş yapmak istedikleri için düşünmediklerini göstermektedir. 'Mümkün değil' şikkı 'memurluktan emekli, yaşı tutmaz, öğrenimi yeterli değil' gibi cevapları içermektedir. Bu tablonun verileri Tablo 58'deki veriler ile de uyumludur. Memuriyeti reddetme nedenleri deneklerin yaş dağılımına göre ayrıştırdığında, bu iki değişken grubu arasında anlamlı bir birlikteliğin bulunmadığı anlaşılmıştır, öte yandan, Tablo 77'deki 'işini seviyor, işinden zevk alıyor, memnun' kategorisi bizatihi iş tatmininin

Kadınlar için özel bir neden grubu oluşturduğuna işaret etmektedir. Ki aynı yöndeki cevaplarla Tablo 61'de sergilenen veriler arasında da karşılaşılmıştır.

Aşağıdaki tabloda işkadınlarının memuriyet dışında bir başka çalışma tipi olan evde yapılabilecek bir işten gelir elde etme konusunda neler düşündüklerini açıklaştıran dağılım yer almaktadır.

Tablo 78 - Evde Çalışma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evde çalışmayı kabul	78	71	149	17,5
İşe gitmeyi tercih	378	305	683	80,4
Ev kadınlığı istiyor	1	3	4	0,5
Başka, cevapsız	4	10	14	1,6
Toplam	461	389	850	100,0

'Buradan elde ettiğiniz geliri evde oturarak yapabileceğiniz bir işten kazanmanız mümkün olsaydı, ne yapardınız' sorusuna verilen cevaplar arasında kadınların %80,5'inin işe gitmeyi tercih eder şıkkını kabul etmesi bu tablonun en ilginç sonucudur. Bu dağılım, son yıllarda kadınları üretken kılmamanın bir yolu olarak kadınlara evlerinde fason iş yaptırma veya ev sanayinin geliştirilmesi gibi aracılı sistemin (putting-out) çeşitli tiplerinden yararlanmaya yönelik projelerin özellikle halen iş kurmuş kadınlar tarafından benimsenmesinin söz konusu edilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Bu tablodaki dağılım gerek 'iş kurmayı neden seçtiniz' gerek 'memuriyet teklifini neden reddederdiniz' gibi sorulara verilen yanıtlarla da uyumludur. Evde çalışma değişkeni gerek yaş gerek çocuk sayısı değişkenleri ile teker, teker karşılaştırıldığında da aralarında ne anlamlı bir ilişkinin ne de dağılımın bulunduğu saptanmıştır. Kaç çocukları olursa olsun, kadınların aynı kazancı evde oturarak yapacakları bir işten temin etme isteğine sahip olmadıkları, işe gitmeyi tercih ettikleri saptanmıştır.

Aşağıda işkadınlarına yöneltilen 'işyeriniz ile, eviniz arası mesafenin ne kadar olmasını istersiniz' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 79 - Mesafe

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Fark etmez	38	63	101	11,9
Eve çok yakın	266	275	541	63,6
Yarım saatlik yürüyüş	112	36	148	17,4
Ayrı semtlerde	44	14	58	9,8
Cevapsız	1	1	2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 57,19 \quad P = ,0000$$

'Diğer kentlerde biraz daha fazla olmakla birlikte, kadınların çoğunluğu işyerlerinin evlerine çok yakın, tercihen evleriyle aynı sokakta olmasını istediklerini belirtmektedirler. Gerek yarım saatlik bir yürüyüş mesafesini, gerek ayrı semtleri tercih edenler daha çok 'üç büyük kent'te bulunmaktadır.

Bu soruyu 'fark etmez' şeklinde cevaplayanların 'diğer kentler' kategorisindeki yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu tablodaki dağılım istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur. Mesafe değişkeni medeni durum ve çocuk sayısı değişkenleri ile karşılaştırıldığında, işkadinlarının medeni durumları veya çocuk sayıları ne olursa olsun, işyerleri ile evleri arasındaki mesafenin mümkün olduğunca kısa olmasını istedikleri saptanmıştır.

Tablo 80 - Toplam Gelire Katkı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Yüzde 50'den fazla	137	149	286	33,6
Yüzde 50 civarında	142	105	247	29,1
Yüzde 50'den az	169	133	302	35,5
Cevapsız	13	2	15	1,8
Toplam	461	389	850	100,0

Gelire ilişkin sorulara güvenilir cevap alma olasılığının düşük olacağı düşüncesiyle işkadinlarına kazanç düzeyleri hakkında doğrudan bir soru yönelmek yerine dolaylı olarak sorulan işyerinden kazanılan paranın evin toplam geliri içindeki oranı sorusuna,

görüldüğü gibi, işkadınlarının çoğunluğu kazançlarının aile bütçesi açısından vazgeçilmez bir kaynak olduğunu işaret eder yönde cevap vermişlerdir. İşyerinden elde edilen gelirin ailenin toplam gelirinin yaklaşık yansını ya da daha çoğunu teşkil ettiğini belirtenlerin oranı %64,0'tür. Tablodaki dağılım, aynı zamanda, bu işyerlerinin sadece aile için değil, kent ve ülke ekonomisi açısından da işlevsel olabileceklerini dikkatlere sunmaktadır.

Kazançları evin toplam gelirinin yandan azını oluşturanlara sorulan 'o halde bu işi neden sürdürüyorsunuz?' sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır. 'Başka' şikkına verilen cevapların kendi aralarında gruplandırılması, bir'den fazla cevapların kendi ait oldukları şıklara yerleştirilmesi ve sorunun sadece kazancı aile gelirinin yansından azını teşkil edenlere sorulmuş olması gibi nedenlerden dolayı, toplam cevap sayısı genel toplamla uyuşmamaktadır. Ayrıca belirtilmesi gereken diğer bir nokta oranların sütun toplamı üzerinden değil satır üzerinden alınmış olduğudur.

Tablo 81 - İşini Sürdürme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kendine ait işinin olması için	41	35	76	24,7
Az da olsa bütçeye katkı	41	35	76	24,7
Özel masraflar + oyalanmak	41	21	62	20,1
İş yeni kurdu, bekliyor	24	23	47	15,3
Oyalanmak	14	20	34	11,0
Özel masraflar	9	9	18	5,8
İşini seviyor	14	1	15	4,9
Borçlarını ödemek	2	3	5	1,6
Maddi yönden özgür olmak		4	4	1,3
Aile işi		1	1	0,3
Çocuklarına devredecek		1	1	0,3
Bağ-Kur'lu olmak		1	1	0,3
Başka	5	2	7	2,3

Bu tabloda dikkati çeken ilk nokta ilk iki kategorinin eşit sayı ve oranlara sahip olmaları, ikinci nokta ise 'kendine ait işinin olması' ve 'işini sevmesi' gerekçelerinin işten duyulan tatmine kadının verdiği önemin göstergeleri olmalarıdır. Bu son iki kategori birlikte ele alındıklarında oranlan %32,3'e çıkmaktadır. Benzer bir eğilim yukarıda Tablo 58 ve 61'de ortaya çıkmıştı. 'Başka' içinde 'doktor tavsiyesi ile çalışıyor, eşini sigortalı

yapmak için çalışıyor, zaten yakında kapatıyor' gibi cevaplar toplanmıştır.

Aşağıda tüm kadınlara sorulan 'çalışmaktan memnun musunuz, çalışan bir kadın olmak hoşunuza gidiyor mu' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 82 - Çalışmaktan Memnun Olma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	416	358	774	91,1
Hayır	9	13	22	2,6
Kısmen	35	18	53	6,2
Cevapsız	1		1	0,1
Toplam	461	389	850	100,0

Tablodaki dağılım %91,1 oranında kadının çalışmaktan memnun olduğuna işaret etmektedir. Bu dağılım yukarıdaki benzer tablolardaki verilerle uyum göstermektedir. İşinden, çalışan bir kadın olmaktan memnun olup olmama değişkeni medeni durum ile karşılaştırıldığında bu iki değişken grubu arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı saptanmıştır.

Çalışmaktan memnun olma ile bağlantılı olabilecek diğer bir konu, işini geliştirmeyi isteyip istememektir. Bu eğilimin tespitiyle ilgili soruya verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 83 - İşini Geliştirmeyi İstiyor mu?

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet ama imkanları yetersiz	219	216	435	51,2
Evet nitekim yakında geliştirecek	95	99	194	22,8
Hayır istemiyor, bu kadarı yeterli	121	59	180	21,2
Hayır istemiyor nitekim kapatacak	18	13	31	3,6
Başka	3		3	0,4
Cevapsız	5	2	7	1,8
Toplam	461	389	850	100,0

Tablo'nun ilk iki kategorisinin birlikte ele alınmasıyla işkadınlarının yaklaşık

%74,5'unun işlerini geliştirmek istedikleri, bir başka ifadeyle işlerinden memnun olduktan, işlerinden doyum buldukları ortaya çıkmaktadır. Bu veri, işten memnun olma ile ilgili diğer sorulara verilen cevaplarla da uyusmaktadır. İşlerinin mevcut düzenini ve hacmini yeterli görenlerin de işlerinden memnun olanlar kategorisine yerleştirilmesiyle toplam oran %95,8'e çıkmaktadır.

'İşinizi geliştirmek için neler yapmayı planlıyorsunuz' sorusuna verilen cevapların dağılımı, ki bu soru işini geliştirmeyi planlayanlara sorulmuştur, aşağıda yer almaktadır.

Tablo 84 - İşini Geliştirme Planı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Mevcudu büyütmek	57	72	129	63,2
şube açmak	27	17	44	21,6
Başka alanlarda iş kurmak	15	10	25	12,2
Başka: Bir'den fazla	1	5	6	3,0
Toplam	100	104	204	100,0

Tablodaki dağılım genel olarak işkadınlarının işlettiği işyerlerinin henüz 'büyüme' aşamasında olduklarını (%63.2) göstermekteyse de, bazı işyerlerinin kendi içlerinde büyümelerini tamamladıklarını ve şube açma gibi 'yayılma' eğilimi içine girdiklerini, ki bunlar %21,6'dır hatta bazı işyerlerinin 'farklılaşma' sürecinde dahi olduklarını da sergilemektedir. Bilindiği gibi, işyerleri büyüme, yayılma ve farklılaşma gibi üç gelişme aşamasından geçerler. Büyüme mevcut işyerinin kendi potansiyelini gerçekleştirmesi eğilimi sonunda gerçekleşir. Yayılma, şubeler kurmak şeklinde gerçekleşen ikinci adımdır. Yeni iş alanlarına el atmak ise gelişmenin ileri aşaması olup farklılaşılma noktasına erişildiğini gösterir. Bu genel ilkeler ışığında kadınların işlettiği işyerlerinin başarı düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

İşyerlerini geliştirmeyi istemeyen ve yakında işyerlerini kapatacak ya da devredecek kadınlara yöneltilen soruya verilen cevapların dağılımı ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 85 - İşyerini Kapatma Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İşletme güçlükleri, zarar	15	9	24	58,5
Ev kadınlığını özleme	10		10	24,4
Sağlık nedenleri	1	2	3	7,3
Çalışmasına gerek kalmadı	1		1	2,4
Kendine vakit ayıramıyor	1		1	2,4
Başka		2	2	4,9
Toplam	28	13	41	100,0

Toplam 850 denek içinde 41 deneğin eğilimi olan işyerini kapatma ya da devretme niyetinin başında işletme güçlükleri, kazanç düşüklüğü gelmektedir, işin itmesi olarak görülen bu durumun arkasından ev kadınlığını özleme gerekçesi gelmektedir. Ev kadınlığını özleme evin çekmesi olarak değerlendirilmiştir. Ancak, ilginç olan, evin çekmesi durumunun 850 denek içindeki 10 kişi için geçerli olduğu, genel toplam içindeki oranının %1,2 olduğudur. Aynı biçimde, işin itmesi de 24 kişi için söz konusu olup, bunun da genel toplam içindeki oranı %2,8'dir. Görüşme formunda yer alan 'memurluğa geçme, eşin isteği, çocukların bakımı' gibi kategorilerin hiç bir denek tarafından işaret edilmemiş olması bu tablonun diğer bir ilginç verisidir.

Tüm deneklere yöneltilen ve 'şu anda işinizle ilgili ne gibi sorunlarınız var' sorusuna verilen cevapların dökümü aşağıda yer almaktadır. Bu tabloda da birden fazla cevabın kabul edilmesi ve 'başka' şikkına verilen cevapların gruplandırılması genel toplamın 850'den fazla olmasına yol açmıştır.

Tablo 86 - Şimdiki Sorunlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Müşteri az	220	133	353	41,5
Resmî kuruluşlar	133	95	228	26,8
Kalifiye eleman	126	62	188	22,1
Ucuz hammadde, mal	93	48	141	16,6
Kaliteli hammadde, mal	51	21	72	8,5
Enflasyon, durgunluk	22	44	66	7,8
Maddi sorun, sermaye	23	25	48	5,6
Kira, yer	12	17	29	3,4
Ödeme sorunları	15	9	24	2,8
Yorgunluk	5	4	9	1,1
Mal temini	2	7	9	1,1
Reklam yapamamak	1	1	2	0,2
Sorunsuz	47	64	111	13,1
Başka	8	4	12	1,4
Cevapsız	2	3	5	0,6

Müşteri azlığı, enflasyon gibi tüm işyerlerinin ortak sorunları olabilecek genel ekonomik işleyişle ilgili durumlar bir yana bırakıldığında, nispeten çözümlenebilecek nitelikteki sorunlar arasında en başta resmî kuruluşların (belediye, maliye) karar ve uygulamalarının işaret edilmesi ilginç bulunmuştur. Resmî kuruluşların karar ve uygulamaları çoğunlukla kararın muhatabı olan kitlenin koşulları ve beklentileri dikkate alınmaksızın yürürlüğe konduktan ve bu kararların uygulayıcıları olan kişilerin kuralları kuralın amacını sorgulamaksızın, kişilikleri ile özdeşleştirerek kamu sektörü dışında bir alan olan özel sektöre uygulama eğilimleri özel alanda iş yapan kişilerle aralarındaki sorunların birikerek artmasına yol açıyor gibi gözükmektedir, işkadınlarının bazıları görevlilerin kendilerine karşı ince davranışlı olmadıklarını, buyruk verici tarzda konuştuklarını kuralları olduklarından daha katı görünümlere büründürdüklerini, görevlerinin gereği olan kuralları nezaket kurallarıyla bağlantılandırmadan uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Bir başka sorun kaynağı teşkil eden eleman bulamama, kalifiye eleman kıtlığı ile ilgili açıklamalarda ise satış elemanı vb. gibi elemanların istikrarsızlıklarından, işlerini

geçici nitelikte gördüklerinden, giderek kimsenin çırak veya satış elemanı olarak çalışmak istemediğinden söz etmişlerdir. İşkadınlarından birisi bu durumu 'işsizlik var deniyor, bu sorunun çözümüne bir kaç gence iş vererek katkıda bulunmak istiyorum, ihtiyacım da var, dolgun ücret veriyorum, yine de çalışmak istemiyorlar' şeklinde dile getirmiştir.

Dükkan kiralarının yüksekliği, dükkan sahiplerinin, büyük kentler dışında, kadınlara işyeri kiralamada tereddütlü davranmaları, pasaj vb. yerlerin ısınma, temizlik gibi sorunları kadınlarca değinilen diğer bir problem grubudur.

Tablo 86'daki dağılımda kaliteli ürün, mal temin edememe, ucuz ürün, mal bulamama, kalifiye eleman kıtlığı, müşteri azlığı ve enflasyon, ticaretteki durgunluk değişkenleri 'üç büyük kent' ve 'diğer kentler' kategorileriyle anlamlılık düzeyi ,05'in üzerinde bir ilişkililiğin mevcudiyetini sergilemektedir.

Gelecek alt bölümde işlem çevresindeki birimlerle ilişkiler üzerinde durulmaktadır.

2.1.5. İŞLEM ÇEVRESİYLE İLİŞKİLER

Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi'nde değinildiği gibi genelde örgütler özelde işyerleri içlerinde buldukları toplumun sosyal, ekonomik, kültürel alanlarıyla işlem çevreleri aracılığıyla ilişki kurarlar. Özellikle küçük ölçekli işyerleri işlem çevreleriyle ilişkilerinde belirleyen olmaktan çok belirlenen, bağımsız olmaktan çok bağımlı bir görünüm sergilerler. Bir kuruluşun işlem çevresi sürekli ilişkide bulunduğu, kaynak ve hammadde sağlayanlar, tüketiciler, rakipler ile düzenleyici ve denetleyici kuruluşlardan oluşur. Bu genel açıklamaların ışığında işkadınlarının işlettiği işyerlerinin işlem çevrelerinde yer alan birimlerin, işkadınları tarafından nasıl görülüp değerlendirildikleri ile ilgili veriler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Kaynak ve hammadde sağlayanlar ile ilgili ilk soru ürün ve hammaddelerin nereden temin edildiği ile ilgilidir.

Tablo 87 - Kaynak ve Hammaddenin Nereden Sağlandığı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Aynı kent	226	64	290	41,2
Çevre kentler	17	45	62	8,8
Uzak kentler	65	192	257	36,5
Aynı ve uzak kentler	40	11	51	7,2
Aynı ve uzak kentler hariç diğerleri	7	18	25	3,6
Yurtdışı	6	3	9	1,3
Cevapsız	5	5	10	1,4
Toplam	366	338	704	100,0

Hizmet sektöründe olanların cevaplama zorunluluğun bulunmadığı bu soruya işkadınlarının getirdikleri açıklamalar iki kategoride yığılma göstermiştir. 'Aynı kent içinden' cevaplarını verenlerin sergilediği yığılma %41,2'ye, 'uzak kentlerden cevabını verenlerinki ise %36,5'a ulaşmıştır. Bu iki cevap kategorisi kentlerin gelişmişlik düzeyleriyle tamamen çapraz bir ilişki göstermiştir. Daha açık bir deyişle, 'üç büyük kent'te oturanlar 'aynı kent içinden', 'diğer kentlerde oturanlar 'uzak kentlerden' cevaplarını vermişlerdir. Çevre kentlerden temin edenlerin 'üç büyük kent'e yakın kentlerde oturdukları saptanmıştır.

Tablodaki veriler genel olarak değerlendirildiğinde kadınların yaklaşık %56'sının kaynak ve hammadde sağlamak için başka bir kente gitmek zorunda kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Ki, bu da kadınlar açısından, oldukça yoğun bir yatay coğrafi hareketliliğin yaşanması demektir. İş gezisi genellikle erkeklerin katıldığı bir faaliyet olarak düşünülür. Oysa tablodaki dağılım, özellikle, 'diğer kentlerde yaşayan kadınların yaklaşık dörtte üçünün mal temini için iş gezisine çıkmak durumunda olduklarını göstermektedir, iş gezisine ilişkin daha güvenli yorum yapabilmemize katkıda bulunacak veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 88 - Ürünün Temin Edilme Yolu

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kendi gidiyor	85	171	256	55,8
Toptancı getiriyor gönderiyor	27	49	76	16,6
Bazan kendi bazan toptancı	26	53	79	17,2
Eşi gidiyor	7	7	14	3,1
Başka : kardeş, oğul gidiyor	2	2	4	0,9
Cevapsız	24	6	30	6,5
Toplam	171	288	459	100,0

$$X^2 = 141.56 \quad p = .0000$$

Hammadde ya da ürünü çevre ve uzak kentlerden temin ettiklerini belirtenlere yöneltilen 'hammadde ya da ürünleri temin için toptancıya siz mi gidiyorsunuz, toptancı mı size geliyor' sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında %55,8'in kendinin gittiğini söylemesi ve böyle söyleyenler arasında da 'diğer kentlerde yaşayanların sayısal çokluğu, yukarıda yapılan yorumun güvenilirliğini artırmıştır. 'Bazen kendi gidiyor bazen toptancı gönderiyor' şıkkı da eklendiğinde, işkadınlarının hızlı bir coğrafi hareketlilik sergiledikleri bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu arada, oran olarak düşük olmakla birlikte %3,1 deneğin eşinin, %0,9 deneğin kardeşinin, oğlunun gittiklerini de belirtmek gerekir, istatistiksel açıdan da anlamlı olan bu tablonun ardından gelen tabloda ürün almak için kendinin gittiğini söyleyen deneklere sorulan 'kiminle birlikte gidiyorsunuz' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 89 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Tek başına	51	98	149	41,5
Eş ile	27	73	100	27,9
Anne, baba, kardeş, çocuk	8	22	30	8,4
Arkadaş ile	4	2	6	1,7
Meslektaş ile		3	3	0,8
Ortağı, çalışanı ile	3	9	12	3,3
Bazan tek bazan eşi ve akrabaları hariç diğerlerinden biri ile	4	6	10	2,8
Bazan eşi, diğer akrabaları ile bazan tek	15	10	25	7,0
Başka : Aile ve yabancı		1	1	0,3
Cevapsız	15	8	23	6,4
Toplam	127	232	359	100,0

$$X^2 = 112.22 \quad p = .0000$$

İstatistiksel açıdan anlamlı olan bu tabloda Tablo 88'deki ürünü almak için kendi gidenler, bazen kendi gidenler ve cevapsızların bir kısmı içerilmiştir. İş gezisine tek başına gittiklerini belirtenler ilk bakışta her ne kadar %41,5 oranında görülmekteyseler de, ki bu oran bile tek başına yeterince yüksektir ve anlamlıdır, 'arkadaş', 'meslektaş', 'ortak' ve 'bazen tek bazen eşi ve akrabaları hariç diğerlerinden biri ile' kategoriyle birlikte ele alındığında, bir başka deyişle eş ve akrabalar bir yana bırakıldığında ulaşılan %50,1 oranı işkadınlarının iş yaşamlarının son derece önemli bir yönü olan toptancılarla ilişki kurma rollerini eş ve akrabalarının yardımları olmaksızın yürütebildiklerini göstermektedir. Toptancılarla ilişkiler cesareti olmayı, kendine güveni, kararlılığı, karar vermeyi, ne istediğini bilmeyi, risk almayı, pazarlık yapmayı, uzun ve kısa vadeli çıkarları hesaplamayı gerektiren ilişkilerdir, öte yandan, işkadınlarının diğer yansının yanlarında eş ve akrabalarının bulunduğunu da burada belirtmek gerekir. Kadınların iş gezisine tek başlarına çıkabilmeleri kadınların cesaretlerini girişimciliklerini, karar vericiliklerini vb. gösterdiği kadar toptancıların onları kabul etme düzeylerini de gösterir. İşkadınlarını çoğunluğunun küçük ticaretle uğraştıktan ve bu alanda genellikle senet karşılığı mal verme usulünün uygulandığı anımsandığında, toptancıların kadın müşterileri güvenilir bulmalarının gerekliliği konunun bir diğer boyutu olarak dikkate alınmalıdır. Bu tablodaki dağılım çoğu erkek olan toptancıların kadınları sözüne, senedine güvenilir müşteriler

olarak gördüklerini de göstermektedir. Öte yandan, kadının mal almaya eşi veya akrabaları ile gitmesi de aslında kadının cesaretsiz, güvensiz, pasif olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. İş yerlerinin çoğunluğunun 1985'ten sonra kurulduğu dikkate alındığında, iş yaşamlarının başlangıcındaki kadınların yabancı bir kente yakınları ile gitmeleri doğaldır. Ayrıca, araştırmanın kavramsal çerçevesinde de belirtildiği üzere, evlilikte istenilen 'ayrılmış' değil 'birleşik' ilişkilerdir. Bir başka deyişle, katılımcı, birbirini tamamlayıcı, paylaşımcı ilişkilerdir. Bu bağlamda kadının iş gezisine eşiyle birlikte çıkması eşlerin 'geleneksel' karakterli 'ayrılmış' ilişkilere değil, fakat 'modern' karakterli 'birleşik' ilişkilere sahip oldukları şeklinde de yorumlanabilir.

İş gezisine çıkma değişkeni deneklerin yaş gurupları ile karşılaştırıldığında şöyle bir dağılımla karşılaşmıştır.

Tablo 90 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi ile Yaş

Cevaplar	20'den küçük	20 - 29	30 - 39	40 ve üstü	Sayı
Tek başına		34	57	58	149
Eşi ile		18	51	31	100
Anne, baba, ...		11	8	11	30
Arkadaş ile		3	3		6
Meslektaş ile		1	1	1	3
Ortağı, ...		3	3	6	12
Bazan tek...		1	5	4	10
Bazan eşi...	1	8	4	12	25
Başka ...				1	1
Cevapsız	1	3	9	10	23
Toplam	2	82	141	134	359

Görüldüğü gibi genç yaşlar denebilecek 29 ve altı gurubunda bulunanlarda iş gezisine eş ile gitme daha çok 30 yaşın üstündekilerde daha az gözlenmektedir. Kuşkusuz bunda işkadınlarının iş gezisine gitme deneyimlerinin artmasının, çevreyi tanımalarının, toptancılarla kurulan ilişkinin tarzı ve içeriği hakkında daha çok bilgi sahibi olmalarının etkileri de bulunmaktadır.

Aynı değişken medeni durum ile karşılaştırıldığında şu dağılımla karşılaşmıştır.

Tablo 91 - İş Gezisine Birlikte Gidilen Kişi ile Medeni Durum

Cevaplar	Evli	Diğer	Sayı
Tek başına	92	57	149
Eşi ile	99	1	100
Anne, baba ...	13	17	30
Arkadaş ile	2	4	6
Meslektaş ile	1	2	3
Ortağı ...	6	6	12
Bazan tek ...	8	2	10
Bazan eşi ...	19	6	25
Başka ...		1	1
Cevapsız	12	11	23
Toplam	252	107	359

Tablo 92 - Toptancıların İşkadinlarına Bakışı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kadına güçlük	41	10	51	6,0
Kadına özel ilgi	92	105	197	23,2
Ayrım yok	279	235	514	60,5
Kişiliğe bağlı	7	9	16	1,9
Oğlu, eşi ilgili	2	2	4	0,5
Mücadele istiyor	3	1	4	0,5
Başka	5	2	7	0,8
Cevapsız	32	25	57	6,7
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 21,06$$

$$p = ,0070$$

Bu dağılımın en ilginç sonucu işkadınlarının %60,5'inin toptancıların kendilerine herhangi bir müşteri olarak davrandıklarını, cinsiyete dayalı bir ayırım yapmadıklarını ifade etmeleridir. Bu oran toptancıların kadınlara bakışlarındaki nesnellığın bir işaretçisi olduğu için toptancıların lehine yazılması gereken bir puan olarak görülebilir. Kadın olduğu için özel ilgi gördüğünü belirtenlerin durumu da toptancıların nezaketlerinin bir ifadesi olarak alındığında ulaşılan %83,7 oranının toptancıların, giderek toplumun, önemli bir kısmının işkadınlığı rolünü benimsedikleri sonucuna varabiliriz, özellikle 'diğer kentlerden gelen kadınların toptancılar hakkındaki bu olumlu yargılan ilginç bulunmuştur. Aynı şekilde kadına güçlük çıkarıldığını belirtenler arasında 'üç büyük kent'te oturanların çokluğu da dikkat çekicidir.

İşyerlerinin işlem çevrelerinde yer alan ikinci birim gurubu düzenleyici ve denetleyici kuruluşlardır. Maliye, belediye gibi işkadınlarının birinci derecede ilişkili oldukları kuruluşların görevlilerinin işkadınlarına gösterdikleri davranışın kadın tarafından değerlendirilmesi aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Bu konuda sorulan ilk soru 'Maliye, belediye gibi resmi kuruluşlarla ilişkinizde sorun çıktığında size kim yardımcı oluyor' şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 93 - Resmi Kuruluşlarla İlişkide Yardımcı Olanlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Sorun yok	90	115	205	24,1
Kendi çözümlüyor	51	41	92	10,8
Eş ve çocuk	69	54	123	14,5
Anne, baba, kardeş	15	10	25	2,9
Akrabalar	5	3	8	0,9
Arkadaş, ortak	18	10	28	3,3
Muhasebeci, hukukçu	205	142	347	40,8
Eş harici diğerleri	2	1	1	0,4
Eş ve diğerleri	6	13	19	2,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 18.13$$

$$p = .0203$$

İstatistiksel olarak da anlamlı gözükürken bu ilişkinin sergilendiği dağılımda dikkati çeken ilk nokta, 'diğer kentlerden daha çok olmak üzere, %24,1'in herhangi bir sorunu

bulunmadığını ifade etmiş olmalarıdır, %40,8'in muhasebeci, hukukçu gibi sorunları tanımlama ve çözüme uzmanlaşmış kişilere başvurduklarını belirtmeleri, işkadınlarının formal kuruluşların, örgütlerin uzmanlık bilgilerine olan güvenlerini göstermektedir. Tek başına bu nokta bile işkadınlarının bir 'örgüt' yönetmekte/işletmekte olduklarının kendileri tarafından da bilindiğinin kanıtıdır. Küçük işletmeler genel olarak uzman bilgisinin önemine dikkat etmeyen, işleri geleneksel kurallara göre yürüten işletmelerdir. Küçük ölçekli ticari kuruluşların uzman bilgisine başvurma eğilimleri düşüktür. İşkadınlarının, çoğunluğu küçük ölçekli olsa bile, uzman bilgisine başvurma eğilimlerindeki yükseklik kadınların modern işletmecilik tekniklerine açık olduklarını ve işlerini çağdaş bir işletmeci zihniyetiyle yürütme eğilimlerinin güçlü olduğunu göstermektedir.

İkinci sırada yer alan eş ve çocuk yardımı da kadının eşine ve çocuğuna bağımlılığının bir işareti olarak değil fakat yine 'bileşik' evlilik ilişkilerinin bir göstergesi olarak alınmalıdır. Bu soruya yanıt veren bazı kadınların eşlerinin zaten hukukçu, muhasebeci olduklarını söylediklerini de bu vesileyle belirtmek gerekir.

Aşağıda resmi görevlilerin işkadınlarına olan tavırları ile ilgili cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 94 - Resmi Görevlilerin İşkadınına Bakışı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Güçlük çıkarıyor	67	18	85	10,0
İlgi gösteriyor	61	93	154	18,1
Ayrım yapmıyor	310	261	571	67,2
Erkek görevliler daha ilgili	7	1	8	0,9
Kişiliğe göre değişiyor	8	8	16	1,9
Başka: Oğlu, eşi ilgileniyor v.b.	5	4	9	1,1
Cevapsız	3	4	7	0,8
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 38.02$$

$$p = .0000$$

'Resmi görevliler kadın olduğunuz için genelde güçlük mü çıkarıyor, özel ilgi mi gösteriyor yoksa ayrım yapmıyorlar mı' sorusuna verilen cevaplar arasında %67,2'sinin resmi görevlilerin ayrım yapmadıklarını söylemeleri, aynen toptancılar gibi, bu görevliler açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilmelidir. Kadın olduğu için özel ilgi ve yardım gösterildiğini belirtenlerle birlikte bu oran %85,3'e ulaşmaktadır. Tüm bu oranlar

resmi kuruluşlardaki görevlilerin kadınların iş yaşamında bir yer edinmelerini ve buna bağlı işkadını rolünü oynamalarını kabul ettiklerini göstermektedir. Resmi görevlilerin bu tutumu toplumun işkadınına bakışının bir işaretçisi olarak alınabilir. İstatistiksel açıdan da anlamlı olan bu ilişkide dikkati çeken küçük bir nokta 8 deneğin erkek görevlilerin kadın görevlilerden daha anlayışlı olduklarını belirtmeleridir. Diğer bir konu ise 'üç büyük kent' dışındaki kentlerde, görevlilerin işkadınlarına daha çok ilgi ve yardım göstermekte olduklarının ortaya çıkmasıdır.

İşyerlerinin işlem çevrelerinde yer alan diğer bir birim rakiplerdir. 'Rakiplerinize ilişkileriniz nasıldır' sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 95 - Rakiplerle İlişkiler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Rakibi yok	96	108	204	24,0
Sorunlu	30	43	73	8,6
Olumlu	316	227	543	63,9
Herkes kendi işinde	15	9	24	2,8
Tatlı rekabet	1		1	0,1
Başka	2		2	0,2
Cevapsız	1	2	3	0,4
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2= 16.46$$

$$p = .0115$$

Çoğunluğun 'olumlu' tarzında cevapladığı bu soruda ikinci büyük cevap yığını %24,0 ile 'rakibi yok' şikkında olmuştur. Rakibin olmaması şikkı başlangıçta görüşme formuna o alanda tek isim, tek firma olanlar düşünülerek yerleştirilmiştir. Ancak, gerek 'başka' şikkına verilen cevapların dökümü gerek görüşmecilerin form üzerindeki açıklamaları bu şikkın işkadınları tarafından başka bir biçimde yorumlandığını göstermiştir. Onlara göre 'rakibi yok*' demek bir anlamda 'kendisini kimseyle rekabet ilişkisi içinde görmemek demektir. 'Allah herkesin rızkını ayrı verir' şeklinde ifade edilen bu anlayış, işkadınlarının bir kısmının geleneksel küçük ölçekli ticaret ahlakının, bu unsurunu benimsediklerine işaret etmektedir. Bu yorumun 'diğer kentler' için daha da geçerli olduğu dağılımdan anlaşılmaktadır. Genel olarak, tablodaki dağılım istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur.

Rakipleriyle ilişkilerinin sorunlu olduğunu belirtenlere yöneltilen 'bunlar ne gibi

Sorunlardır' sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 96 - Rakiplerle Sorunlar

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Özel sorunlar	4	5	9	11,7
Fiyat kırma, dayanışma eksikliği	19	33	52	67,5
Cevapsız, Başka	9	7	16	20,8
Toplam	32	45	77	100,0

Bu tabloda bir önceki tabloda 'sorunlu' cevabını verenlerle cevapsız olanların görüşleri birlikte sunulmuştur. Tabloda özel sorunlar, kişisel sürtüşmeler şıkkı içinde komşunun erkek arkadaşından şikâyet gibi gerekçeler; Fiyat kırma şıkkı içinde de yardımcı olmama, diyalog eksikliği, dayanışma olmaması, rekabet, çekememezlik gibi gerekçeler toplanmıştır. Cevaplar arasında dikkati çeken bir nokta, işkadınlarının rekabet ilişkisini çözümlenebilir bir ilişki tarzı olarak algıladıklarıdır. Bu durum yukarıda değinilen, geleneksel ticaret ahlakının bir uzantısı olarak değerlendirilmiştir. Dikkati çeken bir diğer nokta hiçbir kadının rakip kategorisini kadın erkek ayrımına göre algılamadığıdır. Açık uçlu olarak sorulan bu soruya verilen cevaplar arasında erkek rakip kadın rakip ayrımına rastlanmaması ilginçtir. Ayrıca, kadın olduğu için erkek meslektaşlarının kendini huzursuz ettiği, yardımcı olmadığı v.b. gibi konularda şikâyette bulunan herhangi bir denekle karşılaşılmamıştır. Bu durum iş yaşamı içindeki erkek meslektaşların kadınlara karşı herhangi bir olumsuz tavır içinde olmadıklarını da göstermektedir. Bir başka deyişle, iş yaşamı işkadınını kabul etmiştir.

Aşağıda işlem çevresini oluşturan son birim olan müşteri/tüketici kitlesi ile ilişkileri sorgulayan tablo dökümleri yer almaktadır.

Tablo 97 - Tüketicilerin Cinsiyeti

Cevaplar	Uç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kadın	318	246	564	66,4
Erkek	20	24	44	5,2
Her cinsten	120	114	234	27,5
Çocuk	1	4	5	0,6
Çocuk ve Kadın	2	1	3	0,4
Toplam	461	389	850	100,0

Yukarıdaki dağılım iki noktada yoğunlaşmaktadır. İlki, tüketicilerin %66,4'ünün kadın olduğudur. Çocuk + Çocuk ve Kadın kategorileriyle birlikte ele alındığında bu oran %67,4'e ulaşmaktadır. Bu dağılım işkadınlarının daha çok kadınlara hitap eden ürünleri satıyor olmalarından veya kadın tüketicilerin kadınların işlettiği işyerlerinden alışveriş yapmayı tercih etmelerinden kaynaklanmış olabilir. Bu arada, ortalama Türk ailelerinde ev, otomobil, beyaz ve kahverengi eşya, mobilya, halı v.b., nispeten yüksek ödeme gerektiren alışverişlerin erkek veya kadın ve erkek tarafından birlikte yapıldığı, daha az harcama gerektiren ve küçük ölçekli işyerlerinden yapılan alışverişlerin daha çok kadınlar tarafından yapıldığı kaba gözlemlere dayanılarak ileri sürüldüğünde ve işkadınlarının da nispeten küçük ölçekli ticaret yaptıkları anımsandığında, tablodaki bu yığılmanın işkadınlarının ve/veya tüketicilerin tercihlerinin cinsiyete dayalı ayrımcılık bağlamında değerlendirilmesinin gerçekçi olmayacağı ortaya çıkar.

Nispeten bu noktanın da aydınlatılmasına katkıda bulunabilecek olan aşağıdaki tabloda 'kadın müşteriyi mi erkek müşteriyi mi daha rahat iletişim kuruyorsunuz' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 98 - Rahat İletişim

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kadın	74	98	172	20,2
Erkek	87	81	168	19,8
Fark etmiyor	239	173	412	48,5
Hepsi zaten kadın	58	30	88	10,4
Cevapsız	3	7	10	1,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 18.68$$

$$p = .0009$$

İletişim açısından bakıldığında işkadınlarının yaklaşık yansının erkek-kadın ayrımı yapmadıklarını, her iki cinsle de rahat iletişim kurduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Başka bir açıdan, müşterileri daha çok kadın olmakla birlikte, işkadınları erkek müşterilerle de rahat iletişim kurabildiklerini ifade etmektedirler. Bu oran erkeklerle daha rahat iletişim kurduklarını söyleyenlerle birlikte ele alındığında yaklaşık %70'e ulaşmaktadır. Müşterilerin daha geniş toplumun kadına bakışının bir örneğini teşkil ettikleri düşünülürse, işkadınlarının tüketici kitlesi tarafından, kadın - erkek fark etmeksizin, büyük ölçüde benimsendiği sonucuna ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu

İlişkiler istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur. 'Diğer kentlerde yaşayanlar kadın tüketicilerle daha rahat iletişim kurmaktadır. Gerek tüketicilerin cinsiyeti gerek rahat iletişim kurulan cins değişkeni yaş ve medeni durum değişkenleri ile de karşılaştırılmış, fakat anlamlı sayılabilecek bir yayılım ile karşılaşılmasıdır.

Aşağıda kadın tüketicilerle daha rahat iletişim kurduklarını belirtenlere yöneltilen 'neden' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 99 - Neden Kadın Tüketici

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Aynı cins, ortak dil	48	70	118	92,2
Daha bilinçliler	4	2	6	4,7
Erkeklere güler yüzlü olunamıyor	2	1	3	2,8
Kadın esnek, erkek sabit fikirli	1		1	0,8
Toplam	55	73	128	100,0

Bu tabloda tüketicileri zaten kadın olan deneklerden bazılarının da cevapları bulunduğu için toplam bir önceki tablonun toplamından farklı çıkmıştır. Açık uçlu soruların bu soruya verilen cevapların sonradan kendi aralarında gruplandırılmalarıyla elde edilen kategoriden 'aynı cinsten olma, ortak dile sahip olma' kategorisinin aldığı yüksek puan bu tablonun en ilginç sonucu olmuştur.

Erkek tüketicilerle daha rahat iletişim kuranların verdikleri cevapların dağılımı aşağıda yer almaktadır.

Tablo 100 - Neden Erkek Tüketici

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kolay karar veriyor, pazarlık yapmıyor v.b.	88	82	170	99,4
Cevapsız	1		1	0,6
Toplam	89	82	171	100,0

Açık uçlu olan bu soruya verilen cevaplar arasında herhangi bir kategorileştirme yapılmamıştır. Zira hemen herkes erkekler için aynı değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Erkeklerin kolay tüketiciler olmaları, ürünleri pazarlık yapmadan ve tüm rafları indirmeden satın almaları, satıcıya güvenmeleri, hoş görülmesi kadınlar tarafından olumlu özellikleri olarak değerlendirilmiştir. Bir deneğin 'kadınlar gözlüklerini takıp incelerler' şeklindeki cevabı, kadınların alışverişteki titizliklerinin satıcılar tarafından pek de olumlu değerlendirilmediğini göstermektedir.

Tüketici kitlesi ile ilgili başka bir soru 'tüketicilerinizin sizi tercih nedeninin ne olduğunu düşünüyorsunuz' şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorunun cevapları şöyle bir dağılım sergilemiştir.

Tablo 101 - Tüketicilerin Tercih Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Kaliteli mal/hizmet	76	81	157	18,5
Kaliteli mal + güler yüz + Kendilerini rahat hissetme	148	97	245	28,8
Ucuzluk, taksit	33	27	60	7,1
Dürüst, güvenilir	6	4	10	1,2
Güler yüz + Kendilerini rahat hissetme ve diğer şıklar	142	156	298	35,1
Güler yüz ve rahat hissetme dışındaki şıklar	51	18	69	8,1
Geniş çevresi var	2	2	4	0,5
Rakipsiz, tek	2		2	0,2
Başka, bilmiyor, cevapsız	1	4	5	0,6
Toplam	461	389	850	100,0

'Başka' şikkına verilen cevapların daha sonradan gruplandırılarak ayrı şıklara dönüştürülmesi sonucunda kategori sayısının dörtten dokuza çıktığı bu tabloda cevapların yoğunlaştığı kategori 'güler yüzü muamele, kadın olduğu için kendilerini rahat hissetme ve diğer şıklar' kategorisi olmuştur: %35,1. Genel olarak işkalından tüketicilerine güler yüzü muamelede bulunmalarını kendileri açısından en önemli nokta olarak değerlendirmektedirler. Güler yüzü olma ve kadın olma dışındaki kategorilere işaret edenler sadece %8'e ulaşırken kaliteli mal ve hizmet sunmayı işaret edenler, bir başka deyişle kadınlıkları dışındaki faktörlere işaret edenler %18,5'ta kalmıştır. Kaliteli mal ve hizmet sunmaya kadınlıklarından daha çok önem verenlerin 'diğer kentlerde daha

yüksek çıkması bu tablonun dikkati çeken bir verisi olmuştur.

Tüketici kitlesi ile ilgili son soru 'tüketicilerinizin çoğunluğu size göre hangi tabakadan gelmektedir' şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 102 - Tüketicilerin Sosyal Tabakaları

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üst	45	74	119	14,0
Ortanın üstü	113	65	178	20,9
Orta	252	169	421	49,5
Ortanın altı	11	9	20	2,4
Alt	7	6	13	1,5
Her tabakadan	29	59	88	10,4
Orta ve alt	1	1	2	0,2
Üst ve orta	2	5	7	0,8
Cevapsız	1	1	2	0,2
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 42,36 \quad p = .0000$$

Bu dağılımda tüketicilerin çoğunluğunun (%49,5) orta tabakadan geldikleri görülmektedir. 'Üç büyük kent'te daha çok olmakla birlikte, ikinci büyük yığılma ortanın üstüne hitap ettiğini söyleyenlerden oluşmuştur. 'Diğer kentlerde ise daha çok üst tabakaya hitap edildiği belirtilmiştir. İşkadınlarının çok az bir kısmı ortanın altı ve alt tabakaya satış yaptıklarını bildirmişlerdir.

İşkadınlarının iş yaşamlarına ilişkin bu alt bölümde son olarak işkadınlarının devletten beklentileri üzerinde durulmaktadır. 'Başka' şikkına verilen cevapların da gruplandırılmasıyla oldukça uzun bir listeye dönüşen bu tabloda bir'den fazla cevap verilmesine de izin verildiği için, her bir kategori ayrı bir sorunun cevabı olarak kabul edilmiş, bu nedenle her kategori genel toplama ayrı ,ayrı oranlanmıştır. İlgili oranlar sütun üzerinde değil, satır üzerinde gösterilmiştir. Bu arada, bazen tek bir denek tarafından dahi ifade edilmiş olsa da, ilgililer tarafından dikkate alınmasında yarar görülen dileklerin 'başka' şikkı içinde kaybolmaması için onlara da ayrı birer şık muamelesi yapılmıştır.

Tablo 103 - Devletten Beklenenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Düşük faizli iş geliştirme kredisi	204	210	414	48,7
Vergilerin düşürülmesi	198	171	369	43,4
İşyeri kiralarna destek	117	75	192	22,7
Bürokratik işlemlerin azaltılması	107	60	167	19,6
Bağ Kur'la ilgili sorunlar	93	68	161	18,9
Çalışan kadına destek olunması	6	15	21	2,5
Enflasyona çare	6	12	18	2,1
Zorluk çıkartılmaması	6	12	18	2,1
Hiç bir şey beklemiyor	6	10	16	1,9
Fiyat denetimi konusun	5	6	11	1,3
Peşin vergi kalksın	5	6	11	1,3
Asgari ücret	5	3	8	0,9
Satıcı da korunsun	3	5	8	0,9
Derneğe destek	4	2	6	0,7
Maliyeciler eğitilsin	2	2	4	0,5
Pazarlama olanakları artırılsın	2	1	3	0,4
Eş izni kalksın	2	1	3	0,4
İyi projesi olanlara kredi	3		3	0,4
Stopaj kalksın	2	1	3	0,4
Kaçak mal girişi önlensin		2	2	0,2
Yazar kasa kalksın		2	2	0,2
Çıracılar işyerinde eğitilsin	1		1	0,1
Personelin tüm masrafı işverene vüklenmesin	1		1	0,1
Cezalar azaltılsın	1		1	0,1
Aracının kaldırılması		1	1	0,1
Cevapsız	1	2	3	0,4

İşkadınlarının çoğunluğu düşük faizli iş geliştirme kredisi verilmesi, vergilerin düşürülmesi, işyeri kiralan için destekte bulunulması, bürokratik işlemlerin azaltılması ve Bağ-Kur'la ilgili sorunların çözümü konularında durmuşlardır. Bu arada, bazen tek

bir denek tarafından işaret edilmiş olsa da, çalışan kadınlara destek olunması, tüketici kadar satıcının da korunması, maliyecilerin daha nazik olmaları, işyeri açmak için eşin yazılı onayının istenmesi, iyi projesi olanlara destek olunması gibi önerilerin sektörün gelişimi açısından dikkate alınmalarının yararlılığı açıktır.

Bu dilekler kitlesel dilekler olarak görülmeseler de, sektörün geleceği üzerinde yararlı olacak olan ve sorunların geniş bir bakış açısından ele alındığını gösteren taleplerdir.

Gelecek alt bölümde işkadınlarının meslek dışı rolleri ve bu rollerin oynanma tarzları üzerinde durulmaktadır.

2.1.6. MESLEK DIŞI ROLLER ve ALGILANAN STATÜ

Kavramsal Çerçeve'de araştırmada işkadınlarının meslekî rollerinin yanı sıra bireylik, akrabalık, eşlik, ev kadınlığı, annelik rolleri üzerinde de durulduğu, işkadınlığı rolü ile bu rollerin nasıl bağdaştırıldığının ele alındığına değinilmişti. Bu alt bölümde önce işkadınlarının bireylik rolleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar tablolaştırılmıştır. Bireylik rolü ile ilgili sorgulanan ilk konu işkadınının tüm diğer rollerinin yanı sıra bireylik rolünü de oynayıp oynayamadığını tespit etmektir. Bu amaçla sorulan 'kendinize işyeriniz dışında vakit ayırabiliyor musunuz, haftaya bir kuaföre gitmek, spor yapmak, sinemaya, konsere gitmek akraba, arkadaş ziyareti yapmak v.b. gibi faaliyetlerde bulunabiliyor musunuz' sorusuna verilen cevaplar şöyle bir dağılım sergilemiştir.

Tablo 104 - Bireylik Rolünün Oynanması

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet, az da olsa	228	135	363	42,7
Evet, yeterince	60	94	154	18,1
Hayır, ayıramıyorum	172	160	332	39,1
Cevapsız	1		1	0,1
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 26,86$$

$$p = ,0000$$

Genel toplam açısından bakıldığında, az da olsa kendine vakit ayırabilen kadınların örneklemin %42,7'sini teşkil ettikleri görülmektedir. Bu cevap grubu 'evet, yeterince' cevapları ile birlikte alındığında %60,8 gibi oldukça yüksek bir orana ulaşılmaktadır. Bu dağılım yaşanan kent açısından ele alındığında 'diğer kentler'de

Yaşayanların daha çok kendilerine zaman ayırabildikleri (evet, yeterince cevabını verenler), 'üç büyük kent'tekilerin 'diğer kentlerde yaşayanlara göre daha olumsuz bir durumda oldukları ortaya çıkmaktadır. Özetle, bu dağılım işkadınlarının yaklaşık %40'ının bireylik rollerini oynayamadıklarını göstermektedir. Aynı değişken yaş grupları ile kontrol edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmüştür. Ancak 40 ve üstü yaş grubunda kendine zaman ayıramadığını belirtenlerin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Kendine vakit ayıramadığını ifade eden kadınlara, bir başka deyişle, bireylik rolünü oynayamayanlara sorulan 'kendinize, özel zevklerinize, ilginize vakit ayırmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?' sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 105 - Bireylik Rolünün Oynanmasını Engelleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Yaşın ilerlemesi	11	3	14	4,1
İş yaşamının yoğunluğu	124	120	244	72,0
Ev ve çocuk	23	14	37	10,9
Eşin izin vermemesi	4	2	6	1,8
İş yaşamı + ev ve çocuk	8	18	26	7,7
Maddi olanaksızlık	2	4	6	1,8
İş yaşamı + maddi olanak	2		2	0,6
Başka: gereksiz	1	2	3	0,9
Cevapsız	1		1	0,3
Toplam	176	163	339	100,0

$$X^2=16,16p = ,0634$$

Tablo 105'teki dağılıma Tablo 104'te 'az da olsa vakit ayırabiliyorum' cevabını verenlerden yedi kişinin de girdiği belirlenmiş fakat Tablo 104'teki dağılımdan cevapları çıkarılmamıştır.

Görüldüğü gibi, işkadınlarının çoğunluğu çalışma yaşamının yoğunluğunu ilk neden olarak göstermektedir, iş yaşamının yoğunluğu her iki kent grubu için de yakın oranlarda geçerli olan bir etken olmuş, ev ve çocukla ilgilenmeye daha çok önem verme değişkeni %10,9'da kalmıştır. Ev ve çocukla ilgilenme kategorisi ilk bakışta 'üç büyük

kent'teki kadınlar için daha geçerli gibi görünürken, bu kategoriyi çalışma yaşamıyla birlikte ifade eden kadınların 'diğer kentlerde daha çok olması, iki kent grubu kadınlarının bu açıdan farklılaştırılabilmesini olanaksız hale getirmiştir. Aynı değişken yaş grubu açısından ele alındığında ev ve çocuk etkeninin en çok 20–29, sonra da 30-39 yaş grubundaki kadınlar tarafından bir engel olarak nitelendiği tespit edilmiştir.

Bireylik rolünü oynayamayanlara yöneltilen diğer bir soru, bu durumun kendilerini üzüp üzmediğidir. Zira belli bir rolün oynanmamasının bireyde kaygı yaratması olasılığı her zaman mevcuttur.

Tablo 108 - Arkadaşlık Rolünün Oynanmasını Engelleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Taşınma	3	6	9	9,1
Ayrı yaşamlara dalma	3	2	5	5,1
İş yaşamına atılma	35	30	65	65,7
Ev ve çocuk	6	5	11	11,1
İhtiyaç duymuyor	1	2	3	3,0
Dul, boşanmış olma	2		2	2,0
Cevapsız	2	2	4	4,0
Toplam	52	47	99	100,0

'Bazen üzülüyor' tarzındaki cevaplar da ilk kategori ile birlikte ele alındığında 'üzüntü duyanların oranı %46'ya ulaşmaktadır. Üzüntü duymayanlar ise %47,2 oranındadır. Bireylik rolünün bir boyutunda dahi olsa eksiklik hissedilmesi yaşanan kent gelişmişlik düzeyi açısından bir farklılık göstermemektedir. Aynı değişken yaş grupları açısından ele alındığında, 20 yaştan küçük olan iki deneğin ikisinin de üzüntü duyduğu, 20-29 ve 30-39 yaş gruplarının yaklaşık yansının durumu normal karşıladıkları, 40 ve üstü yaş grubunda ise kendine vakit ayıramamaktan dolayı üzülenlerin oranının yaklaşık %41'e düştüğü, normal karşılayanların ise %53'e yükseldiği görülmüştür.

Bireylik rolü ile ilgili bir başka boyut, kişinin arkadaşlık ilişkilerinin bulunup bulunmamasında somutlaştırılmaktadır. 'Akrabalarınız dışında, ayda en az bir kez görüştüğünüz arkadaşlarınız var mıdır' sorusunun cevapları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 107 - Arkadaşın Olması

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet, var	406	340	746	87,8
Olduğunu söyleyemez	50	46	96	11,3
Başka		1	1	0,1
Cevapsız	5	2	7	0,9
Toplam	461	389	850	100,0

Görüldüğü gibi kadınlarının %87,8'i arkadaşlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dağılım yaşanan kent açısından herhangi bir farklılık sergilememektedir. Arkadaşın olup olmaması yaş grupları açısından ele alındığında, yaş ilerledikçe arkadaşların olmama olasılığının yükseldiği görülmüştür. Öte yandan, arkadaşı olanların sayısı ve oranları her yaş grubu açısından yine de arkadaşı olmayanlara göre çok daha yüksektir.

Arkadaşı olmayanlara yöneltilen 'arkadaşlarınızın olmasını nelerin engellediğini düşünüyorsunuz' sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 108 - Arkadaşlık Rolünün Oynanmasını Engelleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Taşınma	3	6	9	9,1
Ayrı yaşamlara dalma	3	2	5	5,1
İş yaşamına atılma	35	30	65	65,7
Ev ve çocuk	6	5	11	11,1
İhtiyaç duymuyor	1	2	3	3,0
Dul, boşanmış olma	2		2	2,0
Cevapsız	2	2	4	4,0
Toplam	52	47	99	100,0

Tablo 107'de cevapsız görünen üç deneğin de katılımıyla Tablo 108'deki toplam cevap sayısı 99 olmuştur.

Görüldüğü gibi, arkadaşı olmadığını söyleyenlerin ileri sürdükleri en ağırlıklı gerekçe 'iş yaşamına atılma nedeniyle arkadaşlarla iletişimin kopması' gerekçesidir. Arkadaşlığın beslenmesinin, yürütülmesinin bir anlamda ve bir yaştan sonra 'boş

zaman'ın bulunması ile birliktelik göstereceği düşünüldüğünde, iş yaşamına atılmanın arkadaşlık ilişkisinin pekiştirilmesinde bir engel teşkil ettiği düşünülebilir. Ancak, unutmayalım, arkadaşı olmadığını ifade edenler örneklemin %11,3'ü olup, bu da 96 kişiye tekabül etmektedir. Bir başka deyişle, iş yaşamının tüm yoğunluğu içinde yine de %88 oranında bir kitle bu ilişkilerini ya yürütebilmekte ya da yeni çevresi, iş çevresi içinde yeni arkadaşlıklar kurabilmektedir. Evlilik ve çocuk etkenlerinin bir başka deyişle, eşlik ve annelik rollerinin bireylik rolünün bir boyutu olan arkadaşlık rolünü engellediğini düşünenler ise toplam 11 kişi oran olarak da %11,1'dir. Bu dağılım kentler açısından da bir farklılık göstermemiştir. Yaş grupları açısından bakıldığında iş yaşamına atılmış olmanın daha çok 30-39 ile 40 ve üstü yaş grupları tarafından işaret edildiği, 20-29 arası grup için daha az işaret edildiği tespit edilmiştir. 20'den küçük yaşlardaki denekler sürekli görüştükları arkadaşları olduğu için dağılımda yer almamışlardır.

Arkadaşlık rolünün oynanmamasının bir kaygı kaynağı teşkil edip etmediğini sorgulayan 'arkadaşınızın olmamasından dolayı üzüntü duyuyor musunuz, yoksa işiniz, eviniz sizi yeterince meşgul ediyor mu' sorusunun cevapları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 109 - Arkadaşlık Rolünün Oynanmamasından Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet, üzülmüyor	22	14	36	36,0
Hayır,	29	27	56	56,0
Başka	1	2	3	4,0
Cevapsız		4	4	4,0
Toplam	52	47	99	100,0

İşkadınlarının %56'sı arkadaşının olmamasından herhangi bir kaygı, üzüntü duymazken, %36'sı (36 kişi) bu durumdan üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. Arkadaşının bulunmamasından üzüntü duyduklarını belirtenler, çok az bir farkla, 'üç büyük kent'te daha fazladır. Aynı değişken yaş grupları ile karşılaştırıldığında, arkadaşı olmaktan üzülenlerin daha çok 30-39 yaş grubunda olduğu saptanmıştır.

Temel rollerden bir başkasının akrabalık rolü olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu rolün oynanıp oynanmadığı ile ilgili 'akrabalarınız var mıdır, onlarla görüşebiliyor musunuz' sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 110 - Akrabalık Rolünün Oynanması

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Var ama az görüşüyor	61	96	157	18,5
Var ama sık görüşemiyor	130	92	222	26,1
Var, sık görüşüyorlar	262	197	459	54,0
Yok	2	3	5	0,6
Başka	2		2	0,2
Cevapsız	4	1	5	0,6
Toplam	461	382	850	100,0

$$\chi^2 = 22.10$$

$$p = .0012$$

Tablo bize işkadınlarının yandan biraz fazlasının akrabalık rolünü sık sık oynama fırsatını bulduklarını göstermektedir. Bu dağılımın arkasından akrabalarıyla çok az görüşmelere veya pek sık görüşemeyenlere yöneltilen 'akrabalarınızla daha sık görüşmenizi nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?' sorusunun cevapları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 111 - Akrabalık Rolünün Oynanmasını Engelleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Ayrı kentler	45	66	111	29,1
Uzak semtler	33	7	40	10,5
İş yaşamı	100	93	193	50,5
İlişki soğukluğu	5	12	17	4,5
Birden fazla	7	2	9	2,4
Başka	1	2	3	0,8
Cevapsız	3	6	9	2,4
Toplam	194	188	382	100,0

$$\chi^2 = 31.55$$

$$p = .0000$$

Tablo 111'deki dağılıma Tablo 110'da 'başka'da yer alan iki denek ile 'cevapsızda yer alan bir denekin de görüşleri dahil edilmiştir.

Tablodaki veriler bize kadınlarının yansının akrabalarıyla görüşememe nedeni

Olarak iş yaşamına atılmış olduklarını gösterdiklerini sergilemektedir. Bu dağılımda 'diğer kentlerde yaşayanlar görüşememe gerekçesi olarak daha çok ayrı kentlerde yaşanmasını, 'üç büyük kent'tekiler ise uzak semtlerde yaşanmasını göstermişlerdir.

Yakın çevresinde, aynı kentte, aynı semtte, akrabası olmayanlara veya akrabası olmasına rağmen sık görüşemeyenlere sorulan 'akrabalarınızla sık görüşmemek sizi üzüyor mu yoksa böyle bir durumu günümüzün yaşam koşulları sonucu normal bir durum olarak mı görüyorsunuz' sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 112 - Akrabalık Rolünün Oynanmamasından Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üzülüyor	59	44	103	27,6
Normal buluyor	111	106	217	58,2
Akrabası olmadığı için üzüyor	1		1	0,3
Başka		1	1	0,3
Cevapsız	17	34	51	13,7
Toplam	188	185	373	100,0

$$X^2 = 13,94$$

$$p = .0159$$

Görüldüğü gibi iş kadınlarının %27,6'sı bu durumdan üzüntü duyduklarını ifade ederken %58,2'si bu durumu yaşam koşullarının sonucu olarak gördüklerini, dolayısı ile, normal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Yaş grupları açısından bakıldığında yaş ilerledikçe akrabalarla yeterince sık görüşmemekten daha sık üzüldüğü görülmektedir.

Kadınların bireylik ve akrabalık rolleri dışında oynayabildikleri bir başka rol de evkadınlığı rolüdür. Evkadınlığı rolü evli, bekar, dul, boşanmış, medeni durumu ne olursa olsun kadının aile grubunun mekanı olan ev içinde oynadığı roldür. Bu açıdan bir evde yaşayan her kadın, tek başına yaşıyor olsa dahi, evkadınlığı rolünü oynar. İşkadınlarının da evkadınlığı rolünü zaten oynadıklarından hareket edilerek, işkadınlarından bu rolü oynamalarına ilişkin kendi algılamalarına dayalı bir derecelendirme yapmaları istenmiştir. 'İyi bir evkadını sayılır mısınız' sorusuna, ki iyi bir evkadınının tertipli, becerikli, hamarat, marifetli, temiz olması beklenir, verilen cevapların dağılımı şöyledir.

Tablo 113 - Evkadınlığı Rolünde Başarı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	256	260	516	60,7
Orta, çünkü çalışıyor	127	79	206	24,2
Değil, çünkü çalışıyor	55	26	81	9,5
Değil, çünkü sevmiyor	6	1	7	0,8
Cevapsız	17	23	40	4,7
Toplam	461	389	850	100,0

$$X^2 = 20,71 \quad p = .0009$$

Tablodaki dağılım işkadınlarının çoğunluğunun kendilerini başarılı bir evkadını olarak algıladıklarını göstermektedir. 'Diğer kentlerde yaşayan kadınların kendilerini daha başarılı bulduklarının onaya çıktığı bu tabloda ikinci büyük yığılma orta düzeyde başarılı olma kategorisinde gözlenmektedir. Ev kadınlığındaki algılanan başarı düzeyinin yaş grupları ile karşılaştırılması sonunda yaş ilerledikçe kadınların kendilerini daha başarılı görme eğilimlerinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Ev kadınlığında orta düzeyde başarılı veya başarısız olduğunu düşünenlere sorulan 'iyi bir ev kadını olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz' sorusuna verilen cevaplar şöyledir.

Tablo 114 - Evkadınlığı Rolünü Engellenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Ev işlerini bilmeme	38	11	49	16,1
Çalışıyor olma	135	90	225	73,8
Çocuğu ile ilgilenme	7	1	8	2,6
Çalışma + Çocuk	1		1	0,3
Başka	1	1	2	0,7
Cevapsız	6	14	20	6,6
Toplam	188	117	305	100,0

$$X^2 = 26,67 \quad p = .0002$$

Tablo 114'deki dağılımda Tablo 113'de cevapsız olarak görülen deneklerin

bazılarının cevapları da yer almaktadır. Bu dağılımda işkadınlarının çoğunluğu ev kadınlığındaki başarı düzeyinin düşüklüğünü çalışıyor olmalarına bağlamışlardır. Aynı değişken yaş grupları ile karşılaştırıldığında ev işlerini bilmemek, sevmemek cevaplarının yaş grupları ilerledikçe daha az benimsenir hale geldiği çalışma gerekçesinin ise en az 20-29 yaş grupları tarafından, en çok 40 ve üstü yaş grubu tarafından (20 yaş altı gruptan sonra) işaret edildiği görülmüştür.

Ev kadınlığında orta düzeyde başarılı veya başarısız olduğunun algılanmasının kadın üzerinde kaygı yaratıcı bir rol oynayıp oynamadığı aşağıdaki tabloda sergilenmiştir.

Tablo 115 – Ev kadınlığı Rolünü Oynamamaktan Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üzülüyor	37	24	61	20,0
Üzülüyor, sevmiyor	42	17	59	19,3
Üzülüyor, çalışıyor	93	54	147	48,2
Bazen üzülüyor	4	2	6	2,7
Cevapsız	12	20	32	10,5
Toplam	118	117	305	100,0

İşkadınlarının yaklaşık %22'si sürekli veya bazen ev kadınlığı rolünü başarılı bir biçimde oynayamadıklarından dolayı üzülürken, yaklaşık %67,5'i bu durumu normal karşıladıklarını belirtmişlerdir. Aynı değişken yaş grupları ile karşılaştırıldığında iyi bir ev kadını olamamaktan dolayı en çok 40 ve üstü yaşlarda olanların kaygılandıkları ortaya çıkmıştır.

Kadınların temel rollerinden biri de eş rolü olarak belirtilir. Eş rolü evli kadınların oynadığı bir rol olup, çalışmanın eş rolünün gereklerini yerine getirmede etkili olup olmadığı araştırılmaya değer bulunmuştur. Eş rolü ile ilgili sorular işbölümü, karar verme, çocuk bakımı gibi değişkenler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Eş rolünün burada ele alınanlar dışında başka boyudan da olmakla birlikte, meslekî rol ile en çok ilintili boyutlarının bunlar oldukları sayıltılmıştır.

Aşağıda önce evli işkadınlarının evlerindeki işbölümü düzeni ile ilgili soruya verdikleri cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 116-İşbölümü

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Geleneksel işbölümü	68	68	136	23,4
Eli boş olan yapar	123	95	218	37,4
Her işi kadın	123	94	217	37,3
Cevapsız	4	7	11	1,9
Toplam	318	264	582	100,0

Tablonun sergilediği en ilginç dağılım işbölümünün olmadığını her işi ortaklaşa yaptıklarını belirtenler ile her işi kendinin yaptığını söyleyenlerin hemen ,hemen aynı oranlarla temsil edilmeleridir. İşbölümün bulunduğunu belirtenler %23,4 oranında kalmıştır. Her işi kadının yaptığı aileler ile geleneksel cinsiyet rolü esasında işbölümü yapanları 'ayrılmış' evlilik ilişkilerine sahip aileler olarak kavramlaştırdığımızda bunların oranlarının %60,7'a ulaştığı ortaya çıkar. Bu durumda, 'birleşik' evlilik ilişkilerinin sadece %37,4 aile için geçerli olduğu sonucuna ulaşılır. Ev işlerindeki işbölümü düzeni yaş grupları açısından ele alındığında geleneksel işbölümü düzeninin, bir başka deyişle, geleneksel cinsiyet rollerine uygun düşen işbölümü düzeninin daha çok ileri yaşlarda uygulandığı tespit edilmişse de ileri yaş grupları ile genç yaş grubu olan 20-29 yaş grubu arasındaki farkın düşüklüğü, bu konuda daha kesin bir yargıda bulunmayı imkansız hale getirmiştir, öte yandan, eşitlikçi cinsiyet rollerine uygun düşen işbölümü görüntüsünün ise en çok 20-29 yaş grubunda bulunduğu, yaş ilerledikçe bu örüntünün azaldığı tespit edilmiştir. Ancak, geleneksel rol paylaşımının özel bir çeşidi olan 'evle ilgili tüm işleri kadının yapması' durumu yaş ilerledikçe daha çok karşımıza çıkmakla birlikte, 20-29 yaş grubunda bulunanlar için de yüksek sayılabilecek bir oranda geçerlidir. Daha açık bir ifadeyle, bütün işleri kendinin yaptığını söyleyenler 20-29 yaş grubunda %31, 30-39 yaş grubunda %33, 40 ve üstü yaş grubunda %43 olarak bulunmuştur. Bu arada 20 yaşın altında %50 olan bu oranın, ilgili frekans sadece iki deneğe dayandığı için üzerinde yorum yapılmasının doğru olmayacağı düşünülmüştür.

Tablo 117 - İşbölümü ile Yaş

Cevaplar	20'den küçük	20-29	30-39	40 ve üstü	Toplam
Geleneksel	1	21	64	50	136
Eli boş olan		47	102	69	218
Her işi kadın	1	32	86	98	217
Cevapsız		1	7	7	15
Toplam	2	101	259	224	586

$$X^2 = 13,05 \quad p = ,1602$$

Eşiyile işbölümü yapmayan, bir başka deyişle, 'birleşik' evlilik ilişkisindeki kadınlara sorulan 'eşinizin ev işleri yapmaya başlamasının sizin çalışmanızın sonucu olduğunu söyleyebilir misiniz, çalışan bir kadın olmasaydınız eşiniz, yine ev işlerini yapmayı sürdürür müydü' sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 118 - İşbölümünün Yapılmama Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çalıştığı için	50	28	78	35.8
Çalışmasaydı da	73	66	139	63.8
Başka: Bilemiyor		1	1	0.4
Toplam	123	95	218	100.0

Görüldüğü gibi, işbölümü yapmadıklarını belirten evli kadınların yandan fazlası evlerindeki 'birleşik' ilişkide çalışmalarının etken olmadığını ifade ederken, yaklaşık % 35'i eşleriyle ev işlerini paylaşmalarını çalışıyor olmalarına bağlamışlardır.

Aşağıda evlilik ilişkilerinin önemli bir boyutu olan karar verme süreci ile ilgili yönetilen soruya verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 119 - Karar Verme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Ortak karar	100	105	205	35.2
Dikkate alır	15	17	32	5.5
Evde ortak işte ayrı	32	28	60	10.3
Kadın verir	13	17	30	5.2
Önemli ise ortak	151	83	234	40.2
Erkek verir	5	7	12	2.1
Sorar, kararı verir	1	2	3	0.5
Sorarım kararı veririm	1	5	6	1.0
Toplam	318	264	582	100.0

Tablodaki verilerin iki kategoride yığıldığı gözlenmektedir. İlki otorite ilişkileri açısından eşitlikçi bir tavrın simgesi olan 'önemli konularda kararı ortaklaşa veririz, önemsiz konularda kendimiz veririz' cevabıdır. Bu cevabı verenler örneklemin %40'ını oluşturmaktadır. Önemli karar olarak deneklere ev, araba almak, seyahate çıkmak, çocukların okulu, evlenmesi, iş değiştirmek; önemsiz karar olarak da elbise almak, ne pişirileceğine karar vermek örnekleri verilmiştir. İkinci yığılma 'ev ve işle ilgili her konuda karar vermeden önce eşimin, görüşünü muhakkak alırım, ortaklaşa karar veririz' cevabı üzerinde olmuştur. Bu da yaklaşık %35 civarında işaret edilmiştir. Tüm cevap kategorileri kendi aralarında otorite ilişkilerinin yansması olarak geleneksel ve eşitlikçi olarak iki grupta toplandığında, genelde, toplam cevapların %85,7'sinin eşitlikçi, %8,1'inin geleneksel otorite ilişkilerini işaret ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu tablodaki ilginç bir dağılım karar verirken hiçbir konuda eşinin fikrini alma gereği hissetmeyen kadınların oranı %5,2 iken, bütün kararları eşinin aldığını, kendinin sadece eşinin kararlarını uyguladığını belirtenlerin oranının %2,1 olmasıdır.

Yaş grupları açısından bakıldığında geleneksel ilişkileri yansıtan cevapların daha çok 40 ve üstü yaş grubunda bulunanlar tarafından verildiği gözlenmiştir.

Evlilik ilişkilerinde geleneksel olarak kadından beklenen, çocuk bakımına ilişkin görevlerin kadın tarafından yerine getirilmesidir. İşkadınlarının çocuk bakımı konusunda evlerinde nasıl bir düzenlemenin olduğu aşağıdaki tabloda yansıtılmıştır.

Tablo 120 - Eşin Çocuk Bakımına Katkısı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Katkısı var	140	118	258	50,3
Katkısı yok	130	119	249	48,5
Bazan katkı		3	3	0,6
Başka: bakıcı var...		3	3	0,6
Toplam	270	243	513	100,0

Evli ve çocuğu olanlara yöneltilen 'eşiniz çocuk bakımında size ne kadar yardımcı olmaktadır' sorusuna verilen cevaplarda çalışma değişkeninin etkisini belirlemek mümkün olmamıştır. Zira bu konudaki iki karşıt duruma verilen cevapların oranı birbirine çok yakındır. Aynı soru yaş grupları açısından ele alındığında 40 ve üstü yaş grubunda olanların daha çok eşlerinin çocuk bakımında yardımcı olmadıklarını belirttikleri gözlenmiştir.

Aşağıda evli, çocuklu ve eşi çocuk bakımındaki tüm işleri paylaşmış olanlara yöneltilen 'çalışmasaydınız da eşiniz çocuk bakımında yine yardımcı olur muydu' sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 121 - Eşin Çocuk Bakımına Katkısında Çalışmanın Etkisi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çalışma etkilidir	37	31	6,8	26,1
Çalışmasaydım da	103	90	193	73,9
Toplam	140	121	261	100,0

Tablodaki dağılımda işkadınlarının çoğunluğunun eşlerinin çocuk bakımındaki paylaşımcı tavrını çalışıyor olmalarına bağlamadıktan, tersine, çalışmasalardı bile eşlerinin çocuk bakımına yardımcı olacaklarını belirttikleri ortaya çıkmaktadır. Yaş gruptan açısından bakıldığında ise 20-29 yaşlar arasında olanların eşlerinin çocuk bakımına yardımcı olmalarını, diğer yaştaakilere göre daha az, çalışmalarına bağladıktan tespit edilmiştir.

Aşağıda evlilik ilişkilerinin bir başka boyutu olan extra-ailesel ilişkilerle ilgili 'eşinizle birlikte gidip geldiğiniz, ortak arkadaşlarınız olan başka çiftler var mıdır, yoksa

sizin ve onun arkadaş çevreniz tamamen birbirinden ayrı mıdır' sorusuna verilen cevapların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 122 - Ortak Arkadaş

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Hepsi ortak	150	129	279	48,0
Ortak ve ayrı	137	111	248	42,5
Ayrı	20	19	39	6,7
Görüşemiyor	5	4	9	1,5
Başka	4		4	0,7
Cevapsız	2	1	3	0,5
Toplam	318	264	582	100,0

Tablodaki dağılım işkadınlarının extra-ailesel ilişkilerini daha çok eşleriyle birlikte kurduklarını, %48'inin tüm arkadaşlık ilişkilerine eşlerinin de katıldığını, %42,5'inin ise ortak arkadaşları yanı sıra ayrı arkadaş gruplarının da bulunduğunu belirttiklerini göstermektedir. Eşyle extra-ailesel ilişkilerini paylaşmayanların oranı 37 kişi ile %67'de kalmıştır.

Aşağıda işkadınlarına yöneltilen 'kendi adınıza banka hesabınız var mıdır' sorusunun cevapları yer almaktadır.

Tablo 123 - Banka Hesabı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	235	189	424	72,8
Hayır	70	68	138	23,7
Ortak hesap	12	7	19	3,3
Var ama...	1		1	0,2
Toplam	318	264	582	100,0

Evli işkadınlarını %72,8'inin bankada kendi adlarına hesaplarının bulunması, çalışmayan kadınlara göre yüksek bir oran gibi görünebilirse de, ticaret yaşamına girenlerin ev kadınlarına göre daha yüksek bir oranda bankada hesaplarının bulunmasının

doğal olduğu ve banka hesabı bulunan çalışmayan ev kadınlarının sayılarının bilinmediği anımsandığında bu konuda herhangi bir değerlendirme yapılmasının olanaksız olduğu ortaya çıkar. Ancak, eşiyile ortak hesaplarının bulunduğunu belirtenler ile, tek kişi de olsa, eşinden habersiz bankadan ne para çektiğini ne de bankaya para yatırdığını belirten deneğin toplam oranlarının %3,5'te kalması (toplam 20 kişi) işkadınlarının bu konuda yine de geleneksel evlilik ilişkileriyle uyuşmayan davranış örüntüleri geliştirdiklerini kanıtlamaya yeterlidir. Bankada hesabı bulunma değişkeni yaş grupları ile karşılaştırıldığında 20-29 yaş grubunun en düşük orana sahip olduğu görülmüştür.

Aşağıda evli işkadınlarına yöneltilen 'evli bir kadın olmaktan memnun musunuz' sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 124 - Evli Olmaktan Memnuniyet

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	233	197	430	73,8
Evet, çünkü	50	33	83	14,2
Hayır	30	33	63	10,8
Fark yok	4	1	5	1,0
Cevapsız	1		1	0,2
Toplam	318	264	582	100,0

Görüldüğü gibi deneklerin çoğunluğu evli bir kadın olmaktan mutlu olduklarını ifade etmiştir. 'Evli bir kadın olmak yaşamı daha kolay kılıyor, bu nedenle memnun' kategorisinin ancak %14,2 oranında taraftar bulması, işkadınlarının evliliklerini bir araç olarak değil, fakat başlı başına bir mutluluk kaynağı olarak gördüklerini işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, evli işkadınlarının çoğunluğu mutlu bir aile yaşantısına sahiptir. Bu bağlamda ilginç nokta mutsuzluğun 'diğer kentlerdeki kadınlar arasında daha yaygın olduğudur. (Görüşme formunda bu soru için evliliğinden değil fakat evli olmaktan mutluluğun kastedildiğine ilişkin not bulunmaktadır)

Yaş grupları açısından bakıldığında 30-39 yaşlar arasındakilerin evli bir kadın olmaktan, diğer yaştakilere göre, biraz daha az mutlu olduklarını belirttikleri görülmüştür.

İşkadınlarının eş rolünü, toplumda eşten beklenen rollerin tanımına uygun olarak (eşini mutlu eden, eşinin isteklerini karşılayan, eşine bağlı), oynayıp oynamadıklarını tespit amacıyla sorulan 'siz kendinizi iyi bir eş olarak görüyor musunuz' sorusuna verilen

cevapların dağılımı şöyledir.

Tablo 125 - İyi Eş Olma

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	269	226	495	85,1
Hayır	10	6	16	2,7
Kısmen	39	32	71	12,2
Toplam	318	264	582	100,0

Görüldüğü gibi kadınların çoğunluğu kendilerini iyi bir eş olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu oran, söz konusu kadınların eşlik görevlerini başarıyla oynadıklarını düşündüklerini, çalışıyor olmalarının, kendilerinde, eşlik rolünü iyi oynayamadıktan şeklinde bir duygu uyandırmadığını göstermektedir. Dağılımdaki 'kısmen' cevabını da aslında 'evet' olarak görmek gerekir, zira 'kısmen' yanıtını verenlerin açıklamaları arasında 'ben elimden geleni yapıyorum ama bu konuda kararı eşim vermeli'; 'daha yeni evliyim, şimdilik her şey iyi gidiyor ama geleceği bilemem' şeklindeki ifadeler yer almaktadır. Bu nokta aşağıdaki tabloda daha da açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 126 - İyi Eş Olmayı Engleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İş yaşamı	27	30	57	65,5
Çocuklar		2	2	2,3
Ev işleri		1	1	1,1
Eşinden dolayı	14	2	16	18,4
Bilemiyor	3	1	4	4,6
Köle olmak istemiyor	3	2	5	5,7
Başka	2		2	2,3
Toplam	49	38	87	100,0

Yukarıdaki tablo genel örneklem içindeki evli kadınların sadece 87'sinin cevapları dikkate alınarak hazırlanmış bir tablo olup iş yaşamının iyi bir eş olmasını engellediğini düşünen kadınların oranının %65,5 olduğunu göstermektedir. 'Eşinden gelen neden-

lerden dolayı' iyi bir eş olamadığını belirtenler örneklemdaki ikinci büyük grubu oluşturmaktadırlar. Yaş ilerledikçe eşten gelen nedenlerden şikkının daha çok taraftar bulduğu saptanmıştır, öte yandan, 'diğer kentlerde yaşayan kadınların iş yaşamı kategorisini daha çok işaret etmiş olmaları ilginç bulunmuştur.

Aşağıda iyi eş olamadığını düşünen veya kısmen öyle olduğunu düşünen kadınlara sorulan 'iyi bir eş olmamak, eşinizle çeşitli engeller yüzünden ilgilenememek sizi üzüyor mu, yoksa bu durumu yaşam şartlarının sonucu olarak mı görüyorsunuz' sorusunun cevapları yer almaktadır.

Tablo 127 - İyi Eş Olmaktan Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üzülüyor	14	16	30	34,5
Normal karşılıyor	33	22	55	63,2
Cevapsız	2		2	2,3
Toplam	49	38	87	100,0

Görüldüğü üzere işkadınlarının çoğunluğu kendilerini iyi birer eş olarak görmemekle birlikte, bu durumu bir sorun haline getirmemekte, normal karşıladıklarını belirtmektedirler. Kendini iyi birer eş olarak göremeyenlerin yaş gruplarına bakıldığında, genç yaştakilerin bu durumdan daha çok üzüldükleri, yaş ilerledikçe, bu tür kaygılarını dağıtma yollarını daha çok kullandıktan ortaya çıkmıştır.

Araştırmada konu edilen bir başka rol de annelik rolüdür. Annelik rolü her ne kadar ömür boyu süren bir rol ise ve her yaş grubundaki çocuklar için toplumda anneden beklenen çeşitli rol örüntüleri var ise de, bu araştırmada anne olan işkadınlarından sadece 0-12 yaş grubuna giren çocuktan olanların annelik rolleri sorgu konusu edilmiştir. 0-12 arası yaşlar bakıma en çok ihtiyaç gösteren yaş gurubu olarak kabul edilmiştir.

0-12 yaşlarda çocuğu olan, evli, boşanmış, dul, ayrı yaşayan vb. tüm işkadınlarına yöneltilen ilk soru çocuklarının gündüz bakımını kimin yaptığıdır

Tablo 128 - Çocuğun Gündüz Bakımı

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Okul, kreş	58	57	115	34,7
Bakıcı	28	20	48	14,5
Aile yakınları	47	51	98	29,6
Evde yalnız	12	25	37	11,2
İşyerine getiriyor	16	14	30	9,0
Başka	3		3	1,9
Toplam	164	167	331	100,0

Bu soruya 'üç büyük kent'ten 37, 'diğer kentlerden 28 olmak üzere 65 kadının cevap vermediği tespit edilmiştir. Toplam 331 denek üzerinden, işkadınlarının %34,7'sinin çocuklarını anaokuluna, kreşe veya okula gönderdikleri, %29,6'sının ise evde annelerine vb. bıraktıkları veya götürdükleri saptanmıştır. Çocuk bakımını daha geleneksel yollar olan aile büyüklerine bırakma ile daha modern yol olan kreş vb. örgütlerin kullanımı arasında kentlerin gelişmişlik düzeyi açısından bir farkın bulunmadığı gözlenmiştir. Kentlerin gelişmişlik düzeyi açısından en önemli ayrılık çocuğun evde yalnız kalması kategorisinde gözlenmiştir. Buradan, 'diğer kentlerde çocuğun gündüz bakımı için yeterli kuruluşun bulunmadığı sonucuna varılabilir. %9 oranında bir kesimin çocuğunu işyerine getirdiğini belirtmesi ilginç bulunmuştur.

Aşağıda aynı kadınlara yöneltilen 'iyi bir anne sayılır mısınız' sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 129 - Annelik Rolünü Oynama

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Başarılı	157	138	295	80,9
Orta düzeyde	28	31	59	16,2
Başarısız	2	7	9	2,4
Başka	2		2	0,5
Toplam	189	176	365	100,0

İyi anne rolünün, 'çocuklarını iyi yetiştiren, bakımını yapan, onları yaşama

hazırlayan, onlara sevgi veren' olarak tanımlandığı bu sorunun cevapları arasında %80,9 ile 'evet, başarılı, iyi bir annemim' cevabının en başta yer alması işkadınlarının annelik rolünü oynama tarzlarından memnun olduklarını göstermektedir. Orta düzeyde başarılı veya başarısız olduğunu düşünenler örneklemin %18,6'sını oluşturmaktadır. Bunlara yöneltilen 'iyi bir anne olmanızın nelerin engellediğini düşünüyorsunuz' sorusunun cevapları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 130 - Annelik Rolünün Oynanmasını Engelleyenler

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Çalışması	26	31	57	81,4
Beceriksizliği	1	1	2	2,9
Başka	5	6	11	15,7
Toplam	32	38	70	100,0

Görüldüğü üzere, işkadınlarına göre annelik rolünü başarılı bir biçimde oynamalarını engelleyen en önemli etken çalışıyor olmalarıdır. Başka kategorisi içinde eş anlaşmazlığı, psikolojik nedenler gibi cevaplar yer almaktadır. Tüm örneklem grubu içinde %6,7'yi oluşturan bu 57 kadına yöneltilen 'başarısız veya orta düzeyde başarılı bir anne olmaktan üzüntü duyuyor musunuz, yoksa yaşam koşullarının sonucu diye mi düşünüyorsunuz' sorusuna verilen cevaplar Tablo 131'de yer almaktadır.

Tablo 131 - Annelik Rolünü İyi Oynayamamaktan Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üzülüyor	23	20	43	61,4
Normal karşılıyor	9	14	23	32,9
Cevapsız		4	4	5,7
Toplam	32	38	70	100,0

Anne olmakla, annelik rolünü oynama fırsatını elde etmekle birlikte bu rolü layıkıyla oynamadığını ve bunun da çalışmasından dolayı olduğunu düşünenlerin bu durumdan üzüntü duymaları %61,4 oranında gerçekleşmektedir. Annelik rolünü gereğince yerine getiremediğini düşünenlerden 'diğer kentlerde yaşayanlar, bu durumdan daha az

üzülmektedirler. Yaş grupları açısından bakıldığında iyi bir anne olduğunu düşünmeyenlerin hemen her yaş grubunda yüksek olduğu, hangi yaşta olursa olsunlar kadınların bu konudaki üzüntülerini herhangi bir gerekçeyle gideremedikleri gözlenmiştir.

Ev kadınlığı, eşlik, akrabalık ve bireylik rollerinin oynanacağı pozisyonlarda bulunup bulunmama, bulunuluyor ise, bu pozisyonlardaki rolleri layıkıyla oynayıp oynamama, başarılı olup olmama ve başarısızlıktan dolayı üzüntü duyup duymama ile ilgili bu alt bölümdeki veriler arasında işkadınlarının en duyarlı oldukları rollerinin annelik rolü olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıda bekar, dul ve boşanmış kadınlara yöneltilen bir dizi sorunun cevaplan yer almaktadır. Bu sorular çalışmanın eşlik rolünün oynanmasını engelleyici bir değişken olarak algılanıp algılanmadığını sorgulamaya yöneliktir. Bu bağlamda öncelikle bekar, dul ve boşanmış işkadınlarına 'evli bir kadın olmayı ister miydiniz' sorusu sorulmuştur.

Tablo 132 - Eş Rolünü Oynamayı İsteme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet, ister	68	76	144	53,7
Hayır, karşı	60	45	105	39,2
Birlikte yaşamak	1		1	0,4
Başka: Belki,...	8		8	3,0
Cevapsız	6	4	10	3,7
Toplam	143	125	268	100,0

İşkadınlarının yarıya yakını eşlik rolünü oynamayı istediklerini belirtirken, azımsanmayacak bir oranı da (%39,2) bu rolü oynamayı istemediklerini belirtmişlerdir. Eşlik rolünü oynamayı isteme 'diğer kentlerde daha fazladır. Evlenmeye karşı olanlar ise 'üç büyük kent'te daha fazla bulunmuştur. Evlenmeyi isteyenlere yöneltilen 'neden evlenmek istersiniz' sorusunun cevaplan aşağıda yer almaktadır.

Tablo 133 - Evlenmeyi İsteme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Eş, ev, çocuk	41	31	72	49,6
İşe destek	14	21	35	24,1
Ev kadını olmak	3	4	7	5,0
Yalnız kalmamak	8	11	19	13,1
Maddi rahatlık		1	1	0,7
Eş, ev, çocuk + iş	3	2	5	3,4
Cevapsız		6	6	4,1
Toplam	69	76	145	100,0

İşkadınlarının yarıya yakını eşlik rolünü doğrudan doğruya bu rolü oynamak için istediklerini belirtirken, %24,1'i eşlik rolünü oynamak yerine, meslekî rollerine destek verecek bir eş istediklerini belirtmişlerdir. İş yaşamından ayrılmak, evinin kadını olmak sıklığı ancak %5 oranında taraftar bulmuştur (7 kişi). Bu tabloda Tablo 132'deki 'birlikte yaşamak' sıklığını işaret eden tek deneğin gerekçesi de dikkate alınmıştır. Aşağıda evlenmeyi istemediklerini ifade edenlere yöneltilen 'neden evlenmeyi istemiyorsunuz' sorusunun cevapan yer almaktadır.

Tablo 134 - Evlenmeyi İstememe Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
İşine engel	5	4	9	8,0
İşi engel	2	2	4	3,6
Hayatını yaşamak	29	16	45	40,2
Boşandı, dul	13	16	29	25,9
Yaşı ileri	8	3	11	9,8
Başka	5	4	9	8,0
Cevapsız	2	3	5	4,5
Toplam	64	48	112	100,0

Tablodaki veriler, eşlik rolünü oynamayı istememenin, bir başka deyişle, evlenmeyi istememenin çalışma yaşamının etkisiyle verilen bir kararın sonucu olmadığını

göstermeye yeterlidir. Zira ilk iki şıkkı işaret edenlerin oranı %11,6 bile olsa, genel toplam içindeki sayıları sadece 13'tür. 'Hayatını yaşamak' şıkkının %40,2 oranına ulaşması ilginç bulunmuştur. Bu arada, boşanmış ve dul kadınların evlenmeme nedenleri olarak boşanmış, dul olmalarını göstermelerinin arkasında yatan etkenin başka araştırmalarda ayrıca araştırılmasının yararı açıktır.

Eşlik rolünü oynamayı isteyenlere 'çalışmanızın evlenme şansınızı artırdığını mı azalttığını mı düşünüyorsunuz?' sorusu yöneltildiğinde şu cevaplar alınmıştır.

Tablo 135 - Çalışmanın Eşlik Rolünün Oynanmasına Etkisi

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Azaltıyor	23	30	53	35,6
Artırıyor	29	27	56	37,6
Etkilemiyor	13	14	27	18,1
Başka:bilmiyor vb.	4	8	12	8,0
Cevapsız		1	1	0,7
Toplam	69	80	149	100,0

Çalışmanın, işyeri sahibi olmanın evlenme şansını artırdığını söyleyenlerle azalttığını söyleyenlerin oranlarının birbirine yakın olması (%37,6 ile %35,6) 'fark etmiyor, etkilemiyor' cevabını verenleri haklı çıkarmaktadır.

Aşağıda çalışmanın evlenme şansını azalttığını düşünenlere yöneltilen 'çalışmak evlenme şansınızı niçin azaltıyor' sorusunun cevapları yer almaktadır.

Tablo 136 - Çalışmanın Eşlik Rolünün Oynanmasını Engelleme Nedeni

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Erkekler evkadını istiyor	2	7	9	18,4
Erkekler memurları tercih	3	2	5	10,2
İş koşulları	1	7	8	16,3
Zayıf sosyal ilişki	16	3	19	38,8
Evlilik işe engel	2	3	5	10,2
Korkuluyor		3	3	6,1
Toplam	24	25	49	100,0

Verilerin dağınık bir görünüm sergilediği bu tabloda yığılma, işyerinde bulunma zorunluluğunun sosyal ilişkileri zayıflattığı kategorisinde olmuştur. Diğer cevaplar kendi başlarına ilginç olmakla birlikte oran ve sayıları, haklarında herhangi bir yorum yapılmasını engellemektedir.

Eşlik rolünü oynamayı istedikleri halde oynayamayanlara yöneltilen 'evlenmemek sizi üzüyor mu, yoksa nasıl olsa evleneceğinizi düşünerek bu konuyu sorun etmiyor musunuz' sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 137 - Eşlik Rolünün Oynanmamasından Üzülme

Cevaplar	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Üzülüyor	9		9	5,9
Nasıl olsa	37	47	84	55,3
Sorun etmiyor	23	30	53	34,9
Cevapsız	3	3	6	3,9
Toplam	72	80	152	100,0

$$X^2 = 14,28 \quad P = ,0064$$

Tablodaki veriler, her ne nedenle olursa olsun, eşlik rolünü oynamayan işkadınlarının bu durumdan dolayı herhangi bir üzüntü duymadıklarını göstermektedir.

Bu alt bölümde son olarak işkadınlarının arkadaş, akraba, aile grupları ile genel olarak toplum içindeki statülerinin yaklaşık düzeyini kendilerinin nasıl algıladıktan konusu üzerinde durulmuştur.

Tablo 138 - Algılanan Statü

Cevaplar	Evet	Kısmen	Hayır	Fark etmiyor	Başka	Cevapsız
Arkadaş arasında	774	63	1			12
Akrabalar arasında	747	80	13			10
Anne. baba arasında	241	14	5			590
Eşin gözünde	520	51	11			268
Eşiniz sizin gözünüzde	485	77	20			268
Çevrede	710	28	23	72	8	9

Algılanan statü arkadaş, akraba, anne, baba, kardeş, grupları ve eş için '... takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz' sorusuna, çevre için 'genel olarak çalışan bir kadın olmanızın çevrenizdeki insanların size saygı duymalarına katkıda bulunduğunu mu yoksa engel mi olduğunu düşünüyorsunuz?' sorusuna verilen cevaplardan elde edilmiştir. 'Eşiniz sizin gözünüzde' kategorisi ise 'eşiniz sizin gözünüzde fikirlerine saygı duyduğunuz, takdir ettiğiniz biri midir' sorusuna verilen cevaplardan oluşturulmuştur.

Tablo 138'deki dağılım üzerinde sırayla durulduğunda öncelikle işkadınlarının arkadaştan tarafından olumlu olarak değerlendirildiklerini düşündükleri görülmektedir. 'Hayır' cevabının tek kişi tarafından verilmiş olması ve 'kısmen' kategorisinin düşüklüğü işkadınlarının arkadaşlarının gözünde oldukça yüksek bir statüye sahip olduklarını düşündüklerini sergilemektedir.

Akrabalar ile ilişkiler arkadaşlarla olan ilişkilerden daha sorunlu imiş gibi görünürse de, akrabalarla görüşme sıklığının düşüklüğü anımsandığında, işkadınlarının bu soruya verdikleri 'kısmen' cevaplarının bir kısmının, aslında, görüşülemeyen akrabaların bilinemeyen tavırlarını ifade etmenin bir başka yolu olduğu tahmininde bulunulabilir. Ancak, yine de tablodaki dağılım akrabalar arasındaki statünün arkadaşlar arasındaki statüden daha düşük olduğunun sayıltıldığını göstermektedir.

İşkadınlarının evlerinde birlikte yaşadktan anne, baba ve kardeşleri varsa, onlar arasında kendilerinin nasıl değerlendirildiklerini düşündüklerine bakıldığında, yine olumlu bir görünüm ile karşılaşmaktadır.

Evlü işkadınlarının eşlerinin kendilerini saygıdeğer biri olarak gördüklerini düşünmeleri evlilik ilişkilerinin düzenliliğinin bir göstergesi olarak alınabilir. Ancak, işkadınlarının eşleri hakkında, eşlerinin kendileri hakkındaki görüşleri kadar olumlu bir değerlendirme içinde olmadıkları göz önüne alındığında, bu konuda daha derin bir inceleme yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Aynı soru işkadınının çevresi açısından yöneltildiğinde cevapların yayıldığı, 'fark etmiyor' cevabının yüksek sayılabilecek bir oranda verildiği görülmüştür. Ancak, yine de işkadınlarının, çalışan bir kadın olmalarının çevre tarafından olumlu yönde değerlendirilmelerine katkıda bulunduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Bu alt bölümdeki veriler genel olarak değerlendirildiğinde, işkadınlarının yakın çevreleriyle ilişkilerinden hoşnut oldukları, çevrelerinin kendilerini takdir ettiklerini düşündükleri anlaşılmaktadır. Kişinin çevresi tarafından beğenildiğini, sayıldığını düşünmesi kendine saygılı, dengeli, sağlıklı bir kişiliğe sahip olmanın önkoşullarından biridir. İşkadınlarının ayna-benliklerinden duydukları bu memnuniyetin işkadınlığı

yüzünden olduğu söylenemese bile, işkadınlığının olumlu bir benlik algısının geliştirilmesine hiçbir biçimde engel olmadığı rahatlıkla ileri sürülebilir.

2.2. HİPOTEZLERİN SINANMASI

Bu alt bölümde araştırmanın Kavramsal Çerçeve ve Hipotezler başlıklı alt bölümü'nde gerekçeleriyle birlikte ifade edilen hipotezler sırayla ele alınmakta, alan araştırmasından elde edilen verilerin hipotezlerde dile getirilen ilişkileri gerçekleyip gerçekleştirmediği sorgu konusu edilmektedir.

Araştırmanın 1. Hipotezi 'kadınların sahip olup işlettikleri işyerlerinin sayıları ile bu işyerlerinin bulunduğu kentlerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri arasında olumlu bir ilişki vardır' şeklinde ifade edilmişti. Bir başka deyişle, bir kent sosyal ve ekonomik açıdan ne kadar çok gelişmişse, o kentteki kadınların işlettiği işyerlerinin sayıları da o kadar çok olacaktır. Bu hipotezin gerçekleşmesi örneklem tespiti çalışmaları sırasında gerçekleşmiştir. Üç büyük kent dışında kalan kentlerin bazılarında işkadınlarının bulunmadıkları, bazılarında ise tam sayım yapılmak durumunda kalınması, üç büyük kentte ise ya örneklem seçimine başvurmak ya da tam sayıma çok yakın örneklem seçilse bile, seçilen örneklem hacminin büyüklüğü kentlerin gelişmişlik düzeyleri ile işyeri sayıları arasında olumlu bir ilişkinin bulunduğu, bir başka deyişle, kentin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça işkadınlarının işlettikleri işyerlerinin sayılarının da arttığı hipotezini gerçeklemiştir.

Araştırmanın 2. Hipotezi 'kentin sosyal ve ekonomik gelişme düzeyi ile işkadınlarına, işlem çevrelerindeki birimlerin temsilcilerinin, kadın olmadıklarından dolayı güçlük çıkartmaları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır' şeklinde ifade edilmişti. Bu hipotezin ilk alt hipotezi gelişme düzeyleri yüksek olan kentlerdeki işkadınlarının işlem çevrelerindeki kişi ve kuruluşların kendilerine kadın oldukları için güçlük çıkardıklarından daha az yakındıkları; ikinci alt hipotezi ise gelişme düzeyleri düşük olan kentlerdeki işkadınlarının işlem çevrelerindeki kişi ve kuruluşların kendilerine kadın oldukları için güçlük çıkardıklarından daha çok yakındıkları şeklinde belirtilmiştir. Her iki alt hipotezin işlem çevresindeki her bir birim açısından sınanma işlemi ve ulaşılan sonuçlar şöyledir.

Kaynak sağlayan kişi ve kuruluşlar bu çalışmada toptancılar, imalatçılar olarak tanımlanmış ve Tablo 92'de 'kadına özel ilgi, yardım gösterenler' ile 'ayırım yapmayanlar' olarak belirtilen kategoriler işkadınına olumlu davranma, kadına güçlük çıkarıyorlar', ve 'mücadele verilerek' kategorileri işkadınına olumsuz davranma örnekleri olarak kabul edilmiştir. Diğer cevap kategorileri işlem dışı bırakılmıştır. Buna göre elde edilen dağılım şöyledir.

Tablo 139 - Kentler ve Kaynak Sağlayanlar

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam
Olumsuz	44	11	55
Olumlu	371	340	711
Toplam	415	351	766

$$X^2 = 14,81 \quad P = ,0001$$

Tablo bize iki değişken grubu arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ama bu ilişkinin hipotezde dile getirilen tersi yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Daha açık bir deyişle, 'üç büyük kent'teki işkadınlarına kaynak ve hammadde sağlayanlar daha çok güçlük çıkarmakta, 'diğer kentlerde yaşayanlara daha olumlu davranmaktadırlar.

Araştırmanın ikinci hipotezinin diğer bir sınaması düzenleyici ve denetleyici kuruluşlarla ilişkileri konu etmektedir. Düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar belediye, maliye gibi resmî kuruluşlar olarak tanımlanmıştır. Tablo 94'te 'ilgi gösteriyorlar' ve 'ayrım yapmıyorlar' olarak belirtilen kategoriler işkadınına olumlu davranma, 'güçlük çıkarıyorlar' kategorisi olumsuz davranma örnekleri olarak kabul edilmiştir. Buna göre elde edilen dağılım şöyledir.

Tablo 140 - Kentler ve Resmî Kuruluşlar

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam
Olumlu	371	354	725
Olumsuz	67	18	85
Toplam	438	372	810

$X^2 = 36,63$ $P = ,001$ 2. Hipotezin işlem çevresindeki diğer birimler olan rakipler ve tüketiciler açısından sınaması, gerek rakipler gerek tüketiciler arasında, kentin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, işkadınlarına kadın oldukları için olumsuz veya olumlu davranan hiç kimse bulunmadığı için, bir başka deyişle tüketici ve rakipler işkadınlarına cinsiyete dayalı bir ayrımcılık sergilemedikleri için, gerçekleştirilememiştir. Rakipler ile tüketicilerin ayrımcı davranışlarının bulunmaması ve resmî kuruluşlar ile kaynak ve hammadde sağlayan kuruluşlarda işkadınlarına olumsuz davranışlarda bulunan kişilerin sayılarının düşüklüğü, tüm bu değişkenlerin toplu olarak analize tabi tutulmalarını gereksiz hale

getirmiştir. Bütün bu bulguların ışığında, araştırmanın 2. Hipotezi'nin ve ona bağlı alt hipotezlerin gerçekleşmediği ortaya çıkmaktadır. Bu konuda söylenebilecek tek şey gerek kaynak sağlayanların gerek resmî kuruluşlardaki görevlilerin üç büyük kentte yaşayan işkadınlarına, diğer kentlerde yaşayan işkadınlarına göre daha olumsuz davranışlar içinde olduklarıdır.

Kavramsal Çerçeve'de ileri sürülen görüşler ışığında, işkadınlarının işlettiği işyerlerinin işlem çevrelerindeki birimlerle ilişkilerinin yaşanılan kentin gelişmişlik düzeyinin yükselmesine bağlı olarak olumlu yönde geliştiği şeklinde bir birlikteliğin söz konusu edilemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Diğer kentlerde yaşayan kadınların ürünlerini, mamullerini satın almak için daha çok üç büyük kente gittikleri, oradaki toptancılarla muhatap oldukları fakat o kentlerde yaşayan kadınlara göre aynı toptancılardan daha az şikayetçi oldukları dikkate alındığında, üç büyük kentteki işkadınlarının toptancılardan şikayetlerinde kadın olmadıklarını gerekçe göstermeleri daha az inandırıcı olmaktadır. Bir başka deyişle, üç büyük kentte yaşayan işkadınlarının toptancılardan olumsuz davranışlar gösterdikleri gerekçesiyle yakınmalarının arkasında, kadın olmalarının, değil, başka bir etkenin bulunması olasılığı üzerinde durmak gerekir. Bu başka etken, şimdilik üç büyük kent kadını tarafından doğru bir biçimde tanımlanamamış herhangi başka bir durum olabilir. Aynı açıklama resmî kuruluşlarla ilişkiler açısından da geçerlidir. Üç büyük kent kadınları resmî görevlilerin kendilerine kadın oldukları için güçlük çıkaracaklarını belirtirlerken, kendilerine çıkarılan güçlüğün nedenini kadın olmalarına bağlamakta aceleci davranıyor olabilirler. Dolayısıyla, bu konunun ayrı bir araştırmada ele alınması yararlı olacaktır. Burada söylenebilecek olan, işlem çevrelerindeki birimlerin işkadınlarını kabul etmiş olmalarıdır. Özellikle 'diğer kentlerde yaşayan kadınların işlem çevreleri içinde kabul edilmiş olmaları, o kentlerin gelişmişlik düzeyinin özellikle 'sosyal' açıdan yüksek olduğunu gösterir. Bir başka deyişle 'diğer kentlerdeki kadınların işlem çevrelerindeki kişiler, kadınları 'işkadını' kimliği ile kabul etmekte, onların bu yeni kimliğine tepki göstermemektedirler.

Bu açıklamaların ışığında bu kez 1. Hipotez'in de yeniden değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Zira 1. Hipotez'in gerekçesinde kentlerin ekonomik kalkınmışlık düzeylerinin aynı zamanda sosyal gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesi olarak da sayılabileceği, ekonomik olanakların artmasıyla insan kaynağının sosyal ve kültürel niteliğini yükseltici yatırımların da artacağı, bunun ise daha karmaşık ve farklılaşmış bir sosyal yapıya yol açacağı, yeni sosyal yapının kendiyile uyumlu daha çağdaş kültürel değer ve normların benimsenmesini hızlandıracağı, dolayısıyla, geleneksel rollere ilişkin beklenti ve davranış örüntülerinin değişerek yeni yapıların gerektirdiği yeni

rol ve davranış örüntülerine dönüşecekleri belirtilmişti. Bu bağlamda kadınların da beklenen geleneksel rollerinin ve davranış örüntülerinin dışında yeni bir kimlik ile, işkadını kimliği ile, yeni roller ve davranış örüntülerinin üstlenerek topluma katılacakları ifade edilmiş, buradan hareketle de ekonomik kalkınmışlık düzeyi yüksek olan üç büyük kentte daha çok işkadınının bulunacağı hipotez olarak ileri sürülmüştü. Gerçekten de bu ilk hipotez gerçekleşmiş, üç büyük kentte daha çok işkadınının bulunduğu belirlenmişti. Ancak 2. Hipotez'in sonunda ulaşılan nokta, 'diğer kentlerdeki işkadınlarının sayısal azlığının o kentin sosyal gelişmişlik düzeyinin göstergesi olarak alınabileceği şeklindeki gerçekleşmiş hipotezin sahte bir ilişki örneği olarak görülebileceği olasılığının yüksek olduğunu düşündürmektedir. Bu noktanın ayrı araştırmalarda sınama konusu yapılmasının gereği açıktır.

2. Hipotez ve bağlı alt hipotezlerde dile getirilen ilişkinin kentlerin gelişmişlik düzeyi dışındaki değişkenler dikkate alınarak yeni baştan sınanması, ki bu nokta araştırmanın Kavramsal Çerçevesinde belirtilmişti, sonunda yaş değişkeni ile kaynak ve hammadde sağlayanlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı fakat yaş değişkeni ile resmî kuruluşlarla ilişkiler arasında anlamlı bir ilişkinin kurulabileceği saptanmıştır.

Tablo 141 - Yaş ile Resmî Kuruluşlar

	Olumsuz	Olumlu	Toplam
40 ve üstü	31	158	189
39 ve altı	54	567	621
Toplam	85	725	810

$$X^2 = 8,35 \quad P = ,0038$$

İşlem çevresindeki birimlerden kaynak ve hammadde sağlayanlar ile resmî kuruluşlardaki görevlilerin işkadınlarına tutumları ile kadının iş tecrübesinin bulunup bulunmaması, evli olup olmaması ve öğrenim düzeyinin yüksek olup olamaması (lise ve üstü yüksek sayılmıştır) karşılaştırıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır.

Yaşanılan kentin gelişmişlik düzeyi dışında kalan bu değişkenlerden sadece yaş ile resmî kuruluşlar arasındaki ilişkinin anlamlı çıkması bu iki değişken arasındaki ilişkinin de sahte bir ilişki olabileceği olasılığını akla getirmelidir. 2. Hipotez ve alt hipotezlerinin dışında, beklenti düzeyinde ifade edilen, bu değişkenlerin anlamlı ilişkiler sergilememeleri, dolaylı olarak dahi, 2. Hipotez ve alt hipotezlerinin desteklendiğinin işaretçisi olarak görülemez.

Araştırmanın 3. Hipotezi 'bağımsız işyeri sahibi kadınların çoğunluğunun çekirdek ailelerde yaşadıkları' şeklinde ifade edilmişti. Tablo 11'deki dağılımda yer alan 'eşi ile' ve 'eşi ve çocukları ile' kategorilerinin birlikte alınmasıyla, işkadınlarının %62,0'sinin çekirdek ailede yaşadıkları, uzamış çekirdek ailede yaşayanlarla beraber bu oranın %73,5'e ulaştığı ortaya çıkmıştır. Buna göre, araştırmanın 3. Hipotezi gerçekleşmiştir.

Araştırmanın 4. Hipotezi 'evli olan işkadınlarının evlilik ilişkilerinin 'ayrılmış' ilişki tipine uygun düştüğü' şeklinde ifade edilmişti. 4. Hipotezin ilk alt hipotezinde işkadınlarının evlerindeki işlerin yapılmasında eşler arasında geleneksel cinsiyet rolü tutumlarına dayalı bir işbölümünün bulunduğu ileri sürülmüştü. Tablo 116'deki dağılım ilk bakışta bu alt hipotezde dile getirilen ilişkinin gerçekleşmediğini gösterir gibidir. Zira ev içinde belirli işlerin erkek, diğerlerinin kadın tarafından yapılması anlamına gelen geleneksel cinsiyete dayalı işbölümü düzenini uyguladıklarını belirten kadınlar örneklemin %23,4'ünü oluşturmaktadırlar. Ancak geleneksel işbölümü düzeninin en ağır çeşitlerinden biri olan tüm evle ilgili işleri kadının yapması kategorisinin örneklemin %37,3'ü tarafından onaylanması sonunda geleneksel işbölümü yapanların oranını birden %60,7'ye yükseltmektedir. Buna göre araştırmanın 4. Hipotezi'nin ilk alt hipotezi gerçekleşmiş olmaktadır.

4. Hipotez'in ikinci alt hipotezinde çocuk bakımı ile ilgili işlerin, eşler arasındaki geleneksel rol dağılımına göre, kadın tarafından yerine getirildiği ileri sürülmüştü. Bu hipotezin sınanması için başvuru Tablo 120'deki dağılım, hipotezin gerçekleşmediğini göstermektedir. İş kadınlarının eşleri çocuk bakımında eşlerine %50,3 oranında yardımcı olmakta, %48,5 oranında yardımcı olmamaktadırlar. Bu dağılım bize ev işlerindeki ayrılmış evlilik ilişkilerinin çocuk bakımında aynı katılımda sergilenmediğini, işkadınlarının evlerinde çocuk bakımı konusunda eşleriyle 'birleşik' ilişkilere sahip olma düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Daha açık bir deyişle erkeklerin %37,4'ü ev işlerini eşleriyle paylaşırken, %50,3'ü çocuk bakımını eşleriyle paylaşmaktadır.

4. Hipotez'in üçüncü alt hipotezi evli işkadınlarının arkadaş çevrelerinin eşlerinin arkadaş çevresinden ayrı olduğu şeklinde ifade edilmişti. Tablo 122'deki veriler ışığında bu alt hipotezin reddedildiği sonucuna varılmıştır. Evli işkadınlarının sadece %6,7'sinin eşlerinden ayrı arkadaş gruplarının bulunması bu alt hipotezin reddi için yeterlidir.

Araştırmanın 4. Hipotezi ilk alt hipotezde gerçekleşirken ikinci ve üçüncü alt hipotezlerde reddedilmiştir. Bir başka deyişle evlilik ilişkileri açısından bakıldığında işkadınlarının ailelerinde katı bir iki odaklı aile modelinin yürürlükte olmadığı görülmüştür. Eşler birleşik evlilik ilişkilerinin bir boyutu olan ortak arkadaş çevrelerine sahip olma ve

diğer bir boyutu olan çocuk bakımını paylaşma hususunda 'birleşik' tipe daha yakın bir ilişki örüntüsü sergilerlerken, ev işleri konusunda daha geleneksel karakterli olan 'ayrılmış' evlilik ilişkisi örüntüsüne sahip olduklarını göstermişlerdir.

Araştırmanın 5. Hipotezi otorite ilişkileri ile ilgili olup, evli işkadınlarının evlerindeki otorite ilişkisinin geleneksel tipe daha yakın olduğunu ileri sürmektedir. Bu hipotezin sınanması için Tablo 22'deki dağılımdan yararlanılmıştır. İşyeri kurulmasına karşı çıkan eş oranının %5,6'da kalması, ve karşı çıkanların gerekçeleri arasında da daha çok kadını gözetici noktalara işaret edilmesi dikkate alınarak 5. Hipotez'in gerçekleşmediği sonucuna varılmaktadır. 5. Hipotezin sınanması için kullanılan ikinci dağılım Tablo 119'da yer almıştı. Tablo 119'daki veriler toplam cevaplar içinde %85,7'sinin eşitlikçi, %8,1'inin geleneksel otorite ilişkilerine işaret ettiklerini göstermiştir. Buna göre, araştırmanın 5. Hipotezi ikinci dağılıma göre de reddedilmiş olmaktadır.

6. Hipotez extra-ailesel ilişkiler ile ilgili olup şöyle ifade edilmişti. 'Evli işkadınlarının aile dışı ilişkileri sık dokumdur. Bu hipotezin sınanması için iki ayrı tablonun verilerinden yararlanılmıştır.

Tablo 142 - Medeni Durum İle Arkadaş

	Evli, Var	Hayır, Yok	Toplam
Evli	511	67	578
Diğer	235	30	265
Toplam	746	97	843

$$X^2 = 0000 \quad P = 1.000$$

Görüldüğü gibi Tablo 142 İle 6. Hipotez'in gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Başka bir deyişle evli olup olmama ile arkadaşının bulunup bulunması değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

6. Hipotezin sınanmasında kullanılan bir başka değişken grubu ise akrabalarla sık dokulu ilişkilerin bulunup bulunmamasıdır.

Tablo 143 - Medeni Durum İle Akrabalar

	Gevşek dokulu	Sık dokulu	Toplam
Evli	248	330	578
Diğer	133	129	262
Toplam	381	459	840

$$X^2 = 4.17 \quad p = .0409$$

Tablo 143'deki dağılım bize evli olup olmama ile akrabalarla ilişkilerin gevşek ya da sık dokulu olması arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile evli olanlar akrabalarıyla daha yakın ilişkiler yürütmektedirler. İlk bakışta bu tablodaki dağılım evlilerin extra-ailesel ilişkilerinin sıklığının bir kanıtı gibi görülürse de, biraz daha yakından bakıldığında, yeterince güçlü bir tablo olmadığı ortaya çıkar. Şöyle ki: Evli denekler için akrabaları anne, baba ve kardeşleri başta olmak üzere hala, amca, dayı, teyze ve eşin yakınları iken evli olmayanlar için akrabalar evden ayrılmış diğer kardeşler ile hala, amca, dayı, teyze ve benzerleridir. Evlilerin anne, babalarıyla ilişkileri akraba ilişkisi olarak görülürken, evli olmayanların akraba ilişkisi hane dışındaki, anne-baba dışındaki akraba ilişkilerini işaret etmektedir. Buna göre, araştırmanın 6. Hipotezi'nin aslında güçlü bir biçimde Tablo 143 ile de desteklenmediği ileri sürülebilir.

Araştırmanın 4. 5. ve 6. Hipotezleri ile ilgili sınamalar bir bütün olarak gözden geçirildiğinde Geleneksel İki Odaklı Aile Modeli'nin iş kadınlarının aile ve evlilik ilişkilerine uymadığı, bir başka deyişle işkadınlarının evlilik ilişkilerinin Geleneksel İki Odaklı Aile Modelinden sapmalar gösterdiği ortaya çıkmaktadır. İşkadınlarının evlilik ilişkilerinde, ev işleri dışındaki hemen her konuda, eşleriyle birleşik ilişkiler içinde oldukları rahatlıkla ileri sürülebilir. Eşler arasındaki birleşik ilişkilerin en sık gözlemlendiği alan extra-ailesel ilişkilerdir. Çocuk bakımı daha sonra gelmektedir. Eşlerin yaklaşık yansının çocuk bakımını eşleri ile paylaşması, iyimser bir gözle değerlendirildiğinde, olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Otorite ilişkileri açısından bakıldığında karşılaşılan eşitlikçi otorite ilişkilerinin yoğunluğu, birleşik evlilik ilişkilerinin gelişimini destekler mahiyette bulunmuştur. Tüm bu açıklamaların ışığında işkadınlarının ailelerinde evlilik ilişkisi, otorite ilişkisi ve extra-ailesel ilişki ölçütleri açısından dönüşümlerin yaşanmakta olduğunu ileri sürmek mümkün olmaktadır.

Evlilik ilişkilerine ilişkin bu bulguların kadının çalışması dışındaki yaş, öğrenim düzeyi ve yaşanan kentin gelişmişlik düzeyi açılarından kontrol edilmesinin yaran açıktır. Bu amaçla yapılan analizlerde şunlar saptanmıştır.

Yaş ile geleneksel iş bölümünün bulunup bulunmaması, eşiyile ortak arkadaş gruplarının bulunup bulunmaması, otorite ilişkilerinin karar verme açısından eşitlikçi olup olmaması, akrabalar ile sık görüşüp görüşmeme arasında bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır. Öğrenim düzeyi açısından bakıldığında kadının öğrenim düzeyinin, işbölümü ve karar verme değişkenleri ile, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, bir eğilim olarak ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 144 - Öğrenim İle İ

	Lise +	Lise-	Toplam
Geleneksel	140	152	292
Birleşik	64	100	164
Toplam	204	252	456

$$X^2 = 3,02 \quad P = ,0818$$

Tablo 145 - Öğrenim İle Karar Verme

	Geleneksel	Eşitlikçi	Toplam
Lise +	22	164	186
Lise-	16	236	252
Toplam	38	400	438

$X^2 = 3,39 \quad P = ,0655$ Öğrenim düzeyi ile eşin çocuk bakımına katkısı arasında herhangi bir anlamlı ilişki veya eğilim tespit edilememiştir, öğrenim düzeyinin anlamlı ilişki sergilediği tek eğilim ortak arkadaşların bulunup bulunmadığı sorusunun cevapları arasında tespit edilmiştir.

Tablo 146 - Öğrenim İle Ortak Arkadaş

	Lise +	Lise-	Toplam
Ayrılmış	168	249	417
Birleşik	25	11	36
Toplam	193	260	453

$X^2 = 10,35 \quad P = ,0013$ Evlilik ilişkileri ile ilgili değişkenlerin yaşanılan kentin gelişmişlik düzeyi ile karşılaştırılmasında bu değişken grupları arasında herhangi bir anlamlı ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Karar verme, işbölümü, eşin çocuk bakımına katkıda bulunması, ortak arkadaşlarla görüşme vb.ne ilişkin dağılımların hiçbiri yaşanılan kentin gelişmişlik düzeyine göre anlamlı bir farklılık sergilememiştir. Bu bulgu araştırmanın 2. Hipotezi'nin reddedilmesi karşısında getirilen açıklamaları desteklemektedir. Daha açık bir deyişle evlilik ilişkilerindeki dönüşüm kentlerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermeksizin, tüm kentlerde yaşanmakta olan bir olgudur.

Araştırmanın 7. Hipotezi kadının, meslekî rolünün bireylik, ev kadınlığı, akrabalık, eşlik ve annelik rollerini başarılı bir biçimde oynamasını engellediğini düşündüğü şeklinde ifade edilmişti. Her bir rol ile ilgili frekans tabloları dikkate alındığında kadınlarının çoğunluğunun bireylik, ev kadınlığı, akrabalık, eşlik ve annelik rollerini başarıyla oynadıklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bireylik rolünü işkadınlarının %60,8'i arkadaşlık rolünü %87,8'i, akrabalık rolünü %54'ü oynadıklarını belirtmişlerdir. Akrabalık ilişkilerindeki görüşme sıklığının yerini arkadaşlık ilişkilerindeki sıklık almaktadır. Ev kadınlığı rolünü herkesin oynadığı kabul edildiğinden, ev kadınlığı rolündeki başarı düzeyi algılaması ölçüt olarak alındığında, işkadınlarının %60,7'sinin kendilerini başarılı olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Eşlik rolünü oynayanların oranının %68,5 olmasının yanı sıra, kendini eşlik rolünde başarılı olarak nitelendirenlerin %85,1'e ulaştığı saptanmıştır. Annelik rolünde algılanan başarı düzeyi ise %80,9 oranında gerçekleşmiştir. İlgili rollerini başarılı bir biçimde oynadıklarını veya rolün karakteri ile bağlantılı olarak rolün gereklerini yerine getirdiklerini düşünenler, tersi düşüncede olanlardan daha fazla bulunmuştur. Buna dayanarak, işkadınlarının çoğunluğunun meslekî rollerini yaşamlarının diğer alanlarındaki rolleri için birer engel olarak görmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla, araştırmanın 7. Hipotezi ve bağlı alt hipotezleri reddedilmiştir. Bu noktada, diğer rollerini oynayamadığını veya oynasa bile başarılı bir düzeyde oynayamadığını düşünenlerin bu durumdan iş yaşamlarını sorumlu tutma eğilimleri üzerinde de durmak gerekir. Bu durumdaki işkadınları meslekî rollerinin bireylik rolünün oynanmasını %72 oranında, arkadaşlık rolünün oynanmasını %65,7 oranında, akrabalık rolünün oynanmasını %50,5 oranında engellediğini ifade etmişlerdir. Ev kadınlığı rolündeki başarı düzeyini engelleyenler arasında iş yaşamı %73,8, eşlik rolündeki başarı düzeyini engelleyenler arasında iş yaşamı %65,5, annelik rolündeki başarı düzeyini engelleyenler arasında yine iş yaşamı %81,4 oranında etkili görülmüştür.

Rolünü oynayamadığını veya oynasa bile başarılı olma düzeyinin düşük olduğunu ve bunun da çalışmasından kaynaklandığını düşünen işkadınlarının, bu düşüncelerinden dolayı üzüntü içinde olup olmadıkları, bir başka deyişle rol çatışmalarının kadınlarda sürekli bir kaygı kaynağı teşkil edip etmediği konusunu sorgulayan tablolara göre işkadınlarının %61,4'ü annelik, % 34,5'i eşlik, %20'si ev kadınlığı, %27,6'sı akrabalık, %36'sı arkadaşlık, %43,1'i bireylik rollerini oynayamamaktan dolayı üzüntü duymaktadırlar.

SONUÇ

Bağımsız işyeri sahibi kadınların aile ve iş ilişkilerinin konu edildiği bu araştırmanın amacı işkadınlarının aile grubu ve işyeri örgütlenmesi içindeki ilişkilerinin nasıl bir görünüm sergilediğini, bu görünümlerin arkasında yatan ortak noktaların neler olduğunu tespit etmek, böylelikle, işyeri sahibi kadınların dünyalarını daha yakından tanımak olarak belirlenmiştir.

Bağımsız işyeri sahibi kadınlar üzerinde daha önce herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bu araştırmanın öncelikle mevcudu saptayıcı, betimleyici nitelikte olmasını gerektirmiştir. Ayrıca, aile ve kadın üzerinde son yıllarda zengin bir literatürün ortaya çıkmış olmasına rağmen, evlilik ilişkilerini derinlemesine analiz eden yayımlanmış çalışmaların bulunmaması araştırmaların verilerinin başka araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmasını imkansız hale getirmiştir.

Araştırmanın en önemli bulgusu Türk ailesi için kurgulanan ideal tipik Geleneksel İki Odaklı Aile Modeli'nin evlilik ilişkileri, otorite ilişkileri ve extra-ailesel ilişkiler açısından hızlı bir değişim geçirmekte olduğu, bu ilişkilerde önemli dönüşümlerin yaşanmakta olduğudur. Bu değişimler 'ayrılmış' evlilik ilişkilerinin 'birleşik' ilişkilere dönüşmesi şeklinde yaşanmaktadır.

Araştırmanın, amaçlanmamakla birlikte, ortaya çıkardığı bir olgu da, kentlerin ekonomik kalkınmışlık ölçütlerinin kentlerin sosyal gelişmişliklerinin göstergeleri olarak alınmalarının yanıltıcı sonuçlara yol açabileceği, bir başka deyişle, üç büyük kent ve diğer kentler arasında iş ve aile ilişkileri açısından anlamlı farklılıkların bulunmadığıdır. Bu bağlamda, yakın bir gelecekte üç büyük kent dışındaki kentlerde işkadını sayısının artması beklenmelidir.

Kadınların iş yaşamına işyeri açarak katılmaları kadın istihdamı sorununa bir çözüm getireceği için, desteklenmeye değer bulunmuştur. İşkadınlarının aileleri ve yakın çevreleri ile ilişkilerinde sergiledikleri genel dengelik hali, işkadınlığının kadınlar açısından da işlevsel bir çalışma alanı oluşturduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Bu bulguların ışığında işyeri sahibi kadınların ilgili resmi ve özel kuruluşlarca desteklenmesinin yerinde olacağını ileri sürmek mümkündür. Her ne kadar kadınların %48.7'si devletin kendilerine düşük faizli iş geliştirme kredisi vermesini veya verilmesini teşvik etmesini bir beklenti olarak dile getirmişlerse de, devletin bu yöndeki bir desteğine aslında kadınların daha büyük bir oranının özlemi olduğunu düşünmek olasıdır. Düşük faizli iş geliştirme kredisi talebinde bulunmayanların bir kısmının, devletin bu yönde herhangi bir katkıda bulunmasından umudu olmayanlardan oluşması olasıdır. Kadınlara böyle bir destek sağlanması halinde başvuranların sayısının oldukça yüksek

olacağı tahmin edilebilir. Kadınların %43.2'sinin benimsediği vergilerin düşürülmesi talebi de ilgili kurum ve kuruluşlarca üzerinde özenle durulmayı gerektiren bir talep olarak görülmelidir, özellikle küçük ölçekli ticaretle uğraşan kesimlerin, kendilerine uygulanan vergi oranlarından sürekli yakındıkları bilinen bir gerçektir. Küçük esnaf içinde kadınlar için özel bir indirim getirilmesi mümkün olmasa bile, işkadınını desteklemeye yönelik oluşturulacak bir fondan işkadınlarının vergilerinden yakınlıklarını önleyecek bir tarzda yararlandırılmalarını sağlamak mümkün gibi gözükmektedir. İşkadınlarının yakındıktan ve devletin katkısını bekledikleri diğer bir konu ise işyeri kiralarının yüksekliği noktasında toplanmaktadır. İşkadınlığının teşvik edilmesi genel bir politika olarak benimsediği takdirde, işyeri kiralarına ilişkin özel bir düzenlemenin yapılması yararlı olacaktır. Kentlerin merkezi iş alanlarının kadınların iş yaşamına atılmalarından önce belirlenmiş olması, kadınların bu alanlarda işyeri açmalarını güçleştirmektedir. Kadınlar kentin merkezi iş alanına açılan yan sokakları ve pasaj içlerini nispeten ucuz oldukları için tercih etme durumunda kalmakta başka bir ifadeyle merkez yerine periferide yer almaktadırlar. İşkadınlarının gerek istihdam sorununa gerek ekonomik canlılığa bir katkıda bulunduktan gerçeği göz önüne alındığında, kendilerine işyeri kiralan konusunda destek olmanın rasyonel bir seçim olacağı kararına varmak mümkündür. Sadece üç denek tarafından işaret edilmiş olmakla birlikte "İyi projesi olanların desteklenmesi" dileğini ifade eden kadınların bu dileklerinin de yetkili kurum ve kuruluşlarca dikkate alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir, özellikle imalat alanında çalışan kadınların ürünlerinin yurt içi ve yurt dışı pazarlarda tanıtılması ve tüketiciye sunulması yönünde kadınlara verilecek desteğin, sonuçta hem kadına hem ülke ekonomisine katkıda bulunacağı beklenmelidir.

İşkadınları tarafından dile getirilen bu sorunlara ve önerilen çözümlere dikkat verilmesi ve uygulamaya yönelik önlemlerin alınması sadece mevcut işkadınlarının bazı sorunlarının çözümüne destek olmakla kalmayacak fakat yeni işkadınlarının ortaya çıkmasında, kadınların işyeri kurarak iş yaşamına atılmasında hızlandırıcı bir faktör rolü de oynayacaktır. Kadının, ev kadınlığı, eşlik, akrabalık, annelik evcil rollerine işkadınlığı şeklinde bir de mesleki rol eklemesi ve bu yeni rolünü evcil rolleri ile çatışmaya yöneltmeksizin oynayabildiğini göstermesi bile başlı başına bir başarı örneği olarak nitelendirilebilirken, kadının bu yeni mesleki rolü ile aynı zamanda istihdam sorununa ve ekonomik yaşamın canlanmasına da katkıda bulunmakta olması, işkadınlarının toplumun yanı sıra devlet tarafından da desteklenmeye layık bir kitle olarak görülmesini bir gereklilik haline getirmektedir. Toplumun işkadınını desteklediğini, işyerinin işlem çevresindeki kişilerle olan ilişkileriyle ilgili verilere dayanarak ileri sürebiliyoruz. Devletin işkadınına bakışı ise, şimdye kadar olumsuz herhangi bir durumla karşılaşmadığı için

kuşkusuz yine olumludur. Ancak, toplumun örgütlenmiş tarzı olan devletin işkadınlarına katkısını sadece onlara engel olmayarak, sadece onları işadamlarıyla eşit gördüğünü sergileyerek değil, onların ülke ekonomisine katkılarını da dikkate alarak, onlara destek de vererek, onlar için özel önlemler de alarak göstermesinin yaran açıktır. Ne yazık ki bugün ülkemizde işyeri sahibi kadınların tam listesini elde edebilmek dahi mümkün değildir. İşkadınlarına ilişkin gerçekleştirilecek bir envanter çalışması devletin bu konuya gösterdiği ilginin ilk örneğini teşkil edecektir. Bunun için Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Birliği ve Bağ-Kur gibi kuruluşların işbirliği ile öncelikle bir işyeri sayımının başlatılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Eldeki bu araştırmanın bu konuda ileride yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edeceği umut edilecektir.

ÖZET

Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Aile ve İş İlişkileri adlı bu araştırma Türkiye'deki işkadınları üzerinde yapılmış ilk incelemedir. Kavramsal çevrede işkadınları ve işyerlerinin genel nitelikleri, işkadınlarının iş ilişkileri, İşkadınlarının Aile ilişkileri ile Rol ve Statüleri üzerinde durulmuştur. Alan araştırmasının verileri ise iş kadınlarının demografik nitelikleri, işin kurulması aşamasında aile ve yakın çevre ile ilişkiler, iş yaşamına giriş, işyeri ve iş yaşamı, işlem çevresi ile ilişkiler, meslek dışı roller ve algılanan statü alt başlıkları halinde sunulmuştur. Araştırmada işkadınlarının aile ve iş ilişkilerini dengeli bir biçimde yürüttükleri tespit edilmiştir. İşkadınlarının iş kurma ve geliştirme kredileri ile desteklenmesi yararlı olacaktır. Ayrıca işyeri kirası ile işin organizasyonu konularında da yardımcı olunması gerekmektedir. Son olarak işkadınlarına vergi indirimi sağlanması üzerinde de durulmalıdır.

SUMMARY

This research has the honour of being the first study on Turkish bussinesswoman. Under the theoritical framework those issues have been taken into consideration: General characteristics of bussinesswomen and work places; work relationships of bussineswoman; roles and statues of bussinesswoman. Data which where collected from a nation-wide survey have been presented under these headings: Demographical characteristics of bussinesswoman; relationship with family and kin-friend groups during the first phase of bussinesslife; task environment; non-occupational roles and perceived status of bussinesswoman. According to the pratical findings of research, bussinesswoman must be supported by both government and other instutions such as banks. Some credit allocation procedures, both for risk capital and for project-related credits, must be developed there must be some supports to rent work places and to organize the work itself also Tax-reducement is another point to be regarded.

DİPNOTLAR

GİRİŞİN DİPNOTLARI

- (1) Grup ve örgüt sosyolojide çeşidi yazarlarca çeşidi biçimlerde tanımlanan iki kavramdır. Burada her iki kavram da Fichter'in birincil ve ikincil gruplar (birlikler) arasında yaptığı ayırım esasında kullanılmaktadır. Fichter'e göre genel olarak grup, ortak sosyal hedefleri izleyen, sosyal normlar, ilgiler ve değerlere göre karşılıklı roller oynayan sosyal kişilerin tanınabilir, yapılaşmış, sürekli birlikteliğidir. Birincil gruplar (ki Türkçe literatürde kısaca grup olarak kullanılmaktadır) grup üyeleri arası ilişkilerin içten, kişisel, yüz yüze ve sık dokulu olduğu, üyelerinin gönüllü katıldıkları gruplardır. İkincil gruplar veya birlikler ise (ki Türkçe literatürde kısaca örgüt olarak geçmektedir) grup üyeleri arası ilişkilerin resmi; seyrek, gevşek dokulu olduğu, üyelerinin amaçlı ve genellikle sözleşmeli olarak katıldıkları gruplardır (Fichter, 1990: 48-58). Grup ve örgüt ayırımına ilişkin, benzer bir ayırımı Hicks'de de bulmak mümkündür (1979: 20-22). örgüt tanımlan konusunda bakınız: (Çelebi, 1983: 33-35).
- (2) Türkiye'de aile ve kadın üzerine yazılmış yayınların bibliyografyası olarak bakınız: (Aren, 1978).
- (3) Feminizmin tarihini geçen yüzyıldan da ötelere Eski Yunan'a kadar indirmek mümkünse de, burada vurgulanan 1960'lı yıllarda ABD'de Betty Freedan ve arkadaştan tarafından başlatılan feminist akımdır.
- (4) Söz konusu istisnaî araştırmalara örnek olarak, yine de oldukça ileri sayılabilecek bir tarihte yayımlanmış olan, şu çalışma gösterilebilir: (Abadan - Unat,1987)
- (5) Sosyal kategoriler insan birlikteliklerinin diğer formları olan yığın ve gruplardan farklı olup, üyeleri arasında ne ilişki -etkileşim- iletişim olan ne de üyeleri aynı mekanı paylaşan, fakat, araştırmacının zihninde herhangi bir ölçüt temelinde birleştirilmiş olan inşai yapılarıdır (Fichter, 1990; Bozkurt, 1975; Çelebi 1990).
- (6) Bu tür çalışmalar arasında şunlar sayılabilir: (Acar, 1983; Çifçi, 1982; öncü, 1981).
- (7) örneğin bakınız: (Erdentuğ, 1983; Lordoğlu).
- (8) Bu mesleklerin yanı sıra psikolojik danışmanlık, fizyoterapistlik, biyokimyacılık, noterlik gibi mesleklerdeki kadınlar da, aynı gerekçelerle, kapsam dışı bırakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI (1) Ev sanayinde çalışma örneği olarak Buldan'daki dokumacılar gösterilebilir.

Buldan dokumacılığı için bakınız: (Güler, 1978).

- (2) Araştırmanın 1. Hipotezi'nin gerekçesi N. Smelser ve R. Merton'ın şu çalışmalarındaki kuramlarından yararlanılarak oluşturulan bir kuramsal modelden çıkarılmıştır: (Smelser, 1968; Merton, 1968). Söz konusu kavramsal modele dayanan şu iki çalışmada daha ayrıntılı bilgi bulunabilir; (Çelebi, 1982 ve 1984).
- (3) İşlem çevresi-cevre ayrımı için bakınız:(Dill,1958:409-443).W.R.Dill işlem çevresi kavramını A.Newell ve diğerlerinin RAND şirketindeki hava savunması ile ilgili çalışmalarından çıkardığını ifade eder.(Perrov da W.R.Dill'in kavramsallaştırdığı işlem çevresinin içerdiği öğelerin aynısına çevre (environment) kavramı içinde yer verir (1970: 54-55).
- (4) işlevsiz kalan kuruluşların varlıklarını sürdürebilmeleri kamu kuruluşlarında oldukça olağandır, zira kamu kuruluşlarının iflas etmelerine izin verilmez; onların gizil işlevleri de bulunduğu için (istihdam yaratma gibi), kaynak aktarımları sayesinde varlıklarını sürdürürler. Ertekin'in de (1974: 63-84) işaret ettiği bu 'kabuk kuruluş' olgusunun devlete verdiği zararlara işaret eden bir çalışma olarak bakınız: (Drucker, 1991: 79).
- (5) Burada geçen ideal tip nosyonu, tamamen, nosyona M. Weber'in yüklediği anlama sadık kalarak kullanılmaktadır (Runciman, 1982, 23-26). ideal tip'in Weber öncesi kullanımına bir örnek olarak bakınız: (Çelebi, 1987).
- (6) Türk ailesinin nüfus ölçütü açısından incelenmesi örneği olarak bakınız: (Timur, 1972). Evlilik ilişkileri açısından incelenmesi örneği olarak bakınız: (Çelebi, 1990).
- (7) Bott'un sosyal ağ modelinin uygulanma örnekleri olarak bakınız: (Goldenberg, 1987).
- (8) Kadının yedi temel rolü ayrımı ve her biri hakkındaki açıklamalarımız genel hatlarıyla Oppong ve Abu'nun (1985, 6-36) çalışmalarına dayanmakla birlikte, Oppong ve Abu'nun görüşleri konuya ilişkin kendi görüş ve yorumlarımızla yeniden değerlendirilmiştir. Aradaki farkın tesbiti okuyucuya bırakılmıştır.
- (9) Araştırmanın Kavramsal Çerçevesinde,her ne kadar kullanılan örgüt teorisinin sistem yaklaşımı içinde geliştirildiği belirtilmişse de, bu araştırmadaki işyerlerinin kavramsallaştırılma tarzı işlevselci yaklaşımın temel ilke ve sayılılarıyla da uyumludur. Bundan dolayıdır ki 'araştırmanın yaklaşımı, genel çizgileriyle, işlevselci yaklaşımdır', diyebiliyoruz. işlevselci yaklaşım ile sistem yaklaşımının uyuşturulabileceği görüşleri ve bu görüşlerin uygulama örnekleri için bakınız: (Dereli, 1976; Çelebi, 1983; Topçuoğlu, 1990).

- (10) Aile araştırmalarındaki metodolojik ve teorik eğilimler konusunda bakınız: (Çelebi, 1991, 50-51).
- (11) Projenin hazırlık aşamasında 1991 Eylül ve Ekim aylarında DİE yetkilileriyle yapılan yüz yüze görüşmede bağımsız işyeri sahibi kadınlarla ilgili 1985 Nüfus Sayımı ve 1985 Hane halkı İşgücü Anketi dışında herhangi bir verinin bulunmadığı öğrenilmiştir. Bunun üzerine 400.000 rakamı tarafımızdan tahminen ileri sürülmüştür. Ancak, araştırmanın raporunun yazımı aşamasında 1992 Haziran ayında DİE'nin Ekim 1990 itibariyle işteki durumu 'işveren' ve 'kendi hesabına çalışan' kategorilerine giren kadın sayısını 653.931 olarak açıkladığı görülmüştür (MEB, 1992, 57). Gerçek rakamların bu sayının çok altında olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir.

EK 1

**BAĞIMSIZ İŞYERİ SAHİBİ
KADINLARIN AİLE VE İŞ İLİŞKİLERİ
ARAŞTIRMASINA AİT GÖRÜŞMECİ
EL KİTAPÇIĞI**

SORULARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR:

SORU: 1- Görüşmeyi yaptığımız ilin adını açıkça yazınız, ilin ait olduğu bölgeyi, şıklardan bularak işaretleyiniz.

SORU: 2- Görüşmeyi yaptığımız işyerinde yapılan işin türünü (tuhafiye, konfeksiyon, muhasebe vb.) işaretleyiniz. Daha sonra, iş türünün ait olduğu şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 3- Görüşme yaptığımız kişinin yaşını, şıklarda belirtilen yaş gruplarından hangisine yerleştireceğinizi karar veremezseniz, kişinin yaşını veya doğum tarihini açıkça yazınız.

SORU: 4- Öğrenim durumu, ilgili şıklardan uygun olanına işaret koyarak belirtiniz. Herhangi bir öğrenim düzeyinde TERK dikkate alınmayacaktır. Kişinin en son diploma aldığı okul neresi ise, o yazılacaktır.

SORU: 5- Bu soruyu, bir önceki soruda, Meslek Lisesi mezunu olduğunu söyleyenlere soracaksınız. Görüşme yaptığımız kişiden, Meslek Lisesinin hangi bölümünden mezun olduğunu öğreniniz. Bölümün, işiyle olan ilgisine göre, şıklardan uygun olanını işaretleyiniz. Bu konuda tereddüte düşerseniz, Meslek Lisesinde bitirdiği bölümü açıkça yazınız.

SORU: 6- Bu soruyu 4. soruda üniversite mezunu olduğunu söyleyenlere soracaksınız. Bitirilen bölüm ile yapılan iş arasındaki ilgi konusunda karar veremezseniz, üniversiteden bitirmiş olduğu bölümü açıkça yazınız.

SORU: 7- Bu soruda, 4. sorunun şıklarını oluşturan okullar dışında bitirilen kurs, program veya okulların dikkate alınacağını unutmayınız. Evet-Hayır cevapları dışındaki herhangi bir açıklamayı Başka şıkkına yazacaksınız.

SORU: 8- Bu soruyu 7. soruya evet cevabını verenlere soracaksınız. Verilen cevaba göre, şıklardan bir tanesini işaretleyiniz. Bitirilen kurs, program, okul ile işin ilgisi hususunda karar veremezseniz, bitirilen kursun/program veya okulun adını açıkça yazınız.

SORU: 9- Alınan cevaba göre, kişinin doğum yerini açık olarak yazınız. Doğum yerine göre, uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

SORU : 10- ilgili şıklardan duruma uygun olan bir tanesini işaretleyiniz. Bu sorudaki "Eşinden ayrı yaşıyor" ifadesi ile, eşlerin boşanmak amacıyla -mahkeme karar olsun veya olmasın- ayrı yaşamaları kastedilmiştir. Eşin geçici olarak yurt dışında bulunması veya benzeri durumlar bu ifadeye dahil değildir. Eşin, çalışma, öğrenim gibi amaçlarla evden uzak olması halinde, evli, şıkkını işaretleyiniz.

SORU: 11- Kişinin evde sürekli olarak kimlerle birlikte yaşadığını sorarak ilgili şıkkı işaretleyiniz. Sorunun şıklarında bulunmayan bir cevap olduğunda, bunu ayrıntılı olarak Başka şıkkının karşısında açıklayınız. Evde (geçici) misafir olarak bulunan kimseler, sorunun cevabına dahil değildir. 6. şık olan, annesi ve/veya babası, çocuğu ile ifadesi, dul, boşanmış ve eşinden ayrı yaşayan ama anne ve/veya babası yahut çocukları ile birlikte olanları kapsamaktadır.

SORU. 12- Çocuk sayısını, ilgili şıkkı işaretleyerek belirtiniz. Parantez içindeki ifadelere dikkat ediniz.

SORU: 13- Soruyu sadece, çocuğu olduğunu söyleyenlere soracaksınız. Soruda yer alan parantez içindeki açıklamayı da dikkate alarak belirtilen şıklardan ilgili olanını işaretleyiniz. Birlikte yaşayan üvey çocukları olanlar da bu soruyu cevaplayacaktır.

SORU: 14- Soruda da açıklandığı gibi, "yetişme çağınız" ifadesi ile 18 yaşına kadar olan dönem kastedilmektedir. Bu durumu özellikle vurgulayarak soruyu sorunuz ve ilgili şıkkı işaretleyiniz. Şıklarda belirtilen kişilerin dışında verilen cevapları Başka şıkkına açıklıkla yazınız. 2. şıktaki, büyükanne, büyükbaba ifadesi, hem annenin hem babanın anne ve babalarını kapsar.

SORU: 15- Bu soruyu anne ya da babası ölmüş veya boşanmış olanlara soracaksınız. Öncelikle böyle bir durumun olup olmadığını sorunuz. Anne ya da baba ölmüş veya boşanmış değilse 4. şıkkı işaretleyiniz. Daha sonra annenin ya da babanın (veya her ikisinin) ölümü veya boşanması sırasında kendisinin kaç yaşında olduğunu sorunuz. Soruda yirmi yaş esas alınmıştır. Cevaba göre şıklardan ilgili olanını işaretleyiniz. Hem anne hem de baba 20 yaşından küçükken ölmüşlerse, Başka şıkkını işaretleyiniz.

SORU: 16- Babasının mesleğini, şıklardan ilgili olanını işaretleyerek belirtiniz. Bu meslek, yazılı olanların dışında yer alıyorsa, Başka şıkkında babanın mesleğini açıklıkla yazınız. Üst düzey bürokrat şıkkına giren meslekler, milletvekili, müsteşar, genel müdür, vali ve yardımcılarını, kaymakam, öğretim üyeleri, lise müdürü, mal müdürü, nüfus müdürü gibi il müdürleri, emniyet müdürü ve yatırımcı kuruluşların daire başkanları, işadamı şıkkına giren uğraşlar: Büyük ölçekli ticaret, ihracat-ithalat, müteahhitlik, fabrika sahipleri. Orta düzey memur şıkkına girenler: İlk-orta-lise öğretmenliği, ilk ve ortaokul müdürlüğü, şube müdürleri, daha ast düzeydeki tüm memuriyetler. Yatırımcı olmayan kuruluşlardaki daire başkanları, müdürlük gibi sorumluluk gerektiren pozisyonlar dışındaki tüm mühendisler. Orta düzey ticaret, esnaf şıkkına giren meslekler: Büyük manifatura, mobilya, beyaz eşya satıcıları, orta düzey mühendislik hizmetleri, süper market sahipliği. Çiftçi şıkkına girenler: Orta ve küçük çiftçilik.

SORU: 17- Annesinin mesleğini, ilgili şıklardan birini işaretleyerek belirtiniz. Söylenen meslek, belirtilen şıkların içinde bulunmuyorsa, Başka şıkkında annenin mesleğini açıklıkla yazınız. Orta düzey memur, öğretmen için 16. sorunun açıklamasına bakınız.

SORU: 18- Kardeşlerinin sayısını veya kardeşi olmadığını ilgili şıkkı işaretleyerek belirtiniz.

SORU: 19- Kardeşleri ile kendisinin yaş sıralamasını sorunuz. Aldığımız cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 20- Görüşmeyi yaptığınız kişi yanında eleman (tezgâhtar, yardımcı gibi) çalıştırıyorsa 1 no'lu şıkkı işaretleyiniz.

İşyerinde kendi hesabına sadece kendisi çalışıyorsa 2 numaralı şıkkı işaretleyiniz.

İşyerini bir ortakla birlikte çalıştırıyorsa ve aynı zamanda eleman çalıştırıyorlarsa 3 numaralı şıkkı işaretleyiniz.

İşyerini birisiyle ortak çalıştırıyorlarsa ve yanlarında kimseyi çalıştırmıyorlarsa 4 numaralı şıkkı, bunların dışındaki herhangi bir durumda Başka şıkkını işaretleyeceksiniz, durumu açıklıkla yazacaksınız.

SORU: 21- Alınan cevaba uygun düşün şıkkı işaretleyiniz. Üç şıkka da uymayan durumları Başka şıkkına ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 22- Bu soru sadece şimdiki işinden önce başka bir işte çalışmış olanlara sorulacaktır. 1. ve 2. şıkka uymayan tüm cevaplar ayrıntılı olarak Başka şıkkına yazılacaktır.

SORU: 23- Bu soru, daha önce başka iş veya işlerde çalışmış olanlara sorulacak Belirtilen şıklardan farklı bir cevap alınrsa, bu cevap Başka şıkkına açık olarak yazılacaktır. Birden fazla iş değiştirme olmuşsa her biri için sebebin ne olduğunu ayrı ,ayrı belirtiniz.

SORU: 24- Bu soru, daha önce başka bir işte çalışmış olanlara sorulacak.

SORU: 25- işyerini ne zaman (hangi tarihte) açtığını sorarak ilgili şıklardan birini işaretleyiniz.

(26 - 61. Sorular arasındaki kısım için yapılan açıklamayı dikkatle okuyunuz.)

SORU: 26- Görüşme yaptığımız kişiye öncelikle bu soruyu yöneltiniz ve şıkların hepsini okumadan cevabı alınız. Daha sonra aldığımız cevapla ilgili şıkkı işaretleyiniz. Verilen cevabı hangi şıkka yerleştireceğiniz hususunda tereddüte düştüğünüz hallerde Başka şıkkının karşısına, deneğin söylediklerini aynen yazınız.

SORU: 27- Görüşme yaptığımız kişiye öncelikle soruyu yöneltiniz. Cevabı, şıkları tek,tek okumadan alınız. Cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Şıkların dışında bir cevap aldığınızda veya kararsız kaldığımızda cevaplan, Başka şıkkına aynen yazınız.

SORU: 28- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Şıklar dışındaki cevaplan Başka şıkkına yazınız.

SORU: 29- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz.

SORU: 30- Bu soruda da birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz.

(Bundan sonraki sorularınızı asla mekanik bir üslûpta sormayın. Deneğe içini boşaltma imkânı verin ve cevapları olduğu gibi yazın.)

SORU: 31-38 : Bu beş soruda, bağımsız iş yeri kurma fikrini teşvik eden kişi veya kişilerin, teşvik gerekçelerini aynen yazınız. 38. soruda, iş yeri sahibinin kendi gerekçesini yazınız.

SORU: 39-46 : Bu sekiz soruda bağımsız iş yeri kurma fikrine karşı çıkan kişi veya kişilerin karşı çıkma gerekçelerini açık olarak aynen yazınız. 46. soruda iş yeri sahibinin kendi gerekçelerini yazınız.

SORU: 47- Bu soru, eşi iş yeri kurmasına karşı çıkmış olan iş yeri sahibi hanıma sorulacaktır. İlgili şıkkı işaretleyiniz. Başka cevaplan ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 49- Alınacak cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Başka cevaplan ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 50- Alınan cevabı aynen yazınız.

SORU: 51- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Başka cevaplan ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 52- Alınan cevabı aynen yazınız.

SORU: 53- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyin ve başka cevaplarını ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 54- Alınan cevabı aynen açıkça yazınız.

SORU: 55- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Başka cevaplan ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 56-57-58 : Alınan cevabı aynen açıkça yazınız.

SORU: 59- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz ve başka cevaplan ayrıntılı olarak yazınız.

SORU: 60-61 : Alınan cevabı aynen yazınız.

SORU: 62- Buradaki önemli noktanın, " ilk işin kurulması aşamasındaki sorunlar " olduğuna dikkat ediniz ve bunu özellikle vurgulayınız. Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz. Şıklarda yer almayan sorunları sıra ile **Başka** şıkkına yazınız.

SORU: 63- Bu soruda "işin kurulmasından sonra karşılaşılan sorunlar" sorulmaktadır. Bu noktayı özellikle vurgulayınız. Karşılaşılan sorunları verilen cevaba göre açıkça yazınız.

SORU: 64- 63. maddede belirtilen sorunlardan çözülenleri ve halen devam edenleri ayrı kategoriler halinde nedenleriyle yazınız.

SORU: 65-66 : Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 67- 66. soruda, "kabul eder memuriyete geçerim" cevabını verenlere sorulacak. Birden fazla cevap olursa, her cevabın yanındaki rakamı daire içine alınız.

SORU: 68- 66. soruda, "reddeder, işimi sürdürürüm" cevabını verenlere sorulacak. Birden fazla cevap olduğunda, her cevabın yanındaki rakamı daire içine alınacak.

SORU: 69- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Sorunun, "Evde oturarak yapılacak iş..." kısmını sorarken özellikle vurgulayınız.

SORU: 70- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 71- 70. soruda cevabı 3. şık olanlara sorulacak. Alınan cevaba göre ilgili şık işaretlenecek.

SORU: 72-73-74 : Alınan cevaplara göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 75- Bu soruyu, 74. soruya evet diye cevap verenlere soracaksınız.

SORU: 76- Bu soruyu 75. soruya evet, diyenlere sorunuz. **Memnun olmasının** sebeplerini aynen, açıkça yazınız.

SORU: 77- Bu soruyu, 75. soruya 'Hayır' diyenlere sorunuz. Memnun olmamasının sebeplerini aynen, açıkça yazınız.

SORU: 78- Alman cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 79- Bu soruyu, sadece işiyle ilgili olarak herhangi bir hammadde alan ve herhangi bir ürün satanlara soracaksınız. Ürün alım-satımı söz konusu olmayanlar cevaplamayabilirler.

SORU: 80- 79. soruda 'çevre kentler' ve 'uzak kentlerden' hammadde veya ürün sağladığını söyleyenlere sorulacak. Kendisi gidip almıyor, iş yerine de getirilmiyorsa, ürün sağlama biçimini Başka şıkkına aynen ve açıklıkla yazın.

SORU: 81- 80. soruda hammadde veya ürünü gidip toptancıdan kendisinin aldığı söyleyenlere sorulacak. Alman cevaba göre ilgili şık işaretlenecek.

SORU: 82-83-84 : Alınan cevaplara göre ilgili şıklar işaretlenecek.

SORU: 85- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Rakip ile, aynı ürünü satan veya aynı hizmeti veren kuruluşların kastedildiğini vurgulayınız.

SORU: 86- 85. soruyu rakipleri ile sorunları olduğunu söyleyenlere soracaksınız. Alınan cevabı aynen ve açıklıkla yazınız.

SORU: 87- Tüketicilerin (müşterilerin) daha çok hangi cinsten olduğunu sorarak ilgili şıkkı işaretleyiniz. Başka şıkkına çocukları yazabilirsiniz.

SORU: 88- Alman cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. (Bu soruda, iletişim ile daha rahat konuşma, düşüncelerini anlatma, anlama... v.b. kastedilmektedir.)

SORU: 89- Bu soruyu, 88. soruda "kadın" tüketicilerle (müşteriler) daha rahat iletişim kurduğunu söyleyenlere soracaksınız. Nedenini açık olarak aynen yazınız.

SORU: 90- Bu soruyu, 88. soruda "erkek" tüketicilerle (müşteriler) daha rahat iletişim kurduğunu söyleyenlere soracaksınız. Nedenini açık olarak aynen yazınız.

SORU: 91- Müşterilerin gelir düzeyi, tüketim biçimi, yaşama tarzı, eğitimi v.b. toplamı, hangi tabakadan geldiğinin ip uçlarıdır. Burada deneklerden öznel değerlendirmeler yapmaları istenmektedir. Soruyu, bu şekilde açıklama yaparak sorabilirsiniz. Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 92- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz.

SORU: 93- İşi ile ilgili sorun yahut sorunlarını işaretleyerek belirtiniz. Başka şıkkında, sorunları açık olarak yazınız.

SORU: 94- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 95- 94. soruda "işimi geliştirmek istiyorum" cevabını verenlere soracaksınız. Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 96- 94. soruda "işimi kapatmak veya devretmek istiyorum" cevabını verenlere sorulacak. Bu sorunun cevabını alırken özellikle dikkatli olunuz, işini kapatmak istemesinin gerçek sebebini yakalamaya çalışınız.

SORU: 97- Alınan cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz. Devletten hangi konularda yardım alamadığınızı sorarak da soruyu kontrol edebilirsiniz.

(Bundan sonraki sorular kadınların çeşitli rolleri ile ilgilidir. Deneğin içini boşaltmasını sağlamaya devam ediniz. Cevapları titizlikle kaydediniz.)

SORU: 98- Kendinize iş yeriniz dışında vakit ayırabiliyor musunuz? Haftada bir kuaföre gitmek, spor yapmak, sinema yahut konsere gitmek, akraba, arkadaş ziyareti v.s. gibi faaliyetlerde bulunabiliyor musunuz?

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şıkların dışında denek değişik bir cevap veriyorsa, cevabı açık bir şekilde, Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 99- Bu soru, 98. soruda cevabı hayır, olanlara (yani 3. şıkkı işaretlediklerinize) sorulacaktır. Kendinize, özel zevklerinize, ilgilerinize vakit ayırmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz.

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şıkların dışında denek değişik bir cevap veriyorsa, cevabımı açık bir şekilde Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 100- Bu soru,98. soruda cevabı, hayır, olanlara yani 3.şıkkı işaretlediklerinize sorulacaktır.

Kendine vakit ayıramıyor ise; bu durum sizi üzüyor mu yoksa üzerinde durmuyor musunuz? İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şıkların dışında değişik bir cevap aldıysanız Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 101- Akrabalarınızın dışında, ayda en az bir kere görüştüğünüz arkadaşınız var mı? İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şıkların dışında bir cevap aldıysanız Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 102- Bu soru, arkadaşı olmayanlara sorulacaktır: Arkadaşlarınızın olmasını nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

Şıkların dışında bir cevap alırsanız, Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 103- Bu soru da arkadaşı olmayanlara sorulacaktır: Arkadaşınızın olmamasından ötürü üzüntü duyuyor musunuz? Yoksa eviniz sizi yeterince meşgul ediyor mu?

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Değişik bir cevap aldığınızda Başka şıkkının karşısına açıkça yazınız.

SORU: 104- Akrabalarınız var mıdır, onlarla görüşebiliyor musunuz? Bu soruda ayrı, ayrı yaşayan anne, baba, kardeşler de akraba olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, bu kişilerle yapılan telefon görüşmeleri de " görüşme " olarak kabul edilmektedir. Bu husustan dikkate alarak ilgili şıkkı daire içine alınız. Bu şıkların dışında bir cevap aldığınızda Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 105- Bu soru, akrabalarıyla çok az görüşenlere veya pek sık görüşemeyenlere sorulacaktır: Akrabalarınızla sık görüşmenizi nelerin engellediğini düşünüyorsunuz? İlgili şıkkı daire içine alın. Farklı bir cevap varsa, Başka şıkkına açık olarak yazınız.

SORU: 106- Bu soru, yakın çevresinde, aynı kent'de, aynı semt'de akrabası olmayan yahut akrabası olduğu halde sık görüşemeyenlere sorulacaktır:

Akrabalarınızla sık ,sık görüşmemek sizi üzüyor mu, yoksa bu durumu günümüz

hayat şartlarının sonucu tabii bir hal olarak mı görüyorsunuz?

İlgili şıkkı daire içine alınız. Farklı cevabı Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 107- Bu soru evli olanlara sorulacaktır: Eşinizin öğrenim durumu? Belirtilen şıkların dışında bir cevap alırsanız, Başka şıkkına deneğin söylediğini aynen yazınız. Terk edilen okul dikkate alınmayacak, en son belirtilen okul yazılacaktır.

SORU: 108- Bu soru evli olanlara sorulacaktır: Eşinizin mesleği? Soru, emekli olanları da kapsamaktadır. Bu sebeple, emekli ise, emekli olduğu işini, o işin belirtildiği şıkkın yanındaki rakamı içine alarak işaret ediniz. Meslek gruplandırması için 16. sorunun açıklanmasını okuyunuz.

SORU: 109- Soru, evli olanlara sorulacaktır: Ev işlerinde eşinizle iş bölümü mü yaparsınız, yoksa her ikiniz de her işi, bir diğeriniz yerine yapar mısınız?

İlgili şıkkın numarasını daire içine alarak işaretleyiniz. Farklı bir cevap varsa Başka şıkkına yazınız.

SORU: 110-Bu soru, 109. soruda 2. şıkta cevap verenlere yani evli ve eşiyle iş bölümü yapmayanlara sorulacaktır: Eşinizin ev işlerini yapmaya başlamasının sizin çalışmanızın sonucu olduğunu söyleyebilir misiniz? Çalışan bir kadın olmasaydınız, eşiniz yine ev işlerini yapmayı sürdürür müydü?

SORU: 111- Soru, evli olanlara sorulacaktır: Karar vermeyi gerektiren durumlarda, aşağıdaki şıklardan hangisine uyar? (şıklar arasındaki nüanslara özellikle dikkat ediniz.) İlgili şıkkı daire içine alınız. Değişik bir cevap alıyorsanız, Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 112- Soru, evli ve çocuğu olanlara sorulacaktır: Eşi olmayan ama çocuğu olanlara sorulmayacaktır. Eşiniz çocuk bakımı konusunda size ne kadar yardımcı olmaktadır? Bu sorunun amacı evli ve çocuklu çalışan kadınlara eşlerinin yardımcı olup olmadıklarını tespit etmektir.

Şıkların dışında cevaplar alırsanız Başka şıkkına yazınız. Çocuğu küçükken, çalışma hayatına ara veren kadınların durumunu da, Başka şıkkına yazınız.

SORU: 113- Soru, evli, çocuklu ve eşi çocuk bakımındaki tüm işleri kadınıyla paylaşmış olanlara sorulacaktır. Eşinizin çocuğun bakımında gösterdiği ilgi ve yardım sizin çalışmanızdan ötürü müdür?

Şıkların dışında bir cevap alırsanız Başka şıkkını işaretleyiniz ve cevabı açık bir şekilde yazınız.

SORU: 114- Soru, evli olanlar içindir: Eşinizle birlikte gidip geldiğiniz ortak arkadaşlarınız olan başka çiftler de var mıdır? Yoksa sizin ve onun arkadaş çevresi tamamen ayrı mıdır?

İlgili şıkkı işaretleyiniz, bu şıkların dışında bir cevap alırsanız Başka şıkkına verilen cevabı açık olarak yazınız.

SORU: 115- Soru, evli olanlara sorulacaktır: Kendi adınıza banka hesabı var mı? Şıkların dışında bir cevap alırsanız, Başka'ya açıklıkla yazınız.

SORU: 116- Soru evli olanlara sorulacaktır: Evli bir kadın olmaktan memnun musunuz? (Bu soruda evliliğinden değil, fakat evli bir kadın olmaktan memnun olup olmadığı araştırılmaktadır. Görüşmecinin, bu soruyu sorarken dikkat etmesi gerekmektedir.) İlgili şıkların dışında bir cevap olursa, Başka şıkkının karşısına cevabı açık olarak yazınız.

SORU: 117- Soru, evli olanlar içindir: Kendinizi iyi bir eş olarak görüyor musunuz? (Bu soruda kocasını mutlu eden, kocasının isteklerini karşılayan, eşine bağlılığından yola çıkarak iyi bir eş olarak görüp görmediği sorulmak istenmektedir.) İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz.

SORU: 118- Bu soru, 17. soruya 'hayır' veya 'kısmen' diye cevap verenlere sorulacaktır. İyi bir eş olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz? İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Farklı cevapları Başka'ya açık bir şekilde yazınız. 5. şıkta erkeğin tutum ve davranışlarının, kadının eş rolünü başarıyla oynamasını engellemesi durumu söz konusu edilmektedir.

SORU: 119- Bu soru 117. soruya 'hayır' yahut 'kısmen' diye cevap verenlere sorulacaktır: İyi bir eş olamamak, eşinizle çeşitli engeller yüzünden yeterince ilgilenememek sizi üzüyor mu yoksa bu durumu hayat şartlarının doğal sonucu olarak mı görüyorsunuz?

SORU: 120- Bu soru bütün deneklere sorulacaktır: iyi bir ev hanımı sayılır mısınız? (Tek başına yaşayan, anne veya babasıyla oturan da ev hanımıdır.)

Bu soruda ev hanımlığının tertipli, becerikli, hamarat, marifetli ve temizlik hususları dikkate alınarak denekten cevap vermesi istenecektir. Cevaba göre ilgili şıkkı paranteze alarak işaretleyiniz. Cevaplardaki nüanslara dikkat ediniz. Değişik cevapları Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 121- Bu soru, 120. soruya cevap olarak, orta düzeyde başarılı veya başarısız olduğu düşünülenlere sorulacaktır: İyi bir ev hanımı olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz? (Bu soru ile rol çatışmalarının tespiti amaçlanmaktadır.)

Uygun olan şıkkı işaretleyiniz. Değişik cevap aldığınızda, açık bir şekilde Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 122- Bu soru, 120. soruya cevap olarak, orta düzeyde veya başarısız olduğunu düşünülenlere sorulacaktır: İyi bir ev hanımı olamamak sizi üzüyor mu, yoksa bunu sorun etmiyor musunuz?

Cevaba uygun şıkkı işaretleyiniz, denek değişik bir cevap veriyorsa, açık bir şekilde, Başka şıkkının karşısına yazınız. Cevaplar arasındaki nüanslara dikkat ediniz.

SORU: 123- Bu soru, 0-12 yaş arası çocuğu olanlara sorulacaktır: Çocuğunuzun gündüz bakımını kim yapıyor? (Bu soru, eşi ölmüş, çocuklu dullara ve çocuk sahibi olup boşanmışlara da sorulacaktır.) İlgili şıkkı daire içine alınız. Farklı cevapları Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 124- Bu soru, 0-12 yaş arasında çocuğu olanlara sorulacaktır. Ayrıca, çocuklu boşanmış ve kocası ölmüşleri de kapsayacaktır. İyi bir anne sayılır mısınız?(İyi anne çocuklarını iyi yetiştiren, bakımlarıyla ilgilenen, onları hayata hazırlayan, onlara sevgi veren anlamında değerlendirilmektedir.

Uygun olan şıkkı ,şıkki işaretleyiniz. Bu şıkların dışında bir cevap alırsanız, Başka şıkkının karşısına açık bir şekilde yazınız.

SORU: 125- Bu soru, 0-12 yaş arasında çocuğu olanlara ve 124. soruda 2. ve 3. şıkları işaret edenlere sorulacaktır: Ayrıca, çocuklu dul ve boşanmıştan da kapsayacaktır.

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şıkların dışında denek değişik bir cevap veriyorsa, cevabını açık bir şekilde, Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 126- Bu soru, 0-12 yaş grubundan çocuğu olan ve 124. soruda 2. ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacaktır. Ayrıca, çocuklu dul ve boşanmış olanları da kapsayacaktır.

Başarısız veya orta düzeyde başarılı bir anne olmaktan üzüntü duyuyor musunuz? Yoksa hayat şartlarının sonucu diye mi düşünüyorsunuz?

İlgili uygun şıkkı işaretleyiniz. Şıkların dışında bir cevap alırsanız, Başka şıkkının karşısına açık bir şekilde yazınız.

SORU: 127- Bu soru, bekâr, dul, boşanmış olanlara sorulacaktır: Evli bir kadın olmayı ister miydiniz?

Cevaba uygun olan şıkkı işaretleyiniz. Değişik bir cevap alırsanız, Başka şıkkının karşısına yazınız.

SORU: 128- Bu soru, bekâr, dul, boşanmış olanlara ve 127. soruda 1. şıkkı işaret edenlere sorulacaktır: Neden evlenmek istiyorsunuz?

Bu sorunun birinci şıkkında çalışma hayatından ayrılmak istediği, evliliği iş hayatı yerine ikame etmek isteği sorulacaktır.

Cevaba uygun şıkkı işaretleyiniz. Şıklarda olmayan bir cevap alırsanız, Başka şıkkının karşısına açık olarak yazınız.

SORU: 129- Bu soru bekâr, boşanmış, kocası ölmüş olanlara ve 127. soruda 2. şıkkı işaret edenlere sorulacaktır: Neden evlenmeyi istemiyorsunuz?

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz. Denek, şıkların dışında bir cevap verirse, Başka şıkkına açık olarak yazınız. Bu sorunun şıklarında ilki çalışmaya önem veren bir kişiliği, üçüncü şık ise bağımsızlığına önem veren bir kişiliği işaret etmektedir. Nüansa dikkat edilmelidir.

SORU: 130- Bu soru, bekâr, dul, boşanmış olanlara sorulacaktır: Çalışmanızın evlenme şansını artırdığını mı, azalttığını mı düşünüyorsunuz?

Şimdi ve ileride evlenmeyi düşünenler bu soruyu cevaplandıracaklardır. İlgili şıkkı daire içine alınız Denek değişik bir cevap veriyorsa, Başka şıkkının karşısına açık olarak yazınız.

SORU: 131- Bu soru bekâr, dul, boşanmış olanlara ve evlenmeyi isteyenlere sorulacaktır: Evlenmek sizi ütüyor mu, yoksa nasıl evleneceğinizi düşünerek bu konuyu sorun etmiyor musunuz?

İlgili şıkkı işaretleyiniz. Şıkların dışında gelen soruyu, Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 132- Bu soru bekâr, dul, boşanmış olanlara ve çalışmanın evlenme şansını azalttığını söyleyenlere sorulacaktır: Çalışmak evlenme şansınızı niçin azaltıyor?

İlgili şıkkı işaretleyin. Deneklerden değişik cevap gelirse Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 133- Bu soru, 47. soruda 3. şıkkı işaret edenlere, yani iş yeri kurmasından ötürü evliliği boşanma ile sonuçlanana sorulacaktır: İşiniz yüzünden eşinizden boşanmış olmaktan dolayı memnun musunuz yoksa sonradan pişman mı oldunuz?

İlgili şıkkı işaretleyiniz. Denekten şıklara girmeyen bir cevap gelirse, Başka şıkkının karşısına yazınız.

(Bundan sonraki sorular kadının statüsü ile ilgilidir. Deneklerin, cevaplarını genel olarak vermelerini isteyiniz.)

SORU: 134- Arkadaşlarınızın gözünde takdir edilen, sayılan, fikrine değer verilen biri misiniz?

İlgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 135- Verilen cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 136- Evinizde birlikte yaşadığınız anneniz, babanız, kardeşleriniz varsa, onlar arasında takdir edilen, sayılan, fikrine itibar edilen biri misiniz? Cevaba göre ilgili şıkkı işaretleyiniz.

SORU: 137- Eşinizin gözünde takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz?

İlgili şıkkı daire içine alarak işaretleyiniz.

SORU: 138- Bu soru, evli olanlara sorulacaktır: Eşiniz sizin gözünüzde fikirlerine itibar ettiğiniz, takdir ettiğiniz biri mi?

Cevaba uygun düşen şıkkı işaretleyin. Şıklara uymayan cevapları Başka şıkkının karşısına açıklıkla yazınız.

SORU: 139- Genel olarak çalışan bir kadın olmalınızın, çevrenizdeki insanların size saygı duymalarına katkıda bulunduğunu mu, yoksa engel olduğunu mu dűřünüyorsunuz?

İlgili ılıkı daire içine alınız. Denek değişik cevap verirse, Başka karşısına aynen yazınız.

SORU: 140- Bu soruda műlakatının soru sorarken karřılařtıđı ilginç olayları veya varsa ilginç gűzlemlerini yazması istenecektir.

SORU 140-141-142: Aile hukukumuzda, karı ile kocanın malları kendilerine aittir; yani ortak olmazlar. Kan kendi mallarından, koca kendi mallarından sorumludur. Ama, isterlerse, evlilik sırasında bir sűzleřme yaparak, mallarının ortaklığını ve ortak sorumluluğu kabul edebilirler. Bu husus sorulmaktadır.

EK 2

Sayın görüşmeci,

TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun desteği ile SİAM firmasının sorumluluğu altında Prof. Dr. Nilgün Çelebi tarafından yürütülen Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Evlilik ve İş İlişkileri konulu Türkiye çapında gerçekleştirilen araştırmada görüşmeci olarak görev almış bulunmaktasınız. Görüşmeci olarak seçilmenizden göz önünde bulundurduğumuz en önemli ölçüt sizin çevrenizde güvenilir, ciddi, verilen görevi hassasiyetle yerine getiren bir kişi olarak tanınmanızdır. Size verilen işyeri sahibi hanımefendilerle nazik, saygılı ve güler yüzlü bir tavırla görüşmenizi tamamlamanızı bekliyoruz. Görüştüğünüz hanımefendilerle biz daha sonra tekrar temas kuracak, aynı görüşme formunu bir kez daha uygulayacağız. İki uygulama arasında tek soruda bile aykırılığın tespit edilmesi halinde yaptığımız tüm görüşmeleri iptal edecek ve size olan taahhüdümüzü tek taraflı olarak iptal edeceğiz.

Görüşmeye çıkmadan önce tüm formu baştan sona dikkatle okumanız size görüşme anında büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Görüşmeye karşınızdakine güven veren bir giysi ve görünümle gidiniz. Kendinizi tanıtır, özel mektubumuzu veriniz. Hanımefendilerin çoğu sizin kendilerini ziyaret edeceğinizi önceden bilmektedir. İşyeri iki kadın ortağın üzerine ise ortaklık payı en yüksek olanla, payları eşit ise en istekli olan ile görüşünüz. Sorularınızı konuya hakim olarak sorunuz. Her sorunun cevabını almaya çalışınız. Belirtilen şıklara uygun düşmediğini düşündüğünüz her cevabı muhakkak "Başka" şıkkına açık, net, ayrıntılı bir biçimde kaydediniz. Cevap şıklarını çok gerekmedikçe görüşülen kişiye açıklamayınız. İşyerine herhangi bir kişi geldiğinde görüşmeyi hemen kesiniz, gidince kaldığınız yerden başlayınız. Asla yabancıların yanında görüşme yapmayınız.

Her görüşmeyi tek günde bitirmeye gayret ediniz. Bir görüşmeyi iki ayrı güne bölmeyiniz, doğru bilgi verdiğinizden kuşkulandığınız zaman kendilerine hiçbir şey söylemeden nazikçe ayrılınız, o formu iptal ediniz ve yedek adrese gidiniz. İlgilerinin çekilmesi için böyle bir araştırmanın ilk kez yapıldığını, dünyalarının ilk kez bilimsel bir araştırmaya konu edildiğini, sonuçta hazırlanacak raporun işyeri sahibi kadınların sorunlarının çözümüne katkıda bulunacağını umut edildiğini ifade ediniz.

Çözümleyemediğiniz herhangi bir sorunla karşılaştığınızda aşağıdaki numaralara ödemeli olarak telefon açınız. Mesai saatleri içerisinde 9-4-131 96 49, mesai saati dışında 9-4-229 82 69.

Unutmayınız, veri toplama aşaması bir araştırmanın en önemli aşamasıdır. Hiçbir

araştırmanın sonuçları o araştırmanın nasıl yapıldığından daha önemli değildir. O araştırmanın verilerini ise sizler topluyorsunuz, Ülkemizde sosyal bilimlerin gelişmesinde güvenilir kişilerle toplanmış doğru verilere dayalı araştırmaların gerçekleştirilmesi büyük rol oynamaktadır Sizin de bu bilinçle hareket etmenizi ve güvenilir verilere dayalı bir araştırmanın yürütülmesine katkıda bulunmanızı bekliyoruz.

Sonsuz başarı dileklerle,

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ
Proje Yürütücüsü

EK 3**SAYIN Ekip Başkanı**

Görüşmecilerin eğitiminde kendilerine şu hususları özenle belirtmenizi rica eder başarılar dilerim.

- 1- Görüşmeye gitmeden önce tüm soru ve şıklarını evinizde dikkatle okuyunuz.
- 2- Görüşmeye temiz bir kıyafetle gidiniz. Saygılı güler yüzlü ve nazik olunuz. Kendinizi tanıttınız. Sorularınızın ne zaman cevaplanabileceğim öğreniniz. Gerekirse daha sonraki bir gün için randevulaşınız.
- 3- Bir başka kişinin yanında görüşme yapmayınız. Arada biri gelirse, gitmesini bekleyiniz.
- 4- Asla cevap şıklarını deneye okumayınız. Cevabın hangi şığka gireceğine karar verecek olan sizsiniz. O anda karar veremezseniz deneyin cevabını Başka şıkkına aynen yazınız.
- 5- Açık uçlu sorulara deneyin cevabını aynen yazınız.
- 6- Asla deneyi yönlendirmeyiniz. Kendi düşüncelerinizi empoze etmeğe kalkışmayınız.
- 7- "Birden fazla cevap olabilir" uyarısı olmayan sorular için asla birden fazla işaret koymayınız. Mecbur kalırsanız sorunun yanına deneyin cevabını ayrıca yazınız.
- 8- Deneyin cevaplarını, ilgili şıkkı kurşunkalemle daire içine alarak işaretleyiniz.
- 9- Soru numaralarının yanındaki beş harfli ifadeler soru kodları olup, sizinle hiçbir ilgisi yoktur.
- 10- Bazı sorular sadece ilgili olanlara sorulacaktır. Altı çizgili uyan ifadelerinin olduğu sorularda özellikle dikkatli olunuz. Örneğin bekâr olanlara kendi adınıza banka hesabınız var mıdır sorusunu sormayınız!
- 11- Mümkünse her görüşmeyi o gün içinde bitiriniz. Ertesi gün tamamlama yoluna gitmeyiniz.
- 12- Her soruya muhakkak cevap almaya çalışınız.
- 13- Bu araştırmada görevlendirilmenizin nedeni sizin çevrenizde güvenilir, dürüst, üstlendiği görevi titizlikle yerine getiren bir kişi olarak tanınmanızdır. Bu imajınızı silecek yanlışlıklar yapmamaya özen gösteriniz.
- 14- Bir tek soruyu dahi yanlış doldurduğunuz tespit edildiğinde tüm formlarınız iptal edilecek ve size ödeme yapılmayacaktır.
- 15- İşyerinden ayrılırken teşekkür etmeyi unutmayınız.
Başarı dilekleriyle

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ

EK 4

Sayın Hanımefendi

TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun desteği ile SİAM firmasının sorumluluğu altında Prof. Er. Nilgün Çelebi tarafından yürütülen "Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Evlilik ve İş İlişkileri" konulu Türkiye çapında gerçekleştirilen araştırmada sizinle de görüşmek istiyoruz. Bağımsız işyeri sahibi kadınlarımızın gerek ev gerek iş hayatlarında çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını, bu güçlükleri yenmek için büyük çabalar harcadıklarını zaman ,zaman çevremizden işitiyoruz. Ama bu kadınlarımız üzerinde şimdiye kadar herhangi bir bilimsel araştırma yapılmadığı için, onların gerçek dünyaları hakkında güvenilir bilgilere sahip değiliz. İşte Türkiye çapında ilk kez başlatılan bu araştırma ile işyeri sahibi kadınlarımızın dünyalarına bir pencere açmak, onları azimleri, çabalan, cesaretleri, sorunları ve özlemleri ile birlikte ilk kez bilimsel olarak tanımak, taleplerini ve dileklerini yetkililerin dikkatlerine sunmak, sorunların çözümüne katkıda bulunmak istiyoruz.

Sayın Hanımefendi

Sizinle mülakat yapmak üzere işyerinizde sizi ziyarete gelen elemanlarımızın sorduğu sorulara samimiyetle cevap vermenizi diliyoruz. Verdiğiniz cevaplar ve kimliğiniz tümüyle gizli tutulacak, hiçbir kişi ve kuruluşa bilgi aktarması yapılmayacaktır. Sizinle görüşmeye gelen elemanlarımız güvenilirlikleri dikkate alınarak özel olarak seçilmiş kişilerdir.

Bizimle işbirliği yapmanızdan dolayı teşekkürlerimizi belirtir, iş ve özel yaşamınızda sonsuz başarı ve mutluluk dileklerimizle saygılarını sunarız.

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ
Proje Yürütücüsü

NOT: Sizinle görüşmeye gelen elemanımız veya genel olarak bu araştırma il ilgili her türlü sorunlarınız için aşağıdaki isimlere başvurabilirsiniz.

Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ANKARA
İş tel: 310 32 80/376
Ev tel: 229 82 69

Ömer ÇAHA
Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu
Temel Aile Araştırmaları şube Müdürü
Tel: 231 83 60/226

Nevzat KÖSEOĞLU
SİAM Yöneticisi Tel: 431
96 49

EK 5

**BAĞIMSIZ ÇALIŞAN KADINLARIN
AİLE ve İŞ İLİŞKİLERİ**

GÖRÜŞME FORMU

1- İLADI Görüşme yapılan ilin adını yazınız işaretleyiniz. ilin ait olduğu bölgeyi

- 1- Üç Büyük kent
- 2- Marmara, Ege
- 3- İç Anadolu, Karadeniz, Akdeniz
- 4- Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu
- 5- Başka

2- İŞADI İş yerinde yapılan işin ne olduğunu açıkça yazınız işin türünü işaretleyiniz.

- 1- Ticaret (Tuhafiye, kitapçı, çiçekçi...)
- 2- imalat (Konfeksiyon, takı imalatı...)
- 3- Hizmet (Güzellik salonu, Muhasebe...)
- 4- Ticaret + imalat (Hem üretim hem satış)
- 5- Başka

3- YAŞIN Sizce bir sakıncası yoksa yaşınızı öğrenebilirmiyim?

- 1- 20'den küçük
- 2- 20 - 29 arası
- 3- 30 - 39 arası
- 4- 40 ve üstü

4- ÖĞREN Öğrenim düzeyiniz?

- 1- ilkokul mezunu
- 2- Ortaokul mezunu
- 3- Devler Lisesi mezunu
- 4- Meslek Lisesi mezunu
- 5- Anadolu Lisesi, Kolej, Özel Lise mezunu
- 6- Üniversite (önlisans ve lisans)
- 7- Başka

5- MESLEK Meslek lisesi mezunlarına sorulacak:
Bitirdiğiniz bölüm şimdiki işinizle ilgili midir?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

6- ÜNİVE Üniversite mezunlarına sorulacak:
Bitirdiğiniz bölüm şimdiki işinizle ilgili midir?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

7- KURSU Yukarıdaki okullar dışında, bitirdiğiniz uzun süre devam ettiğiniz bir kurs, program var mıdır?
(Pratik sanat okulları, bilgisayar kursları vs.)

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

8- KURSİ Cevabı evet ise sorulacak
Bu kurs şimdiki işinizle ilgili midir?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

9- DOĞUM Doğum yeriniz neresidir?

- 1- Yaşanılan il merkezi
- 2- Yaşanılan ilin ilçesi
- 3- Yaşanılan ilin köyü
- 4- Çevre iller, ilçeler
- 5- Çevre illerin köyleri
- 6- Bölge dışı iller, ilçeler
- 7- Bölge dışı illerin köyleri
- 8- Başka: İl, ilçe, köy olarak belirtiniz.

10- MEDEN Medeni durumunuz?

- 1- Evli
- 2- Bekar
- 3- Eşi ölmüş
- 4- Boşanmış
- 5- Eşinden ayrı yaşıyor
- 6- Başka

11- EVKİM. Şu anda evinizde kimlerle beraber yaşıyorsunuz?

- 1- Tek başına
- 2- Eşi ile
- 3- Eşi ve çocukları ile
- 4- Eşi, çocukları, kendinin veya eşinin anne ve/veya babası ile
- 5- Çocukları ile
- 6- Annesi ve/veya babası, çocuğu ile
- 7- Anne ve babası ile veya anne, baba ve kardeşleri ile
- 8- Başka

12-ÇSAYI Çocuk sayınız? (Eşinin önceki evliliğinden olan çocukları kendileriyle beraber yaşıyorsa, kendi çocuğu gibi sayılacak)

- 1- Çocuksuz(evli, boşanmış veya eşi ölmüş ama çocuksuz olanlar buraya işaret edilecek)
- 2- Tek çocuk
- 3- iki çocuk
- 4- Üç ve üstü
- 5- Başka

13- ÇYAŞI. Çocuğu olanlara sorulacak:
Çocuklarınızın yaşları? (Birden fazla cevap olabilir. Aynı yaş grubunda birden fazla çocuk varsa, o şıkkın yanına toplam kaç çocuk olduğu yazılacak)

- 1- Okul öncesi (0-6 yaş arası)
- 2- İlkokul çağında (7-12 yaş arası)
- 3- Orta-lise Çağında(13-18 yaş arası)
- 4- Üniversite çağında, yetişkin(19 ve üstü)

14- YETİŞ. Yetişme çağınızda, yaklaşık 18 yaşınıza kadar evinizde kimler vardı?

- 1- Anne, baba, kardeşler
- 2- Anne,baba, kardeşler, büyükanne ve/veya büyükbaba
- 3- Anne, kardeşler
- 4- Baba, kardeşler
- 5- Başka

15- ÖKSÜZ. Anne ya da babanız ölmüş ya da boşanmışlar ise, o zaman siz kaç yaşınızdaydınız?

- 1- 20 yaşından küçükken anne öldü
- 20 yaşından küçükken baba öldü
- 3- 20 yaşından küçükken boşandılar
- 4- Hiçbiri
- 5- Başka

16- BAMES Babanızın mesleği ne idi?

- 1- Çiftçi
- 2- Orta düzey memur, öğretmen
- 3- Üst düzey bürokrat, işadamı, doktor, avukat..
- 4- Orta düzey ticaret, esnaf
- 5- Başka

17- ANMES Annenizin mesleği ne idi?

- 1- Evhanımı
- 2- Orta düzey memur, öğretmen
- 3- Başka

18- KARDE Kardeşlerinizin sayısı?(Birlikte yaşayan üveyler dahil)

- 1- Kardeşsiz
- 2- Kendi dahil 2 veya 3
- 3- Kendi dahil 4 veya üstü

19- KARDY Kardeşlerinizle yaş sıranız?

- 1- En büyük kendisi
- 2- En küçük kendisi
- 3- ortalarında, aralarda

20- İŞDUR Bu iş yerindeki durumunuz?

- 1- İşveren(eleman çalıştırıyor)
- 2- Kendi hesabına, sadece kendi çalışıyor(eleman çalıştırmıyor)
- 3- Ortaklı + işveren
- 4- Ortaklı + Kendi hesaplarına
- 5- Başka

21- ÖNCİŞ Bu iş yerini açmadan önceki işiniz ne idi?

- 1- Daha önce çalışmadı
- 2- Kamuda memuriyet(KITler dahil)
- 3- Başka bir alanda bağımsız işyeri sahipliği (Tuhafiyeci iken kırtasiyeci olma gibi)
- 4- Başka(Ayrıntılı olarak yaptığı tüm işleri sırayla yazınız)

22- ÖNCSÜ. Daha önce yapmış olanlara sorulacak:

Her bir işte ne kadar süreyle çalıştınız?

- 1- Memuriyette 10 yıldan az
- 2- Memuriyetten emekli oldu
- 3- Başka(Her bir işin tipini ve süresini ayrıntılı olarak yazınız)

23- BOŞLU. Daha önce çalışmış olanlara sorulacak:

Bir işten diğerine geçerken arada bir yıldan uzun boşluk olmuş, ara verilmişse sebebi nedir?

- 1- Boşluk olmadı
- 2- Çocukların doğumu
- 3- İş aramakla geçti
- 4- Emekli yaşantısını denemek istedi
- 5- Başka

24- AİLİŞ. Daha önce çalışmış olanlara sorulacak:

Bu işten önceki işleriniz arasında, aile işi de var mı? (Babanın, aile üyelerinin işyerinde çalışma gibi)

- 1- Aile işi yok
- 2- Aile işi var
- 3- Başka

25- İŞTAR. Bu işyerini ne zaman açtınız yada devir aldınız

- 1- 1970'den öncesi
- 2- 1970 - 1979 arası
- 3- 1980 - 1985 arası
- 4- 1985'ten sonra

26 ve 61. Sorular deneklerden kurduktan ilk işyerini dikkate alarak işlerini cevap vermeleri istenecek. Şu andaki işleri aynı zamanda ilk işleri ise. şu andaki i dikkate alarak cevap verecektir.

26- KOŞUL. Bağımsız işyeri açmaya neden hangi koşulların itmesiyle karar verdiniz? (Bu sorunun cevabında özellikle doğru cevabı almak için dikkatli olunuz)

- 1- İş hayatına atılmak, işkadını olmak, iş sahibi olmak, kendi işini kurmak, girişimci olmak isteği (içten gelen iş kurma isteği)
- 2- Evde oturmaktan sıkılmak, Evden uzaklaşmak isteği(evin itmesi)
- 3- Evin bütçesine katkıda bulunmak isteği (ailenin hayat standardını yükseltmeye katkı)
- 4- Evi geçindirmek zorunluluğu (zorunluluk, eşin veya babanın ölmesinden, başka gelir kaynağı bulunmamasından kaynaklanır)
- 5- Başka: (Ayrıntılı olarak deneğin söylediklerini yazınız)

27- NOMEM. Neden memuriyeti ya da başkasının yanında çalışmayı değil de iş kurmayı seçtiniz?

- 1-2- Öncelikle memuriyet istedi, aradı ama bulamadı Başkaların istemedi bağımlı olmayı gerektiren bir iş olduğu için memuriyet Bu iş babasının yada eşinin işiydi, onlar çalışamaz olunca kendi üstlendi Başka: (Deneğin söylediklerini açıkça yazın)

28- ÖNKİM. Bağımsız işyeri kurma fikrini ilk önce kim düşündü? (Daha önce başka bir iş kurulmuş ise, o iş kurma işini daha önce kim düşündü?)

- 1- Kendisi 2- Eşi
- 3- Kendisi, eşi v çocukları birlikte
- 4- Annesi, babası, kardeşleri
- 5- Akrabası
- 6- Arkadaşı
- 7- Başka

29-DESTE. Bağımsız işyeri kurma düşüncesi ortaya çıktıktan sonra bu düşüncedir gerçekleştirmenizi kimler destekledi? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- Eşi
- Çocukları
- Annesi

- 4- Babası
- 5- Akrabaları (Kardeş, amca, dayı, teyze, hala..)
- 6- Eşinin annesi, babası, kardeşleri
- 7- Arkadaşları
- 8- Kendisi
- 9- Hepsi 10-
- Başka

30- KARŞI Karşı çıkanlar kimlerdi? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- 1-Eşi
- 2- Çocukları
- 3- Annesi
- 4- Babası
- 5- Akrabaları (Kendi tarafından akrabaları)
- 6- Eşinin annesi, babası, kardeşleri
- 7- Arkadaşları
- 8- Kendisi
- 9- Hepsi
- 10- Başka

31- EŞGER. Tesvik edenler ne gibi gerekçeler ileri sürdüler?
(cevabı aynen yazınız) Eşin gerekçesi:

32- ÇOGER. Çocukların gerekçesi:

33- ANGER. Annenin gerekçesi:

34- BAGER. Babanın gerekçesi:

35- AKGER. Akrabaların gerekçesi: (Kadının kendi tarafından akrabaları)

36- KAYIN Kayınvalide, kayınpeder, görümcenin gerekçesi:

37- ARGER. Arkadaşların gerekçesi:

38- KEGER. Kendi gerekçesi ne idi?

39-EŞKAR Karşı çıkanlar ne gibi gerekçeler ileri sürdüler?

(Cevabı aynen yazın)

Eşiti gerekçesi:

40- ÇOKAR. Çocukların gerekçesi:

41- ANKAR. Annenin gerekçesi:

42- BAKAR Babanın gerekçesi:

43- AKKAR Akrabaların gerekçesi

44- KAKAR. Kayınvalide, kayınpeder, görümcenin gerekçesi:

45- ARKAR .Arkadaşların gerekçesi:

46- KEKAR. Kendi gerekçesi ne idi?

47- EŞFİK. İşyeri kurmasına eşi karşı çıkmış idi ise, eşinizin fikri sonradan değişti mi? Eşiniz iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, eşim sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
- 2- Hayır, eşim fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı, iş yeri kurmuş olmam bugün bile evimizde ciddi bir tartışma konusudur
- 3- Hayır, eşim fikrini değiştirmede, bu durum boşanmamıza yol açtı
- 4- Başka

48- EKİKN. Eşi sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, eşiniz fikrini niçin ve nasıl değiştirdi? Eşinizi birisi ikna mı etti? Ne oldu da eşiniz fikrini değiştirdi?

49- ÇOFİK. İş yeri kurmasına çocukları karşı çıkmış idi ise, çocuklarınızın fikri sonradan değişti mi? Çocuklarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, çocuklarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladılar
- 2- Hayır, çocuklarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktılar
- 3- Başka

50- ÇOIKN. Çocukları sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise, çocuklarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Onları birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da çocuklarınız fikir değiştirdi?

51-ANFİK İş yeri kurmasına annesi karşı çıkmış idi ise, annenizin fikri sonradan değişti mi? Anneniz iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, annem sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
- 2- Hayır, annem fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı
- 3- Başka

52-ANİKN Annesi sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, anneniz fikrini niçin ve nasıl değiştirdi? Annenizi birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da anneniz fikrini değiştirdi?

53-BAFİK. İş yeri kurmasına babası karşı çıkmış idi ise, babanızın fikri sonradan değişti mi? Babanız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, babam sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
- 2- Hayır, babam fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı
- 3- Başka

54-BAİKN. Babası sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, babanız fikrini niçin ve nasıl değiştirdi? Ne oldu da babanız fikrini değiştirdi? Babanızı bir ikna mı etti? Kim ikna etti?

55- ANFİK. İş yeri kurmasına kendi akrabaları karşı çıkmış idi ise, akrabalarınızın fikri sonradan değişti mi? Akrabalarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, akrabalarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
- 2- Hayır, akrabalarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı
- 3- Başka

- 56- AKİKN.** Akrabaları sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise akrabalarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Akrabalarınızı birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da akrabalarınız fikir değiştirdi?
- 57- KAFİK.** işyeri kurmasına kayınvalidesi, kayınpederi, kayınbiraderi karşı çıkmış idi ise, eşinizin ailesinin fikirleri sonradan değişti mi? Eşinizin ailesi iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladılar mı?
- 58- KAİKN.** Eşinizin ailesi sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise eşinizin ailesi fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Onları birisi ikna mı etti? Ne oldu da eşinizin ailesi fikir değiştirdi?
- 59-ARFİK** iş yeri kurmasına arkadaştan karşı çıkmış idi ise, arkadaşlarınızın fikri sonradan değişti mi? Arkadaşlarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?
- 1- Evet, arkadaşlarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
 - 2- Hayır, arkadaşlarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktılar
 - 3- Başka
- 60- ARİKN.** Arkadaşları sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise, arkadaşlarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Arkadaşlarınızı birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da arkadaşlarınız fikir değiştirdi?
- 61- KEFİK.** Başlangıçta iş yeri kurmayı siz istemiyor idiyse, sonradan fikriniz nasıl, niçin değişti? Sizi birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da fikir değiştirdiniz?
- 62- ESNAS.** İlk işinizin kurulmasına karar verdikten sonra, işi kurarken, işi kurma sırasında ne gibi sorunlarla karşılaştınız? En önemli sorunları sıralayınız (Birden fazla cevap olabilir)
- 1- Sermaye temini
 - 2- Dükkân arama, kiralama
 - 3- Mal temini
 - 4- Donanım, araç-gereç temini
 - 5- Başka

63- SORAS. İlk işyerinizi açıp, işinizi kurduktan sonra işinizle ilgili ne gibi sorunlarla karşılaştınız?

64- HALAS 63. sorudaki sorunlardan hangileri çözebildiniz? Hangileri çözemediniz? Çözemedikleriniz hala bir sorun olarak devam ediyor mu? Neden?

65-SERMAN İlk işinizi kurmak için gerekli sermayeyi nereden temin ettiniz?

- 1- Kendi birikimi
- 2- Eşi verdi
- 3- Anne, baba, kardeş
- 4- Arkadaş
- 5- Kendi ve eşi birlikte
- 6- Başka

Bundan sonraki sorular şimdiki işiyle ilgilidir.

66- METEK. Şu anda aynı kazancı getirecek bir memuriyet teklifi olsa

- 1- Kabul eder, memurluğu geçer
- 2- Reddeder, işini sürdürür
- 3- öğretmenlik gibi yarım gününü evde geçirebileceği bir memuriyet olsa geçer
- 4- Başka

67- KABUL Kabul eder memurluğa geçer ise, neden? (Birden fazla cevap olabilir)

- 1- Düzenli gelir
- 2- Emeklilik maaşının güvencesi
- 3- Kolay ve rahat olması, risklerinin azlığı
- 4- Evine daha çok vakit ayırabilme imkanını bulması
- 5- Eşinin, memuriyete geçmesini istemesi
- 6- Başka

68- İŞSÜR Reddeder, işini sürdürürse, neden? (Birden fazla cevap olabilir)

- 1- Mümkün değil, zira memurluktan emekli, yaş tutmaz öğrenimi yeterli değil
- 2- Başkalarına tâbi olarak çalışmak istemiyor, bağımsız iş yapmak istiyor
- 3- Daha çok kazanıyor

- 4- Çalışma saatlerini istediği gibi düzenleyebiliyor
- 5- iş yerinde farklı kişilerle karşılaşma imkânı buluyor, sosyal çevresi genişliyor
- 6- başka

69- PUOUT Buradan ilde ettiğiniz geliri evde oturarak yapabileceğiniz bir işten kazanmanız mümkün olsaydı, ne yapardınız? (Evde halı dokuma, çiçek yapma gibi)

- 1- Evde çalışmayı tercih eder
- 2- işe gitmeyi tercih eder
- 3- başka

70- GELİR Bu iş yerinden kazandığınız para, evinizin toplam gelirinin yüzde kaçdır?

- 1- Yüzde 50'den fazla
- 2- Yüzde 50 civarında
- 3- Yüzde 50'den az
- 4- Başka

71-YÜZDE Cevabı yüzde 50'den az olanlara sorulacak:

O halde neden bu işi sürdürüyorsunuz?

- 1- özel masraflarını karşılamak için
- 2- Oyalanmak için
- 3- Özel masraf+oyalanmak
- 4- Kendine ait bir işinin olmasını istediği için
- 5- az da olsa aile bütçesine katkıda bulunmak
- 6- başka

72- MESAF. İş yeriniz ve eviniz arası mesafenin ne kadar olmasını istersiniz?

- 1- Fark etmez
- 2- Evle aynı sokakta, eve çok yakın
- 3- Yarım saatlik bir yürüyüş mesafesinde
- 4- Ayrı semtlerde

73-SEMTİ Bu iş yeri kentin hangi alanında?

- 1- Çarşı içinde
- 2- Konutlar arasında

- 3- Ana çarşı olmamakla birlikte kentin ana caddesinden birinin üstünde veya çok yakınında
- 4- Başka

74-KOMŞU Çevrenizde, yakınınızda kadınların işlettiği başka iş yeri var mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

75- KOMEV. Cevabı evet ise, bu durumdan memnun musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

76- KOMNE. Memnun ise, neden?

77- KOMHA. Memnun değil ise, neden?

78- ISMEM. Çalışmaktan memnun musunuz? Çalışan bir kadın olmak hoşunuza gidiyor mu?

- 1- Genel olarak evet
- 2- Genel olarak hayır
- 3- Kısmen
- 4- Başka

79-HAMMA Hammaddeyi ya da sattığımız ürünleri nereden temin ediyorsunuz? (Bu soruya hizmet sektöründe olanlar cevap vermeyebilir)

- 1- Aynı kent içinden
- 2- Çevre kentlerden
- 3- Uzak kentlerden 4-
- Başka

80- İŞGEZ 79. soruda 2. ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak:
Hammadde ya da ürünleri temin için toptancıya siz mi gidiyorsunuz, toptancı mı size geliyor?

- 1- Kendi gidiyor
- 2- Toptancı, imalatçı getiriyor
- 3- Başka

81- KIMGI. 80. soruda 1. şıkkı işaret edenlere yani kendi alanlara sorulacak:
Kiminle birlikte gidiyorsunuz?

- 1- Tek başına
- 2- Eşi ile
- 3- Annesi, babası veya kardeşi ile
- 4- Arkadaşları ile
- 5- Meslektaştan ile
- 6- Ortağı ile, yanında çalışanlardan biri ile
- 7- Başka

82- TOPGÜ. Herkes sorulacak: Toptancılar, imalatçılar kadın olduğunuz için genelde güçlük mü çıkarıyor, özel ilgi mi gösteriyor, yoksa ayırım yapmıyorlar mı?

- 1- Kadın olduğu için güçlük çıkarıyorlar
- 2- Kadın olduğu için özel ilgi, yardım gösteriyorlar
- 3- Ayırım yapmıyorlar
- 4- Başka

83- RESMİ Midiye, belediye gibi resmi kuruluşlarla ilişkinizde sorun çıktığında size kim yardımcı oluyor?

- 1- Sorun çıkmıyor
- 2- Hiç kimse
- 3-Eş
- 4- Anne, baba, kardeş
- 5- Akrabalar
- 6- Arkadaşlar
- 7- Muhasebeciye, hukukçuya, v.s. danışıyor (para karşılığında)
- 8- Başka

84- REILG Resmi görevliler kadın olduğunuz için genelde güçlük mü çıkarıyor, özel ilgi mi gösteriyor yoksa ayırım yapmıyorlar mı?

- 1- Kadın olduğu için güçlük çıkarıyorlar
- 2- Kadın olduğu için özel ilgi ve yardım gösteriyorlar
- 3- Ayırım yapmıyorlar
- 4- Başka

85- RAKİP Rakiplerinizle ilişkileriniz nasıldır?

- 1- Rakibi yok
- 2- Sorunlu
- 3- olumlu
- 4- Başka

86-RASOR 85. soruda 2. şıkkı işaret edenlere sorulacak:
Rakiplerinizle sorunlarınız varsa, bunlar ne gibi sorunlardır?

87- CİNSİ Tüketicileriniz müşterileriniz daha çok hangi cinstendir?

- 1- Kadınlar
- 2- Erkekler
- 3- Kadın erkek fark etmiyor, her cinsten var
- 4- Başka

88- CİNSC. Kadın müşteriyle mi erkek müşteriyle mi daha rahat iletişim kuruyorsunuz?

- 1- Kadın
- 2- Erkek
- 3- Fark etmiyor
- 4- Başka

89-KCİNS Cevabı kadın ise: Neden?

90- ECİNS. Cevabı erkek ise: Neden?

91- TABAK Müşterilerinizin çoğunluğu size göre hangi tabakadan gelmekte?

- 1- Üst tabaka
- 2- Ortanın üstü
- 3- Orta tabaka
- 4- Ortanın altı
- 5- Alt tabaka
- 6- Başka

92-TERCİ Müşterilerinizin sizi tercih nedeninin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
(Birden fazla cevap olabilir)

- 1- Kaliteli mal/hizmet sunma
- 2- Güler yüzlü muamele etme, yumuşak davranma
- 3- Kadın olduğu için kendilerini daha rahat hissetme
- 4- Başka

93- SORUN Şu andan işinizle ilgili ne gibi sorunlarınız var? (Birden fazla cevap olabilir)

- 1- Kaliteli hammadde, ürün temin edememe
- 2- Ucuz hammadde, ürün temin edememe
- 3- Kalifiye eleman bulamama
- 4- Müşteri azlığı
- 5- Belediye ve Maliye'nin kararları, vergiler
- 6- Başka: (Ayrıntılıca yazınız)

94- İŞGEL İşinizi geliştirmeyi istiyor musunuz?

- 1- Evet, istiyor. Ama imkânları yeterli değil
- 2- Evet, istiyor, nitekim yakında geliştirecek
- 3- Hayır, istemiyor. Bu kadarı yeterli
- 4- Hayır, istemiyor, nitekim yakında kapatacak ya da devir edecek
- 5- Başka

95- GELNE 94. sorundaki cevabı 2. sık ise: İşinizi geliştirmek için neler yapmayı planlıyorsunuz?

- 1- Mevcudu büyütmek
- 2- şube açmak
- 3- Başka alanlarda da iş kurmak
- 4- Başka

96- KAPNE 94. sorudaki cevabı 4. şık ise: İşinizi kapatmayı istemenizin sebebi nedir?
(Bu sorunun cevabında özellikle dikkatli olunuz)

- 1- İşletme güçlükleri, kazanç düşüklüğü (işin itmesi)
- 2- Ev hanımlığını özleme (evin çekmesi)
- 3- Memurluğa geçme
- 4- Eşinin çalışmasını istememesi
- 5- Çocukların bakımı
- 6- Sağlık nedenleri
- 7- Çalışmasına gerek kalmadı
- 8- Başka

97- DEVLE Devletin ne gibi yardımlarda bulunmasını isterdiniz?

- 1- Dükkan kiralari için destekte bulunması
- 2- Düşük faizli iş geliştirme kredisi
- 3- Bürokrasinin azaltılması
- 4- Vergilerin düşürülmesi
- 5- Bağ-Kur ile ilgili sorunların çözümü
- 6- Başka

98-INDIV Kendinize iş yeriniz dışında vakit ayırabiliyor musunuz? Haftada bir kuaföre gitmek, spor yapmak, sinema-konsere gitmek, akraba, arkadaş ziyareti vs. gibi faaliyetlerde bulunabiliyor musunuz?

- 1- Evet, kendime az da olsa vakit ayırabiliyorum
- 2- Evet, kendime yeterince vakit ayırabiliyorum
- 3- Hayır, kendime vakit ayırmıyorum, ayıramıyorum
- 4- Başka

99- İNDEN Cevabı hayır olanlara sorulacak: Kendinize, özel zevklerinize, ilgilerinize vakit ayırmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Yaşın ilerlemesi
- 2- Çalışma hayatının yoğunluğu
- 3- Ev ve çocukla ilgilenmeye daha çok önem verme
- 4- Eşinizin izin vermemesi
- 5- Başka

100- INDÜZ 98 soruda 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak:

Kendine vakit ayıramıyor ise: Bu durum sizi üzüyor mu, yoksa üzerinde durmuyor musunuz?

- 1 Evet, beni üzüyor. Kendime vakit ayırabilmeyi isterdim
- 2-3- Hayır, üzülmiyorum. Normal karşılıyorum
- Başka

101- ARKVA Akrabalarınız dışında, ayda en az bir kez görüştüğünüz arkadaşlarınız var mıdır?

- 1- Evet, Arkadaşlarım var
- 2- Komşularım, bazı tanıdıkların dışında arkadaşlarımla olduğunu
- 3- Başka

102-ARKEN Arkadaşı yok ise: Arkadaşlarınızın olmasını nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- şu anda yaşadığı kentte, semte yeni taşınma, taşınma nedeniyle önceki arkadaşlardan uzaklaşma
- 2- Arkadaşların evlenmesi, herkesin ayrı bir hayata dalması
- 3- Çalışma hayatına atılması yüzünden arkadaşlarıyla iletişiminin kopması
- 4- Ev ve çocukla ilgilenme gereği yüzünden arkadaşlara zaman ayıramama
- 5- Başka

103-ARKÜZ Arkadaşı yok ise: Arkadaşınızın olmamasından dolayı üzüntü duyuyor musunuz yoksa işiniz, eviniz sizi yeterince meşgul ediyor mu?

- 1- Evet, beni üzüyor. Arkadaşlarımla olmasını isterdim
- 2- Hayır, beni üzmiyorum. Evim, işim, ev halkı, işyerine gelip gidenler beni yeterince oyalıyor
- 3- Başka

104- KINVA Akrabalarınız var mıdır? Onlarla düşünebiliyor musunuz? (Ayrı evde yaşayan anne, baba, kardeşler de akraba olarak kabul edilecek, telefon dahil)

- 1- Akrabaları var, ama uzaktalar, çok az görüşebiliyorlar. (Yılda bir ve daha az)
- 2- Akrabaları var, aynı kentte yaşıyorlar ama pek sık görüşemiyorlar.
- 3- Akrabaları var ve sık ,sık görüşüyorlar. (Ayda en az bir kez)
- 4- Akrabaları yok
- 5- Başka

105- KINEN Akrabalarıyla çok az görüşenlere veya pek sık görüşemeyenlere sorulacak:
Akrabalarınızla fazla görüşmenizi nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Ayrı kentlerde yaşamak
- 2- Büyük kentlerde, uzak semtlerde yaşamak
- 3- Çalışıyor olması yüzünden ziyaret edememek
- 4- Kırgınlık, dargınlık nedeniyle
- 5- Başka

106- KİNÜZ Yakın çevresinde, aynı kentte, aynı semtte, akrabası olmayan veya akrabası olmasına rağmen sık görüşemeyenlere sorulacak: Akrabalarınızla sık görüşememek sizi üzüyor mu yoksa böyle bir durumu günümüzün hayat şartları sonucu normal bir durum olarak mı görüyorsunuz?

- 1- Akrabalarıyla sık sık görüşememekten üzüyor
- 2- Böyle bir üzüntü duymuyor, bu hayat şartlarında normal olduğunu düşünüyor
- 3- Başka

107-111. sorular evli olanlara sorulacak:

107- EŞÖĞR Eşinizin öğrenim durumu?

- 1- İlkokul mezunu
- 2- Ortaokul mezunu
- 3- Lise mezunu
- 4- Üniversite mezunu
- 5- Başka

108-EŞMES Eşinizin mesleği? (Emekli ise, Emekli olduğu işi, veya nereden emekli olduğu)

- 1- Çiftçi
- 2- Orta düzey memur, öğretmen
- 3- Üst düzey bürokrat, işadami, doktor, avukat
- 4- Orta düzey ticaret, esnaf
- 5- Başka

109- İŞBÖL Ev işlerinde eşinizle iş bölümü mü yaparsınız, yoksa her ikiniz de her işi bir diğerinizin yerine yapar mısınız?

- 1- İş bölümü vardır, mutfak, temizlik kadının; tamirat alışveriş erkeğin gibi. Bir diğerinin işini küçük yardımlar dışında yapmayız

- 2- İş bölümü yoktur. Her ikimiz de her işi yaparız. Kimin eli boşsa
- 3- İş bölümü yoktur her işi ben yaparım
- 4- Başka

110-İŞİŞB 109. soruda 2. sıklıkta cevap verenlere, eşikle iş bölümü yapmayanlara sorulacak:

Eşinizin ev işlerini yapmaya başlamasının sizin çalışmanızın sonucu olduğunu söyleyebilir misiniz? Çalışan bir kadın olmasaydınız eşiniz yine ev işlerini yapmayı sürdürür müydü?

- 1- Çalışmasaydım evimizde klasik iş bölümü olurdu. Eşim ev işlerini
- 2- Çalışmasaydım da ev işlerini eşimle birlikte yapardık
- 3- Başka

111- KARAR Karar vermeyi gerektiren durumlarda, eşinizle ilişkileriniz şunlardan hangilerine uyar?

- 1- Ev ,işle ilgili her konuda karar vermeden önce eşimin fikrini muhakkak alırım, ortak karar veririz
- 2- Ev ve işle ilgili her konuda karar vermeden önce eşimin fikrini almasam dahi, onun nasıl karar vermemi isteyeceğini düşünür, ona göre karar veririm
- 3- Evle ilgili tüm konularda eşimle ortak karar alırız, işimle ilgili konularda kendim karar veririm
- 4- Ne evle ne işle ilgili konularda eşimin fikrini alırım. Her zaman kararlar ben veririm
- 5- önemli konularda kararı ortaklaşa veririz. Önemsiz konularda kendi kararlarımızı kendimiz veririz, (önemli karar: Ev-araba almak, seyahate çıkmak, Çocukların okulu, evlenmesi, iş değiştirmek, önemsiz karar: Elbise, ayakkabı almak, ne yemek pişirileceği vs.)
- 6- Bütün kararlar eşim alır, ben sadece kararlar uygulamam
- 7- Başka

112- ESCYA Evli ve çocuğu olanlara sorulacak:

Eşiniz, Çocuk bakımı konusunda size ne kadar yardımcı olmaktadır?

- 1- Eşi, çocuk bakımındaki tüm işleri çoğunlukla paylaşmıştır, paylaşmaktadır
- 2- Eşi bu konu ile ilgili ya hiç yardımcı olmamış, ya da çok az bir ilgili göstermiştir, göstermektedir
- 3- Başka

113- EŞÇPA Evli, çocuklu ve eşi çocuk bakımındaki tüm işleri kadınla paylaşmış olanlara sorulacak:

Evinizin çocuğunuzun bakımında gösterdiği ilgi ve yardım sizin çalışmanız sonucu mudur? Çalışmasaydınız da eşiniz çocuk bakımında yine size yardımcı olur muydu?

- 1- Çalışmasaydım, çocuk bakımı benim üstüme kalırdı, eşim çok az ilgilenirdi
- 2- Çalışmasaydım bile eşim her türlü yardımı yapardı
- 3- Başka

114-119. sorular evli olanlara sorulacak

114- MAILE Eşinizle birlikte gidip geldiğiniz, ortak arkadaşlarınız olan başka çiftler de var mıdır yoksa sizin ve onun arkadaş çevreniz tamamen birbirinden ayrı mıdır?

- 1- Bütün arkadaşlarımız ortaktır, birlikte gider geliriz
- 2- Ortak tanıştığımız çiftlerin yanı sıra ikimizin ayrı arkadaş grupları da vardır
- 3- Ortak görüştüğümüz arkadaşlarımız yoktur. İkimizin de ayrı arkadaş grupları vardır. Bir diğerimizin arkadaşlarıyla görüşmeyi
- 4- Başka

115- BANKA Kendi adımıza banka hesabınız var mıdır?

- 1- Evet vardır
- 2- Hayır yoktur,
- 3- Eşimle ortak hesabımız vardır
- 4- Başka

116- MUTLU Evli bir kadın olmaktan memnun musunuz? (Evliliğinden değil fakat evli olmaktan memnuniyet)

- 1- Evet, evli bir kadın olmaktan memnun
- 2- Evet, evli bir kadın olmak hayatı daha kolay kılıyor, bu nedenle memnun
- 3- Evli kadın olmak istemiyor, evli kadın olmanın hayatı zorlaştırmanı düşünüyor
- 4- Başka

117- İYİEŞ Siz kendinizi iyi bir eş olarak görüyor musunuz? (Kocasını mutlu eden, kocasının isteklerini karşılayan, eşine bağlı)

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Kısmen

118-İYEŞE Hayır veya kısmen diyenlere sorulacak:

İyi bir eş olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Çalışması nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 2- Çocuklar nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 3- Ev işlerinin çokluğu nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 4- Ailenin büyüklerinin bakımının eşiyile ilgilenmesini engellemesi
- 5- Eşimden gelen nedenlerden ötürü
- 6- Başka

119- EŞÖZG 117. soruda hayır veya kısmen diyenlere sorulacak

İyi bir eş olamamak, eşinizle çeşitli engeller yüzünden ilgilenememek sizi üzüyor mu, yoksa bu durumu hayat şartlarının sonucu olarak mı görüyorsunuz?

- 1- iyi bir eş olamamaktan üzülüyor
- 2- iyi bir eş olmadığını düşünüyor ama bu durumu büyütüyor, hayat şartlarına bağlıyor
- 3- Başka

120-İYİEV Herkes sorulacak:

İyi bir ev hanımı sayılırmısınız ? (Tertipli, becerikli, hamarat, marifetli, temiz)

- 1- Evet, başarılı bir ev hanımı
- 2- Orta düzeyde başarılı, çünkü çalışıyor
- 3- Başarılı bir ev hanımı olduğunu düşünmüyor, çünkü çalışıyor 4- Başka

121- EVCAT Orta düzeyde başarılı veya başarısız olduğunu düşünenlere sorulacak: İyi bir eş olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Ev işlerini bilememek, sevmemek
- 2- Çalışıyor olmak
- 3- Vaktini çocuğuna ayırmak
- 4- Başka

122- EVUZG Orta düzeyde başarılı ve başarısız olduğunu düşünenlere sorulacak:
İyi bir ev hanımı olamamak sizi üzüyor mu yoksa bunu sorun etmiyor musunuz?

- 1- iyi bir ev hanımı olamamaktan üzüldüyör
- 2- İyi bir ev hanımı olmadığını düşünüyör ama ev hanımlığını önemsemediği, ev işlerini sevmediği için, bu durumdan üzülmüyor
- 3- İyi bir ev hanımı olmadığım ama bunun çalışan bir kadın için normal olduğunu düşünüyör
- 4- Başka

123-126. sorular 0-12 yaş arası çocuğu olanlara sorulacak:

123- BAKIM(Çocuklu dul, boşanmış dahil) çocuğunuzun gündüz bakımını kim yapıyor

- 1- Çocuk anaokuluna, kreşe, okula gidiyor
- 2- Bakıcısı var
- 3- Evde abla, ağabey, anneanne vs. var
- 4- Çocuk evde yalnız kalıyor
- 5- Başka

124- İYİAN İyi bir anne sayılır mısınız? (Çocuklarını iyi yetiştiren, bakımlarını yapan, onları hayata hazırlayan, onlara sevgi veren)

- 1- Evet, başarılı iyi bir anneyim
- 2- Orta düzeyde başarılı bir anneyim
- 3- Başarısız, bir anneyim
- 4- Başka

125- ANENG 124. soruda 2.ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak
İyi bir anne olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- işim, Çalışan bir kadın olmam nedeniyle çocuğuma vakit ayıramam
- 2- Çocuk bakımı işinde beceriksiz olmam
- 3- Çocuğumun gündüz bakımını üstlenenlerin görevlerini layıkıyla yerine getirmemeleri, bundan dolayı onların yapmaları gerekenleri de benim üstlenmemin gerekmesi
- 4- Başka

126- ANÜZG 124. soruda 2. ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak:

Başarısız veya orta düzeyde başarılı bir anne olmaktan üzüntü duyuyor musunuz? Yoksa hayat şartlarının sonucu diye mi düşünüyorsunuz?

- 1- Üzülüyor
- 2- Başarılı, iyi bir anne olmadığını düşünüyor ama bundan dolayı üzüntü duymuyor, hayat şartlarına bağlıyor
- 3- Başka

127-132. sorular bekâr, dul, boşanmış olanlara sorulacak:

127- YESEV Evli bir kadın olmayı ister miydiniz

- 1- Evet, şimdi veya daha ilerde evlenmeyi istiyor
- 2- Hayır, evlenmeye karşı, evlenmeyi hiç istemiyor
- 3- Başka

128- NİÇEV 127. soruda 1. şıkkı işaret edenlere sorulacak:

Neden evlenmek istersiniz?

- 1- Eşi, evi, çocuğu olması için
- 2- iş hayatında karşılaştığı soruların çözümünde kendisine destek olacak birisine ihtiyaç duyduğu için
- 3- iş hayatından ayrılmak, evinin kadını olmak istediği için
- 4- Başka

129- NOEVL 127. soruda 2. şıkkı işaret edenlere sorulacak:

Neden evlenmeyi istemiyorsunuz?

- 1- Evliliğin çalışmasına engel olacağını düşünüyor
- 2- Çalışan bir kadının iyi bir iş ve anne olmayacağını düşünüyor
- 3- Hayatını yaşamak istiyor
- 4- Başka

130- ŞANSI Şimdi veya ileride evlenmeyi düşünenlere sorulacak:

Çalışmanızın evlenme şansını artırdığını mı azalttığını mı düşünüyorsunuz?

- 1- Çalışmak evlenme şansımı azaltıyor
- 2- Çalışmak evlenme şansımı artırıyor
- 3- Başka

131- EVÜZG Evlenmeyi isteyenlere sorulacak:

Evlenmemek sizi üzüyor mu, yoksa nasıl olsa evleneceğinizi düşünerek bu konuyu sorun etmiyor musunuz?

- 1- Evlenmemekten üzülmüyor
- 2- Nasıl olsa evleneceğini düşünerek bu konuyu sorun etmiyor
- 3- Üzülüyor, evlenmeyi kendine problem etmiyor
- 4- Başka

132- ŞANSA Çalışmanın evlenme şansını azalttığını söyleyenlere sorulacak:

Çalışmak evlenme şansınızı niçin azaltıyor?

- 1- Erkekler kadınların ev ve çocukla daha çok ilgilenmesini istedikleri için çalışmayan kadınlarla evlenmeyi tercih ediyorlar
- 2- Erkekler işyeri sahibi kadınlarla evlenmek istemiyorlar, memurları tercih ediyorlar
- 3- Erkekler işyeri sahibi kadınların kadın-erkek birçok insanla ilgilenmesini hoş karşılamıyor
- 4- Bütün gün işyerinde kapalı kalmak, sosyal ilişkilerini zayıflatıyor
- 5- Başka

133-BOPİŞ 47. soruda 3. şıkkı işaret edenlere, işyeri kurmasından dolayı evliliği boşanma ile sonuçlanana sorulacak:

İşiniz yüzünden eşinizden boşanmış olmaktan dolayı memnun musunuz? Yoksa pişman oldunuz mu?

- 1- İşimden dolayı boşanmış olmaktan memnunum
- 2- İşimden dolayı boşanmış olmaktan pişmanım
- 3- Başka

134-ARŞTA Arkadaşlarınız arasında takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır

135-KINST Akrabalarınız arasında takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır

136- EVSTA Evinizde birlikte yaşadığınız anneniz, babanız, kardeşleriniz varsa, onlar arasında takdir edilen sayılan, fikirlerine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- kısmen
- 3- Hayır

137- EŞSTA Eşinizin gözünde takdir edilen, sayılan, fikirlerine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- kısmen
- 3- Hayır

138- EŞHAK Eşiniz sizin gözünüzde, fikirlerine saygı duyduğunuz, takdir ettiğiniz biri mi?

- 1- Evet
- 2- kısmen
- 3- Hayır

139- ÇASTA Genel olarak çalışan bir kadın olmanızın, çevrenizdeki insanların size saygı duymalarına katkıda bulunduğunu mu yoksa engel mi olduğunu düşünüyorsunuz?

- 1- Katkıda bulunduğunu düşünüyor
- 2- Engel olduğunu düşünüyor
- 3- Başka

140- Evlenirken eşinizle bir mal sözleşmesi yaptınız mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Hatırlamıyorum

- 142- Cevabı hayır veya hatırlamıyorum ise:
Evlendiğinizden itibaren, bütün mallarınızın eşinizle ortak olmasını ister miydiniz?
(Tapuda ortaklık, taşınır-taşınmaz mallarda ortaklık)
- 1- Evet
2- Hayır
3- Başka
- 143- Sayın mülakatçı, tüm bu soruların dışında eklemek istediğiniz herhangi bir nokta varsa, lütfen belirtiniz

TEŞEKKÜR EDERİZ.

EK 6 İŞLEM
GÖRMÜŞ GÖRÜŞME FORMU

1- ANKET NO:

2-

3-

4-SATIR NO:

5- İLKODU

7- İLADI

Görüşme yapılan ilin adını yazınız
ilin ait olduğu bölgeyi işaretleyiniz.
1- Üç büyük kent

- 2- Marmara, Ege
- 3- İç Anadolu, Karadeniz, Akdeniz
- 4- Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu
- 5- Başka

- 8- İŞADI** İşyerinde yapılan ne olduğunu açıkça yazınız
İşin ait olduğu türü işaretleyiniz.
- 1~ Ticaret (Tuhafiye, kitapçı, çiçekçi...)
 - 2- İmalat (Konfeksiyon, takı imalatı.....)
 - 3- Hizmet (Güzellik salonu, muhasebe.....)
 - 4- Ticaret + imalat (Hem üretim hem satış)
 - 5- Başka

- 9- YAŞIN** Sizce bir sakıncası yoksa yaşınızı öğrenebilir miyim?
- 1- 20'den küçük
 - 2- 20-29 arası
 - 3- 30-39 arası
 - 4- 40 ve üstü

- 10- ÖĞREN** öğrenim düzeyiniz?
- 1- İlkokul mezunu
 - 2- Ortaokul mezunu
 - 3- Devlet Lisesi mezunu
 - 4- Meslek Lisesi mezunu
 - 5- Anadolu Lisesi, Kolej, Özel Lise mezunu, Yurtdışı Lise
 - 6- Üniversite (Ön Lisans ve Lisans)
 - 7- Başka
 - 8- Okumaz, yazmaz, ilkokul terk, okur yazar

- 11- MESLE** Meslek Lisesi mezunlarına sorulacak:
- 1- Evet
 - 2- Hayır 3-
 - Başka 4-
 - Cevapsız

**12-
ÜNİVE**

Üniversite mezunlarına sorulacak:
Bitirdiğiniz bölüm şimdiki işinizle ilgili midir?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

13- KURSU

Yukarıdaki okullar dışında, bitirdiğiniz, uzun süre devam ettiğiniz bir kurs, program var mıdır? (Pratik sanat okulları, bilgisayar kursları vs.)

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

14- KURSI

Cevabı evet ise sorulacak:
Bu kurs şimdiki işinizle ilgili midir?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Başka

15- DOĞUM

Doğum yeriniz neresidir?

- 1- Yaşanılan il merkezi
- 2- Yaşanılan ilin ilçesi
- 3- Yaşanılan ilin köyü
- 4- Çevre iller, ilçeler
- 5- Çevre iller, ilçeler
- 6- Bölge dışı iller, ilçeler
- 7- Bölge dışı illerin köyleri
- 8- Başka: İl, ilçe, köy olarak belirtiniz.

16- MEDEN

Medeni durumunuz? 1-

- Evli 2-Bekâr
- 3- Eşi ölmüş
- 4- Boşanmış
- 5- Eşinden ayrı yaşıyor
- 6- Başka

17-18 EVKİM Şu anda evinizde kimlerle beraber yaşıyorsunuz?

- 1- Tek başına
- 2- Eşi ile
- 3- Eşi ve çocukları ile
- 4- Eşi, çocukları, kendinin veya eşinin anne ve/veya babası ile
- 5- Çocukları ile
- 6- Annesi ve/veya babası, çocuğu ile
- 7- Anne ve babası ile veya anne, baba ve kardeşleri ile
- 8- Başka
- 9- Oğlu, gelini, torunu + kızı, damadı, torunu Ağabey, yeğen, nine, dede
- 10- Abla+Anne+Abla, yeğen + Ağabey + Gelin, Ağabey, yeğen, nine, dede

19- ÇSAYI Çocuk sayınız? (Eşinin önceki evliliğinden olan çocukları kendileriyle beraber yaşıyorsa, kendi çocuğu gibi sayılacak)

- 1- Çocuksuz (Evlili, boşanmış veya eşi ölmüş ama çocuksuz olanlar buraya işaret edilecek)
- 2- Tek çocuk
- 3- İki çocuk
- 4- Üç ve üstü
- 5- Başka

ÇYAŞI Çocuğu olanlara sorulacak: (20-23. sorular). Çocuklarınızın yaşları? Bir'den fazla cevap olabilir. Aynı yaş grubundaki çocuklar o grup içine, sayısına bakılmaksızın yerleştirilecek.

20- ÇYBİR Okul öncesi çocuğunuz var mı? (0 - 6 yaş arası)

- 1- Evet, var
- 2- Hayır, yok

21- ÇİKİ İlkokul çağında çocuğunuz var mı? (7 - 12 yaş arası)

- 1 - Evet, var
- 2- Hayır, yok

- 22- ÇYÜÇ** Orta, Lise çağında çocuğunuz var mı? (13 - 18 yaş arası)
- 23- ÇYDÖR** Üniversite çağında, yetişkin çocuğunuz var mı? (19 ve üstü)
 1- Evet, var
 2- Hayır, yok
- 24- YETİŞ** Yetişme çağınızda, yaklaşık 18 yaşınıza kadar evinizde kimler vardı?
 1- Anne, baba, kardeşler
 2- Anne, baba, kardeşler, büyükanne ve/veya büyükbaba vb.
 3- Anne, kardeşler, diğer akrabalar
 4- Baba, kardeşler, diğer akrabalar
 5- Başka
 6- Anne ve baba yok, diğer akrabalar
 7- Cevapsız
- 25- ÖKSÜZ** Anne ya da babanız ölmüş ya da boşanmışlar ise, o zaman siz kaç yaşındaydınız?
 1- 20 yaşından küçükken anne öldü
 2- 20 yaşından küçükken baba öldü
 3- 20 yaşından küçükken boşandılar
 4- Hiçbiri 5-
 1+2
 6- Cevapsız
- 26- BAMES** Babanızın mesleği ne idi? (Emekliler dahil)
 1- Çiftçi, bahçıvan
 2- Orta düzey memur, öğretmen, ücretli
 3- Üst düzey bürokrat, iş adamı, doktor, avukat...
 4- Orta düzey ticaret, esnaf, şoför
 5- Başka 6-
 işçi
 7- İşsiz

- 27- ANMES** Annenizin mesleği ne idi? (Emekliler dahil)
- 1 - Ev hanımı
 - 2- Orta düzey memur, öğretmen
 - 3- Başka
 - 4- Esnaf
 - 5- İşçi
 - (5- Üst düzey (Avukat vs.) 7- Çiftçi
- 28- KARDE** Kardeşlerinizin sayısı? (Birlikte yaşayan üveyler dahil)
- 1- Kardeşsiz
 - 2- Kendi dahil 2 veya 3
 - 3- Kendi dahil 4 veya üstü
- 29- KARDY** Kardeşlerinize yaş sıranız?
- 1- En büyük kendisi
 - 2- En küçük, kendisi
 - 3- Ortalarda, aralarda
 - 4- Cevapsız
- 30- İŞDUR** Bu işyerindeki durumunuz?
- 1- işveren (eleman çalıştırıyor)
 - 2- Kendi hesabına, sadece kendi çalışıyor (eleman çalıştırmıyor)
 - 3- Ortaklı + işveren
 - 4- Ortaklı + kendi hesaplarına
 - 5- Başka
- 37- ÖNCİŞ** Bu işyerini açmadan önceki işiniz ne idi?
- 1- Daha önce çalışmadı
 - 2- Kamuda memuriyet (KİTler dahil)
 - 3- Başka bir alanda bağımsız işyeri sahipliği
 - 4- Başka (ayrıntılı olarak yaptığı tüm işleri sırayla yazınız)
 - 5- Aynı işte ücretli
 - 6- özel işyerinde sekreter, fabrikada işçi gibi ücretli işler
 - 7- Aynı işi evde yapma (terzi gibi)

- 8- Başka
- 9- Evde başka iş yapma
- 10- Cevapsız

33-34 ÖNCSÜ Daha önce çalışmış olanlara sorulacak:
Her bir işte ne kadar süreyle çalıştınız?

- 1- Memuriyette 10 yıldan az
- 2- Memuriyetten emekli oldu
- 3- Memuriyette 10 yıldan fazla
- 4- Aynı işte 0 - 5 yıl ücretli
- 5- Aynı işte 6 + yıl ücretli
- 6- Özel işyerinde 0 - 5 yıl ücretli
- 7- özel işyerinde 6 + yıl ücretli
- 8- Aynı işi yıl evde yapma
- 9- Başka
- 10- Cevapsız

35-36 BOŞLU Daha önce çalışmış olanlara sorulacak:

Bir işten diğerine geçerken arada bir yıldan uzun boşluk olmuş, ara verilmiş ise sebebi nedir?

- 1- Boşluk olmadı
- 2- Çocukların doğumu
- 3- İş aramakla geçti, nasıl bir yapabileceğini düşündü, imkan hazırladı
- 4- Emekli yaşantısını denemek istedi
- 5- Başka
- 6- Evlilik
- 7- Evlilik ve çocuk
- 8- Özel nedenler: hastalık, hasta bakma, kent değiştirme, öğrenim
- 9- Başka
- 10- Cevapsız

37- AİLİŞ Daha önce çalışmış olanlara sorulacak:

Bu işten önceki işleriniz arasında, aile işi de var mı? (Babanın, aile üyelerinin işyerinde çalışma gibi) 1- Aile işi yok

- 2- Aile işi var 3-
- Başka 4-
- Cevapsız

38- İŞTAR Bu işyerini ne zaman açtınız ya da devir aldınız?

- 1- 1970'ten önce
- 2- 1970-1979 arası
- 3- 1980-1985 arası
- 4- 1985'ten sonra

38.-87. sorularda deneklerden kurdukları ilk işyerini dikkate alarak cevap vermeleri istenecek. Şu andaki işleri aynı zamanda ilk işleri ise, şu andaki işlerini dikkate alarak cevap verecektir.

39-KOŞUL Bağımsız işyeri açmaya neden, hangi koşulların itmesi ile karar verdiniz?

(Bu sorunun cevabında özellikle doğru cevabı almak için dikkatli olunuz)

- 1- İş hayatına atılmak, işkadını olmak, iş sahibi olmak, kendi işini kurmak, girişimci olmak isteği (içten gelen iş kurma isteği)
- 2- Evde oturmaktan sıkılmak, evden uzaklaşmak isteği (evin itmesi)
- 3- Evin bütçesine katkıda bulunma isteği (ailenin hayat standartını yükseltmeye katkı)
- 4- Evi geçindirmek zorunluluğu (zorunluluk, eşin veya babanın ölmesinden, başka gelir kaynağı bulunmamasından kaynaklanır)
- 5- Başka: Aniden,düşünmeden,eşin tayini için,bunalımdan çıkmak için
- 6- Cevapsız
- 7- Bir'den fazla cevap: 1. şık ve diğerleri
- 8- Bir'den fazla cevap: 1. şık hariç diğerleri

NOMEM

"Neden memuriyeti ya da başkasının yanında çalışmayı değil de iş kurmayı seçtiniz?" sorusunun cevapları ayrı şıklara dönüştürülmüştür. (40. - 52. sorular)

- 40- NOBİR** Öncelikle memuriyet istedi, ama bulamadı
1- Evet
2- Hayır
- 41- NOİKİ** Başkalarına bağımlı olmayı gerektiren bir iş olduğu için memuriyeti istemedi
1- Evet
2- Hayır
- 42- NOMÜÇ** Bu iş babasının ya da eşinin işiydi, onlar çalışamaz olunca kendi üstlendi.
1- Evet
2- Hayır
- 43- NODÖR** Başka: Bunu denemek istiyor, şartlar öyle gerektirdi, mecburiyet, eşin tayini için...
1- Evet
2- Hayır
- 44- NOBEŞ** Cevapsız
1- Evet
2- Hayır
- 45- NOALTI** Onları denedi, onlardan emekli oldu
1- Evet
2- Hayır
- 46- NOYED** Mesaiye uyma zorunluluğu vb. nedenler koşullarına uymadı
1- Evet
2- Hayır
- 47- NOSEK** Öğrenim düzeyi, yaşı tutmadı
1- Evet
2- Hayır

- 48- NODOK** Bu iş maddi açıdan daha doyurucu, ilerleme imkanı yar
 1- Evet
 2- Hayır
- 49- NOMON** Bu işe yatkın, bu işi seviyor, mesleği bu
 i- Evet 2-
 Hayır
- 50- NOONB** Eşi de ileride / şimdi çalışıp oyalanabilir
 1- Evet
 2- Hayır
- 51- NOONİ** Ailesi izin vermedi
 1- Evet
 2- Hayır
- 52- NONÜ** önceleri çocuktan küçüktü, şimdi onlar büyüyünce çalışmak istedi
 1- Evet
 2- Hayır
- 53- ÖNKİM** Bağımsız işyeri kurma fikrini ilk önce kim düşündü? (Daha önce başka bir iş kurmuş ise, o işi kurma fikrini ilk önce kim düşündü?
 1- Kendisi
 2- Eşi
 3- Kendisi, eşi ve çocukları birlikte veya kendisi ve eşi birlikte
 4- Annesi, babası, kardeşleri veya ağabeyi
 5- Akrabası
 6- Arkadaşı
 7- Başka: nişanlısı+çocuklan+3 ve 5+doktor+çocuğu+1 ve 4+1 ve 5
- 54-55 DESTE** Bağımsız işyeri kurma düşüncesi ortaya çıktıktan sonra bu düşüncüyü gerçekleştirmenizi kimler destekledi? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 1-Eşi
 2- Çocuktan
 3- Annesi

- 4- Babası
- 5- Akrabaları (Kardeş, amca, dayı, teyze, hala,...)
- 6- Eşinin annesi, babası, kardeşleri
- 7- Arkadaşları
- 8- Kendisi
- 9- Hepsi
- 10- Başka: 1 ve 4 + 3 ve 5 ve 8 + 1 ve 3 ve 4 ve 5 ve 6 ve 8 + 1 ve 8 ve 5 + 1 ve 7 ve 8 + 1 ve 3 ve 4 ve 8 + 1 ve 4 ve 8 + 3 ve 4 ve 5 ve nişanlı ve 7 + 3 ve 4 ve 5
- 11- Cevapsız
- 12- 1 ve 2 ve 8 + 1 ve 8+ 1 ve 2 13-
3 ve 4

56-57 KARŞI, Karşı çıkanlar kimlerdi? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- 1- Eşi
- 2- Çocukları
- 3- Annesi
- 4- Babası
- 5- Akrabaları (kendi tarafından akrabaları)
- 6- Eşinin annesi, babası, kardeşlen
- 7- Arkadaşları
- 8- Kendisi
- 9- Hepsi
- 10- Başka: 1 ve 3 + 3 ve 4 ve 7
- 11-3 ve4

58- EŞGER

Teşvik edenler ne gibi gerekçeler ileri sürdüler? (Cevabı aynen yazınız)

Eşin gerekçesi:

- 1- Bütçe katkı için teşvik etti
- 2- Kadını-kıramadı, istiyorsan sen bilirsin ben desteklerim dedi
- 3- Ortak geleceklerini düşündü, sağlık nedenleri vardı
- 4- Cevapsız
- 5- Başkasının yanında çalışmasını istemedi
- 6- Boş zamanını değerlendirmesini istedi
- 7- Toplumda yerinin olmasını istedi, kendisine güveninin artacağını

söyledi

8- Mesleğini geliştirmesini istedi

9- 1 ve 6

59- ÇOGER

Çocukların gerekçesi;

1- Cevapsız

2- Biz de yardım ederiz, bize de uğraş olur, meşgul oluruz

3- Bütçeye katta olur

4- Başka

5- Anne istediği için çocuklar destekledi

60- ANGER

Annenin gerekçesi:

1- Cevapsız

2- Boş durmaması, güvencesi olması

3- Aile işinin devamı için, tayin için

4- Bütçeye katkı için

5- Kızı çok istediği için

6- Başarabilirsin, mesleğine ilerle dedi

7- Başka

61- BAGER

Babanın gerekçesi:

1- Cevapsız

2- Boş durmama, bir güvencesi olması

3- Aile işinin devamı için, tayin için

4- Bütçeye katkı için

5- Kızı çok istediği için

6- Başarabilirsin dedi

7- Başka

62- AKGER

Akrabaların gerekçesi: (Kadının kendi tarafından akrabaları)

1- Cevapsız

2- Boş durmama bir güvencesi olması

3- Aile işinin devamı için, tayin için

4- Başarabileceğine inandılar

5- Bütçeye katkısı için

63-KAYIN

Kayınvalide kayınpeder, görümcenin gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Aile işinin devamı, tayin, oğullarının da çalışabileceğini düşündükleri için
- 3- Kadının oyalanması için
- 4- Bütçeye katkı için 5-3ve4
- 6- Kadının kararına saygı duydular

64- ARGER

Arkadaşları gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Üretken olmasını istediler, başarılı olacağını söylediler
- 3- Çalışması arkadaşları için de iyi olacak: Gidip gelme, dikişlerini dikme vb.

65- EŞKAR

Karşı çıkanlar ne gibi gerekçeler ileri sürdüler? (cevabı aynen yazınız)

Eşin gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Evin, erkeğin, çocuğun ihmali
- 3- Ticaretin zor olması, yorulacağı
- 4- Çevrenin çalışan kadına olumsuz bakacağı
- 5- Kadının çevre edinmesini istemedi

66- ÇOKAR

Çocukların gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Kendilerinin ihmal edileceği
- 3- Başaramama riski
- 4- Çevrenin tutuculuğu

67- ANKAR

Annenin gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Maddi olarak zarar etme olasılığı
- 3- Yorulacağı, rahatının bozulacağı
- 4- Kadın olduğu için rahatsız edileceği
- 5- Evini, eşini ihmal edebileceği

- 6- Ticaret erkek işi, memur ol
- 7- Kadının çalışmasına alışık değil

68- BAKAR Babanın gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Kadının çalışmasına alışık değil
- 3- Yorulacağı, rahatının bozulacağı
- 4- Ticaretin riskli olduğu
- 5- Evini, eşini ihmal edebileceği
- 6- Memur ol, devlet güvencesi olur
- 7- Çevrenin kınayacağı

69- AKKAR Akrabaların gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Kadının çalışmasına alışık değil
- 3- Ticaretin riskli olacağı
- 4- Evini, eşini ihmal edebileceği
- 5- Başka: Kısıkdılar, eşinin ileride memuriyetten ayrılacağını düşündüler
- 6- Yorulacağı, rahatının bozulacağı
- 7- Çevrenin kınayacağı

70- KAKAR Kayınvalide, kayınpeder, görümcenin gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Evini, eşini ihmal edeceği
- 3- Ticaretin riskli olacağı
- 4- Kadınsın, yapamazsın
- 5- Ailemize yakışmaz, kadının çalışmasına alışık değil
- 6- Başka

71- ARKAR Arkadaşların gerekçesi:

- 1- Cevapsız
- 2- Yorulacağını, yıpranacağını düşündüler
- 3- Ticareti ona uygun bulmadılar
- 4- Başka: Kıskançlık

'i- Çevrenin tutuculuğu

6- Başaramayacağını, erkek işi olduğunu söylediler

72- KEKAR Kendi gerekçesi ne idi?

1- Cevapsız

2- Çalışmayı istemiyordu ama şartlar zorladı

3- Cesaretsizdi

4- Evinde oturmak istiyordu

5- Memuriyet isterdi

73- EŞFİK

ş yeri kurmasına eşi karşı çıkmış idi ise, eşinizin fikri sonradan değişti mi? Eşiniz iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı? 1- Evet, eşim sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı Hayır, eşim fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı, işyeri kurmuş olmam bugün bile evimizde ciddi bir tartışma konusudur

3- Hayır, eşim fikrini değiştirmede, bu durum boşanmamıza yol açtı

4- Başka: Fikir değiştirdi ama desteklemiyor da

5- Cevapsız

74-EKİKN

Eşi sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, eşiniz fikrini için ve nasıl değiştirdi? Eşinizi birisi ikna mı etti? Ne oldu da eşiniz fikrini değiştirdi?

1- Cevapsız

2- Evin ihmal edilmediğini, bütçeye de katkı olduğunu gördü

3- Kadını, çocukları kırmak istemedi

4- Çevrenin takdirini gördü

5- Başardığımı gördü ,kendiliğinden fikir değiştirdi

6- Başka: kadın ikna etti

75- ÇOFİK

İşyeri kurmasına çocukları karşı çıkmış idi ise, çocuklarınızın fikri sonradan değişti mi? Çocuklarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

1- Evet, çocuklarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladılar

2- Hayır, çocuklarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktılar

- 3- Başka: Oğlunun fikri değişti, kızınunki değişmedi
4- Cevapsız

76- ÇOİKN Çocukları sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise, çocuklarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Onları birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da çocuklarınız fikrini değiştirdi?

- 1- Cevapsız
2- Başardığını görünce
3- Çocuklarıyla konuşarak onları ikna etti
4- Ekonomik nedenler
5- Babanın anısını sürdürmek için

76- ANFİK İşyeri kurmasına annesi karşı çıkmış idi ise, annenizin fikri sonradan değişti mi? Anneniz iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, annem sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
2- Hayır, annem fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı
3- Başka
4- Cevapsız

77- ANİKN Annesi sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, anneniz fikrini niçin ve nasıl değiştirdi? Annenizi birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da anneniz fikrini değiştirdi?

- 1- Başardığını görünce
2- Eşinin kabul ettiğini görünce
3- Cevapsız
4- Ekonomik katkıyı görünce

79-BAFİK İşyeri kurmasına babası karşı çıkmış idi ise, babanızın fikri sonradan değişti mi? Babanız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, babam sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
2- Hayır, babam fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktı
3- Başka: Baba öldü, bileniyor
4- Cevapsız
5- Bazen kızıyor, bazen destekliyor

80-BAİKN

Babası sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladı ise, babanız fikrini niçin ve nasıl değiştirdi? Ne oldu da babanız fikrini değiştirdi? Babanızı birimi ikna etti? 1- Başardığını görünce

- Kendiliğinden, fazla direktmedi, beni kırmak istemedi
- Eşinin kabul ettiğini görünce 4-

Cevapsız

81- AKFİK

işyeri kurmasına kendi akrabaları karşı çıktıysa,akrabalarınızın fikri sonradan değişti mi?Akrabalarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

1- Evet, akrabalarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı.

2- Hayır, akrabalarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı ıktı.

Başka

4- Bilemiyor, grşmyorlar

Kısmen fikir değiştirdiler 6-

Cevapsız

82- AKİKN

Akrabaları sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise akrabalarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Akrabalarınızı birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da akrabalarınız fikir değiştirdi?

1- Cevapsız

2- Başardığını görünce

3- Hayat şartlarını görünce

83-KAFİK

İşyeri kurmasına kayınvalidesi, kayınpederi, kayınbiraderi karşı çıkmış ise, eşinizin ailesinin fikirleri sonradan değişti mi? Eşinizin ailesi iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladılar mı? 1-Evet

2- Hayır

3- Cevapsız

4- Başka: Bilemiyor

84- KAİKN Eşinizin ailesi sonradan fikir değiştirdi iş kurmasını desteklemeye başladılar ise eşinizin ailesi fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Onları birisi ikna mı etti? Ne oldu da eşinizin ailesi fikir değiştirdi?

- 1- Cevapsız
- 2- Başardığını görünce
- 3- Hayat şartlarını görünce
- 4- Kesin kararlı olduğumu, çok istediğimi görünce
- 5- Başka: öldüler, kendi sorunlarına daldılar

85- ARFİK işyeri kurmasına arkadaştan karşı çıkmış idi ise, arkadaşlarınızın fikri sonradan değişti mi? Arkadaşlarınız iş kurmanızı sonradan desteklemeye başladı mı?

- 1- Evet, arkadaşlarım sonradan fikir değiştirdi, iş kurmamı desteklemeye başladı
- 2- Hayır, arkadaşlarım fikrini hiç değiştirmede, her zaman karşı çıktılar
- 3- Başka
- 4- Cevapsız

86-ARİKN Arkadaştan sonradan fikir değiştirdi, iş kurmasını desteklemeye başladılar ise, arkadaşlarınız fikirlerini niçin ve nasıl değiştirdi? Arkadaşlarınızı birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da arkadaşlarınız fikir değiştirdi?

- 1- Cevapsız
- 2- Başardığını görünce
- 3- Kararlı olduğunu görünce
- 4- Kendi çıkarları için

87- KEFİK Başlangıçta işyeri kurmayı siz istemiyor idiyse, sonradan fikriniz nasıl, niçin değişti? Sizi birisi ikna mı etti? Kim ikna etti? Ne oldu da fikir değiştirdiniz?

- 1- Cevapsız
- 2- Eşi üsteledi, kendisi güvensizdi, maddi nedenlerle mecbur kaldı
- 3- Çocuktan istedi
- 4- Eş ve çocuk istedi
- 5- Akraba ve arkadaş

- 6- Anne ve baba
 7- Evde oturamayacağını anladı
 8- Başarıncı güveni arttı

ESMAS "ilk işinizin kurulmasına karar verdikten sonra işi kurarken, işi kurma sırasında ne gibi sorunlarla karşılaştınız? En önemli sorunları sıralayınız. Bir'den fazla cevap olabilir" sorusunun cevapları ayrı şıklara dönüştürülmüştür.

88- ESBİR Sermaye temini
 1- Evet
 2- Hayır

89- ESİKİ Dükkan arama, kiralama
 1- Evet
 2- Hayır

90- ESÜÇ Mal temini
 1- Evet
 2- Hayır

91- ESDÖR Donanım, araç-gereç temini
 1- Evet
 2- Hayır

92- ESEBEŞ Başka
 1- Evet
 2- Hayır

93- ESALT Cevapsız
 1- Evet
 2- Hayır

94- ESYED Sorunum yoktu
 1- Evet
 2- Hayır

- 95- ESSEK** Müşteri gelmedi
1- Evet
2- Hayır
- 96- ESDOK** Acemilik, tecrübesizlik, yalnızlık, organize edememe
1- Evet
2- Hayır
- 97- ESNON** Eleman sorunu
1- Evet
2- Hayır
- 98- ESOBİ** Belediye, maliye gibi resmî kuruluşlarla
1- Evet
2- Hayır
- 99- ESOİK** Toplumun yargısı, kadına alışkın olmama
1- Evet
2- Hayır
- 100- ESOÜÇ** Ev - çocuk bakımı
1- Evet
2- Hayır
- 101- ESODO** Müşteri ile anlaşmama
1- Evet
2- Hayır
- SORAS** "İlk işyerinizi açıp, işinizi kurduktan sonra işinizle ilgili ne gibi sorunlarla karşılaştınız? Bir'den fazla cevap olabilir" sorusunun cevapları ayrı şıklara dönüştürülmüştür.
- 102- SOBİR** Sorunu olmadı
1- Evet
2- Hayır

- 103- SOİKİ** Cevapsız
1- Evet
2- Hayır
- 104- SORÜÇ** Mal temini, mal temini için toptancıya gitme
1- Evet
2- Hayır
- 105- SODÖR** Müşteri azlığı, pazar bulamama
1- Evet
2- Hayır
- 106- SOBEŞ** Resmî kuruluşlarla ilişkiler
1- Evet
2- Hayır
- 107- SOALT** Acemilik, tecrübesizlik, müşteri ile ilişki kurmayı bilememe, işi yürütmede bilgisizlik
1- Evet
2- Hayır
- 108- SOYED** ödemeler, senetler
1- Evet
2- Hayır
- 109- SOSEK** Yalnız olma, kadın olma, kendini kabul ettirme
1- Evet
2- Hayır
- 110- SODOK** Başka: Hırsızlık, rekabet, hastalık, kira, müşteri kaprisi
1- Evet
2- Hayır
- 111-SODÖR** Personel, eleman sorunu
1- Evet
2- Hayır

- 112- SOOBİ** Ev, çocuk ve iş dengesini kurmak
 1- Evet
 2- Hayır
- 113- SOOİK** Para sorunu
 1- Evet
 2- Hayır
- 114- SOOÜÇ** Piyasadaki istikrarsızlık, enflasyon, durgunluk
 1- Evet
 2- Hayır
- 115- SOODÖ** Kredi alma
 1- Evet
 2- Hayır
- 116- SOOBE** Vergiler
 1- Evet
 2- Hayır
- 117- HALAS** 63. sorudaki sorunlardan hangilerini çözebildiniz? Hangilerini çözemediniz? Çözemedikleriniz hala bir sorun olarak devam ediyor mu? Neden?
 1- Cevapsız
 2- Sorunları çözümlendi
 3- Sorunlar sürüyor
 4- Bazıları çözümlendi, bazıları sürüyor
- 118-119 SERMA İİK** İşinizi kurmak için gerekli sermayeyi nereden temin ettiniz?
 1- Kendi birikimi
 2- Eşi verdi
 3- Anne, baba, kardeş
 4- Arkadaş, ortak
 5- Kendi ve eşi birlikte
 6- Başka: Borç aldı, sermaye gerektirmedi

- 7- Bankadan, esnaf kefaletten borç aldı
- 8- İş kuruluydu, maliyeti olmadı: Babanın, eşin işiydi, miras kaldı
- 9- Akrabalardan
- 10- Bir'den fazla cevap
- 11- Firmalara borç yapıldı

Bundan sonraki sorular şimdiki işiyle ilgilidir.

- 120- METEK** Şu anda aynı kazancı getirecek bir memuriyet teklifi olsa
- 1- Kabul eder, memurluğa geçer
 - 2- Reddeder, işini sürdürür
 - 3- Öğretmenlik gibi yarım gününü evde geçirebileceği bir memuriyet olsa geçer
 - 4- Başka: Hiç düşünmedi, cevapsız
 - 5- Hiçbir yerde çalışmak istemiyor, evini istiyor
- 121- KABUL** Kabul eder memurluğa geçer ise, neden? (Birden fazla cevap olabilir)
- 1- Düzenli gelir
 - 2- Emeklilik maaşının güvencesi, sigorta
 - 3- Kolay ve rahat olması, risklerinin azlığı, oysa esnaflık zor, yorucu
 - 4- Evin daha çok vakit ayırabilme imkanını bulması
 - 5- Eşinin, memuriyete geçmesini istemesi
 - 6- Başka: Oyalanmak için
 - 7- Bir'den fazla cevap
 - 8- Cevapsız
- 122-123 İŞSÜR** Reddeder, işini sürdürürse, neden? (Bir'den fazla cevap olabilir)
- 1- Mümkün değil, zira memurluktan emekli, yaşı tutmaz öğrenimi yeterli değil
 - 2- Başkalarına tabi olarak çalışmak istemiyor, bağımsız iş yapmak istiyor
 - 3- Daha çok kazanıyor
 - 4- Çalışma saatlerini istediği gibi düzenleyebiliyor
 - 5- İş yerinde farklı kişilerle karşılaşma imkanı buluyor, sosyal çevresi genişliyor

- 6- Cevapsız
- 7- İşini seviyor, zevk alıyor, memnun
- 8- Başarılı
- 9- Emek verdi
- 10- İlerleme imkanı var
- 11- Personeli işsiz kalır
- 12- Bir'den fazla cevap

124- PUOUT Buradan elde ettiğiniz geliri evde oturarak yapabileceğiniz bir işten kazanmanız mümkün olsaydı, ne yapardınız? (Evde hah dokuma, çiçek yapma gibi)

- 1- Evde çalışmayı tercih eder
- 2- işe gitmeyi tercih eder
- 3- Başka: Cevapsız, düşünmedi
- 4- Hiçbir yerde çalışmak istemiyor, evini istiyor, evini istiyor

125- GELİR Bu işyerinden kazandığınız para, evinizin toplam gelirinin yüzde kaçıdır?

- 1- Yüzde 50'den fazla
- 2- Yüzde 50 civarındadır
- 3- Yüzde 50'den az
- 4- Başka
- 5- Cevapsız

YÜZDE "Cevabı %50'den az olanlara sorulacak: o halde neden bu işi sürdürüyorsunuz" sorusunun cevapları ayrı ,ayrı şıklara dönüştürülmüştür.

126- YUBİR özel masraflarım karşılamak için

- 1- Evet
- 2- Hayır

127- YÜİKİ Oyalanmak için

- 1- Evet
- 2- Hayır

- 128-YÜZÜÇ** Özel masraf ve oyalanmak için
1- Evet
2- Hayır
- 129- YUDOR** Kendine ait bir işinin olmasını isteği için
1- Evet
2- Hayır
- 130- YÜBEŞ** Az da olsa aile bütçesine katkıda bulunmak
1- Evet
2- Hayır
- 131- YUALT** Başka: Eşini yanında çalıştırıp sigortalı yapmak, doktor tavsiyesi, zaten yakında kapatacak 1-Evet 2-Hayır
- 132- YÜED** İşi yeni, düzelmesini bekliyor
1- Evet
2- Hayır
- 133- YÜSEK** Aile işi olduğu için sürdürüyor
1- Evet
2- Hayır
- 134- YÜDOK** İşini seviyor, sürdürmek istiyor
1- Evet
2- Hayır
- 135- YÜZON** Borçlarını ödemek için
1- Evet
2- Hayır
- 136- YÜOBİ** İş çocuklarına devretmek için bekliyor
1- Evet
2- Hayır

- 137- YÜÖİK** Maddi yönden özgür
 1- Evet
 2- Hayır
- 138- YÜOÜÇ** Bağ-Kurlu olmak için
 1- Evet
 2- Hayır
- 139- MESAF** İşyeriniz ve eviniz arası mesafenin ne kadar olmasını istersiniz?
 1- Fark etmez
 2- Evle aynı sokakta, eve çok yakın
 3- Yarım saatlik bir yürüyüş mesafesinde
 4- Ayrı semtlerde
 5- Cevapsız
- 140- SEMTİ** Bu işyeri kentin hangi alanında?
 1- Çarşı içinde
 2- Konutlar arasında
 3- Ana çarşı olmamakla birlikte kentin ana caddesinden birinin üstünde veya çok yakınında
 4-Başka
 5- Cevapsız
 6- Tatil köyünde, otel içinde
- 141- KOMŞU** Çevrenizde, yakınınızda kadınların işlettiği başka işyerleri var mı?
 1- Evet
 2- Hayır
 3- Başka
 4- Cevapsız
- 142- KOMEV** Cevabı evet ise, bu durumdan memnun musunuz?
 1- Evet
 2- Hayır
 3- Başka
 4- Cevapsız
 5- Fark etmiyor

- 143- KOMNE** Memnun ise, neden?
 1- Cevapsız, Allar rızkını verir
 2- Sosyal ilişki, arkadaşlık
 3- Kadınların iş hayatına atılmasından memnun
 4- Kadınlar arası dayanışma oluyor
 5- Kendini rahat hissediyor, başka kadınların da olması ona güç veriyor
- 144- KOMHA** Memnun değil ise, neden?
 1- Cevapsız
 2- Dedikodu, çekememezlik
 3- Kadınların çalışmasına alışmadı, zaten kendi de zorunluluktan çalışıyor
 14- Kadınlar çalışma hayatına yabancılar
- 145- İŞMEM** Çalışmaktan memnun musunuz? Çalışan bir kadın olmak hoşunuza gidiyor mu?
 1- Genel olarak evet
 2- Genel olarak hayır
 3- Kısmen
 4- Başka
- 146- HAMMA** Hammaddeyi ya da sattığımız ürünleri nereden temin ediyorsunuz? (Bu soruya hizmet sektöründe olanlar cevap vermeyebilir)
 1- Aynı kent içinden
 2- Çevre kentlerden
 3- Uzak kentlerden
 4- Cevapsız
 5- 1 ve 3
 6- 1 ve 3 dışındaki kombinasyonlar
 7- Yurtdışından
- 147- İŞGEZ** 146. soruda 2. ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Hammadde ya da ürünleri temin için toptancıya siz mi gidiyorsunuz, toptancı mı size geliyor? 1- Kendi gidiyor

- 2- Toptancı, imalatçı getiriyor, gönderiyor
- 3- Başka: Kardeşi, oğlu gidiyor
- 4- Cevapsız
- 5- 1 ve 2
- 6- Eşi gidiyor

148-149 KİMGİ 147. soruda 1. şıkkı işaret edenlere yani kendi alanlara sorulacak:

Kiminle birlikte gidiyorsunuz?

- 1- Tek başına
- 2- Eşi ile
- 3- Annesi, babası veya kardeşi, çocuğu, kayın biraderi ile
- 4- Arkadaşları ile
- 5- Meslektaşları ile
- 6- Ortağı ile, yanında çalışanlardan biri ile
- 7- Başka: Aile ve yabancı
- 8- Cevapsız
- 9- Bazen tek başına, bazen eşi ve akrabaları hariç diğerlerinden biri ile
(1 ve 4 ve 5 ve 6)
- 10 - Bazen eşi ile, diğer akrabaları ile,bazen tek başına (1 ve 2 ve 3)

150-TOPGÜ Herkese sorulacak: Toptancılar, imalatçılar kadın olduğunuz için genelde güçlük mü çıkarıyor, özel ilgi mi gösteriyor, yoksa ayırım yapmıyorlar mı?

- 1- Kadın olduğu için güçlük çıkarıyorlar
- 2- Kadın olduğu için özel ilgi, yardım gösteriyorlar
- 3- Ayırım yapmıyorlar
- 4- Başka: Toptancı aynı zamanda arkadaşı
- 5- Cevapsız
- 6- Kişiye bağlı olarak değişiyor
- 7- Oğlu, eşi ilgileniyor
- 8- Mücadele verilerek kazanılıyor

151- RESMİ Maliye, belediye gibi resmî kuruluşlarla ilişkinizde sorun çıktığında size kim yardımcı oluyor? 1- Sorun çıkmıyor

- 2- Hiç kimse, kendi çözümlüyor
- 3- Eş ve çocuklar
- 4- Anne, baba, kardeş
- 5- Akrabalar
- 6- Arkadaşlar, ortak
- 7- Muhasebeciye, hukukçuya, v.s. danışıyor (para karşılığında)
- 8- Başka: Eş hariç diğerleri
- 9- Eş ve diğerleri birlikte

152- REİLG Resmî görevliler kadın olduğunuz için genelde güçlük mü çıkarıyor, özel ilgi mi gösteriyor yoksa ayırım yapmıyorlar mı?

- 1- Kadın olduğu için güçlük çıkarıyorlar
- 2- Kadın olduğu için özel ilgi ve yardım gösteriyorlar
- 3- Ayırım yapmıyorlar
- 4- Başka: Oğlu, eşi ilgileniyor, ilişkimi ben belirliyorum
- 5- Cevapsız
- 6- Erkek görevliler kadınlardan daha ilgili
- 7- Cinsiyete değil, kişiliğe göre değişiyor

153-RAKİP Rakiplerinizle ilişkileriniz nasıldır?

- 1- Rakibi yok
- 2- Sorunlu
- 3- Olumlu 4- Başka
- 5- Cevapsız
- 6- İlişkileri yok, herkes kendi işinde
- 7- Tatlı rekabet

154-RASOR 153. soruda 2. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Rakiplerinizle sorunlarınız varsa, bunlar ne gibi sorunlardır?

- 1- Cevapsız, rekabet sorunları' gibi cevaplar
- 2- Kişisel, özel sürtüşmeler: Komşunun erkek arkadaşı...
- 3- Fiyat kırma, yardımcı olmama, diyalog eksikliği dayanışma kuramama, kıskançlık

- 155- CİNSİ** Tüketicileriniz müşterileriniz daha çok hangi cinstendir?
 1- Kadınlar
 2- Erkekler
 3- Kadın erkek fark etmiyor, her cinsten var
 4- Başka: Çocuk ve kadın
 5- Çocuk ve kadın
- 156-CİNSC** Kadın müşteriyle mi erkek müşteriyle mi daha rahat iletişim kuruyorsunuz?
 1- Kadın
 2- Erkek
 3- Fark etmiyor
 4- Başka
 5- Müşterisinin hepsi kadın (terzi, kuaför gibi)
- 157- KCİNS** Cevabı kadın ise: neden?
 1- Cevapsız
 2- Kendi cinsinden olması, ortak değil
 3- Kadınlar daha bilinçli alış - veriş yapıyor
 4- Erkeklerle fazla güler yüzlü davranılamıyor
 5- Kadın daha esnek, erkekler sabit fikirli
- 158- ECİNS** Cevabı erkek ise: neden?
 1- Cevapsız
 2- Kolay karar veriyorlar, pazarlık yapmıyorlar, titizlenmiyorlar, hoşgörülüler, satıcıya güveniyorlar
- 159- TABAK** Müşterilerinizin çoğunluğu size göre hangi tabakadan gelmekte?
 1- Üst tabaka
 2- Ortanın üstü
 3- Orta tabaka
 4- Ortanın altı
 5- Alt tabaka
 6- Her tabakadan
 7- Bir'den fazla (3 ve 5)

8-Bir'den fazla (1 ve 3)

9- Cevapsız

160- TERCİ Müşterilerinizin size tercih nedeninin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
(Bir'den fazla cevap olabilir)

1- Kaliteli mal / hizmet sunma

2- 1 ve güler yüzlü muamele etme + güler yüzlü muamele ve kadın olduğu için kendilerini rahat hissetme

3- Ucuz satış, taksit

4- Dürüst, güvenilir

5- Güler yüz, kadın olduğu için rahatlık hissetme ve diğer şıklar

6- Güler yüz ve kadın olma şıkları dışındaki diğer şıklar

7- Çevresi geniş

8- Başka: Bilmiyor, cevapsız

9- Rakipsiz

SORUN "Şu anda işinizle ilgili ne gibi sorunlarınız var?" Bir'den fazla cevap olabilir" sorusunun cevapları ayrı şıklara dönüştürülmüştür.

161- SOBİR Kaliteli hammadde, ürün temin edememe

1- Evet

2- Hayır

162- SOİKİ Ucuz hammadde, ürün temin edememe

1- Evet *İ-*

Hayır

163- SORÜÇ Kalifiye eleman bulamama

1- Evet

2- Hayır

164- SORDO Müşteri azlığı

1- Evet *İ-*

Hayır

- 165- SOBES** Belediye ve Maliye'nin kararları, vergi
1- Evet
2-Hayır
- 166- SOALT** Başka
1- Evet
2- Hayır
- 167- SOYED** Cevapsız
1- Evet
2- Hayır
- 168- SOSEK** Maddi sorun, sermaye
1- Evet
2- Hayır
- 169- SODOK** Sorunsuz
1- Evet
2- Hayır
- 170- SORON** Kira, yer sorunu
1- Evet
2- Hayır
- 171- SOOBİ** Reklam eksikliği
1- Evet
2- Hayır
- 172- SOOKİ** Ödeme sorunları
1- Evet
2- Hayır
- 173- SOOÜÇ** Enflasyon, ticaretteki durgunluk
1- Evet
2- Hayır

- 174- SOODO** Yorgunluk
 1- Evet
 2- Hayır
- 175- SOOBE** Mal temini
 1- Evet
 2- Hayır
- 176- İŞGEL** İşinizi geliştirmeyi istiyor musunuz?
 1- Evet, istiyor. Ama imkanları yeterli değil
 2- Evet, istiyor, nitekim yakında geliştirecek
 3- Hayır, istemiyor. Bu kadarı yeterli
 4- Hayır, istemiyor, nitekim yakında kapatacak ya da devredecek
 5- Başka
 6- Cevapsız
- 177- GELNE** 176. Sorudaki cevabı 2. şık ise: işinizi geliştirmek için neler yapmayı planlıyorsunuz?
 1- Mevcudu büyütme
 2- Şube açmak
 3- Başka alanlarda iş kurmak
 4- Başka: Bir'den fazla şık
- 178- KAPNE** 176. sorudaki cevabı 4. şık ise: işinizi kapatmayı istemenizin sebebi nedir? (Bu sorunun cevabında özellikle dikkatli olunuz)
 1- İşletme güçlükleri, kazanç düşüklüğü (işin itmesi)
 2- Ev hanımlığını özleme (evin çekmesi)
 3- Memurluğa geçme
 4- Eşinin çalışmasını istememesi
 5- Çocukların bakımı
 6- Sağlık nedenleri
 7- Çalışmasına gerek kalmadı
 8- Başka
 9- Kendine vakit ayırmıyor

- DEVLE** "Devletin ne gibi yardımlarda bulunmasını istersiniz? Bir'den fazla cevap olabilir" sorusunun cevapları ayrı şıklara dönüştürülmüştür.
- 179- DEBİR** Dükkan kiralan için destekte bulunması
1- Evet
2- Hayır
- 180- DEİK** Düşük faizli iş geliştirme kredisi
1- Evet
2- Hayır
- 181- DEVÜÇ** Bürokrasinin azaltılması
1- Evet
2- Hayır
- 182- DEDÖR** Vergilerin düşürülmesi
1- Evet
2- Hayır
- 183- DEBEŞ** Bağ-Kur ile ilgili sorunların çözümü
1- Evet
2- Hayır
- 184- DEALT** Başka: Asgari ücretin yükseltilmesi
1- Evet
2- Hayır
- 185- DEYED** Cevapsız
1- Evet
2- Hayır
- 186- DESEK** Enflasyonun düşürülmesi, piyasanın canlandırılması
1- Evet
2- Hayır

- 187- DEDOK** Pazarlama olanaklarının yaratılması
1- Evet
2- Hayır
- 188- DEVON** Fiyat denetimi, fiyat kırılmasının engellenmesi
1- Evet
2- Hayır
- 189- DEOBİ** Çalışan kadınlara manevi ve maddi destek verilmesi
1- Evet
2- Hayır
- 190- DEOKİ** İş kurarken eşin izninin alınmasının kaldırılması
1- Evet
2- Hayır
- 191- DEOÜÇ** Zorluk çıkartılmaması
1- Evet
2- Hayır
- 192- DEODÖ** Peşin verginin kaldırılması
1- Evet
2- Hayır
- 193- DEOBE** Çıkarların o işyerinde eğitilmesi
1- Evet
2- Hayır
- 194- DEOA** İyi projesi olanlara kredi verilmesi
1- Evet
2- Hayır
- 195- DEOYE** Kaçak mal girişinin önlenmesi
1- Evet
2- Hayır

- 196- DEOSE** Dernekleşmeye destek olunması
1- Evet
2- Hayır
- 197- DEODO** Stopajın kaldırılması
1- Evet
2- Hayır
- 198- DEYİR** Personelin tüm masrafının işverene yüklenmesi
1- Evet
2- Hayır
- 199- DEYBİ** Tüketici kadar satıcının da korunması
1- Evet
2- Hayır
- 200- DEYİK** Maliyecilerin eğitilmesi, nazik olmaları
1- Evet
2- Hayır
- 201- DEYÜÇ** Devletten hiç bir şey beklemiyor
1- Evet
2- Hayır
- 202- DEYDÖ** Cezaların azaltılması
1- Evet
2- Hayır
- 203- DEYBE** Yazar kasa zorunluluğunun kaldırılması
1- Evet
2- Hayır
- 204- DEYAL** Aracının kaldırılması (pansiyoncunun dileği)
1- Evet
2- Hayır

- 205- İNDİV** Kendinize işyeriniz dışında vakit ayırabiliyor musunuz? Haftada bir kuaföre gitmek, spor yapmak, sinema ve konsere gitmek, akraba, arkadaş ziyareti vs. gibi faaliyetlerde bulunabiliyor musunuz?
- 1- Evet, kendime az da olsa vakit ayırabiliyorum
 - 2- Evet, kendime yeterince vakit ayırabiliyorum
 - 3- Hayır, kendime vakit ayırmıyorum, ayıramıyorum
 - 4- Başka

- 206- İNDEN** Cevabı olanlara sorulacak: Kendinize, özel zevklerinize, ilgilerinize vakit ayırmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?
- 1- Yaşın ilerlemesi
 - 2- Çalışma hayatının yoğunluğu
 - 3- Ev çocukla ilgilenmeye daha çok önem verme
 - 4- Eşinizin izin vermemesi
 - 5- Başka: gerekli görmüyor
 - 6- Cevapsız
 - 7- 2 ve 3
 - 8- Maddi olanaksızlık
 - 9- 2 ve 8

- 207-İNDÜZ** 205. soruda 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Kendine vakit ayıramıyor ise: bu durum sizi üzüyor mu, yoksa üzerinde durmuyor musunuz?
- 1- Evet, beni üzüyor. Kendime vakit ayırabilmeyi isterdim
 - 2- Hayır, üzülüyorum. Normal karşılıyorum
 - 3- Başka
 - 4- Cevapsız
 - 5- Bazen üzülüyorum

- 208- ARKVA** Akrabalarınız dışında, ayda en az bir kez görüştüğünüz arkadaşlarınız var mıdır?
- 1- Evet, arkadaşlarım var
 - 2- Komşuların, bazı tanıdıkların dışında arkadaşlarımla olduğunu söyleyemem

- 3- Başka
- 4- Cevapsız

209-ARKEN Arkadaşı yok ise: Arkadaşlarınızın olmasını nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Şu anda yaşadığı kente, semte yeni taşınma, taşınma nedeniyle önceki arkadaşlardan uzaklaşma
- 2- Arkadaşların evlenmesi, herkesin ayrı bir hayata dalması
- 3- Çalışma hayatına atılması yüzünden arkadaşlarıyla iletişimin kopması
- 4- Ev ve çocukla ilgilenme gereği yüzünden arkadaşlara zaman ayıramama
- 5- Başka
- 6- Cevapsız
- 7- Arkadaşa ihtiyaç duymuyor
- 8- Dul - Boşanmış olması

210- ARKÜZ Arkadaşı yok ise: arkadaşınızın olmamasından dolayı üzüntü duyuyor musunuz? yoksa işiniz, eviniz sizi yeterince meşgul ediyor mu?

- 1- Evet, beni üzüyor. Arkadaşlarımın olmasını isterdim
- 2- Hayır, beni üzmüyor. Evim, işim, ev halkı, işyerine gelip gidenler beni yeterince oyalıyor
- 3- Başka
- 4- Cevapsız

211- KİNVA Akrabalarınız var mıdır? Onlarla görüşebiliyor musunuz? (Ayrı evde yaşayan anne, baba, kardeşler de akraba olarak kabul edilecek, telefon dahil)

- 1- Akrabaları var,ama uzaktalar.çok az görüşebiliyorlar(Yılda bir ve daha az)
- 2- Akrabaları var, aynı kentte yaşıyorlar ama pek sık görüşemiyorlar (Birkaç ayda bir kez)
- 3- Akrabalar var ve sık, sık görüşüyorlar (Ayda en az bir kez)
- 4- Akrabaları yok
- 5- Başka
- 6- Cevapsız

212- KİNEN Akrabalarıyla çok az görüşenlere veya pek sık görüşmeyenlere sorulacak: Akrabalarınızla fazla görüşmenizi nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Ayrı kentlerde yaşamak
- 2- Büyük kentlerde, uzak semtlerde yaşamak
- 3- Çalışıyor olması yüzünden ziyaret edememek
- 4- Kırgınlıklar, dargınlıklar nedeniyle, ilişki soğukluğu
- 5- Başka
- 6- Cevapsız
- 7- Bir'den fazla cevap

213- KİNÜZ Yakın çevresinde, aynı kentte, aynı semtte akrabası olmayana veya akrabası olmasına rağmen sık görüşmeyenlere sorulacak: Akrabalarınızla sık görüşmemek sizi üzüyor mu yoksa böyle bir durumu günümüzün hayat şartları sonucu normal bir durum olarak mı görüyorsunuz?

- 1- Akrabalarıyla sık ,sık görüşmemekten üzüyor
- 2- Böyle bir üzüntü duymuyor, bu hayat şartlarında normal olduğunu düşünüyor
- 3- Başka
- 4- Cevapsız
- 5- Akrabası olmadığı için üzüyor

214-219. sorular evli olanlara sorulacak

214- EŞÖĞR Eşinizin öğrenim durumu?

- 1- İlkokul mezunu
- 2- Ortaokul mezunu
- 3- Lise mezunu
- 4- Üniversite
- 5- Başka

215- EŞMES Eşinizin mesleği? (Emekli ise, emekli olduğu işi, veya nereden emekli olduğu)

- 1- Çiftçi

- 2- Orta düzey memur, öğretmen, ücretli
- 3- Üst düzey bürokrat, iş adamı, doktor, avukat
- 4- Orta düzey ticaret, esnaf
- 5- Başka
- 6- Cevapsız
- 7- İşçi
- 8- İşsiz

216- İŞBÖL

Ev işlerinde eşinizle iş bölümü mü yaparsınız, yoksa her ikinizde her işi bir diğerinizin yerine yapar mısınız?

- 1 - İş bölümü vardır, mutfak, temizlik kadının; tamirat alış-veriş erkeğin gibi. Bir diğerinin işini küçük yardımlar dışında yapmayız.
- 2- İş bölümü yoktur. Her ikimizde her işi yaparız. Kimin eli boşsa o yapar
- 3- İş bölümü yoktur, her işi ben yaparım
- 4- Başka: Hizmetçi
- 5- Cevapsız
- 6- Eşi yapıyor

217- İŞİŞB

216. soruda 2. şıkta cevap verenlere, eşiyle iş bölümü yapmayanlara sorulacak: Eşinizin ev işleri yapmaya başlamasını sizin çalışmanızın sonucu olduğunu söyleyebilir misiniz? Çalışan bir kadın olmasaydınız eşiniz yine ev işlerini yapmayı sürdürür müydü?

- 1- Çalışmasaydım evimizde klasik iş bölümü olurdu. Eşim ev işlerini yapmaya yanaşmazdı
- 2- Çalışmasaydım da ev işlerini eşimle birlikte yapardım
- 3- Bilemiyor
- 4- Cevapsız

218-219 KARAR ,Karar vermeyi gerektiren durumlarda, eşinizle ilişkileriniz şunlardan hangilerine uyar?

- 1- Evle işle ilgili her konuda karar vermeden önce eşimin fikrini muhakkak alırım, ortak karar veririz
- 2- Evle işle ilgili her konuda karar vermeden önce eşimin fikrini almasam dahi onun nasıl karar vermemi isteyeceğini düşünür, ona göre

karar veririm

3- Evle ilgili tüm konularda ortak karar alırız, işimle ilgili konularda kendim karar veririm

4- Ne evle ne işle ilgili konularda eşimin fikrini alırım. Her zaman kararlar ben veririm

5- önemli konularda karan ortaklaşa veririz, önemsiz konularda kendi kararlarımızı kendimiz veririz (önemli karar: ev - araba almak, seyahate çıkmak, çocukların okulu, evlenmesi, iş değiştirmek, önemsiz karar: elbise, ayakkabı almak, ne yemek pişirileceği v.s)

6- Bütün kararlar eşim alır, ben sadece o kararlar uygulam

7- Başka

8- Cevapsız

9- Fikrimi alır, karan kendi verir

10- Fikrini alır, karan ben veririm

220- EŞÇYA

Evli ve çocuğu olanlara sorulacak: Eşiniz, çocuk bakımı konusunda size ne kadar yardımcı olmaktadır?

1- Eşi, çocuk bakımındaki tüm işleri çoğunlukla paylaşmıştır, paylaşmaktadır

2- Eşi bu konu ile ilgili ya hiç yardımcı olmamış, ya da çok az bir ilgi göstermiştir, göstermektedir

3- Başka: Bakıca var

4- Cevapsız

5- Bazen yardımcı olur

221- EŞÇPA

Evli, çocuklu ve eşi çocuk bakımındaki tüm işleri kadınla paylaşmış olanlara sorulacak: Eşinizin çocuğunuzun bakımında gösterdiği ilgi ve yardım sizin çalışmanız sonucu mudur? Çalışmasaydınız da eşiniz çocuk bakımında yine size yardımcı olur muydu?

1- Çalışmasaydım, çocuk bakımı benim üstüme kalırdı, eşim çok az ilgilenirdi

2- Çalışmasaydım bile eşim her türlü yardımı yapardı

3- Başka: Bilemiyor, o zaman ev hanımıydı

4- Cevapsız

222-227. sorular evli olanlara sorulacak

222- MAİLE Eşinizle birlikte gidip geldiğiniz, ortak arkadaşlarınız olan başka çiftler de var mıdır? Yoksa sizin ve onun arkadaş çevreniz tamamen birbirinden ayrı mıdır?

- 1- Bütün arkadaşlarımız ortaktır, birlikte gider geliriz
- 2- Ortak tanıştığımız çiftlerin yanısıra ikimizin ayrı arkadaş grupları da vardır
- 3- Ortak görüştüğümüz arkadaşlarımız yoktur. İkimizin de ayrı arkadaş grupları vardır. Bir diğerimizin arkadaşlarıyla görüşmeyiz
- 4- Başka
- 5- Cevapsız
- 6- Pek görüşmüyorlar, zaman yok

223- BANKA Kendi adınıza banka hesabınız var mıdır?

- 1- Evet, vardır
- 2- Hayır, yoktur,
- 3- Eşimle ortak hesabımız vardır
- 4- Başka
- 5- Cevapsız
- 6- Hesabı var, ama eşinden habersiz ne para çeker, ne de yatırır

224- MUTLU Evli bir kadın olmaktan memnu musunuz? (Evliliğinden değil fakat evli olmaktan memnuniyet)

- 1- Evet, evli bir kadın olmaktan memnun
- 2- Evet, evli bir kadın olmak hayatı daha kolay kılıyor bu nedenle memnun
- 3- Evli kadın olmak istemiyor, evli kadın olmanın hayatı zorlaştırdığını düşünüyor
- 4- Başka: Fark olduğunu sanmıyor
- 5- Cevapsız

225- İYİ EŞ Siz kendinizi iyi bir eş olarak görüyor musunuz? (Kocasını mutlu eden, kocasının isteklerini karşılayan, eşine bağlı)

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Kısmen

226- İYİ EŞ Hayır veya kısmen diyenlere sorulacak: İyi bir eş olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Çalışması nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 2- Çocuklar nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 3- Ev işlerinin çokluğu nedeniyle eşiyile yeterince ilgilenememe
- 4- Ailenin büyüklerinin bakımının eşiyile ilgilenmesini engellemesi
- 5- Eşimden gelen nedenlerden ötürü
- 6- Başka
- 7- Cevapsız
- 8- Elinden geleni yapıyor ama eşinin fikrini bilmiyor
- 9- Erkeğin kölesi olmak istemeyişi

227- EŞÖZG 225. soruda hayır veya kısmen diyenlere sorulacak iyi bir eş olmamak eşinizle çeşitli engeller yüzünden ilgilenememek sizi üzüyor mu, yoksa bu durumu hayat şartlarının sonucu olarak mı görüyorsunuz?

- 1- İyi bir eş olmamaktan üzülmüyor
- 2- İyi bir eş olmadığını düşünüyor ama bu durumu büyütüyor, hayat şartlarına bağlıyor.
- 3- Başka

228- İYİ EV Herkese sorulacak: İyi bir ev hanımı sayılırmısınız? (Tertipli, becerikli, hamarat, marifetli, temiz)

- 1- Evet, başarılı bir ev hanımı
- 2- Orta düzeyde başarılı, çünkü çalışıyor
- 3- Başarılı bir ev hanımı olduğunu düşünmüyor, çünkü çalışıyor
- 4- Başka
- 5- Cevapsız
- 6- Başarısız, çünkü ev işini sevmiyor, beceriksiz

229-EVÇAT Orta düzeyde veya başarısız olduğunu düşünenlere sorulacak: iyi bir evhamını olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- Ev İşlerini bilememek, sevmemek
- 2- Çalışıyor olmak
- 3- Vaktini çocuğuna ayırmak
- 4-Başka
- 5- Cevapsız
- 6- 2 ve 3

230- EVÜZG Orta düzeyde başarılı ve başarısız olduğunu düşünenlere sorulacak: İyi bir ev hanımı olamamak sizi üzüyor mu? Yoksa bunu sorun etmiyor musunuz?

- 1- İyi bir ev hanımı olamamaktan üzülmüyor
- 2- İyi bir ev hanımı olmadığını düşünüyor ama ev hanımlığını önemsemediği, ev işlerini sevmediği için, bu durumdan üzülmüyor
- 3- İyi bir ev hanımı olmadığını ama bunun çalışan bir kadın için normal olduğunu düşünüyor
- 4-Başka
- 5- Cevapsız
- 6- Bazen üzülmüyor

231-234. sorular 0 - 12 yaş arası çocuğu olanlara sorulacak

231- BAKIM (Çocuklu dul, boşanmış dahil) Çocuğunuzun gündüz bakımını kim yapıyor?

- 1- Çocuk ana okuluna, kreşe, anaokuluna gidiyor
- 2- Bakıcısı var
- 3- Evde abla, ağabey, anneanne vs. var, veya çocuğu olanlara bırakıyor
- 4- Çocuk evde yalnız kalıyor
- 5- Başka
- 6- Cevapsız
- 7- İşyerine getiriyor

232- İYİAN İyi bir anne sayılır mısınız? (Çocuklarını iyi yetiştiren, bakımlarını yapan, onları hayata hazırlayan, onlara sevgi veren)

- 1- Evet, başarılı iyi bir anneyim
- 2- Orta düzeyde başarılı bir anneyim
- 3- Başarısız bir anneyim
- 4- Başka: Çocuğu küçük olduğu için bilemiyor
- 5- Cevapsız

233- ANENG 232. soruda 2. ve 3. işaret edenlere sorulacak: İyi bir anne olmanızı nelerin engellediğini düşünüyorsunuz?

- 1- İşim, çalışan bir kadın olmam nedeniyle çocuğuma vakit ayıramamam
- 2- Çocuk bakımı işinde beceriksiz olmam
- 3- Çocuğumun gündüz bakımını üstlenenlerin görevlerini layıkıyla yerine getirmemeleri, bundan dolayı onların yapmalarını gerekenleri de benim üstlenmemin gerekmesi
- 4- Başka
- 5- Cevapsız
- 6- Psikolojik nedenler ve eş anlaşmazlığı

234- ANÜZG 232. soruda 2. ve 3. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Başarısız veya orta düzeyde başarılı bir anne olmaktan üzüntü duyuyor musunuz? Yoksa hayat şartlarının sonucu diye mi düşünüyorsunuz?

- 1- Üzülüyor
- 2- Başarılı, iyi bir anne olmadığını düşünüyor, ama bundan dolayı üzüntü duymuyor, hayat şartlarına bağlıyor
- 3- Başka
- 4- Cevapsız

235-240. sorular bekâr, dul, boşanmış olanlara sorulacak

235- YESEV Evli bir kadın olmayı ister miydiniz?

- 1- Evet, şimdi veya ileride evlenmeyi istiyor
- 2- Hayır, evlenmeye karşı evlenmeyi hiç istemiyor
- 3- Başka: düşünmedim, belki

- 236-NİÇEV** 235. soruda 1. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Neden evlenmek istersiniz.
- 1- Eşi, evi, çocuğu olması için
 - 2- İş hayatında karşılaştığı sorunların çözümünde kendisine destek olacak birisine ihtiyaç duyduğu için
 - 3- İş hayatından ayrılmak, evinin kadını olmak istediği için
 - 4- Başka
 - 5- Cevapsız
 - 6- Yalnız kalmamak için
 - 7- Maddi rahatlık
 - 8- 1 ve 2
 - 9- Aile kurmanın dulluktan kurtulmanın avantajları
- 237- NOEVL** 235. soruda 2. şıkkı işaret edenlere sorulacak: Neden evlenmeyi istemiyorsunuz?
- 1- Evliliğin çalışmasına engel olacağını düşünüyor
 - 2- Çalışan bir kadının iyi bir eş ve anne olmayacağını düşünüyor
 - 3- Hayatını yaşamak istiyor
 - 4- Başka: şartlar uygun değil, umudunu kesti
 - 5- Cevapsız
 - 6- Boşandı, dul
 - 7- Yaşı ilerledi
- 238- ŞANSI** Şimdi veya ileride evlenmeyi düşünenlere sorulacak: Çalışmanızın evlenme şansını arttırdığını mı azalttığını mı düşünüyorsunuz?
- 1- Çalışmak evlenme şansımı azaltıyor
 - 2- Çalışmak evlenme şansımı artırıyor
 - 3- Başka: düşünmedi, bilmiyor
 - 4- Cevapsız
 - 5- Etkilemiyor, fark etmiyor
- 239- EVÜZG** Evlenmeyi isteyenlere sorulacak: Evlenmemek sizi üzüyor mu, yoksa nasıl olsa evleneceğinizi düşünerek bu konuyu sorun etmiyor musunuz?
- 1- Evlenmekten üzüyor
 - 2- Nasıl olsa evleneceğini düşünerek bu konuyu sorun etmiyor

- 3- Üzülüyor, evlenmeyi kendine problem etmiyor
- 4- Başka: Eşi yeni öldü
- 5- Cevapsız

240- ŞANSA Çalışmanın evlenme şansını azalttığını söyleyenlere sorulacak: Çalışmak evlenme şansınızı niçin azaltıyor?

- 1- Erkekler kadınların ev ve çocukla daha çok ilgilenmesini istedikleri için çalışmayan kadınlarla evlenmeyi tercih ediyorlar
- 2- Erkekler işyeri sahibi kadınlarla evlenmek istemiyorlar, memurları tercih ediyorlar
- 3- Erkekler işyeri sahibi kadınların kadın - erkek birçok insanla ilgilenmesini hoş karşılamıyorlar
- 4- Bütün gün işyerinde kapalı kalmak, sosyal ilişkilerini zayıflatıyor
- 5- Başka
- 6- Cevapsız
- 7- Evlilik iş hayatını engelliyor, ekonomik özgürlüğünü kaybetmek istemiyor
- 8- Erkekler çalışan kadını başına buyruk sanıyorlar, korkuyorlar

241-BOPİŞ 73. soruda 3. şıkkı işaret edenlere, işyeri kurmasından dolayı evliliği boşanma sonuçlananlara sorulacak: İşiniz yüzünden eşinizden boşanmış olmaktan dolayı memnu musunuz? Yoksa pişman oldunuz mu?

- 1- İşimden dolayı boşanmış olmaktan memnunum
- 2- İşimden dolayı boşanmış olmaktan pişmanım
- 3- Başka
- 4- İşinden dolayı boşanıyor olmaktan mümkün

242- ARŞTA Arkadaşlarınız arasında takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır
- 4- Cevapsız

243- KİNST Akrabalarınız arasında takdir edilen, sayılan, fikrine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır
- 4- Cevapsız

244-EVSTA Evinizde birlikte yaşadığımız anneniz, babanız, kardeşleriniz, varsa, onlar arasında takdir edilen sayılan, fikirlerine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır
- 4- Cevapsız

245- EŞSTA Eşinizin görününde takdir edilen sayılan, fikirlerine saygı duyulan biri misiniz?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır
- 4- Cevapsız
- 5- Bilmiyor

246- EŞHAK Eşiniz sizin gözünüzde, fikirlerine saygı duyduğunuz, takdir ettiğiniz biri mi?

- 1- Evet
- 2- Kısmen
- 3- Hayır

247- ÇASTA Genel olarak çalışan bir kadın olmanızın, çevrenizdeki insanların size saygı duymalarına katkıda bulunduğunu mu yoksa engel olduğunu düşünüyorsunuz?

- 1- Katkıda bulunduğunu düşünüyor
- 2- Engel olduğunu düşünüyor
- 3- Başka: Düşünmedim

- 4- Cevapsız
- 5- Fark etmiyor, kişiliğe bağlı
- 6- Bazen katkı, bazen engel

Evlenirken eşinizle bir mal sözleşmesi yaptınız mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Hatırlamıyorum

Cevabı ete ise; Hangi mal rejimini kabul ettiniz?

- 1- Mal ortaklığı
- 2- Mal birliği
- 3- Cevapsız
- 4- Mal ayrımlığı

Cevabı hayır veya hatırlamıyorum ise; Evlendiğinizde itibaren, bütün mallarınızın eşinizle ortak olmasını ister miydiniz? (Tapuda ortaklık, taşınır-taşınmaz mallarda ortaklık) 1-Evet

- 2- Hayır
- 3- Başka: düşünmedi, fark etmez, bu konularla ilgili değil
- 4- Cevapsız
- 5- Zaten her şey kadının üstünde veya ortaklar
- 6- İyi ailelerle ortak olmasa da, olsa iyi olurdu

Sayın mülakatçı tüm bu soruların dışında eklemek istediğiniz herhangi bir nokta varsa, lütfen belirtiniz.

TEŞEKKÜR EDERİZ

**EK 7 EK ve TABLO
YORUMU**

Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Aile ve İş İlişkileri araştırmasında işkadınlarına yöneltilen evlenirken eşinizle mal sözleşmesi yaptınız mı' sorusuna verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1 - Mal Sözleşmesi

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	10	5	15	2,5
Hayır	326	267	593	97,5
Toplam	336	272	608	100,0

Tablodaki dağılıma evliliklerin yanı sıra bazı eşi vefat etmiş kadınların cevapları da dahil edildiği için toplam 582'nin üzerindedir. Tablodaki veriler işkadınlarının çoğunluğunun evlenirken eşleriyle mal sözleşmesi yapmadıklarını ortaya koymuştur. 'Hatırlamıyorum' şikkına giren cevap bulunmadığı için, bu şık tabloda gösterilmemiştir.

Mal sözleşmesi yapan deneklere yöneltilen hangi mal rejimini kabul ettiniz' sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2 - Kabul Edilen Mal Rejimi

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Mal ortaklığı	4	2	6	40,0
Mal birliği	1	1	2	13,3
Mal ayrımı	1		1	6,6
Cevapsız	4	2	6	40,0
Toplam	10	5	15	100,0

Mal sözleşmesi yapmayan işkadınlarına sorulan evlendiğinizden itibaren bütün mallarınızın eşinizle ortak olmasını ister miydiniz ? sorusuna verilen cevapların dağılımıysa şöyledir.

Tablo 3 - Mal Ortaklığına Eğilim

	Üç Büyük Kent	Diğer Kentler	Toplam	
			Sayı	Yüzde
Evet	151	137	288	48,3
Hayır	126	69	195	32,7
Herşey kadının üstünde	21	19	40	6,7
Olabilir	1		1	0,1
Düşünmedi, farketmez	26	40	66	11,1
Cevapsız	2	5	7	1,2
Toplam	327	270	597	100,0

Tablodaki her şey kadının üstüne' cevabını veren kadınların sayısının yüksekliği dikkat çekici bulunmuştur. Olabilir. cevabını veren deneğin açık ifadesi 'iyi ailelerde ortak olmak olmasa da, olsa iyi olurdu' şeklinde kayda geçmiştir. Genel dağılım açısından bakıldığında, işkadınlarının yarıya yakınının mal ortaklığına taraftar oldukları ortaya çıkmıştır. Tabloda 'hayır cevabını verdikleri görülen kadınların bu tutumları mal ortaklığı rejimine karşı çıkmaktan çok, evliliğe ticari bir boyut ekleyen taraf olarak görülmemeye isteklerinin yansımaları olarak değerlendirilmelidir.

EK 8
ÖRNEKLEMİN MESLEK GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Meslek Grubu	Sayısı	Yüzdesi %
Kuaför-Güzellik-Spor Salonu:	70	8,2
Terzi-Modaevi:	72	8,5
Butik-Tuhafiye:	337	39,5
Yuva-Anaokulu-Çocuk Kulübü:	85	10,0
İtriyat:	31	3,6
Çeyiz-Gelinlik:	47	5,5
Çocuk Giyim:	24	2,8
El Sanatları-Nakış-Seramik:	16	1,9
Bakkal-Büfe:	19	2,2
Billuriye-Züccaciye:	13	1,5
Pansiyon:	4	0,5
Kitap-Kırtasiye	14	1,6
Lokantacı:	6	0,7
Kuyumcu:	3	0,3
Muhasebeci:	10	1,1
Ayakkabıcı:	5	0,6
Trikotajcı:	15	1,7
Sigortacı:	7	0,8
Çiçekçi:	15	1,7
Video-Kaset:	5	0,6
Çantacı:	9	1,0
Mobilyacı:	1	0,1
Emlakçı:	5	0,6
Akvaryumcu:	2	0,2
Reklamcı:	1	0,1
Turizmci:	1	0,1
Fotoğrafçı:	5	0,6
Bilgisayar Pazarlama:	1	0,1
Temizleyici:	3	0,3
Buzdolabı Tamircisi:	1	0,1
Tercüme Bürosu	1	0,1
Çay Evi:	2	0,2
Sağlık Evi:	5	0,6
Antikacı:	5	0,6
Matbaacı:	2	0,2
Resim Galerisi:	3	0,3
Bar:	1	0,1
Oto Yedek Parçası:	1	0,1
Oto Galerisi:	1	0,1
Şoför:	1	0,1
Optik:	1	0,1
Toplam	850	

BİBLİYOGRAFYA

- 1- Abadan-Unat, N. (1967) "Turkey", iç. Women in the Modern World. ed. R. Patai, New York, Free Press.
- 2- Acar, F. (1983) Turkish Women in Academia: Roles and Careers, METU, Journal of Studies in Development, 10, 4. 409-446.
- 3- Aren, M. (1978) Türk Toplumunda Kadın Bibliyografya. Ankara, Sosyal Bilimler Derneği
- 4- Bailey, K. (1987) Methods of Social Research. 3rded., New York, The Free Press.
- 5- Blalock, H. (1988) Social Statistics. 2nd ed., Singapore, Mc.Graw-Hill.
- 6- Bott, E. (1957) Family and Social Network. London, Tavistock Institue.
- 7- Bozkurt, Ö. (1975) "Sosyolojik Açıdan örgütler", Amme idaresi Dergisi. 4.
- 8- Çelebi, N. ve EUSSHM (1982) Ege Üniversitesi'ne 1980-1981 Ders Yılında Kayıt Olan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. İzmir, Ege Üniversitesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Merkezi
- 9- Çelebi, N. (1983) Aydın'daki Küçük Sanayilerin Sosyolojik Açıdan incelenmesi. İzmir, Ege Üniversitesi Yayını.
- 10- Çelebi, N. (1984) "Az Gelişmiş Bir Toplum için Bir Kavramsal Model Denemesi", Seminer. 2/3. 103-111.
- 11- Çelebi, N. (1987) "Ferdinand Tönnies'in Hayatı ve Görüşleri", SÜFEF Edebiyat Dergisi. 4, 81-93.
- 12- Çelebi, N. (1990) Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları. Konya, Sebat Matbaası.
- 13- Çelebi, N. (1991) "Aile Araştırmalarında Metodolojik ve Teorik Eğilimler", Aile Ansiklopedisi. Ankara, Aile Araştırma Kurumu Yayını, 50-51.
- 14- Çelebi, N. (1992) "Kadın ve Roller", Çağrı. 390, 7.
- 15- Çitçi, O. (1982) "Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar", Amme İdaresi Dairesi.
- 16- Dereli, T. (1976) Organizasyonlarda Davranış. İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- 17- DİE (1988) Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Türkiye 5. Bölge 1985. Ankara, DİE Yayını
- 18- DİE (1989) Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 20.10.1985. Ankara, DİE.

- 19- DİE (1989) Genel Nüfus Savımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 20.10.1985. Ankara, DİE Yayını.
- 20- Dill, W. (1958) "Environment as an Influence on Managerial Autonomy", Administrative Science Quarterly. 2.
- 21- Drucker, P. (1991) Yeni Gerçekler. Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- 22- Erdentuğ, A. (1983) Bursa'daki Pamuk İpliği Sanayiindeki Bir Fabrikada Çalışan Bir Grup Kadın İşçinin Fabrika İçi ve Aileyle Olan Sosyal İlişkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- 23- Ertekin, Y. (1974) "İşlevini Yitiren Bir örgütün İncelenmesi".Amme İdaresi Dergisi.3.
- 24- Fichter, J. (1990) Sosyoloji Nedir? (Çev. Nilgün Çelebi), Konya, Selçuk Üniversitesi Yayını.
- 25- Goldenberg, S. (1987) Thinking Sociologically. Belmont California, Wadsworth Publishing Company.
- 26- Gökçe, B. ((1978) "Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1, 7-21.
- 27- Güler, p. (1978) Sosyal ve Ekonomik Yapısı İtibariyle Babadağ Dokumacıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, AÜ DTCF.
- 28- Hicks, H. (1979) örgütlerin Yönetimi: Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından. Çev. O. Tekok, B.Aytek ve S. Şen, Ankara, Turhan Kitabevi
- 29- İİBK (1990) Konferans Değişen Bir Toplumda Kadınların İstihdam İmkanlarının Geliştirilmesi 7-8 Kasım 1989. İstanbul, İİBK Yayını
- 30- Kıray, M. (1962) Ereğli, Ankara, DPT Yayını
- 31- Kıray, M. (1984) "Büyük Kent ve Değişen Aile", iç. Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, der. N. Ender ve diğerleri, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- 32- Kongar, E. (1972) İzmir'de Kentsel Aile. Ankara, Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- 33- March ve H. Simon (1975) Örgütler. Ankara, TODAİE Yayını.
- 34- Merton, R. (1968) Social Theory and Social Structure. New York, The Free Press.
- 35- MEB (1992) 2000'li Yıllar Öncesinde Türkiye'de Kadın Eğitimi. Ankara, Ajans Türk Matbaacılık.
- 36- Olson, E. (1982) "Duofocal Family Structure and an Alternative Model of Husband-Wife Relationships", iç. Sex Roles. Family and Community in Turkey. ed. Ç. Kağıtçıbaşı, Bloomington, Indiana University Turkish Studies Series.

- 37- Oppong, C. ve K. Abu (1985) A Handbook for Data Collection and Anaysis on Seven Roles and Statures of Women. Geneva, International Labor Office.
- 38- Oskay, Ü. (1983) Geçiş Dönemi Tipi Olarak Zonguldak Kömür Havzası Maden İşçisi. İzmir, Ege Üniversitesi Yayını.
- 39- Öncü, A. (1976) Örgüt Sosyolojisi. Ankara, Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- 40- öncü, A. (1981) Turkish Women in Proffessions: Why so many? iç. Women in Turkish Society. der. N. Abadan-Unat, Leiden, E. J. Brill, 181-192.
- 41- Perrow, C. (1970) Organizational Analysis: A Sociological View. Belmont, Wads-
Worth Publishing Company.
- 42- Runciman, W. G. (1982) Weber Selections in Translation. çev. E. Matthews,
Cambridge, Cambridge University Press.
- 43- Sağlam, M. (1979) örgütsel Değişme. Ankara, TODAİE Yayını.
- 44- Siegel, S. (1977) Parametrik Olmayan İstatistikler. Çev. Y. Topsever, Ankara,
AÜ.DTCF yayını.
- 45- Smelsor, N. (1968) "Mechanism of Change and Adjustment to Change", iç.
Industrialization and Society. Mouton, UNESCO.
- 46- Timur, S. (1972) Türkiye'de Aile Yapısı. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayını.
- 47- Topçuoğlu, A. (1990) Konya'daki Büyük Sanayiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi,
Konya, Selçuk Üniversitesi.